

19. Dani Ramira i Zorana Bujasa
19th Ramiro and Zoran Bujas' Days

Program i sažeci priopćenja
Program and abstracts

Zagreb, 22.- 25. travnja 2009.

Međunarodni psihologijski znanstveni skup
International Scientific Psychology Conference

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu / Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb & **Hrvatsko psihološko društvo** / Croatian Psychological Association

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences
Department of Psychology

19. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

19TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

Program i sažeci priopćenja

Program and Abstracts

22. – 25. travnja 2009.
April 22 – 25, 2009

ZAGREB

19. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA
19TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

**Program i sažeci priopćenja
Program and Abstracts**

Urednici / Editors

Damir Ljubotina, Željka Kamenov, Una Mikac, Dražen Urch

Programsko-organizacijski odbor / Scientific and Organizing Committee:

Damir Ljubotina (predsjednik / president), Denis Bratko (zamjenik / vice-president), Tiziano Agostini (Italija / Italy), Dean Ajduković, Valentin Bucik (Slovenija / Slovenia), Vesna Buško, Hrvoje Gligora (HPD / CPA), Herbert Janig (Austrija / Austria), Željka Kamenov, Gordana Kuterovac-Jagodić, Riccardo Luccio (Italija / Italy), Želimir Pavlina (HPD / CPA), Vlasta Vizek Vidović, Vesna Vlahović-Štetić, Marijana Glavica, Aleksandra Huić, Una Mikac, Blaž Rebernjak, Dina Šverko, Maša Tonković, Dražen Urch

ORGANIZATOR / ORGANIZER

ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU / DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY
Filozofski fakultet / Faculty of Humanities and Social Sciences
Ivana Lučića 3
10 000 Zagreb, Hrvatska / Croatia
tel: +385 (1) 6120 – 187
fax: +385 (1) 6120 – 037
<http://psihologija.ffzg.hr>

SUORGANIZATOR / CO-ORGANIZER

HRVATSKO PSIHOLOŠKO DRUŠTVO / CROATIAN
PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION
DZ Maksimir
Lavoslava Švarca 20
10000 Zagreb
tel.: 385 (1) 23 12 733
fax: 385 (1) 23 11 912
<http://www.psihologija.hr>

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 699731

ISBN 978-953-175-339-5

SADRŽAJ

ZAHVALE / ACKNOWLEDGEMENTS	5
RIJEČ DOBRODOŠLICE	7
WELCOME NOTE	9
INFORMACIJE O KONFERENCIJI / CONFERENCE INFORMATION	13
PREGLED PROGRAMA / PROGRAM OVERVIEW	17
DETALJNI PROGRAM / DETAILED PROGRAM	23
POZVANA PREDAVANJA / KEYNOTE LECTURES	47
POZVANI SIMPOZIJI / INVITED SYMPOSIA	55
POZVANI PSIHOMETRIJSKI SIMPOZIJ / INVITED PSYCHOMETRIC SYMPOSIUM	57
POZVANI SIMPOZIJ „KVALITETA OBITELJSKIH ODNOSA“/ INVITED SYMPOSIUM „QUALITY OF FAMILY RELATIONSHIPS“	71
POZVANI SIMPOZIJ „PSIHOLOŠKI ČIMBENICI USPJEŠNOG UČENJA“ / INVITED SYMPOSIUM „PSYCHOLOGICAL FACTORS OF EFFECTIVE LEARNING“	78
POZVANI SIMPOZIJ „REKONSTRUKCIJA ZAJEDNICA NAKON RATA: PROCESI I ISKUSTVA IZ HRVATSKE, BOSNE I HERCEGOVINE I SRBIJE“ / INVITED PSYCHOMETRIC SYMPOSIUM “RECONSTRUCTING COMMUNITIES AFTER WAR: PROCESSES AND EXPERIENCES FROM CROATIA, BOSNIA AND HERZEGOVINA AND SERBIA”	84
USMENA PRIOPĆENJA / ORAL PRESENTATIONS	93
POSTERI / POSTER PRESENTATIONS	191
OKRUGLI STOLOVI / ROUND TABLES	221
POSLIJEKONFERENCIJSKA RADIONICA / POST-CONFERENCE WORKSHOP	227
ADRESE AUTORA / AUTHORS' ADDRESSES	231
KAZALO AUTORA / AUTHORS' INDEX	251

B

ZAHVALE / ACKNOWLEDGEMENTS

Održavanje 19. Dana Ramira i Zorana Bujasa ne bi bilo moguće bez financijske i materijalne pomoći sponzora i donatora, kojima se najljepše zahvaljujemo.

The 19th Ramiro and Zoran Bujas' Days wouldn't have been possible without financial and material aid contributions of our sponsors and donors, to whom we would like to offer our deepest thanks.

Održavanje skupa financijski i materijalno su podržali / The 19th Ramiro and Zoran Bujas' Days were supported by:

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

PLIVA HRVATSKA d.o.o.

Školska knjiga d.d.

VIPnet

Dukat - mliječna industrija d.d.

Centar za psihodijagnostičke instrumente

Coca Cola Beverages Hrvatska d.d.

Podravka d.d.

Alinea d.o.o.

Vinotrade d.o.o.

NESCAFÉ

Hotel Aristos

Turistička zajednica grada Zagreba

Službeni pokrovitelji / Official sponsors:

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske / Ministry of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia

Sveučilište u Zagrebu / University of Zagreb

Grad Zagreb / City of Zagreb

B

RIJEČ DOBRODOŠLICE

Cijenjene kolegice, cijenjeni kolege,

veliko mi je zadovoljstvo predstaviti knjigu sažetaka 19. “Dana Ramira i Zorana Bujasa”, međunarodnog psihologijskog znanstvenog skupa koji se održava od 1970. u organizaciji Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te suorganizaciji Hrvatskog psihološkog društva. Ove godine Dani se održavaju u novom proljetnom terminu uz sudjelovanje najvećeg broja sudionika do sada, a trajanje skupa produljeno je na četiri dana.

Pored toga u okviru 19. Dana svečano obilježavamo i 80 godina studija psihologije u Hrvatskoj, pokrenutog 1929. godine u Zagrebu, kao i 130. godišnjicu rođenja Ramira Bujasa, utemeljitelja znanstvene psihologije u Hrvatskoj. Ramiro Bujas rođen je 1879. godine koja za znanstvenu psihologiju ima posebno značenje, budući da je te godine u Leipzigu osnovan prvi laboratorij eksperimentalne psihologije u svijetu. 1929. godine Ramiro Bujas utemeljuje samostalnu katedru za psihologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu čime započinje sveučilišni studij psihologije u Hrvatskoj. Značaj ovogodišnjeg skupa, kao i važnih godišnjica hrvatske psihologije prepoznali su i naši pokrovitelji Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, Sveučilište u Zagrebu te Grad Zagreb.

Posebno nas veseli činjenica da međunarodni karakter Dana postaje sve izraženiji, tako da sudionici 19. “Dana Ramira i Zorana Bujasa”, pored Hrvatske dolaze iz 12 drugih zemalja: Austrije, Bosne i Hercegovine, Italije, Izraela, Mađarske, Makedonije, Norveške, Njemačke, Slovenije, Srbije, Švicarske i Velike Britanije. Od ukupno 129 usmenih te 26 izlaganja u poster sekciji, približno podjednak broj čine hrvatski i strani autori. Ukupno je prijavljeno 247 autora i koautora, od čega 113 stranih i 134 iz Hrvatske. Broj i sadržaj sažetaka prikazanih u ovoj knjizi svjedoči o bogatstvu i raznolikosti područja kojima se suvremena psihologija bavi, te ukazuje na mogućnosti uporabe rezultata psihologijskih istraživanja u gotovo svim područjima današnjeg društva.

Plenenarna predavanja ove godine održat će naši ugledni kolege Arie Nadler (Tel Aviv, Izrael), Branimir Šverko i Vladimir Kolesarić. U okviru Dana održavaju se četiri pozvana simpozija. Simpozij iz psihometrije održava se po četvrti puta u čast profesoru Aliji Kulenoviću i postaje mjesto razmjene suvremenih ideja iz područja psihometrije. Drugi pozvani simpoziji odnose se na izazove rekonstrukcije socijalne zajednice nakon ratnih sukoba, kvalitetu obiteljskih odnosa te psihološke čimbenike uspješnog učenja. Mogućnosti za raspravu i razmjenu ideja iz relevantnih područja suvremene psihologije omogućuju tri okrugla stola. Prvi se odnosi na aktualno stanje i perspektive sveučilišnog studija psihologije u Hrvatskoj i organiziran je

---

povodom godišnjice studija psihologije. Drugi okrugli stol bavi se problemima upravljanja talentima u vrijeme krize iz perspektive upravljanja ljudskim potencijalima, dok treći okrugli stol razmatra izazove uvođenja suvremenih tehnologija u psihologijsko testiranje. Uz sve navedeno Odsjek za psihologiju u auli Fakulteta organizira prigodnu izložbu pod nazivom “80 godina studija psihologije u Hrvatskoj i 130 godina od rođenja Ramira Bujasa”.

U pripremi 19. “Dana Ramira i Zorana Bujasa”, pored članova Programsko-organizacijskog odbora sudjelovao je veliki broj članova i studenata Odsjeka za psihologiju kojima se ovom prilikom najtoplije zahvaljujem. Posebnu zahvalnost u poslovima organizacije, te posebno pripreme knjige sažetaka i programa skupa dugujem kolegici Uni Mikac. On-line prijave sudionika, kao i izradu internetske stranice skupa svojim nesebičnim zalaganjem omogućila je kolegica Marijana Glavica. Bojanu Kanižaju, koji je zaslužan za vizualni identitet skupa, zahvaljujemo na strpljivosti i razumijevanju za brojne zahtjeve Programsko-organizacijskog odbora. Knjigu sažetaka za tisak pripremio je kolega Zoran Žitnik, a knjigu je sponzorirala i tiskala Školska knjiga.

U ime Programsko-organizacijskog odbora svim sudionicima 19. “Dana Ramira i Zorana Bujasa” želim uspješan radni dio skupa, sadržajan socijalni i zabavni dio programa, te ugodan boravak u Zagrebu.

Dr.sc. Damir Ljubotina

Predsjednik Programsko-organizacijskog odbora

WELCOME NOTE

Dear colleagues,

It is a great pleasure for me to be able to present you with the book of abstracts of the 19th Ramiro and Zoran Bujas' Days, the international scientific psychology conference, organized since 1970 by the Department of Psychology at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, with the Croatian Psychological Society. This year the Days are for the first time held in spring, with more participants than even before, lasting all together as long as four days.

Aside from this, we are also celebrating 80 years of university studies of psychology in Croatia, founded in 1929 in Zagreb, as well as the 130th anniversary of the birth of Ramiro Bujas, the founder of scientific psychology in Croatia. Ramiro Bujas was born in 1879, a year that also bears significance for psychology, as it is the founding year of the world's first laboratory for experimental psychology in Leipzig. In 1929 Ramiro Bujas founded the first chair of psychology at the Faculty of Philosophy in Zagreb, thus founding the university studies of psychology in Croatia. The significance of this year's conference and these important anniversaries were recognized by our official sponsors, Ministry of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia, University of Zagreb and the City of Zagreb.

We are particularly glad to see that the Days are becoming increasingly international in character, so that the participants of the 19th Ramiro and Zoran Bujas' days are coming from 12 foreign countries: Austria, Bosnia and Herzegovina, Germany, Hungary, Italy, Macedonia, Norway, Slovenia, Serbia, Switzerland and United Kingdom. In the total of 129 oral presentations and 26 posters, domestic and foreign authors are equally represented. There are a total of 247 authors, 113 from abroad and 134 from Croatia. The number as well as the content of the abstracts testifies to the richness and diversity of the fields of contemporary psychology, pointing to the applicability of psychological research in all areas of modern society.

This year's keynote lectures will be given by our distinguished colleagues Arie Nadler (Tel Aviv, Israel), Branimir Sverko and Vladimir Kolesaric. There will also be four invited symposia. The psychometric symposium, organized for the fourth time and dedicated to Professor Alija Kulenovic, has become the place of exchange of contemporary ideas and developments in the field of psychometrics. The other invited symposia address the topics of post-conflict reconstruction of social communities, the quality of family relationships and psychological factors of successful learning. Three round tables offer the opportunity to discuss and exchange newest ideas and topics in contemporary psychology. The first addresses the current condition and future perspectives of university studies of psychology in Croatia and is organized to

---

mark the anniversary of its founding. The second round table focuses on talent management in human resources in the times of crisis, while the third round table discusses the challenges met in the application of modern technologies in psychological testing. Alongside all this, the Department of psychology has organized a thematic exhibition in the Faculty's hall called „80 years of university studies of psychology in Croatia and 130 years since the birth of Ramiro Bujas“.

Working alongside the Program and Organisational Committee, many other members and students of the Department of Psychology participated in the preparation of the 19th Ramiro and Zoran Bujas' Days, and I would like to use this opportunity to thank them for their contribution. I owe special thanks to my colleague Una Mikac for her assistance in organizational activities, particularly on the preparation of the book of abstracts and the program of the meeting. On-line applications as well as the website of the meeting were made possible by selfless dedication of our colleague Marijana Glavica. I would like to thank Bojan Kanizaj, who designed the visual identity of the meeting, for his patience and understanding in dealing with numerous demands of the Program and Organisational Committee. The book of abstracts, sponsored and printed by Skolska knjiga, was graphically edited for printing by our colleague Zoran Zitnik.

In the name of the Program and Organizational Committee, I wish a successful working part of the meeting, a rich social and entertainment part of the program, as well as a pleasant stay in Zagreb to all of the participants of the 19th Ramiro and Zoran Bujas Days.

Damir Ljubotina, PhD

President of the Program and Organizational Committee

3

19. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

19TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

**INFORMACIJE O KONFERENCIJI /
CONFERENCE INFORMATION**

Vrijeme i mjesto održavanja**22.- 25. travnja 2009.**

Znanstveni program će se održati na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3, Zagreb.

Conference Date and Venue**April 22 - 25, 2009**

All scientific sessions will take place at Faculty of Humanities and Social Sciences, Ivana Lučića 3, Zagreb.

Registracija

Srijeda, 22.04.2009., 17:00-18:00
 Četvrtak, 23.04.2009., 9:30-18:00
 Petak, 24.04.2009., 8:30-19:00
 Subota, 25.04.2009., 8:30-14:00

Registration

Wednesday, 22.04.2009., 17:00-18:00
 Thursday, 23.04.2009., 9:30-18:00
 Friday, 24.04.2009., 8:30-19:00
 Saturday, 25.04.2009., 8:30-14:00

Otvorenje i domjenak dobrodošlice

Ceremonija otvorenja će se održati u srijedu, 22.04.2009. u Dvorani 7. Tijekom ceremonije bit će dodijeljene nagrade Hrvatskog psihološkog društva. Domjenak dobrodošlice će se održati u auli ispred dvorane 7.

Opening Ceremony and Welcome Reception

Opening ceremony will be held on Wednesday, April 22, 2009, in the Lecture Hall 7. The Croatian Psychological Association Awards will be given during the Opening ceremony. Welcome reception will be held at the hall in front of the Lecture Hall 7.

Svečana večera

Svečana večera održat će se u petak, 24.04.2009. s početkom u 20.30 sati u Hotelu International – Miramarska 24, Zagreb.

Conference Dinner

Conference dinner will be held on Friday, April 24, 2009 at 8.30 p.m. in Hotel International – Miramarska 24, Zagreb.

Trajanje izlaganja

Pozvano predavanje – 45 minuta
 Usmeno priopćenje – 15 minuta za izlaganje i 5 minuta za raspravu nakon izlaganja

Presentation Duration

Keynote lecture – 45 minutes
 Oral presentation – presentation 15 minutes and discussion 5 minutes

Posteri

Posteri će biti izloženi u tri odvojene sekcije tijekom četvrtka od 10:00 do 18:30 sati, petka od 10:00 do 18:30 sati, te subote od 10:00 do 15:00 sati. Molimo autore da provjere u programu koji dan izlažu, te da postere postavite od 09:30 do 10:00 sati ujutro odgovarajućeg dana i da ih uklone do 19:00 sati istog dana, odnosno do 15:30 sati u subotu.

Stanke za kavu

Tijekom stanke će sudionicima biti ponuđena kava i grickalice u prostorima ispred dvorana.

Napomene

Sažeci radova poredani su abecednim redom prema prezimenu (prvog) autora i vrsti izlaganja (pozvana predavanja, pozvani simpoziji, usmena priopćenja, poster, okrugli stolovi, poslijekonferencijska radionica). Urednici knjige sažetaka samo su iznimno intervenirali u sadržaj sažetaka, u slučajevima kada ih je trebalo kratiti, odnosno prilagoditi traženom formatu i službenim jezicima skupa.

Poster Presentations

Poster presentations will be held in three separate sessions on Thursday, 10:00 – 18:30; Friday, 10:00 – 18:30; and Saturday, 10:00 – 15:00. The authors are kindly asked to put their posters up on the corresponding day, according to the detailed program, from 09:30 – 10:00, and to remove them on the same day until 19:00, that is 15:30 on Saturday.

Coffee Breaks

Coffee and snacks will be offered during the breaks, in front of the lecture halls.

Notes

Abstracts are sequenced according to the alphabetical order of the (first) author's surname and presentation type (keynote lectures, invited symposia, oral presentations, poster presentations, round tables, post-conference workshop). Editors have changed the received abstracts only when they exceeded the requested number of words or needed language adjustments.

19. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

19TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

**PREGLED PROGRAMA /
PROGRAM OVERVIEW**

Dan <i>Day</i>	Vrijeme <i>Time</i>	Dvorana 7 <i>Lecture Hall 7</i>	Aula ispred dvorane 7 <i>The Hall in front of Lecture Hall 7</i>	Aula fakulteta <i>The Faculty Entrance Hall</i>	
Srijeda / <i>Wednesday</i> 22.04.2009.	17:00 - 17:30		Registracija <i>Registration</i>	Otvorenje izložbe / <i>Exhibition Opening</i>	
	17:30 - 18:00				
	18:00 - 19:15	Otvorenje <i>Opening Ceremony</i>			
	19:15 - 20:00	Kolesarić Vladimir Pozvano / <i>Keynote</i>			
	20:00 - 22:00		Pozdravni domjenak <i>Welcome Reception</i>		
Dan <i>Day</i>	Vrijeme <i>Time</i>	Dvorana 1 <i>Lecture Hall 1</i>	Dvorana 3 <i>Lecture Hall 3</i>	Vijećnica Filozofskog fakulteta <i>The Faculty Hall</i>	Ostalo <i>Other</i>
Četrtek / <i>Thursday</i> 23.04.2009.	10:00 - 12:30	Psihometrijski simpozij (1) <i>Psychometric Symposium (1)</i>		Biolška psihologija <i>Biopsychology</i>	
	12:30 - 13:00		Stanka za ručak / <i>Lunch break</i>		Promocija knjige <i>Book promotion</i>
	13:00 - 14:00				Okrugli stol <i>Round Table</i>
	14:00 - 15:30	Psihometrijski simpozij (2) <i>Psychometric Symposium (2)</i>		Kognitivna psihologija <i>Cognitive Psychology</i>	
	15:30 - 16:00				
	16:00 - 16:30			Stanka za kavu / <i>Coffee break</i>	
16:30 - 18:30		Psihologija obrazovanja (1) <i>Educational Psychology (1)</i>	Percepcija <i>Perception</i>		

Dan Day	Vrijeme Time	Dvorana 1 Lecture Hall 1	Dvorana 3 Lecture Hall 3	Dvorana 2 Lecture Hall 2	Ostalo Other
Petak / Friday 24.04.2009.	9:00 - 11:00	Medugrupni odnosi <i>Intergroup Relations</i>	Psihometrija <i>Psychometrics</i>		
	11:00 - 11:20	Stanka za kavu / <i>Coffee break</i>			
	11:20 - 13:40	Pozvani simpozij „Rekonstrukcija zajednica nakon rata“ <i>Invited Symposium „Reconstructing Communities after War“</i>	Ličnost <i>Personality</i>		
	13:40 - 14:00	Stanka za ručak / <i>Lunch break</i>			
	14:00 - 15:00	Promocija knjige <i>Book promotion</i>			
	15:00 - 16:40	Pozvani simpozij „Psihološki čimbenici uspješnog učenja“ <i>Invited Symposium „Psychological Factors of Effective Learning“</i>	Mjerenje u području socijalne psihologije <i>Measurement in Social Psychology</i>	Organizacijska psihologija Selekcija (1) <i>Organizational Psychology Selection (1)</i>	Poster sekcija <i>Poster Presentations</i>
	16:40 - 17:00	Stanka za kavu / <i>Coffee break</i>			
	17:00 - 18:00	Nadler Arrie Pozvano / <i>Keynote</i>			
	18:00 - 18:40	Psihologija obrazovanja (2) <i>Educational Psychology (2)</i>	Interpersonalni odnosi <i>Interpersonal Relationships</i>	Organizacijska psihologija Selekcija (2) <i>Organizational Psychology Selection (2)</i>	
	18:40 - 19:40			Okrugli stol <i>Round Table</i>	
	20:30 - 01:00	SVEČANA VEČERA <i>CONFERENCE DINNER</i>			

Dan Day	Vrijeme Time	Dvorana 1 Lecture Hall 1	Dvorana 3 Lecture Hall 3	Dvorana 2 Lecture Hall 2	Dvorana A-230 Lecture Hall A-230	Ostalo Other
Subota / Saturday 25.04.2009.	9:00 - 11:00	Razvojna psihologija <i>Developmental Psychology</i>	Klinička psihologija (1) <i>Clinical Psychology (1)</i>	Organizacijska psihologija <i>Organizational Psychology</i>		
	11:00 - 11:15	Stanka za kavu / Coffee break				
	11:15 - 13:15	Pozvani simpozij „Kvaliteta obiteljskih odnosa“ <i>Invited Symposium „Quality of Family Relationships“</i>	Klinička psihologija (2) <i>Clinical Psychology (2)</i>	Penološka psihologija <i>Penal Psychology</i>	Okrugli stol <i>Round Table</i>	Poster sekcija <i>Poster Presentations</i>
	13:15 - 13:30	Stanka za kavu / Coffee break				
	13:30 - 14:15		Šverko Branimir Pozvano / <i>Keynote</i>			
	14:15 - 14:45	Zatvaranje / <i>Closing ceremony</i>				
	15:00 - 19:00	Poslijekonferencijska radionica <i>Post-conference workshop</i>				

3

19. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

19TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

**DETALJNI PROGRAM /
DETAILED PROGRAM**

SRIJEDA / WEDNESDAY, 22.04.2009.

*Aula ispred dvorane 7 /
The Hall in front of Lecture Hall 7*

17:00 – 18:00   REGISTRACIJA / REGISTRATION

*Aula Fakulteta / The
Faculty Entrance Hall*

17:00 – 17:30   OTVORENJE IZLOŽBE / EXHIBITION OPENING

**80 godina studija psihologije u Hrvatskoj i 130 godina od rođenja
Ramira Bujasa / 80 years of Psychology Studies in Croatia and 130
years since the birth of Ramiro Bujas**

Dvorana 7 / Lecture Hall 7

**18:00 – 19:15   SVEČANO OTVORENJE, PROSLAVA GODIŠNJICA I
DODJELA NAGRADA / OPENING CEREMONY AND
ANNIVERSARY CELEBRATION**

19:15-20:00   POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE

Predsjedava / Chair: Damir Ljubotina

**80 godina studija psihologije u Hrvatskoj
Kolesarić, Vladimir**

*Aula ispred dvorane 7 /
The Hall in front of Lecture Hall 7*

**20:00 – 22:00   DOMJENAK DOBRODOŠLICE / WELCOME
RECEPTION**

ČETVRTAK / THURSDAY, 23. 04. 2009.

Dvorana 1 / Lecture Hall 1

10:00 – 12:30

**4. PSIHOMETRIJSKI SIMPOZIJ U ČAST PROFESORU
ALIJI KULENOVIĆU (1) / 4TH PSYCHOMETRIC
SYMPOSIUM IN HONOUR OF PROFESSOR ALIJA
KULENOVIĆ (1)**

Organizator / Convenor: Vesna Buško

**Formative and Reflective Measurement Models: Challenges and
Illustrations**

Hagtvet, Knut A.; Børretzen, Suzanne; Mossige, Svein;
Stefansen, Kari; von Soest, Tillman

**Improving Efficiency by Providing Feedback on Outcomes - Does the
Process Structure and the Utility Function Matter?**

Perčević, Robert

**The Effects of Measurement Error Variance Misspecification in
Structural Equation Models with Single Indicator Latents**

Littvay, Levente

**A Multitrait-multimethod Approach to the Validation of Affect
Constructs**

Šverko, Dina

Measuring Complex Problem Solving: A Psychometricians' View

Greiff, Samuel

**Measurement and Structural Models of Individual Differences in
Conflict-monitoring**

Keye, Doris; Wilhelm, Oliver; Oberauer, Klaus

**Can Computer-based Testing Provide Additional Information in the
Psychometric Analysis of Test Results?**

Ljubotina, Damir; Marinović, Mladen

STANKA ZA RUČAK / LUNCH BREAK

14:00 – 16:00   **4. PSIHOMETRIJSKI SIMPOZIJ U ČAST PROFESORU ALIJI KULENOVIĆU (2) / 4TH PSYCHOMETRIC SYMPOSIUM IN HONOUR OF PROFESSOR ALIJA KULENOVIĆ (2)**

Predsjedava / Chair: Damir Ljubotina

Structural Equivalence of WISC-III across Cultures: Cross-Cultural Comparison

Bucik, Valentin

Analyses of Metric Characteristics of Composite Measurements: An Outline of Specific Macro Programs

Prot, Franjo

Determining Adequate Sample Sizes for Multiple Linear Regression Used for Explanatory Purposes

Rebernjak, Blaž

Measurement Models, Structural Models and Age Invariance of Face Cognition

Hildebrandt, Andrea; Wilhelm, Oliver; Sommer, Werner;

Herzmann, Grit

Congruence of Self- and Peer-Ratings as a Function of the Measured Construct, Type and Length of Relationship

Milas, Goran; Mlačić, Boris; Mikloušić, Igor

Testing Mode, Construct Validity, and the Effects on Testing Outcomes

Buško, Vesna

STANKA ZA KAVU / COFFEE BREAK

16:30 – 18:30   **PSIHOLOGIJA OBRAZOVANJA (1) / EDUCATIONAL PSYCHOLOGY (1)**

Predsjedava / Chair: Vlasta Vizek Vidović

The Relationship Between Assertiveness and Motive of Achievement of High School Students

Arnaudova, Sofija; Denkova, Frosina; Trajkov, Ivan

ČETVRTAK / THURSDAY, 23. 04. 2009.

Osobine ličnosti i inteligencija kao prediktori školskog uspjeha kod srednjoškolaca

Kozina, Mihael; Rebernjak, Blaž

Petfaktorski model ličnosti i dimenzije pojma o sebi

Marušić, Iris; Pavin Ivanec, Tea; Vizek Vidović, Vlasta

Korelati stupnja općeg obrazovanja

17. ljetna psihologijska škola

Different Concepts of Knowledge of Pupils in School Context and Broader Socio-cultural Context

Jovanović, Vitomir; Baucal, Aleksandar

Tipovi pogrešaka pri učenju složene motoričke vještine uz različitu uputu za učenje

Ujević, Tihana; Barić, Renata

Dvorana 3 / Lecture Hall 3

10:00 – 12:30

BIOLOŠKA PSIHOLOGIJA / BIOPSYCHOLOGY

Predsjedava / Chair: Meri Tadinac

Neuronski model temporalnog vidnog grupiranja

Domijan, Dražen

Semantic Representations of Animate and Inanimate Objects

Ković, Vanja

Odnos Pavlovljevih dimenzija temperamenta i Eysenckovih dimenzija ličnosti s evociranim potencijalima

Tatalović Vorkapić, Sanja; Lučev, Ivana; Tadinac, Meri

Odnos pozitivnog i negativnog raspoloženja s autonomnom kontrolom srčane aktivnosti

Tončić, Marko; Kardum, Igor; Gračanin, Asmir

Frontalne EEG asimetrije i raspoloženje u funkciji menstrualnog ciklusa

Hromatko, Ivana; Tadinac, Meri

ČETVRTAK / THURSDAY, 23. 04. 2009.

Izbor odjeće kao reproduktivna strategija u različitim fazama menstrualnog ciklusa

Mikac, Una

Fire Usage - Meeting point of Paleoanthropology and Cognitive Psychology

Suessenbacher, Gottfried

STANKA ZA RUČAK / LUNCH BREAK

14:00 – 16:00

KOGNITIVNA PSIHOLOGIJA / COGNITIVE PSYCHOLOGY

Predsjedava / Chair: Dragutin Ivanec

Utvrđivanje povezanosti kognitivnog stila i spolnih uloga kod adolescenata

Mentus, Tatjana; Mijatović, Luka

Utjecaj uvjerenosti sadržaja i tipa kondicionala na procjene mogućih stanja slučajeva

Valerjev, Pavle; Gulan, Tanja

A Signal Detection Analysis of Medical Decision

Luccio, Riccardo; Chiappetta, Angelo; Salvador, Antonio

Sensitivity to Sense Probabilities in Naming Polysemous Words

Filipović Đurđević, Dušica

There is More to Prime than Meets the Eye

Milin, Petar; Filipović Đurđević, Dušica; Baayen, Harald

Utjecaj vježbe na uspješnost detekcije promjena

Nakić, Sandra; Modić Stanke, Koraljka; Parmač, Maja; Ivanec, Dragutin

STANKA ZA KAVU / COFFEE BREAK

ČETVRTAK / THURSDAY, 23. 04. 2009.

16:30 – 18:30

PERCEPCIJA / PERCEPTION

Predsjedava / Chair: Vladimir Kolesarić

Reprezentacijski moment i efekt prostorno numeričke veze

Tonković, Mirjana; Rebić, Veseljka

Is There a Horizon without Gravity?

Tošković, Oliver

Utjecaj emocija, spola i pokreta na percepciju lica

Šetić, Mia; Švegar, Domagoj; Domijan, Dražen

Does Illumination Perception Affect the Simultaneous Lightness Contrast Phenomenon?

Soranzo, Alessandro; Galmonte, Alessandra; Agostini, Tiziano

Utjecaj veličine kontrasta na prostorno kodiranje psihomotornog odgovora

Rebić, Veseljka; Šetić, Mia; Domijan, Dražen; Ivanec, Dragutin

Kontekstualni čimbenici doživljaja boli - uloga iskustva i empatije u procjeni tuđe boli

Modić Stanke, Koraljka; Ivanec, Dragutin; Ružić, Valentina

Vijećnica Filozofskog fakulteta / The Faculty Hall

13:00 – 14:00

**PROMOCIJA KNJIGE / BOOK PROMOTION:
“TKANJE ŽIVOTA”**

Krizmanić, Mirjana (2009.). Zagreb: Profil International

14:00 – 15:30

**OKRUGLI STOL / ROUND TABLE - STUDIJI
PSIHOLOGIJE U HRVATSKOJ: AKTUALNO STANJE I
PERSPEKTIVE**

Predsjedava / Chair: Vlasta Vizek Vidović

ČETVRTAK / THURSDAY, 23. 04. 2009.

Poster sekcija / Poster Session

10:00 – 18:30

Lateralizacija jezičkih funkcija – Test dihlotičkog slušanja

Pavlović, Bojan; Šadić, Alma; Koso, Maida

Dinamika izvođenja zadataka Fittsovog tapping– a slobodnim i nametnutim ritmom

Šuto, Ana; Brečić, Ana

Posteri dobitnika Ramirove zlatne značke

PETAK / FRIDAY, 24. 04. 2009.

Dvorana 1 / Lecture Hall 1

9:00 – 11:00

MEĐUGRUPNI ODNOSI / INTERGROUP RELATIONS

Predsjedava / Chair: Dean Ajduković

Change in Orientational Values of Youths in Serbia

Korać, Hana; Jovanović, Vitomir; Teovanović, Predrag

A Phenomenological Exploration of Meaning of Ethnic Identity in Croat Adolescents

Buhin, Larisa

Ispitivanje izraženosti predrasude prema Romima u periodima različite zastupljenosti Roma u hrvatskim medijima

Low, Ajana; Penić, Sandra

Stavovi prema etničkim, religijskim i marginalnim društvenim grupama u Bosni i Hercegovini

Turjačanin, Vladimir; Lakić, Siniša

Socijalna distanca građana Hrvatske prema narodima s područja bivše Jugoslavije 2002., 2005. i 2008. godine

Vujević Hećimović, Gordana; Brajović, Senka

Viktimizacija i kolektivna krivnja: višerazinska analiza individualnih i kolektivnih efekata ratne traume u objašnjenju prihvatanja i pripisivanja kolektivne krivnje
Penić, Sandra; Elcheroth, Guy

STANKA ZA KAVU / COFFEE BREAK

11:20 – 13:40

POZVANI SIMPOZIJ „REKONSTRUKCIJA ZAJEDNICA NAKON RATA“ / INVITED SYMPOSIUM „RECONSTRUCTING COMMUNITIES AFTER WAR“

Organizator / Convenor: Dinka Čorkalo Biruški

Discussant: Arie Nadler, University of Tel Aviv, Israel

Social Reconstruction of Intergroup Relations after Conflict
Ajduković, Dean; Čorkalo Biruški, Dinka

Social Reconstruction Scale: Measuring Intergroup Relation after Conflict
Čorkalo Biruški, Dinka; Ajduković, Dean

Psychological Prerequisites for Reconciliation in the Balkans
Petrović, Nebojša

Not in My Name: Socio-psychological Antecedents of Acknowledgment of Ingroup Atrocities
Čehajić-Clancy, Sabina

“We” Cannot Be Guilty?! Ethnic Identity and In-group Justifications as Determinants of Experiencing Collective Guilt
Magoč, Andreja

Cognitive and Affective Elements in Collective Guilt after the Violent Conflict
Jelić, Margareta; Čorkalo Biruški, Dinka; Ajduković, Dean; Penić, Sandra

Victim Identity among Traumatized War Veterans
Beara, Vladan

STANKA ZA RUČAK / LUNCH BREAK

PETAK / FRIDAY, 24. 04. 2009.

14:00 – 15:00

PROMOCIJA KNJIGE / BOOK PROMOTION
“PRIMIJEJENA PSIHOLOGIJA: PITANJA I
ODGOVORI”

Dinka Čorkalo Biruški (Ur.) (2009.). Zagreb: Školska knjiga

15:00 – 16:40

POZVANI SIMPOZIJ „PSIHOLOŠKI ČIMBENICI
USPJEŠNOG UČENJA“ / INVITED SYMPOSIUM
„PSYCHOLOGICAL FACTORS OF EFFECTIVE
LEARNING“

Organizator / Convenor: Vesna Vlahović Štetić

Trening sažimanja narativnih i ekspozitornih tekstova u okviru
redovne nastave

Kolić-Vehovec, Sijetlana; Rončević Zubković, Barbara

Nadgledanje razumijevanja narativnog i ekspozitornog teksta: uloga
percipiranog interesa i poznatosti teme

Bajšanski, Igor

Osobni i kontekstualni ciljevi postignuća: učinci na upotrebu
strategija učenja, interes i postignuće u učenju ekspozitornog teksta
Pahljina-Reinić, Rosanda

Stavovi, uvjerenja i strah od matematike kod učenika osnovne škole
Pavlin-Bernardić, Nina; Vlahović-Štetić, Vesna; Rovani, Daria;
Arambašić, Lidija

Komponente samoreguliranog učenja kod srednjoškolaca različitih
atribucijskih obrazaca

Sorić, Izabela; Vulić Prtorić, Anita; Ivanov, Lozana

STANKA ZA KAVU / COFFEE BREAK

17:00 – 18:00

POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE

Predsjedava / Chair: Dean Ajduković

Going Beyond Victimhood and Guilt: Promoting Socio-emotional
Reconciliation through Satisfaction of Victims and Perpetrators
Psychological Needs

Nadler, Arie

PETAK / FRIDAY, 24. 04. 2009.

18:00 – 19:40

PSIHOLOGIJA OBRAZOVANJA (2) / EDUCATIONAL PSYCHOLOGY (2)

Predsjedava / Chair: Gordana Keresteš

Evolution and Creation in Croatian Elementary Education: Pupils' Attitudes and Perspectives

Jokić, Boris

Položaj učenika sa posebnim potrebama u sistemu inkluzivne nastave
Eminović, Fadilj; Šakotić, Nada; Nikić, Radmila; Pacić, Sanela

Stavovi studenata Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju prema inkluzivnom obrazovanju i njihova uloga

Nikić, Radmila; Eminović, Fadilj; Pacić, Sanela; Ačić, Gordana

Nastavnička samo-efikasnost u kontekstu poučavanja matematike

Štibrić, Marina; Baranović, Branislava

Tko su bolji vozači: žene ili muškarci? Uvjerjenja poučavatelja u autoškolama o vozačkim vještinama ženskih i muških vozača

Kovač, Snježana; Kamenov, Željka; Ćurković, Tomislav

Dvorana 3 / Lecture Hall 3

9:00 – 11:00

PSIHOMETRIJA / PSYCHOMETRICS

Predsjedava / Chair: Dina Šverko

Psihometrijska validacija i izrada normi za dvije paralelne forme Problemnog testa

Dolenc, Tomislav; Mesarić, Marina; Šeparović, Nikolina

The Validation of Test of Combined Solutions

Teovanović, Predrag

Validacijska studija Upitnika za ispitivanje spontanosti

Hadžiahmetović, Nina; Kolenović-Đapo, Jadranka

Usporedba analiza zadataka u testovima znanja prema Klasičnoj teoriji testova i Teoriji odgovora na zadatak

Ćurković, Natalija; Šabić, Josip; Elezović, Ines; Buljan Culej, Jasminka

O svecima i superherojima 2: Može li se poboljšati mjerenje Paulhusovih komponenti socijalno poželjnog odgovaranja?
Parmač, Maja; Galić, Zvonimir; Jerneić, Željko

Možemo li tehnikom pretjeranih tvrdnji mjeriti socijalno poželjno odgovaranje?
Tonković, Maša; Galić, Zvonimir; Jerneić, Željko

STANKA ZA KAVU / COFFEE BREAK

11:20 – 13:40   **LIČNOST / PERSONALITY**

Predsjedava / Chair: Denis Bratko

Obiteljska studija: razina mjerenja ličnosti i procjena gornje granice heritabilnosti
Vukasović, Tena; Bratko, Denis; Butković, Ana

Evolucijska reinterpretacija petfaktorskog modela ličnosti
Bajs, Marina; Banai, Benjamin; Blažinčić, Silvija; Krupić, Dino

Predikcija kognitivnih motivacija na osnovu osobina ličnosti
Dinić, Bojana

Relations of Cognitive Emotion Regulation, Personality and Affectivity
Popov, Stanislava

Sensation Seeking in Paraglider Pilots
Stošić, Marina; Nešić, Vladimir; Vidanović, Snežana; Obrenović, Joviša

Relationship between Cyber Behaviour on Social Networking Sites and Big Five Model
Popov, Boris; Bodroža, Bojana; Matanović, Jelena

Internet Users Emotional Profile and Socio-demographic Characteristics
Blagotić, Aleksandar

STANKA ZA RUČAK / LUNCH BREAK

PETAK / FRIDAY, 24. 04. 2009.

15:00 – 16:40

**MJERENJE U PODRUČJU SOCIJALNE PSIHOLOGIJE
/ MEASUREMENT IN SOCIAL PSYCHOLOGY**

Predsjedava / Chair: Vladimir Takšić

Usporedba različitih oblika vjerovanja o pravednosti svijeta
Jurkin, Marina; Ćubela Adorić, Vera

Privatna svijest o sebi kao višedimenzionalni konstrukt
Huić, Aleksandra

Factor Structure Equivalence of Three Adult Attachment Inventories
Hedrih, Vladimir; Pedović, Ivana

The Interpersonal Reactivity Index: Validation on the Serbian Youth
Pedović, Ivana; Hedrih, Vladimir

**Mjerenje stilova ponašanja adolescenata u konfliktima s vršnjacima-
mogućnosti primjene ROCI II skale**
Popadić, Dragan; Petrović, Danijela

STANKA ZA KAVU / COFFEE BREAK

18:00 – 19:40

**INTERPERSONALNI ODNOSI / INTERPERSONAL
RELATIONSHIPS**

Predsjedava / Chair: Margareta Jelić

Flattering
Luccio, Riccardo; Bonetti, Giacomo; Lombardi, Elisa

Spolne razlike u taktikama manipulacije
Butković, Ana; Bratko, Denis

**Obrasci partnerske afektivne vezanosti studenata i njihove predstave
o ljubavi**
Arnaudova, Violeta

Attachment in the Students from the Towns of the Former SFRY
Stefanović Stanojević, Tatjana; Nedeljković, Jasmina; Opsenica
Kostić, Jelena

Odnos privrženosti kućnim ljubimcima, nekih aspekata mentalnog zdravlja te generativnosti kod vlasnika pasa
Levačić, Jelena

Dvorana 2 / Lecture Hall 2

15:00 – 16:40 ORGANIZACIJSKA PSIHOLOGIJA - SELEKCIJA (1) /
ORGANIZATIONAL PSYCHOLOGY - SELECTION (1)

Predsjedava / Chair: Zvonimir Galić

16PF kao prediktor radne uspješnosti bankarskih službenika
Mesarić, Marina; Šeparović, Nikolina; Dolenc, Tomislav

Mogućnost lažiranja rezultata na testu PIE-JRS u situaciji profesionalne selekcije
Okanović, Predrag; Radovanović, Dragana

Ličnost i radno ponašanje
18. psihologijska ljetna škola

Što se procjenjuje centrima procjene?
Šeparović, Nikolina; Mesarić, Marina; Dolenc, Tomislav

Eksperimentalna provjera jednakosti prilika u traženju posla
Vukelić, Anton; Maslić Seršić, Darja

STANKA ZA KAVU / COFFEE BREAK

18:00 – 18:40 ORGANIZACIJSKA PSIHOLOGIJA - SELEKCIJA (2) /
ORGANIZATIONAL PSYCHOLOGY - SELECTION (2)

Predsjedava / Chair: Zvonimir Galić

www.karijera.hr - novi sustav za profesionalno savjetovanje
Babarović, Toni; Šverko, Iva

Smjernice pri izboru zanimanja: o kojim aspektima posla najviše vodimo računa kada donosimo profesionalnu odluku?
Šverko, Iva; Babarović, Toni

18:40 – 19:40

**OKRUGLI STOL / ROUND TABLE - PRIMJENA
SUVREMENIH TEHNOLOGIJA U PSIHOLOGIJSKOM
TESTIRANJU**

Predsjedava / Chair: Damir Ljubotina

Poster sekcija / Poster Session

10:00 – 19:40

Prihvaćenost i problemi u ponašanju djece u vrtiću

Cakić, Lara; Mihaljević, Silvija

**Poticanje i razvijanje vještina mišljenja kroz eksperimente i igru
kod učenika IV. razreda osnovnih škola u okviru EUREKA Junior
programa**

Fazlić, Salminka; Misira, Maja; Đapo, Nermin; Vidović, Ines

**Rano prepoznavanje potencijalnih psihosocijalnih problema kod
djece**

Golubović, Špela; Tubić, Tatjana

Utjecaj spolnih stereotipa na prepoznavanje darovitih učenika

Hrlović, Dženana; Šadić, Alma; Đapo, Nermin

Adaptacija PANAS– X uz primjenu teorije odgovora na zadatke

Križanić, Valerija; Knezović, Zvonimir

Prikaz Testa domino 2000

Matešić, ml., Krunoslav; Matešić, Krunoslav; Ružić, Valentina

Psychometric Evaluation of the New Authoritarianism Scale

Mihić, Vladimir; Bodroža, Bojana; Čolović, Petar

**Komponente samoreguliranog učenja kao medijatori veze između
savjesnosti i postignuća**

Mujagić, Amela

Uvjerjenja o roditeljskim postupcima prema malom djetetu

Pećnik, Ninoslava; Tokić, Ana

Stavovi učenika osnovne škole mjereni testom implicitnih asocijacija

Tomašić, Jasmina

PETAK / FRIDAY, 24. 04. 2009.

Razlike u procenjivanju dječje hiperaktivnosti između roditelja i trenera

Tubić, Tatjana; Golubović, Špela

Dijete s ADHD/ADD – om

Velki, Tena; Velki, Mirna

*Hotel International,
Miramarska 24, Zagreb*

20:30 – 01:00

SVEČANA VEČERA / CONFERENCE DINNER

SUBOTA / SATURDAY, 25. 04. 2009.

Dvorana 1 / Lecture Hall 1

9:00 – 11:00

RAZVOJNA PSIHOLOGIJA / DEVELOPMENTAL PSYCHOLOGY

Predsjedava / Chair: Gordana Kuterovac-Jagodić

Teorija mišljenja, uzrast i materinski jezik u objašnjenju efekta implicitne kauzalnosti i tradicionalnih uvjerenja o psihi kod predškolske djece

Major, Agota

Spolne razlike i percepcija konflikata u adolescenciji

Petrović, Danijela

Gledanje agresivne scene u crtanom filmu i prepoznavanje emocija u izrazu lica

Pinter, Darko

Uloga roditelja u oblikovanju agresivnog i nesportskog ponašanja mladih sportaša

Baćanac, Ljubica; Petrović, Nebojša

Specifičnosti ispitivanja religioznih utjecaja između roditelja i djece
Dušanić, Srđan

Značenje uloga baka i djedova - pokušaj provjere u okviru modela H. Kivnick
Penezić, Zvezdan; Roso Perić, Ines

STANKA ZA KAVU / COFFEE BREAK

11:15-13:15

POZVANI SIMPOZIJ „KVALITETA OBITELJSKIH ODNOSA“ / INVITED SYMPOSIUM „QUALITY OF FAMILY RELATIONSHIPS“

Organizator / Convenor: Željka Kamenov

Neki aspekti kvalitete bračnog funkcioniranja tijekom tranzicije u roditeljstvo

Tucak Junaković, Ivana; Ćubela Adorić, Vera; Nekić, Marina

Perceived Parental Behavior in Adolescents of Different Age Groups

Ospenica Kostić, Jelena; Stefanović Stanojević, Tatjana;
Nedeljković, Jasmina

Interakcija porodičnih odnosa, odnosa s roditeljima i dimenzija ličnosti studenata

Todorović, Jelisaveta; Simić, Ivana; Stojiljković, Snežana

Promjene u percepciji kvalitete porodičnih odnosa tijekom adolescencije

Mihić, Ivana; Petrović, Jelica; Zotović, Marija; Jerković, Ivan

Odnosi u obitelji i stavovi prema braku i razvodu: razlike u funkciji dobi

Kamenov, Željka; Jelić, Margareta; Delač Horvatinčić, Ivana;
Ivanković, Palmira; Rajić Stojanović, Ivana

Razlike u poželjnim karakteristikama pri izboru partnera s obzirom na religijsku i nacionalnu pripadnost

Brkić, Jelena; Kolenović-Đapo, Jadranka; Đapo, Nermin

Dvorana 3 / Lecture Hall 3

9:00 – 11:00

KLINIČKA PSIHOLOGIJA (1) / CLINICAL PSYCHOLOGY (1)*Predsjedava / Chair:* Nataša Jokić-Begić

Povezanost emocija, motorike i komunikacije kod osoba s intelektualnom ometenošću, umjerenog i težeg stupnja u domskom smještaju

Irić, Nada; Milovanović-Minić, Milka; Eminović, Fadilj; Bilbija, Mirjana; Nikić, Radmila

Intelektualno funkcioniranje djece s autizmom - 8 godina praćenja

Divčić, Branka; Bujas Petković, Zorana; Crnković, Maja

Neuropsihološka procjena kognitivnih funkcija kod osoba sa subarahnoidalnom hemoragijom

Koso, Maida

Pervazivnost u dijagnostici hiperaktivnosti u razvojnoj dobi

Jerković, Ivan; Gavrilov-Jerković, Vesna; Mihić, Ivana; Petrović, Jelica

Hrvatska standardizacija Beckovih inventara za djecu i adolescente (BYI-II)

Matešić, Krunoslav; Ružić, Valentina; Matešić, ml., Krunoslav

Usporedba metode dnevnika i aktigrafske metode za ispitivanje karakteristika spavanja adolescenata

Bakotić, Marija; Radošević-Vidaček, Biserka; Košćec, Adrijana

STANKA ZA KAVU / COFFEE BREAK

11:15 – 13:15

KLINIČKA PSIHOLOGIJA (2) / CLINICAL PSYCHOLOGY (2)*Predsjedava / Chair:* Lidija Arambašić

Etiologija anksiozne osjetljivosti - uloga majčinih, očevih i djetetovih osobina

Jokić-Begić, Nataša; Markanović, Dragana; Lauri Korajlija, Anita; Jurin, Tanja

SUBOTA / SATURDAY, 25. 04. 2009.

Zadovoljstvo životom i genetika: rezultati istraživanja blizanaca
 Bratko, Denis; Butković, Ana

Osobine ličnosti i kognitivne dispozicije kao prediktori afektivne i kognitivne komponente subjektivnog blagostanja
 Jovanović, Veljko

Basic Psychological Needs and Life Goals as Antecedents of the Subjective Well-being: A Case in Macedonia
 Spasovski, Ognen

Utjecaj formulacije argumenata na pristranu obradu poruke u zdravstvenoj propagandi
 Žeželj, Iris

Vicarian Traumatization and Personal Values on a Sample of Psychotherapists
 Želeskov-Đorić, Jelena; Hedrih, Vladimir

14:15 – 14:45 ZATVARANJE / CLOSING CEREMONY

Dvorana 2 / Lecture Hall 2

9:00 – 11:00 ORGANIZACIJSKA PSIHOLOGIJA / ORGANIZATIONAL PSYCHOLOGY

Predsjedava / Chair: Darja Maslić Seršić

Neke radne i obiteljske karakteristike kao prediktori konflikta radne i obiteljske uloge
 Šimunić, Ana; Gregov, Ljiljana

Neke razlike između fizioloških i psiholoških indikatora težine smjenskog rada
 Manenica, Ilija; Nikolić, Matilda; Prenda, Suzana

Osobine ličnosti kao prediktori željene organizacijske kulture
 Radovanović, Dragana; Okanović, Predrag

Logistička regresija nekih dispozicijskih varijabli kao prediktora odlaska iz organizacije

Miloš, Marino

Strategije suočavanja s gubitkom posla - što ih određuje i do kakvih ishoda dovode?

Maslić Seršić, Darja; Šavor, Majda

Konstrukcija instrumenta za mjerenje uključenosti u kategoriju proizvoda

Tvrtković, Josip

STANKA ZA KAVU / COFFEE BREAK

11:15 – 13:15 KRIMINALITET I PREVENCIJA / CRIMINAL BEHAVIOUR AND PREVENTION

Predsjedava / Chair: Marina Ajduković

Konstrukcija hrvatske verzije upitnika za procjenu rizika i potreba u zajednici

Novak, Miranda; Mihić, Josipa; Bašić, Josipa

Utjecaj primarnih faktora socijalizacije na konzumiranje psihoaktivnih supstanci kod adolescenata

Niškanović, Jelena

Razlike u kognitivnim sposobnostima teških psihopatskih prestupnika i normalne nekriminalne populacije

Radulović, Danka; Radovanović, Dobrivoje

Faktorska struktura kaznenih djela i tipologija počinitelja ratnih zločina s obilježjem terorizma

Poljak, Ivica; Obradović, Vladimir

Klasifikacija žrtava trgovine ženama subjektivnom procjenom te cluster i logističkom regresijskom analizom

Obradović, Vladimir

*Dvorana A-230 /
Lecture Hall A-230*

11:15 – 13:15 OKRUGLI STOL / ROUND TABLE - KAKO ZADRŽATI
TALENTE U VRIJEME RECESIJE?

Predsjedava / Chair: Marino Miloš

Poster sekcija / Poster Session

10:00 – 15:00

**Cancer Pain from the Nurses', Physicians' and Patients' Perspective –
A Comparison**

Janig, Herbert; Kada, Olivia

**Neke značajke socijalnih interakcija kod adolescenata u Hrvatskoj,
Bosni i Hercegovini i Makedoniji**

Klarin, Mira; Proroković, Ana

**Spolne i dobne razlike u procjenama stabilnosti, kontrolabilnosti,
internalnosti i globalnosti uzroka pozitivnih i negativnih događaja
kod adolescenata**

Kurtović, Ana; Marčinko, Ivana

**Povezanost psihološke čvrstoće i percipirane razine stresa s
uspješnom prilagodbom adolescenata**

Marčinko, Ivana; Kurtović, Ana

Sense of Coherence in Conditions of Social Crisis

Minić, Jelena; Randelović, Dušan; Kašić, Kristina

College Adjustment in Bologna Process: Mixed Method Approach

Ogresta, Jelena; Zorec, Lea

**Tipovi relativne deprivacije, atribucijske sklonosti i reakcije na stanje
u društvu**

Rihtar, Stanko; Lamza Posavec, Vesna; Ferić, Ivana

SUBOTA / SATURDAY, 25. 04. 2009.

Multipla zlostavljanje u djetinjstvu i psihološka prilagodba u odrasloj dobi

Sesar, Kristina; Šimić, Nataša; Šuto, Ana; Barišić, Marijana

Life Management Strategies: The Developmental Trajectories

Svetina, Matija; Zupančič, Maja; Puklek Levpušček, Melita

Doprinos provjeri konstruktne valjanosti upitnika samoiskaza rizičnog i delinkventnog ponašanja mladih

Šincek, Daniela; Ajduković, Marina; Ručević, Silvija

Odnos seksualnog perfekcionizma i nekih dimenzija seksualnosti

Šunjić, Marijana; Škegro, Ivana

Strategije prevladavanja stresa u kontekstu reformulirane teorije osjetljivosti na potkrepljenje

Žuljević, Dragan

*Dvorana 3 / Lecture Hall 3***13:30 – 14:15 POZVANO PREDAVANJE / KEYNOTE LECTURE****Kvaliteta radnog života u Hrvatskoj**

Šverko, Branimir

Predsjedava / Chair: Denis Bratko**14:15 – 14:45 ZATVARANJE / CLOSING CEREMONY***Poslijekonferencijska radionica /
Post-conference Workshop***15:30 – 19:00 R - PROGRAM ZA STATISTIČKU OBRADU
PODATAKA - UVODNA RADIONICA**

Rebernjak, Blaž; Urch, Dražen

3

19. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

19TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

**POZVANA PREDAVANJA /
KEYNOTE LECTURES**

B

OSAMDESET GODINA PSIHOLOGIJE U HRVATSKOJ I OSAMDESET GODINA ODSJEKA ZA PSIHOLOGIJU

Vladimir Kolesarić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Stjecajem okolnosti godine 1879. začeta je psihologija kao samostalna znanost, a te je godine rođen i začetnik hrvatske psihologije Ramiro Bujas. Samo četrdesetak godina kasnije (1920.) Ramiro Bujas osnovao je Laboratorij za eksperimentalnu psihologiju pri Medicinskom fakultetu u Zagrebu, a nakon podosta uloženog napora Ramira Bujasa počeo je (1929.) i samostalan studij psihologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Do II. svjetskog rata psihologiju u Hrvatskoj obilježio je Ramiro Bujas, a zahvaljajući Zoranu Bujasu, psihologija se u Hrvatskoj iza II. svjetskog rata, nakon kratkog zastoja, ubrzano razvijala.

Ramiro Bujas nije samo utemeljio studij psihologije u Hrvatskoj. Još je važnije bilo za razvitak psihologije njegovo empirijsko, eksperimentalno usmjerenje, usmjerenje na valjano prikupljanje psihologijskih podataka – a takvo usmjerenje njeguje i suvremena hrvatska psihologija. Ta nova psihologija (za razliku od one koja je postojala u okvirima filozofije) bila je empirijska i eksperimentalna znanost koja počiva na čvrstom, jasnom, nespekulativnom podatku. Da bi se dobio takav podatak – to je postalo moto svih generacija hrvatskih psihologa – potrebno je znanje i savjesnost, a iznad svega kritičnost.

Prisjećajući se razvitka psihologije u nas dobro je podsjetiti se na jedan Eysenckov citat: *„Najbolji način utvrđivanja kamo ide neki čovjek jest pronalaženje mjesta iz kojega je došao. Najbolji način predviđanja kako će se ponašati u budućnosti jest razmatranje njegova ponašanja u prošlosti. Možda bi i za određivanje budućnosti psihologije bilo korisno pokušati upoznati njezinu prošlost – kako je postala znanost, kako se razvijala i kakav je njezin položaj danas“.*

Doista, suvremeni stupanj razvitka hrvatske psihologije i Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu temelji se na zasadama Ramira i Zorana Bujasa. Poznavajući njihov rad, njihove napore u delimitiranju psihologije kao samostalne znanosti, postaju jasnija sadašnja postignuća Odsjeka.

Sada, prilikom obilježavanja osamdesete obljetnice osnivanja studija psihologije, možemo bez dvojbe ustvrditi kako su se te zasade Ramira i Zorana Bujasa razvile u respektabilan organizam, koji ne samo da ima važnu ulogu u svom bližem okruženju, nego i u puno široj psihološkoj zajednici kao i u javnom životu.

Opisujući sasvim ukratko današnji Odsjek za psihologiju možemo nabrojati nekoliko činjenica koje ga, iako šturo, ocrtavaju dovoljno jasno.

Od njegovog osnutka do danas u Odsjeku za psihologiju diplomiralo je 1950 studenata.

Ustrojavanje prema „bolonjskom procesu“, između ostalog, dalo je priliku da se poveća naglasak na tzv. izbornim predmetima, pa studenti mogu birati predmete prema njihovim interesima – takvih predmeta sada ima 28.

U Odsjeku za psihologiju posebna se pažnja posvećuje diplomskim radovima studenata. Oni su uvijek empirijske, istraživačke naravi, a mnogi od njih su tako visoke kvalitete da se objavljuju u časopisima.

Broj svih članova Odsjeka – od administratora do redovitih profesora – iznosi 42. Redovitih i izvanrednih profesora ima 16, a toliko ima i znanstvenih novaka. Zajedno s tri asistentice ima ukupno 19 mladih suradnika, a to je zaista respektabilna skupina “mladih snaga”. Odsjek za psihologiju okuplja i relativno velik broj vanjskih suradnika u nastavi – ukupno ih ima 154, a većina njih su psiholozi iz prakse.

Prema “bolonji” osnovan je 2006. godine trogodišnji doktorski studij. Do sada su upisane dvije generacije – ukupno 68 studenata. Kao što je poznato svi dosadašnji poslijediplomski akademski stupnjevi u psihologiji (magisterij, specijalizacija, doktorat) u Hrvatskoj postignuti su u Odsjeku za psihologiju.

U Odsjeku se provodi 14 projekata uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Rezultati tih kao i drugih istraživanja kojima se bave članovi Odsjeka objavljuvani su u domaćim i, većinom, u stranim časopisima. Popis tih stranih časopisa broji čak 50 naslova, od, primjerice, *Acta Biologica*, *Journal of Experimental Psychology*, *Journal of Experimental Child Psychology* do *Psychologische Beiträge*.

Statistika objavljenih uradaka članova Odsjeka izgleda ovako: knjige (autori ili suautori) – 110; knjige (urednici ili suurednici) – 62; prilozi u knjigama – 152; prijevodi knjiga – 63; znanstveni i stručni radovi objavljeni u časopisima i zbornicima – 1171; psihologijski mjerni instrumenti – 92.

Članovi Odsjeka za psihologiju surađuju i imaju znanstvene kontakte sa 44 sveučilišta u 19 zemalja svijeta.

U većini fakulteta zagrebačkog Sveučilišta, na kojima se predaju neki psihologijski predmeti surađuju članovi Odsjeka. Također, članovi Odsjeka surađivali su i surađuju sa studijima psihologije u Zadru, Rijeci i Osijeku.

Važno je istaknuti kako članovi Odsjeka sudjeluju u doista velikom broju izvanfakultetskih aktivnosti: na Sveučilištu, u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa, nekim drugim ministarstvima, različitim povjerenstvima, udrugama, nevladinim organizacijama itd. Dakle, prisutni su u javnom životu što pokazuje i njihovo često pojavljivanje u različitim javnim medijima (televizija, radio, novine).

U ovom kratkom opisu Odsjeka za psihologiju spomenut ćemo još nekoliko paraakademske aktivnosti: Ljetne škole studenata i nastavnika psihologije (započete 1988.), na kojima se obave istraživanja koja završavaju pisanim izvještajima, a do sada je 10 njih objelodanjeno u obliku knjiga; Savjetovalište za studente, osnovano 1998. godine; te Centar za psihodijagnostičke instrumente, utemeljen 2003.

Studenti u Odsjeku za psihologiju imaju svoju udrugu STUP, koja je vrlo aktivna i u međunarodnom udruženju studenata psihologije. Od redovitih društvenih aktivnosti STUPA spomenut ćemo organiziranje Dana studenata psihologije prvog dana proljeća te "Svinja kupa", nogometne utakmice između nastavnika i studenata (posebno za muške i posebno za ženske ekipe), koje završavaju simboličkom tradicionalnom proslavom.

Ovih nekoliko podataka o Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu nije dovoljno za potpunu sliku Odsjeka, ali ipak mogu pokazati kako se radi o vrlo aktivnoj i utjecajnoj psihologijskoj instituciji s vrlo raznolikom djelatnošću.

GOING BEYOND VICTIMHOOD AND GUILT: PROMOTING SOCIO-EMOTIONAL RECONCILIATION THROUGH SATISFACTION OF VICTIMS AND PERPETRATORS PSYCHOLOGICAL NEEDS

Arie Nadler

Tel Aviv University, Israel

During protracted conflicts parties humiliate and inflict pain on each other. Repeated instances of victimization lead victims to preoccupation with their victimhood and perpetrators are threatened as being labeled as guilty of wrongdoings. These feelings of victimhood and guilt act as barriers to ending conflict and if left unattended may re-ignite conflicts even after an agreement to settle it had been achieved. The powerlessness that is associated with victimhood can be alleviated *unilaterally* through revenge. The threats to the perpetrator's moral identity can be alleviated *unilaterally* by belittling the consequences of their actions or dehumanizing the victim. Both of these *unilateral* routes are likely to intensify conflict. These emotional barriers can be overcome through a social exchange in which the perpetrator admits to and apologizes for past wrongdoings and the victim reciprocates by forgiveness. This apology-forgiveness cycle is the crux of the process of socio-emotional reconciliation (Nadler, 2002; Nadler & Liviatan, 2004). Its psychological dynamics are analyzed by the need based model of reconciliation (NBMR, Nadler & Shnabel, 2008) and related research (Shnabel & Nadler, 2008; Shnabel, Nadler, Ulrich & Dovidio, in press). The model asserts that: (1) victimhood is associated with a feeling of powerlessness and perpetration with guilt and fear of exclusion, that (2) expressions of empowerment and social acceptance to the victim and perpetrator respectively, alleviate these emotional threats to identity, and (3) increase the readiness for reconciliation. The implications of this model and related research to the movement from protracted conflict to a peaceful co-existence will be highlighted.

KVALITETA RADNOG ŽIVOTA U HRVATSKOJ

Branimir Šverko

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Promicanje kvalitete radnog života među ključnim je ciljevima službene socijalne politike u Europskoj uniji. Sukladan tome je i proklamirani osnovni cilj Međunarodne organizacije rada: omogućiti ljudima “pristojan rad” u uvjetima slobode, jednakosti, sigurnosti i ljudskog dostojanstva. Ostvarenje ovih ciljeva pretpostavlja raznovrsne mjere poboljšanja, utemeljene na ozbiljnoj raspravi i sustavnom praćenju dostignutog stanja. U nas se, međutim, o kvaliteti radnog života malo govori, a empirijska istraživanja nedostaju. Zato smo pokušali istražiti kakva je kvaliteta radnog života u Hrvatskoj i pokazuje li poboljšanje u razdoblju nakon rata i rane tranzicije. Tijekom posljednjih 15 godina, opetovano iz godine u godinu, ispitali smo kako zaposlenici u Hrvatskoj vrednuju važnost i stupanj ostvarenosti devet ključnih aspekata rada (koji se odnose na plaću, sigurnost zaposlenja, radne uvjete, suradnike i nadređene, zanimljivost posla te mogućnost napredovanja i suodlučivanja). Dobivene spoznaje proširili smo analizom dostupnih podataka u velikoj bazi Četvrtog europskog istraživanja o radnim uvjetima, provedenog 2005. godine. Tada je u istraživanje prvi puta uključen i reprezentativni uzorak sudionika iz Hrvatske, što je omogućilo usporedbu nekih aspekata kvalitete radnog života u Hrvatskoj u odnosu na članice Europske unije. Rezultati provedenih analiza pokazuju blagi porast kvalitete radnog života u Hrvatskoj tijekom proteklih 15 godina. No unatoč porastu, prosudbe stupnja ostvarenosti nekih aspekata rada (poglavito onih koje se tiču osobnog razvoja i autonomije u radu) i nadalje su izrazito niske.

19. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

**POZVANI SIMPOZIJI /
INVITED SYMPOSIA**

19TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

B

**POZVANI PSIHOMETRIJSKI
SIMPOZIJ /
INVITED PSYCHOMETRIC
SYMPOSIUM**

**4TH PSYCHOMETRIC SYMPOSIUM IN HONOUR OF PROFESSOR
ALIJA KULENOVIĆ**

Convenor: Vesna Buško

*Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb,
Croatia*

This is the fourth occasion to dedicate a scientific event to the memory of Professor Alija Kulenović. Four years ago, an international symposium entitled *Contemporary Issues in Psychometrics* and organized in the honour of him, was included in the program of 17th Ramiro and Zoran Bujas' Days. The next two events brought into play with the same incentive were the 15th Psychology Days in Zadar held in 2006, and the 18th Ramiro and Zoran Bujas' Days held in Zagreb in the year of 2007.

As it was the case with the previous three symposia, the program of the present psychometric event is again rather diverse and encompasses basic theoretical questions concerning classical and modern test theory, or its relations to substantive conceptual issues, as well as specific methodological problems dealing, for instance, with the adequacy of implementation of certain analytic procedures in particular research applications. I wish to note again that the event is not meant to give special attention to any particular issue. Instead, the variety of topics presented reminds us again of the width of scientific and intellectual concerns of Professor Alija Kulenović. Moreover, it is our hope that with organizing every new psychometric symposium we add to promoting his standards of excellence in scientific research and professional work in general.

STRUCTURAL EQUIVALENCE OF WISC-III ACROSS CULTURES: CROSS-CULTURAL COMPARISON

Valentin Bucik

Department of Psychology, University of Ljubljana, Slovenia

WISC is one of the best-known and most frequently used intelligence tests for children. The WISC-III version was issued in USA more than a dozen years ago and since then many different language versions of the test were issued in different cultures. When translating the intelligence test from one language and/or cultural milieu to another, it is essential that the process of translation and adaptation considers the same methodological design as it was used in building the original version. All requirements about comparability of the original and adapted version in the theoretical structure and the construct validity are also to be met. The structure of the Slovene version, on the normative sample of 1.080 children, and 13 other language versions, with the total number of almost 16.000 children, from the cross-cultural study (Georgas, J., Weiss, L.G., van de Vijver, F.J.R and Saklofske, D.H., (2003.) *Culture and children's intelligence: Cross-cultural analysis of the WISC-III*. San Diego: Academic Press.), was being studied. The purpose of the analysis of structural equivalence was to determine to what extent the construct of intelligence as measured by WISC-III is similar across the cultures. Exploratory and confirmatory factor analyses tested the four-factor solution (Verbal Comprehension, Processing Speed, Perceptual Organization, Freedom of Distractibility) stressing the stability of the last factor. According to the Guttman's model of intelligence the smallest space analysis examined the fit of the data of the WISC-III to the Guttman and Levy three-dimensional cylindrical structure, encompassing the level of abstract thinking (rule inferring, rule applying, rule following, new learning tasks), mode of representation (verbal, numerical, visual) and output mode (oral, manual, pencil and paper).

TESTING MODE, CONSTRUCT VALIDITY, AND THE EFFECTS ON TESTING OUTCOMES

Vesna Buško

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

The paper deals with some aspects of construct validity mainly pertaining to performance-based assessment. The means to identify unique sources of true test score variances will be presented and discussed in the context of psychometric test theory and its particular models, and demonstrated through the structural equation modeling framework. The presentation will focus on prospects of use of information and communication technology in psychological testing practices, pointing also at basic conditions required to facilitate decision-making and bring about desired changes in the assessment.

In view of ever-increasing technological advancements the shift in testing mode seems to be inevitable. It may be worth noting that this venture, whenever admitted, is relevant to the extent that it contributes to the major objectives and purposes of the assessment. Having these facts in mind, the present paper aims to outline a range of requirements and challenges related to this major change in the testing mode practices. The reflections on benefits of implementing information technology in the assessment processes and likely obstacles to transition in testing mode practices will be exemplified by recent data from several large-scale testing projects.

MEASURING COMPLEX PROBLEM SOLVING: A PSYCHOMETRICIANS' VIEW

Samuel Greiff and Joachim Funke

Department of Psychology, University of Heidelberg, Germany

The growing interest in complex problem solving (CPS) increases the need for efficient assessment procedures. However, no psychometrically acceptable testing device is currently available and existing tests suffer from two major shortcomings: (1) little agreement on how to measure CPS on an individual level has been reached, and sound theoretical foundations cannot be found in existing tests; (2) tests consist of only one large scenario a participant has to work through. Thus, existing instruments contain exactly one excessive item and by that contradict basic psychometric requirements.

We introduce a new approach called MicroDYN that provides an infinite item pool based on a mathematical formalism. The type of items used requires participants to detect causal relations between two sets of variables and, subsequently, to control the system intuitively. Participants face several items each lasting about 5 minutes. By presenting minimally but sufficiently complex items, the problem of one-item-testing is overcome.

Additionally, MicroDYN is linked to Dörner's *Theory of Operational Intelligence*. Dörner (1986) names five abilities a test taker must meet to successfully solve complex problems: (1) reduction of information, (2) model building, (3) forecasting, (4) information retrieval, and (5) evaluation. Within the MicroDYN framework measures for three indicators (model building, forecasting and information retrieval) are empirically derived.

Psychometrical issues of MicroDYN are discussed. Its internal structure is evaluated by comparing competing models and data on predictive power of external criteria is provided. The validity and the benefit of using several indicators simultaneously are shown empirically.

If – at least in the long run – complex problem solving can be nomothetically classified and established as a valid construct it might be relevant in virtually all areas involving prediction or explanation of cognitive performance.

FORMATIVE AND REFLECTIVE MEASUREMENT MODELS: CHALLENGES AND ILLUSTRATIONS

Knut A. Hagtvet and Suzanne Børretzen

University of Oslo, Norway

Svein Mossige, Kari Stefansen and Tillman von Soest

Norwegian Social Research, Oslo, Norway

Even though the concept of the formative measurement model was launched during 1960's, the dominant conceptualization of factor analysis is still the reflective factor model. This state of the art may not be in agreement with conceptualization of central concepts in social science research. Recently, a revived interest in the formative measurement model has been observed which still suggests that the distinction between the reflective and formative measurement models have much to offer applied psychometric research.

The present paper will discuss the formative and the reflective measurement models with reference to the function of their indicators, identification rules, their conceptual basis, their different psychometric criteria and their different forms of interpretational confounding. Challenges when estimating formative as well as reflective factor models will be addressed. The presentation will end by a realistic illustration where both formative and reflective models are combined.

MEASUREMENT MODELS, STRUCTURAL MODELS AND AGE INVARIANCE OF FACE COGNITION

Andrea Hildebrandt and Oliver Wilhelm

Department of Education, Humboldt University, Berlin, Germany

Werner Sommer and Grit Herzmann

Department of Psychology, Humboldt University, Berlin, Germany

In this talk we will present some ongoing work on individual differences in face cognition as an intrinsically social ability. Functional and neuroanatomical models suggest multiple abilities of face cognition that are distinct from each other and from established ability constructs. Age differences in these proposed multiple abilities of face cognition are essentially unknown. Here we will exemplify a) a replicated measurement model of face cognition, b) a replicated structural model demonstrating the distinctiveness of face cognition from established abilities and c) the strong factorial invariance of face cognition across age. In a first study (N=151 young adults) a measurement model with latent factors for face perception, face memory, and facial speed was established. In study 2 (N=209 young adults) this model was replicated. Additionally, we found that face cognition factors could be regressed only partly onto established ability factors. In a third study (N=448, 18-88 age range) the battery of face cognition tasks was used to test the age invariance of the factors and investigate age differences on the level of latent factors. Strong factorial invariance of the measurement model across the age groups was supported. Multiple group models and age-weighted measurement models show that factor means change with age. Relations with self-ratings, health status and a range of traditional abilities will be presented. Taken together face cognition represents a set of new and distinct abilities. These abilities can be embedded in a nomological net of established traits and show expected relations. Age decrements in these abilities are strong – but essentially unrelated to self-rated abilities.

MEASUREMENT AND STRUCTURAL MODELS OF INDIVIDUAL DIFFERENCES IN CONFLICT-MONITORING

Doris Keye and Oliver Wilhelm

Department of Education, Humboldt University, Berlin, Germany

Klaus Oberauer

University of Zurich, Switzerland

Individual differences in conflict-monitoring are a neglected research area. Post-error-, conflict-, and context- slow-down, have been proposed as indicators of a conflict-monitoring system that initiates cognitive control to resolve conflicts in information processing. Impulsivity, supposedly indicative for a preference of speed over accuracy, might capture individual differences in the sensitivity to detect conflict. Working memory capacity (WMC), supposedly indicative of the ability to control attention, might capture the ability to adjust control over information processing. We pursued three research goals presupposing expected mean differences in the conflict-paradigms: 1) coherence of individual differences within a form of slow-down, 2) associations of individual differences across forms of slow-down, and 3) relations between slow-down factors, impulsivity and WMC. Besides a WMC battery and an impulsivity questionnaire, 167 young adults completed a Simon and an Eriksen flanker task. Task specific latent factors for conflict slow-down and post-error slow-down could be established respectively. Context slow-down did not reflect a uniquely identifiable source of variance. No associations between any of the slow-down measures and the impulsivity factors were found. WMC was not correlated with the slow-down factors. These results strongly question the coherence of individual differences in conflict-monitoring processes.

THE EFFECTS OF MEASUREMENT ERROR VARIANCE MISSPECIFICATION IN STRUCTURAL EQUATION MODELS WITH SINGLE INDICATOR LATENTS

Levente Littvay

Department of Political Science, Central European University, Budapest, Hungary

Structural equation modelers are normally used to seeing models where latent variables have three or more indicators. But latent variables can be defined and identified by as little as one observed variable. This requires the specification of the latent variable's metric and the specific amount of error variance associated with the observation. This, of course, is unknown and cannot be estimated unless additional indicators are available. There is a general consensus in the literature that guessing the amount of error variance when it is assumed to be present is a better approach than assuming it is not there (and introducing the variable into the model on observed and not on the latent level). But, to date, no study assessed the expected bias produced by the misspecification of the error variance. This is the hole this Monte Carlo simulation study strives to fill.

CAN COMPUTER BASED TESTING PROVIDE ADDITIONAL INFORMATION IN THE PSYCHOMETRIC ANALYSIS OF TEST RESULTS?

Damir Ljubotina and Mladen Marinović

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

Classical paper and pencil tests use the number of correct responses as the key parameter used in psychometric analyses and test performance assessment. Development of computer based testing can provide additional information related to test performance as well as the processes involved in responding to individual items. Information processing theories offer models that see the speed and accuracy of information processing as two important indicators of intelligence, even though the relationship between these two dimensions has not yet been completely explored.

The authors of this paper have developed a new computer based testing system, which enables administration of different kinds of psychological tests while registering a number of newly introduced parameters connected with test performance. This paper presents the results of a cognitive ability test, consisting of 58 questions with 6 possible answers. The test was administered to a sample of 130 participants with time limitations long enough for all of the participants to go through all of the items. The system can register a variety of performance indicators such as: number of correct answers, total time spent on each item, time before offering an answer on each item, total time required to go through the whole test, a total number of changed answers on each item. The aim of this paper was to determine the potential of these measures to provide additional information in psychometric analyses and performance assessments.

The results obtained suggest a potential use of response time as a measure of item difficulty and validity, as well as in distracter analysis. Item characteristic curves can be used in order to analyze item response time in relation to traits measured by the test. When analyzing individual results, useful information can be obtained through comparing respondents based on the speed and accuracy of their responses.

CONGRUENCE OF SELF- AND PEER- RATINGS AS A FUNCTION OF THE MEASURED CONSTRUCT, TYPE AND LENGTH OF RELATIONSHIP

Goran Milas, Boris Mlačić and Igor Mikloušić

Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia

In this paper we examine the congruence between self- and peer- ratings as a function of the measured construct, and type and length of relationship between the subject and his/her peer. A large sample of students (562), aged from 18 to 28 years used the IPIP50 and Social Attitude Scale (LDS) to rate themselves (self-ratings) and they were also rated by their parents, relatives, friends or boyfriends/girlfriends (peer-ratings). The International Personality Item Pool (50 items) is a cross-cultural instrument targeted to measure the Big-Five domains, and LDS is an instrument that measures five basic social attitudes factors. We used the classical MTMM approach proposed by Campbell and Fiske (1959) to test the construct validity of subscales of each instrument. The convergent validity of personality scales ranges from 0.45 to 0.60. average being 0.52, while the self-peer correlations between social attitude scales vary between 0.26 and 0.76 with the mean value of 0.46. In both cases the correlations between the same traits measured by different methods (self and peer ratings) substantially exceeds the HTMM and HTHM correlations, providing strong evidence for the construct validity of both instruments. When we divided the whole sample on the basis of the type of the peer relationship, the congruence between self and peer ratings remained high for all groups, but was highest for the boyfriend/girlfriend group. We found no substantial difference in congruence of ratings between longer (more than 3 years) and shorter (less than 3 years) time acquaintances.

IMPROVING EFFICIENCY BY PROVIDING FEEDBACK ON OUTCOMES – DOES THE PROCESS STRUCTURE AND THE UTILITY FUNCTION MATTER?

Robert Perčević

Forschungsstelle für Psychotherapie, Universitätsklinikum Heidelberg, Germany

The monitoring and feedback of outcomes is a probate mean to influence processes developing over time. On the example of within treatment outcome monitoring in psychotherapy the role of the structure of the underlying process and the role of the utility function for developing efficiency enhancing outcome monitoring procedures will be pictured. Regarding the process structure, the crucial question becomes whether the process is difference stationary or trend stationary. Regarding the utility function, the crucial question becomes whether the utility function is convex, concave or linear.

Simulation based efficiency estimates for several utility functions are compared. The starting point for the simulations is the random walk model for symptom development during psychotherapeutic treatment. According to this model the symptom severity x at time t can be expressed as

$$x_t = x_{t-1} + c + \psi + \varepsilon_t - \varepsilon_{t-1}$$

with c as constant and ψ and ε as random variables. The model is parameterised on a sample of 1126 clients treated in a specialized psychotherapeutic/psychosomatic clinic in Germany. The results show that, presuming an outcome standard within the convex part of the utility function, the appropriate outcome monitoring policy is to prolong treatment until the outcome standard is fulfilled. Under this condition 78% of the clients are expected to meet clinically significant improvement after a mean treatment length of 30 days, compared to 47% of the clients as presently do.

ANALYSES OF METRIC CHARACTERISTICS OF COMPOSITE MEASUREMENTS: AN OUTLINE OF SPECIFIC MACRO PROGRAMS

Franjo Prot

Faculty of Kinesiology, University of Zagreb, Croatia

Theoretical and practical methodological contributions of Konstantin Momirović in the area of multivariate statistics and data analysis have recently been published. From the 1970's, that is, the era of main frame computers at the University of Zagreb, psychometric problems have been addressed continuously. Contributions were theoretical and applied as well. Noticeable difference have been made by release of RTT7 (Momirović, 1979) along with four other macro programs written in Statistical System (SS), and RTT7G (Momirović and Prot, 1985) written in General Statistical language (GENSTAT). These macro programs were part of public program libraries at Zagreb University Computer Centre. Change from main frame to personal computer environment brought new developments. Statistical software packages like CSS, SAS, SPSS and Statistica became more available. It had been found that their standard procedures for psychometric analysis do not suite well for professional test developers. Between the years 1996 and 2004 series of 46 of SPSS macros for analysis of metric characteristics of composite measurement instruments had been developed by Momirović and his collaborators. The code names RTT12 or RTT13, for example, of these macro programs indicate continuous developments from the earlier versions. As a part of Momirović legacy, published papers, textbooks, technical reports and macro programs still can have theoretical and practical value, and will be presented in that manner.

DETERMINING ADEQUATE SAMPLE SIZES FOR MULTIPLE LINEAR REGRESSION USED FOR EXPLANATORY PURPOSES

Blaž Rebernjak

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

There are numerous methods for determining minimum sample sizes when using multiple linear regression, from various rules of thumb to elaborate power analysis. Different methods, however, often yield surprisingly discrepant estimations. Monte Carlo simulation was used to examine models with varying number of predictor variables (2, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 15), average intercorrelation between predictor variables (0, 0.1, 0.3, 0.5) and standardized regression coefficient of the specific predictor variable of interest (0.1, 0.3, 0.5), resulting in 96 different situations. Samples of varying sizes (from 25 to 5000) were drawn from multivariate normal distributions with 96 specified population correlation matrices. For each situation 5000 replications were made, resulting in a total of 7680000 analyses performed. Based on the results for each situation, interpolation was used to approximate the sample size needed for the power to reach 0.80. Results show that all of the hypothesized variables influence minimum sample size with size of the regression coefficient being the strongest determinant. Limitations of the present approach are discussed, and comparisons with proposed methods for determining adequate sample size are made for three hypothetical situations.

A MULTITRAIT-MULTIMETHOD APPROACH TO THE VALIDATION OF AFFECT CONSTRUCTS

Dina Šverko

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

It has been debated about the structure of affect for a long time. Some researchers claim that positive affect (PA) and negative affect (NA) are unipolar dimensions that can be experienced simultaneously and independently. Others state that affect is bipolar suggesting that PA and NA are opposite poles of one single dimension. Such conclusions are derived from empirical studies of affect dimensionality that have two major limitations: the cross-sectional design and the measurement of affect constructs with a single assessment method.

The multitrait-multimethod (MTMM) approach developed by Campbell and Fiske (1959) was used in the present study to clarify the issue about the convergent and discriminant validity of NA and PA. Participants (224 psychology students) completed a measure of PA and NA using three different response formats (dichotomous, frequency and extent format) which represented three different methods.

A confirmatory factor analysis of affects' 2 x 3 multitrait-multimethod matrix was performed using the correlated uniqueness model approach. The best fitted MTMM model showed a negative and weak correlation between the latent positive affect and negative affect traits when controlled for systematic error variance due to specific response formats, which support the discriminant validity of these constructs. The same model showed large trait factor loadings revealing strong associations of PA and NA indicators to their purported latent constructs providing evidence for convergent validity.

**POZVANI SIMPOZIJ
„KVALITETA OBITELJSKIH
ODNOSA“/**

**INVITED SYMPOSIUM
„QUALITY OF FAMILY
RELATIONSHIPS“**

Organizator: Željka Kamenov

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Obiteljski odnosi su među najvažnijim bliskim odnosima koje ljudi ostvaruju tijekom svog života. Svatko od nas rađa se u obitelji u kojoj su već ostvareni određeni odnosi, no našim dolaskom na svijet oni se na mnogo načina mijenjaju. Odrastajući gradimo svoj odnos sa svakim od roditelja, kao i s braćom i sestrama, a ti se odnosi mijenjaju tijekom godina. I odnosi među roditeljima mijenjaju se kako djeca odrastaju, neki postaju sve bolji i kvalitetniji, a neki sve lošiji te ponekad dođe i do prekida ili razvoda. Kvaliteta obiteljskih odnosa odražava se na mnoge aspekte života pojedinca i njegovo uspješno funkcioniranje, prvenstveno na njegovu sliku o sebi i drugima, te na ostvarivanje zadovoljavajućih bliskih odnosa izvan primarne obitelji. Stoga je ovo područje istraživanja zanimljivo kako razvojnim, tako i socijalnim psiholozima, te smo odlučili organizirati ovaj simpozij kako bismo se okupili i s različitim aspektata razmotrili značaj i dinamiku obiteljskih odnosa.

Radovi koji će biti predstavljeni u okviru simpozija bave se različitim aspektima kvalitete obiteljskih odnosa: od kvalitete bračnog funkcioniranja tijekom tranzicije u roditeljstvo, preko kvalitete odnosa među roditeljima te između roditelja i djece u različitim razdobljima adolescencije, pa do relacija između kvalitete odnosa među roditeljima i stavova prema braku i razvodu u različitoj životnoj dobi. Konačno, čut ćemo i kako uvjeti u kojima su osobe odrasle određuju kvalitete kojima pridaju važnost pri izboru svojih ljubavnih partnera. Autori ovih radova dolaze s raznih sveučilišta i iz nekoliko zemalja, te će ovaj simpozij pružiti priliku za razmjenu iskustava i pristupa istraživanjima srodnih tema, kao i mogućnost ostvarivanja buduće međunarodne suradnje. Vjerujemo da će radovi okupljeni u ovom simpoziju pružiti poticaj za otvaranje brojnih novih pitanja i sugestije za daljnja zanimljiva istraživanja.

RAZLIKE U POŽELJNIM KARAKTERISTIKAMA PRI IZBORU PARTNERA S OBZIROM NA RELIGIJSKU I NACIONALNU PRIPADNOST

Jelena Brkić

Fakultet političkih nauka, Sarajevo, BiH

Jadranka Kolenović-Đapo i Nermin Đapo

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sarajevo, BiH

Cilj istraživanja bio je ispitati postoje li razlike u faktorima važnim za odabir partnera s obzirom na religijsku i nacionalnu pripadnosti. U istraživanju je sudjelovalo 450 studenata i studentica društvenih i humanističkih znanosti iz Sarajeva, Mostara i Banja Luke. Prosječna dob sudionika bila je $M=20.6$ ($SD=1.827$). S obzirom na nacionalnu pripadnost 203 sudionika su Bošnjaci, 97 je Hrvata i 101 sudionik je srpske nacionalnosti, dok se 50 sudionika izjašnjava kao Bosanci i Hercegovci i Ostali. Na pitanje o religijskoj pripadnosti, 223 sudionika se izjašnjavaju kao muslimani, 101 kao katolici i 98 kao pravoslavci. Podaci su prikupljeni primjenom Upitnika za mjerenje poželjnih karakteristika pri izboru partnera (Buss, 1990) i Upitnika o sociodemografskim obilježjima koji je konstruiran ciljno za ovo istraživanje.

Dobivene su statistički značajne razlike između pripadnika različitih nacionalnih skupina za sljedeće poželjne karakteristike pri izboru partnera: slična naobrazba, dobra finacijska budućnost, djevičanstvo, slično religijsko okruženje i naobrazba i inteligencija. Slični rezultati dobiveni su ispitivanjem razlika u poželjnim karakteristikama s obzirom na religijsku pripadnost. Statistički značajne razlike utvrđene su za sljedeće karakteristike: slična naobrazba, djevičanstvo i slično religijsko okruženje.

ODNOSI U OBITELJI I STAVOVI PREMA BRAKU I RAZVODU: RAZLIKE U FUNKCIJI DOBI

**Željka Kamenov, Margareta Jelić, Ivana Delač Horvatinčić, Palmira Ivanković i
Ivana Rajić Stojanović**

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Brojna istraživanja ukazala su na mnoge kratkoročne i dugoročne negativne posljedice razvoda na djecu. No, u nekim suvremenim istraživanjima kvaliteta međusobnih odnosa roditelja pokazala se značajnijim prediktorom od same obiteljske strukture. U pogledu djelovanja razvoda roditelja na stavove prema braku i razvodu, dosadašnja istraživanja dala su nekonzistentne nalaze, no uvođenje varijable kvalitete odnosa među roditeljima smanjuje nesuglasje među dobivenim nalazima.

Cilj istraživanja bio je ispitati stavove prema braku i razvodu s obzirom na cjelovitost njihovih primarnih obitelji i kvalitetu odnosa među roditeljima. U istraživanju je sudjelovalo 1500 sudionika oba spola: srednjoškolci, studenti i odrasli. Primijenjen je instrument koji se sastojao od Skale stavova prema braku, Skale stavova prema razvodu, pitanja o kvaliteti međusobnih odnosa među roditeljima i pitanja o učestalosti i intenzitetu sukoba među roditeljima.

Na cijelom uzorku sudionika nisu pronađene spolne razlike u stavu prema braku, no sudionice su iskazale pozitivniji stav prema razvodu od sudionika koji proizlazi iz toga što veću važnost pridaju pozitivnim posljedicama razvoda, dok muškarci više naglašavaju negativne posljedice. Podjela sudionika prema tipu obitelji u kojoj su odrastali na djecu razvedenih roditelja, djecu iz cjelovitih obitelji s niskom kvalitetom odnosa među roditeljima i djecu iz cjelovitih obitelji s visokom kvalitetom odnosa među roditeljima pokazala je značajni glavni efekt tipa obitelji na stavove prema braku i razvodu. Rezultati su analizirani pod vidom dobnih razlika u stavovima, a s ciljem utvrđivanja uloge strukture primarne obitelji i kvalitete odnosa među roditeljima u formiranju stavova prema braku i razvodu.

PROMJENE U PERCEPCIJI KVALITETE PORODIČNIH ODNOSA TIJEKOM ADOLESCENCIJE

Ivana Mihić, Jelica Petrović, Marija Zotović i Ivan Jerković

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija

Uzorak istraživanja činilo je 780 ispitanika, prosječnog uzrasta 19 godina. Ispitanici su grupirani u dvije uzrasne skupine (srednjoškolci 56.9% uzorka i studenti 43.1% uzorka). Ispitanici pohađaju državne srednje škole i fakultete, pripadaju uglavnom gradskoj populaciji i dolaze iz potpunih porodica (83.5% ispitanika).

U istraživanju je korišten srpski prijevod Inventara mreže porodičnih odnosa (Network of Relationships Inventory, NRI, Furman, Buhrmaster, 1985). Primijenjena verzija instrumenta ima 27 stavki kojima je moguće procijeniti 9 dimenzija odnosa koji mjere pozitivnu razmjenu i negativnu interakciju s roditeljima i među braćom i sestrama.

Rezultati ukazuju na pravilnost da je odnos s majkom procijenjen kao idealizirano blizak i da se takva percepcija održava tijekom srednje i kasne adolescencije. Dosljedno najniži rezultati u svim mjerenim dimenzijama pripisuju se odnosu s ocem koji karakterizira generalna distanciranost i slaba interakcija kako u pozitivnom smislu, tako i u formi konflikata. Tijekom adolescencije bilježi se pad na dimenzijama pozitivne razmjene u odnosu s ocem. Kvaliteta odnosa među braćom i sestrama je značajno drugačija od procijenjenih odnosa s roditeljima. Ovaj odnos karakterizira najviši nivo negativne interakcije. S uzrastom opada nivo negativne razmjene, ali i nekih dimenzija pozitivne interakcije (kakva je sigurnost odnosa, na primjer) što stvara sliku generalnog udaljavanja među braćom i sestrama.

Rezultati su prodiskutirani u kontekstu kulturnih specifičnosti porodičnih uloga i mogućnosti za razvoj u ovako percipiranoj mreži odnosa.

PERCEIVED PARENTAL BEHAVIOR IN ADOLESCENTS OF DIFFERENT AGE GROUPS

Jelena Opsenica Kostić and Tatjana Stefanović Stanojević

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Niš, Serbia

Jasmina Nedeljković

Faculty of Legal and Business Studies, Business Psychology, Novi Sad, Serbia

Empirical research has identified two dimensions of parental behavior which are of outmost importance for the relationship with parents. These are: Parental Care, expressed as an emotional warmth, empathy and closeness, that is, as coldness, indifference and neglect; and Parental Control/Overprotection, which means that the parents are intrusive and restrictive, incontinent in contact with the child.

In this research, the perception of parental behavior in adolescents of middle and late adolescence is examined; differences in perceived parental behavior in adolescents of different age groups and gender are searched for.

The examinees are pupils and students, 466 of them (262 females, 204 males; age range 16-25). Parental Bonding Instrument, PBI, which measures the dimensions of Care and Overprotection of mother and father separately, is used to determine the perceived parental behavior.

The research results, from the complete sample, show that both Care and Overprotection of mother are perceived as higher in relation to the assessments for father ($p < .01$). Mother Care for males in a specific period increases through examined age groups ($p < .05$), while father Care decreases ($p < .01$). The assessed mother Care in females decreases ($p < .05$), as well as father Overprotection ($p = .01$).

These results point to the fact that adolescents perceive differences in parental behavior with respect to both age and gender. The limitation of this research emerges from the used transversal approach; a longitudinal research is needed for the final affirmation of the discovered differences.

INTERAKCIJA PORODIČNIH ODNOSA, ODNOSA S RODITELJIMA I DIMENZIJA LIČNOSTI STUDENATA

Jelisaveta Todorović, Ivana Simić i Snežana Stojiljković

Filozofski fakultet Niš, Srbija

Osnovno pitanje koje se nameće kada se bavimo razumijevanjem odgoja jest koje dimenzije ličnosti su podložnije odgojnim utjecajima i kako porodični kontekst doprinosi efektinom odgojnom djelovanju. Ciljevi ovog istraživanja bili su da se ispita koliko je značajna kohezivnost, a koliko fleksibilnost u porodičnim odnosima u cjelini, za formiranje nekih aspekata roditeljstva i kako su kohezivnost i fleksibilnost povezane s dimenzijama ličnosti adolescenata. Uzorak su činili studenti psihologije i pedagogije Filozofskog fakulteta u Nišu, N=132. Za ispitivanje doživljaja odnosa s roditeljima korišten je upitnik PRSQ (Titze i sur., 2005) koji mjeri nekoliko aspekata odnosa s roditeljima (identifikacija, autonomija, kohezija, kažnjavanje od strane roditelja, konflikti, pretjerana zaštita, neprijateljstvo, pomaganje roditeljima, emocionalna opterećenost u odnosima s roditeljima); upitnik NEO PI-R, forma S (Costa i McCrae 1992, standardizacija Knežević, Ignjatović-Džamonja, Đurić-Jočić) za mjerenje dimenzija ličnosti - neuroticizam, ekstraverzija, savjesnost, otvorenost i suradnja; te FACES III (Olson i sur. 1985) za mjerenje fleksibilnosti i kohezivnosti.

U ispitivanom uzorku pozitivni aspekti odnosa s ocem su dominantan faktor u doživljaju roditelja (identifikacija, autonomija i kohezija). Sljedeći faktor čine pretjerana zaštita i pomaganje roditeljima, konflikti s majkom i kažnjavanje od strane majke, više nego od strane oca, a pozitivni aspekti odnosa s majkom su treći faktor po značaju u formiranju doživljaja odnosa s roditeljima.

Fleksibilnost u porodičnim odnosima statistički značajno korelira s procjenom pozitivnih odnosa s majkom, a porodična kohezija je značajno povezana s doživljajem odnosa s ocem, koji čine prvu, dominantnu komponentu faktorske strukture cjelokupnog odnosa s roditeljima. Rezultati pokazuju da su odnosi s majkom i kohezija u porodičnim odnosima značajno povezani s dimenzijom ličnosti savjesnost. Veća fleksibilnost u postavljanju pravila i kohezivnost povezani su s nižim neuroticizmom. Sukobi i neprijateljstvo od strane majke značajno koreliraju s neuroticizmom. Ova dimenzija ličnosti, u odnosu na ostale u petfaktorskom modelu, najviše korelira s interakcijom u porodici.

NEKI ASPEKTI KVALITETE BRAČNOG FUNKCIONIRANJA TIJEKOM TRANZICIJE U RODITELJSTVO

Ivana Tucak Junaković, Vera Čubela Adorić i Marina Nekić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Tranzicija u roditeljstvo jedan je od najizazovnijih prijelaza u životnom ciklusu obitelji. Iako uobičajeni nalazi ukazuju na opadanje bračne kvalitete i zadovoljstva brakom nakon rođenja prvog djeteta, pitanje je koje su domene bračnog odnosa najosjetljivije na utjecaj tranzicije u roditeljstvo. Kako bi se dijelom odgovorilo na ovo pitanje, provedeno je istraživanje s ciljem ispitivanja utjecaja tranzicije u roditeljstvo na percepciju kvalitete funkcioniranja u sljedećim aspektima bračnog odnosa: bračni konflikti, percepcija zadovoljstva i usklađenosti bračnih partnera u pitanjima roditeljstva, percepcija pravednosti bračnog odnosa, stabilnost braka i tendencija idealiziranja vlastitog braka i/ili bračnog partnera. U istraživanju su sudjelovale dvije skupine od po 80 bračnih parova. U prvoj skupini parova supruge su bile po prvi put trudne, a drugu skupinu činili su oni parovi koji su po prvi put postali roditelji. Percepcija kvalitete funkcioniranja u pojedinim aspektima bračnog odnosa ispitana je odgovarajućim skalama iz Upitnika percepcije kvalitete bračnog odnosa (UPKBO, Čubela Adorić i Jurević, 2006). Rezultati provedenog istraživanja pokazali su značajnu međusobnu povezanost percipirane kvalitete u svim ispitanim aspektima bračnog odnosa u obje skupine bračnih parova, izuzev neznčajne povezanosti percepcije pravednosti bračnog odnosa i bračnih konflikata u parova koji očekuju dijete. Dobiveni rezultati sugeriraju da tranzicija u roditeljstvo negativno utječe na percepciju kvalitete braka jer se pokazalo da su roditelji bili manje zadovoljni svim ispitanim aspektima bračnog odnosa u usporedbi s osobama koje su tek trebale postati roditeljima. Dvije su se skupine također razlikovale s obzirom na povezanost kvalitete funkcioniranja u različitim aspektima bračnog odnosa s procjenom važnosti braka i roditeljstva. U radu se također razmatra relacija nekih sociodemografskih varijabli i percipirane kvalitete braka tijekom tranzicije u roditeljstvo.

**POZVANI SIMPOZIJ
„PSIHOLOŠKI ČIMBENICI
USPJEŠNOG UČENJA“/**

**INVITED SYMPOSIUM
„PSYCHOLOGICAL FACTORS
OF EFFECTIVE LEARNING“**

Organizator: Vesna Vlahović-Štetić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Ovaj je simpozij prilika da se na jednom mjestu predstave istraživanja provedena u okviru znanstvenog programa Psihološki čimbenici uspješnog učenja. Program je okupio znanstvene projekte u području psihologije obrazovanja koji se provode na tri naše visokoškolske institucije: Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Odjelu za psihologiju Sveučilišta u Zadru i Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Projekti su usmjereni na različita područja psihologije obrazovanja - dva se bave specifičnim domenama učenja, a jedan motivacijskim procesima. Tako će biti prezentirani rezultati istraživanja vezani uz proces usvajanja vještine čitanja, metakogniciju pri čitanju i kontekstualne čimbenike. Drugo područje obuhvaćeno programom je učenje i poučavanje matematike, a bit će prikazani rezultati dobiveni ispitivanjem učeničkih stavova i uvjerenja o matematici. Treći projekt unutar programa bavi se motivacijskim aspektima učenja i prikazat će se rezultati učenika s različitim atribucijskim obrascima. Pokretanje programa otvorilo je prilike za suradnju istraživača iz različitih institucija pri osmišljavanju i provedbi istraživanja, no te prilike nisu još u cijelosti iskorištene. Tako ovaj simpozij pruža mogućnost da istraživači međusobno, te sa znanstvenom i stručnom zajednicom, razmijene iskustva pri provedbi projekata i do sad utvrđene nalaze istraživanja te unaprijede suradnju u okviru programa.

NADGLEDANJE RAZUMIJEVANJA NARATIVNOG I EKSPOZITORNOG TEKSTA: ULOGA PERCIPIRANOG INTERESA I POZNATOSTI TEME

Igor Bajšanski

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska

Tijekom nadgledanja razumijevanja teksta, procjene o stupnju razumijevanja teksta formiraju se na temelju različitih vrsta dostupnih znakova. Dvije vrste takvih znakova jesu i percipirani interes i percepcija poznatosti sadržaja teksta. Cilj je ovoga istraživanja bio ispitati povezanost procjena o interesu i poznatosti teme teksta s metakognitivnim procjenama formiranim tijekom nadgledanja razumijevanja narativnog i ekspozitornog teksta pomoću metode kalibracije razumijevanja. U istraživanju je sudjelovalo 69 studenata Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Rijeci. Ispitanici su čitali 6 ekspozitornih i 6 narativnih tekstova. Nakon čitanja svakog teksta prikupljene su procjene o razumijevanju teksta, te procjene o izvedbi na zadacima za ispitivanje razumijevanja. Nakon rješavanja zadataka za ispitivanje razumijevanja ispitanici su procijenili vlastitu izvedbu. Osim ovih metakognitivnih procjena prikupljene su i procjene interesa i poznatosti teme. Kod usporedbe prosječnih procjena za sve tekstove, narativni tekstovi su procijenjeni kao lakši, razumljiviji i zanimljiviji od ekspozitornih tekstova, a procjene o razumijevanju više su od procjena o izvedbi. Analiza intraindividualnih korelacija između različitih procjena i izvedbe na zadacima razumijevanja pokazala je da su metakognitivne procjene u većoj mjeri povezane s procjenama interesa i poznatosti teme nego s izvedbom na zadacima za ispitivanje razumijevanja. Kod ekspozitornih tekstova više su korelacije između metakognitivnih procjena i procjena poznatosti teme, nego između metakognitivnih procjena i procjena o interesu.

TRNING SAŽIMANJA NARATIVNIH I EKSPOZITORNH TEKSTOVA U OKVIRU REDOVNE NASTAVE

Svjetlana Kolić-Vehovec i Barbara Rončević Zubković

Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska

Sažimanje predstavlja jednu od najučinkovitijih strategija čitanja i učenja. U mnogim je istraživanjima utvrđeno da sažimanje unaprijeđuje razumijevanje teksta i pomaže učeniku da nadgleda vlastito razumijevanje. Također je utvrđeno da učenici mogu unaprijediti vještinu sažimanja i postignuće ako ih se poduču kako sažimati. Cilj je ovog istraživanja bio provjeriti može li se treningom ostvariti napredak u vještini sažimanja tipičnoj za vrstu teksta i u kojoj mjeri se može ostvariti transfer na drugu vrstu teksta ako trening provodi učitelj u sklopu redovne nastave. U istraživanju su sudjelovali učenici četiri četvrta razreda (N=86) dvije osnovne škole u Rijeci. Prije i nakon treninga je ispitano sažimanje i razumijevanje narativnog i ekspozitornog teksta. Trening sažimanja su provodile učiteljice s cijelim razredima tijekom dva mjeseca na deset tekstova iz čitanke hrvatskog jezika i udžbenika prirode i društva. S jednim razredom se trening provodio na narativnim tekstovima, s drugim na ekspozitornim tekstovima, a s trećim razredom i s jednom i s drugom vrstom teksta. Četvrti je razred bio kontrolna skupina s kojom se nije provodio trening. Trening se temeljio na principu postepenog prijenosa odgovornosti kroz demonstraciju vještine, vođenu vježbu, samostalnu vježbu i na kraju primjenu naučene vještine. Rezultati pokazuju da se napredak u sažimanju narativnog teksta ostvaruje samo kod loših čitača i ako je uvježbavano sažimanje upravo te vrste teksta, dok je za sažimanje ekspozitornog teksta ostvaren napredak svih učenika u svim grupama. Pozitivni učinak treninga na razumijevanje teksta utvrđen je samo kod učenika koji su uvježbavani u sažimanju narativnog teksta. Rezultati pokazuju da učiteljice mogu učinkovito učenike četvrtih razreda poučiti sažimanju u okviru redovne nastave i to posebno sažimanju narativnih tekstova, te da se taj učinak može u određenoj mjeri transferirati i na sažimanje ekspozitornog teksta.

OSOBNI I KONTEKSTUALNI CILJEVI POSTIGNUĆA: UČINCI NA UPOTREBU STRATEGIJA UČENJA, INTERES I POSTIGNUĆE U UČENJU EKSPOZITORNOG TEKSTA

Rosanda Pahljina-Reinić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska

Iako istraživanja sugeriraju da bi istovremena usmjerenost na učenje i izvedbu mogla predstavljati najadaptivniju orijentaciju u situacijama postignuća, odnos između multiplih kontekstualnih ciljeva i ishoda učenja, kao i moguće interakcije osobnih i kontekstualnih ciljeva postignuća, rijetko su ispitivani. Stoga je svrha ovog istraživanja ispitati ulogu kontekstualnih ciljeva postignuća zadanih u vidu ciljne strukture zadatka učenja u učenju ekspozitornog teksta u razrednom okruženju. Ispitano je postoje li razlike u upotrebi strategija učenja, interesu i postignuću učenika u funkciji kontekstualnih ciljeva (usmjerenost na učenje, usmjerenost na izvedbu putem uključivanja, kombinacija usmjerenost na učenje/usmjerenost na izvedbu putem uključivanja). Također je ispitano postoje li interakcije između osobnih i kontekstualnih ciljeva i kako one utječu na ispitivane ishode učenja. Istraživanje je provedeno na uzorku od 200 učenika srednje škole. Razredna odjeljenja raspoređena su u jedan od tri eksperimentalna ili kontrolni uvjet. Manipulacija ciljeva izvršena je uputom za indukciju ciljne strukture zadatka učenja. U uvjetu usmjerenosti na učenje, istaknuta je intrinzična vrijednost zadatka i mogućnost stjecanja znanja kao osnovna svrha učenja. U uvjetu usmjerenosti na izvedbu putem uključivanja, naglasak je bio na učenju kao pripremi za provjeru znanja uz ocjenjivanje, a s ciljem postizanja što boljih rezultata u usporedbi s drugim učenicima. Uputa za uvjet multiplih ciljeva sadržavala je elemente obje upute. Nakon individualnog učenja teksta u razrednom okruženju ispitan je interes prema sadržaju teksta za učenje, upotreba strategija učenja Upitnikom motivacijskih strategija za učenje (Pintrich i sur., 1993), te postignuću učenika u učenju teksta. Za procjenu osobnih ciljeva postignuća korištena je Skala uzoraka adaptivnog učenja (Midgley i sur., 2000). Rezultati istraživanja interpretirani su u kontekstu modela multiplih ciljeva, te analize aditivnih, interaktivnih, specijaliziranih i selektivnih učinaka ciljeva postignuća na ispitane ishode učenja ekspozitornog teksta.

STAVOVI, UVJERENJA I STRAH OD MATEMATIKE KOD UČENIKA OSNOVNE ŠKOLE

Nina Pavlin-Bernardić, Vesna Vlahović-Štetić, Daria Rovan i Lidija Arambašić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

U ovom istraživanju ispitani su stavovi učenika osnovne škole prema matematici, njihova uvjerenja vezana uz matematiku (je li sposobnost za matematiku urođena i je li matematika muška domena) i strah od matematike, te je provjereno postoje li razlike u tim varijablama ovisno o dobi, spolu i ocjeni iz matematike.

U istraživanju je sudjelovalo 306 učenika petog ($n=77$), šestog ($n=81$), sedmog ($n=71$) i osmog ($n=77$) razreda iz dvije zagrebačke osnovne škole, ukupno 143 djevojčice i 163 dječaka. Korištena su dva mjerna instrumenta: Ljestvica za ispitivanje stavova i uvjerenja prema matematici (Vlahović-Štetić, Rovan i Arambašić, 2005) te Ljestvica za ispitivanje straha od matematike (Vlahović-Štetić, Rovan i Arambašić, 2005).

Pokazalo se da sudionici imaju blago pozitivan stav prema matematici, s tim da postoji statistički značajna razlika po dobi – mlađi učenici imaju pozitivniji stav. Učenici uglavnom ne vjeruju da su matematičke sposobnosti urođene, s tim da učenici viših razreda imaju nešto izraženije uvjerenje o urođenosti matematičkih sposobnosti. Dobivena je značajna razlika u uvjerenju da je matematika aktivnost za dječake s time da su djevojčice manje uvjerenе u to dok su procjene dječaka neutralne. Strah od matematike je na cijelom uzorku slabo izražen, no djevojčice imaju izraženiji strah od dječaka.

Također se pokazalo da postoji razlika između učenika s obzirom na ocjene - učenici koji imaju više ocjene iz matematike imaju pozitivniji stav prema matematici i manje izražen strah od matematike.

Provjerili smo i kako stavovi, uvjerenja i strah od matematike predviđaju ocjenu iz matematike. Pokazalo se da ovi prediktori objašnjavaju 20% varijance kriterija, s tim da se stav prema matematici pokazao najboljim prediktorom.

KOMPONENTE SAMOREGULIRANOG UČENJA KOD SREDNJOŠKOLACA RAZLIČITIH ATRIBUCIJSKIH OBRAZACA

Izabela Sorić, Anita Vulić Prtorić i Lozena Ivanov

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Schunk (2001) navodi da učenička samoeфикаsnost i samoregulirano učenje može biti pod utjecajem njihovih kauzalnih atribucija. Preciznije, u posljednjoj fazi samoregulacije učenja, odnosno u fazi samorefleksije, učenik nakon usporedbe svog postignuća s nekim standardom ili zadanim ciljem, traži razloge svog uspjeha ili neuspjeha. Ovisno o tome kojem uzroku učenik pripiše svoje školsko postignuće mijenjat će se njegovo očekivanje buduće školske uspješnosti, njegove emocionalne reakcije i njegovo buduće ponašanje. Ove promjene uključuju zadovoljstvo ili nezadovoljstvo sobom (svojim postignućem) i adaptivne (dovode do novih i boljih oblika samoregulacije) ili obrambene zaključke (dovode do izbjegavanja i odustajanja od učenja) o potrebnim promjenama na ponašajnom planu kako bi se postigao željeni cilj, odnosno, postignuće. Teorija pretpostavlja da kad ova posljednja faza završi zadovoljstvom i kad su informacije koje učenik iz te faze dobija pozitivne, one potiču njegovu percepciju samoeфикаsnosti, očekivanja buduće uspješnosti, osobna uvjerenja o vrijednosti učenja i intrinzičnu motivaciju, pa će takav učenik vjerojatno nastaviti s ulaganjem napora u usavršavanje svoje izvedbe sve do ostvarenja postavljenih ciljeva.

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti da li se učenici različitih atribucijskih obrazaca razlikuju s obzirom na svoje školsko postignuće, samopoštovanje, samoeфикаsnost, percepciju akademske kontrole, ciljne orijentacije u učenju, uvjerenje o vrijednosti učenja i internalizirane, odnosno eksternalizirane poremećaje.

Klaster analizom 147 srednjoškolaca podjeljeno je u četiri grupe s obzirom na atribucijske obrasce, odnosno, s obzirom na način kako uzrok svog školskog postignuća lociraju na kauzalnim dimenzijama internalnosti (lokusa), kontrolabilnosti i stabilnosti.

Utvrđeno je da se ove četiri grupe značajno razlikuju s obzirom na svoje školsko postignuće, ciljnu orijentaciju na učenje, samopoštovanje, samoeфикаsnost, percepciju akademske kontrole, vrijednost koju pridaju učenju te s obzirom na izraženost internaliziranih poremećaja.

**POZVANI SIMPOZIJ „REKONSTRUKCIJA
ZAJEDNICA NAKON RATA: PROCESI I ISKUSTVA IZ
HRVATSKE, BOSNE I HERCEGOVINE I SRBIJE“/**

**INVITED PSYCHOMETRIC SYMPOSIUM
“RECONSTRUCTING COMMUNITIES AFTER WAR:
PROCESSES AND EXPERIENCES FROM CROATIA,
BOSNIA AND HERZEGOVINA AND SERBIA”**

Convenor: Dinka Čorkalo Biruški

*Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb,
Croatia*

The growing interest of social sciences in processes of reconciliation in the last decade has made some political psychologists think that in years to come major efforts will be made to study and practice reconciliation (Bar-Tal, 2000). Post-conflict processes of restoring a social order certainly deserve much more attention in the community of researchers and practitioners. This symposium will challenge the idea that we need the concept of reconciliation in order to describe the processes of maintaining peace and repair social ties within and between communities. All post-conflict societies need to be healed, re-built and helped to establish functional social relations that enable individuals and groups within society to fulfill their different needs. However, a task of reconciling the whole society is highly demanding if not even impossible. Yet, what's possible is to work on more integrated society that incorporates variety of identities and groups, where identities of former adversaries are transformed and these members of community accepted as social partners (Long and Brecke, 2004; Staub, 2006). We understand reconciliation both as a process and an outcome that requires individual decision about its usefulness and emotional determination that wrong-doings could be put behind and, more importantly, forgiven. Nevertheless, even before individual forgiveness occurs, the new intergroup relations can be (re)built based on trust, expectations about positive relations and interdependence. Precisely these elements are preconditions for functional society where it's possible to satisfy diversity of needs and interests. In this sequence, the reconciliation comes at the end of a series of other processes and is a desirable but not crucial condition for achieving functional society. This symposium will discuss some of the basic intergroup processes that occur when post-conflict societies face their recent past and try to reconstruct their communities.

SOCIAL RECONSTRUCTION OF INTERGROUP RELATIONS AFTER CONFLICT

Dean Ajduković and Dinka Čorkalo Biruški

*Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb,
Croatia*

Several concepts have been proposed to describe improvement in intergroup relations after a violent conflict: resolution, conflict transformation, co-existence and reconciliation. The concept of reconciliation has received increased attention in the recent years. It includes several critical components, such as: Honest acknowledgment of the harm/injury each party has inflicted on the other; Sincere regrets and remorse for the injury done; Readiness to apologize for one's role in inflicting the injury and forgiveness granted to the perpetrators; Readiness of the conflicting parties to 'let go' of the anger and bitterness caused by the conflict and the injury; Commitment by the offender not to repeat the injury; Sincere effort to redress past grievances that caused the conflict and compensate the damage caused to the extent possible; Entering into a new mutually enriching relationship (Assefa, 1999). However, the fact that most research on reconciliation has been done at the interpersonal level limits our knowledge about the intergroup reconciliation. Reconciliation implies profound transformation of the whole socio-psychological framework which is burdened by past wrongs and suffering, into a positive and collaborative, forgiving, trusting and mutually agreeable relationship by the majority of the adversary groups. Nadler (2002) proposed the concepts of instrumental and socioemotional reconciliation. Instrumental reconciliation involves a series of practical steps that contribute to intergroup rapprochement when the socioemotional conditions are not conducive to reconciliation. We propose that the concept of social reconstruction of intergroup relations provides a realistic description of the processes between former adversary groups, especially when they continue to live in the same community. We refer to the social reconstruction as a process within and around a community which brings its damaged social functioning to an improved level of interpersonal and groups relations and renews the community social fabric (Ajdukovic, 2004; 2005).

VICTIM IDENTITY AMONG TRAUMATIZED WAR VETERANS

Vladan Beara

Centre for War Trauma Novi Sad, Serbia

It is hard to think about reconciliation without dialogue. The victim identity may be a significant obstacle in this process. The narrative about being a victim becomes something one must defend, because this preserves the meaning of the extreme suffering and losses in war. Entering in a dialog with the other side threatens to create a significant narrative change and possibly losing that meaning. Victim identity is also connected with the question of loyalty to the group. If one group member changes his narrative, this may be seen from the rest of the group as an act of nonloyalty. The process of mourning also may disable the person to be a constructive participant in dialogue with the other side. Victim identity is also connected with the question of restoration of the ego worth, restoration of the picture of self as a valuable being. Next issue is the relation between victim identity, feeling of injustice and the need for compensation for the suffering. This compensation should restore the feeling of order in reality. So many traumatized veterans with victim identity will claim that there is no sense in dialogue before we restore justice and order. The need for remembrance, among people with victim identity is also important. Without remembrance, everything was meaningless. Finally, the question of the victim identity is a question of ultimate truth. Dialogue with someone who sees things differently becomes a fight for the one truth. On the end is an idea of therapy as moving on the continuum from side "Victim identity possesses the person" towards other side "The person has identity of being victim". Achieving this means achieving one of the most important prerequisites for a dialogue.

NOT IN MY NAME: SOCIO-PSYCHOLOGICAL ANTECEDENTS OF ACKNOWLEDGMENT OF INGROUP ATROCITIES

Sabina Čehajić-Clancy

Political Science Department, Sarajevo School of Science and Technology, BiH

In my presentation I will address the question of how ordinary people deal with atrocities committed by their group. In particular, I will present findings from two studies conducted in the aftermath of genocidal acts committed in Bosnia and Herzegovina in 1992-1995 which explored the question of socio-psychological factors facilitating and obstructing individuals' readiness and willingness to acknowledge their group's atrocities. In order to examine this issue, in study 1 eighteen Serbian people were interviewed in depth about their perceptions and feelings regarding their group's moral violations (with a focus on Srebrenica genocide). It was found that people, in general, were reluctant to acknowledge and more prone to justify their group's misdeeds. Although avoidance of collective atrocities committed in the past was a pronounced psychological reaction, the study also found approach-related tendencies such as intergroup contact to facilitate acknowledgment. Study 2 was designed (correlational design) to test this hypothesis. It was found (N=284) that frequent and good quality contact situations with members from the victim group (Bosniaks) predicted individuals' readiness to acknowledge ingroup misdeeds through an increase in perspective-taking and a decrease in perceived victimhood (a belief that the own group has suffered more than the outgroup). The implications of findings (as provided with these two studies) for reconciliation will be discussed.

SOCIAL RECONSTRUCTION SCALE: MEASURING INTERGROUP RELATION AFTER CONFLICT

Dinka Čorkalo Biruški and Dean Ajduković

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

The major and most challenging task for groups after conflict is to repair damaged social ties and/or establish new social relations. Post-conflict intergroup relations are loaded with memories of mutual wrongdoings, suffering and betrayals that have been done during the conflict. These emotional burdens are major obstacles for establishing mutual trust, cooperation between groups and positive emotional relations. In order to describe the improvement or lack of progress in the intergroup relations after the conflict, we refer to the concept of social reconstruction rather than reconciliation, which we regard as being more appropriate for interpersonal level of analysis. Following our own understanding of this process (Ajduković, 2004; 2005) and relying on Nadler's (2002) conception of intergroup reconciliation, we operationalized social reconstruction as a multifacet construct containing components of intergroup cooperation, intergroup empathy, intergroup trust, a need for apology from the outgroup, and intergroup forgiveness. We developed the instruments with a set of 21 items that was administered to the representative sample of adult Croats (N=210) and Serbs (N=123) aged 18 to 65 years living in the city of Vukovar. The factor structure of the Social Reconstruction Scale was compared for the two ethnic groups showing that underlying dimensions for some scale components are not always the same. Results for various aspects of social reconstruction differed in these two ethnic groups, depending on the degree of their victimization and reflecting differences in how they perceived their recent conflict and understand the possibilities for social recovery.

COGNITIVE AND AFFECTIVE ELEMENTS IN COLLECTIVE GUILT AFTER THE VIOLENT CONFLICT

Margareta Jelić, Dinka Čorkalo Biruški and Dean Ajduković

*Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb,
Croatia*

Sandra Penić

University of Lausanne, Switzerland

Collective guilt has been recognised as an important indicator of relations between formerly conflicting groups. Assigning guilt for past wrongdoings solely to the outgroup (without accepting that the ingroup has also harmed the other group in the past) shows lack of readiness to reconcile, whereas acceptance of ingroup responsibility represents an important step towards reconstruction of intergroup social relations. Recent studies have focused only on collective guilt acceptance, defining positive emotions towards the outgroup (trust and empathy) as its antecedents. We believe that cognitive elements of both collective guilt assignment and acceptance are also important elements of this process.

The aim of this study was to investigate cognitive and affective predictors of collective guilt on two conflicted groups. The study was conducted in Vukovar, on two ethnic groups, 15 years after the conflict between them. The sample consisted of 317 participants (198 Croats and 119 Serbs). Demographic data (age, gender, ethnic membership), level of traumatisation, positive and negative intergroup affect, justification of wrongdoings committed by the ingroup, and self report of the level of collective guilt assignment and acceptance were collected.

Results show significantly higher levels of collective guilt assignment than acceptance in both groups, which is a typical post-conflict pattern of intergroup relations. Hierarchical regression analyses suggest that the effect of traumatisation level on collective guilt is completely mediated by cognitive processes (i. e. justification of the ingroup). Positive affect predicts collective guilt only until cognitive processes are entered into regression equation.

“WE” CANNOT BE GUILTY?! ETHNIC IDENTITY AND IN-GROUP JUSTIFICATIONS AS DETERMINANTS OF EXPERIENCING COLLECTIVE GUILT

Andreja Magoč

Elementary school Antun Bauer, Vukovar, Croatia

Collective guilt has been defined as a conscious emotional reaction aroused when a person's collective identity or his connections with a group that committed immoral actions have been made salient (Branscombe i Doosje, 2004). There are two aspects of the collective guilt: collective guilt assignment and collective guilt acceptance.

The aim of this study was to relate the collective guilt, ethnic identity and in-group justifications on the sample of Croats and Serbs from the city of Vukovar, to explore differences between these groups and to predict collective guilt based on ethnic identity and in-group justifications. The research was conducted in the city of Vukovar with a sample of 70 participants of Croatian and 80 participants of Serbian origin, aged between 18 and 35 years.

The results show no difference between Croats and Serb in the collective guilt acceptance; however Croats assign collective guilt more, they justify their in-group actions more, and have a stronger ethnic identity. As expected, there are positive correlations between ethnic identity, collective guilt assignment and in-group justifications. Collective guilt acceptance and the ethnic identity are negatively related as well as the collective guilt acceptance and in-group justifications. The in-group justifications predict significantly a criterion of the collective guilt acceptance in both samples: the more one justifies the in-group actions the less he/she accepts the collective guilt. Ethnic identity contributes significantly in predicting the collective guilt assignment in the Croatian sample, and in the Serbian sample the in-group justifications contribute significantly in explaining the variance of the collective guilt assignment. The implications of these results for future intergroup relations in the city of Vukovar and other post-conflict communities are discussed.

PSYCHOLOGICAL PREREQUISITES FOR RECONCILIATION IN THE BALKANS

Nebojša Petrović

Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia

The main objectives of this paper are 1. to present the way of construction of the scale for measurement of readiness to start the reconciliation process in individuals and societies after intractable conflicts and 2. to review connections between the new constructed R-scale and its potential predictors.

The empirical research was conducted in Bosnia and Herzegovina, Croatia and Serbia.

The first phase consisted of the interviews with the aim of obtaining authentic views and opinions of different people (by gender, war experience, ideological beliefs, nationality...) about different aspects of reconciliation.

The second phase of research was the construction of the measuring scale by which one could determine the readiness or the potential to start on and to follow the road of the reconciliation. The sample consisted of 1116 persons. A four-factor model was obtained. The first factor was interpreted as lack of trust in the intentions of former adversaries, the second factor interpreted as readiness to co-operate in different fields, the third factor as readiness to give and to receive forgiveness, while the fourth factor represented re-attribution of human characteristics to the adversary – rehumanization. The reliability of the scale is 0.9673.

The objective of third phase has been to review connections between the new constructed R-scale and its potential predictors. In this phase, the sample consisted of 3648 subjects.

All correlation analyses showed mostly expected correlations which can be considered as an independent confirmation of the validity of the R scale. The highest negative correlation was obtained with nationalism and similar concepts like blind patriotism (-0.43), the importance of belonging to one's nation (-0.40) and the social distance to other nations. All positive correlations were either directly or indirectly connected with hope, optimism, giving meaning to life and faith in the possibility of accomplishing human and social potentials.

19. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

m

**USMENA PRIOPĆENJA /
ORAL PRESENTATIONS**

19TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

B

THE RELATIONSHIP BETWEEN ASSERTIVENESS AND MOTIVE OF ACHIEVEMENT OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Sofija Arnaudova, Frosina Denkova and Ivan Trajkov

Faculty of Philosophy, Skopje, Macedonia

The main aim of this research was to examine the possible relationship between assertiveness and motive of achievement of high school students of different gender.

The sample consisted of 180 high school students (98 boys and 82 girls) from one gymnasium in Skopje. All of them were 17-18 years old.

We have used Assertiveness Scale (Zdravković, 2004), a Likert type scale consisting of 20 questions, and Motive of Achievement Scale (Havelka and Lazarovic, 1981). This Scale consisted of three sub-scales: general motive of achievement, positive emotional involvement and negative emotional involvement.

Results indicate that there is no statistically significant correlation between general motive of achievement and assertiveness of high school students ($r=0.14$, $p>0.05$) and between positive emotional involvement and assertiveness ($r=0.04$, $p>0.05$). There is significant negative correlation between positive emotional involvement and assertiveness ($r=-0.27$, $p<0.01$).

We have also computed t-test between the boys and girls and we can conclude that there are no significant differences between boys and girls in the level of assertiveness ($t=0.55$, $p>0.05$), general motive of achievement ($t=0.58$, $p>0.05$) and positive emotional involvement ($t=-0.26$, $p>0.05$). Significant difference between boys and girls was found only in the level of negative emotional involvement ($t=-2.82$, $p<0.01$).

OBRASCI PARTNERSKE AFEKTIVNE VEZANOSTI STUDENATA I NJIHOVE PREDSTAVE O LJUBAVI

Violeta Arnaudova

Filozofski fakultet Skopje, Makedonija

Istraživanje je zasnovano na koncepciji Kim Bartholomew o postojanju različitih obrazaca partnerske afektivne vezanosti: izbjegavajući, sigurni, preokupirani i bojažljivi obrazac. Istraživanje je imalo cilj provjeriti da li ispitanici koji se razlikuju u pogledu partnerske afektivne vezanosti pokazuju razlike i u njihovim predstavama (zabludama) o ljubavi. Također smo htjeli utvrditi da li se ispitanici oba spola razlikuju u pogledu zastupljenosti iskrivljenih predstava o ljubavi. Istraživanjem smo obuhvatili 122 ispitanika (68 ženskog i 54 muškog spola), na uzrastu od 18-27 godina. Svi su ispitanici studenti Filozofskog fakulteta u Skopju (Odeljenje za historiju i Odeljenje za psihologiju).

Za identifikaciju partnerske afektivne vezanosti primijenjen je Upitnik za procjenu partnerske afektivne vezanosti, čiji su autori Bartholomew i Shaver, dok je kompleksnost predstava (zabluda) o ljubavi utvrđena pomoću Testa o kompleksnosti predstave o pravoj partnerskoj ljubavi, čiji je autor Milivojević.

Značajnost razlika u zastupljenosti pogrešnih predstava o ljubavi za različite obrasce partnerske afektivne vezanosti testirana je pomoću analiza varijance. Pomoću t-testa testirana je razlika između spolova u pogledu zastupljenosti pogrešnih predstava o ljubavi. Rezultati koje smo dobili pokazuju da ne postoje značajne razlike u kompleksnosti predstava o ljubavi za ispitanike koji se razlikuju u pogledu tipa partnerske afektivne vezanosti ($F=2.15$, $df=118$, n.s.). Od ukupno 40 tvrdnji koje se odnose na ljubav, našli smo značajne razlike između subjekata različitog spola u pogledu sljedećih tvrdnji: Ljubav je najveća vrijednost na svijetu ($t=5.60$, $df=120$, $p<.01$), Ukoliko je ljubav veća i ljubomora je veća ($t=2.25$, $df=120$, $p<.05$), Prava se ljubav dokazuje žrtvovanjem ($t=2.70$, $df=120$, $p<.01$), Prava ljubav sadrži moć pozitivne promjene karaktera partnera ($t=2.53$, $df=120$, $p<.01$), Želim da me svi vole ($t=1.292$, $df=120$, $p<.05$), Ljubav prema drugome isključuje ljubav prema sebi ($t=3.00$, $df=120$, $p<.01$), Ljubav je fluid između muža i žene ($t=2.67$, $df=120$, $p<.01$).

WWW.KARIJERA.HR – NOVI SUSTAV ZA PROFESIONALNO SAVJETOVANJE

Toni Babarović i Iva Šverko

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Novi sustav za profesionalno savjetovanje postavljen je na Internet adresu www.karijera.hr u travnju 2008. godine. Namijenjen je profesionalnom savjetovanju učenika i studenata te zaposlenih osoba koje razmišljaju o promjeni karijere. Sustav počiva na načelu kongruencije prema kojem su za pojedinca najprikladnija ona zanimanja koja su mu najbližija.

Sustav uzima u obzir ukupno 31 aspekt posla - poput komuniciranja, pisanja, brige za druge, rada u smjenama, samostalnosti, plaće - kojima se može opisati suština svakog posla. Korisnici sustava procjenjuju koliko su im pojedini aspekti posla važni prilikom odabira zanimanja, te koliko bi ih voljeli imati zastupljene u svojem poslu. S druge strane, ukupno 120 zanimanja procijenjeno je s obzirom na zastupljenost svih aspekata. Sustav odabire najprikladnija zanimanja za korisnike na temelju uparivanja njihovih preferencija za pojedine aspekte posla i realne zastupljenosti tih istih aspekata u različitim zanimanjima. Ovaj računalni savjetodavni sustav dosada je bio u fazi evaluacije, pa su korisnici bili planski upućivani da prođu savjetodavni postupak. Sudjelovalo je ukupno 229 srednjoškolaca, 625 studenata te 130 zaposlenika različitih obrazovnih profila i zanimanja.

U ovom izlaganju predstavljen je novi sustav i ispitane su osnovni elementi njegove teorijske valjanosti. Konstruktiva valjanost 31 aspekta posla provjerena je faktorskom analizom preferencija ispitanika i osobina zanimanja. Dobivene faktorske strukture su interpretabilne i donekle stabilne u različitim uzorcima ispitanika, pri čemu je struktura preferencija zaposlenika najbližija strukturi osobina zanimanja. Kao drugi aspekt konstruktne valjanosti uspoređene su preferencije ženskih i muških ispitanika te ispitanika različitih obrazovnih profila. Dobiveni rezultati upućuju na zadovoljavajuću valjanost osnovnih elemenata na kojima sustav počiva.

ULOGA RODITELJA U OBLIKOVANJU AGRESIVNOG I NESPORTSKOG PONAŠANJA MLADIH SPORTAŠA

Ljubica Bačanac

Republički zavod za sport, Beograd, Srbija

Nebojša Petrović

Filozofski fakultet Beograd, Srbija

Rad predstavlja dio empirijskog istraživanja izvedenog tijekom 2008. godine na uzorku od 3000 ispitanika. Istraživanjem su obuhvaćeni mlađi i stariji sportaši, treneri, roditelji sportaša, suci, dužnosnici i sportski novinari. Cilj istraživanja je bio utvrditi oblike i čestinu nasilja u sportu, njegove aktere i žrtve, faktore koji pogoduju njegovom nastanku i mjere, koje su po mišljenju sudionika, najefikasnije za njegovu redukciju.

Roditelji predstavljaju nezaobilazni element sportskog trokuta „trener-sportaš-roditelj“, njihova odgovornost za sportski i psihološki razvoj mladih sportaša je ogromna. Međutim, nije lako biti dobar „sportski roditelj“, nije lako naći pravu mjeru između suvišnog pritiska i potpune ravnodušnosti.

Cilj istraživanja je ispitati da li je, i na koji način, ponašanje roditelja povezano s psihološkim razvojem, stavovima, ponašanjima i uvjerenjima njihove djece. Ponašanje, stavove, uvjerenja, očekivanja, ciljeve i mišljenja roditelja o sportskoj aktivnosti djece, kao i stupanj uključenosti u njihov sportski život, mjerili smo pomoću odgovora mladih sportaša na 11 pitanja koja pokrivaju različite aspekte ponašanja njihovih roditelja. Uzorkom je obuhvaćeno 1013 sportaša (663 dječaka i 350 djevojčica) iz 21 sporta, prosječne starosti 12.96 godina i sportskog iskustva od 4.39 godina.

Analiza rezultata potvrdila je našu hipotezu da oni roditelji kojima je natjecateljski rezultat djeteta primaran, koji svoju pažnju prvenstveno usmjeravaju na greške u izvođenju, koji su kritičniji i nezadovoljniji izvođenjem djece, koji osporavaju stručnost trenera i sudaca – utječu negativno na samopoštovanje svoje djece, potiču njihovu verbalnu i fizičku agresivnost, osjećaj bijesa i nezadovoljstva, neprijateljstva i sumnjičavosti prema drugima i čine ih spremnijim da prihvate i primjenjuju različite forme nesportskog i ne fairplay ponašanja. Nasuprot ovim roditeljima koji negativnim stavovima, previsokim očekivanjima i pritiscima utječu na smanjenje kompetentnosti, osobne vrijednosti i samopoštovanja djece sportaša, podržavajući roditelji s realnim očekivanjima i respektiranjem odgojnih vrijednosti sporta, pozitivno djeluju na razvoj samopoštovanja mladih sportaša, na formiranje njihovog sportskog karaktera, na usvajanje modela neagresivnog i fairplay ponašanja.

EVOLUCIJSKA REINTERPRETACIJA PETFAKTORSKOG MODELA LIČNOSTI

Marina Bajs, Benjamin Banai, Silvija Blažinčić i Dino Krupić

Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska

Sinteza teorije Traženja uzbuđenja, Grayeve teorije Osjetljivosti na podražaje, te Kružni model ličnosti čine evolucijski model reinterpretacije petfaktorskog modela. Autor modela MacDonald temeljio je svoje pretpostavke u okviru evolucijske teorije srednje razine, tzv. Triversove teorije roditeljskog ulaganja. Prema tom modelu postoje dva generalna mehanizma ponašanja: Osjetljivost na kazne i Osjetljivost na nagrade, u osnovi kojih se nalaze crte ličnosti petfaktorskog modela. Za interpretaciju individualnih razlika iz evolucijske perspektive, autor je pretpostavio spolni diformizam, prema kojem žene imaju reaktivniji sustav osjetljivosti na kazne u odnosu na muškarce, a muškarci reaktivniji sustav osjetljivosti za nagrade od žena. O ovisnosti o ta dva generalna mehanizma ponašanja koja su na vrhu hijerarhije crta ličnosti, ovisit će i spolni diformizam ostalih crta ličnosti petfaktorskog modela.

U svrhu provjeravanja MacDonaldove reinterpretacije petfaktorskog modela, prevedeni su Upitnik Interpersonalne skale pridjeva Kružnog modela ličnosti (IAS-B5; Trapnell i Wiggins, 1991), te Upitnik Osjetljivosti na Kazne i Osjetljivosti na Nagrade (SPSRQ; Torrubia i sur., 2001). Zajedno s navedenim upitnicima, primijenjen je i upitnik Traženja Uzbuđenja (SSS – V; Zuckerman, 1978). Iako se originalni model odnosi na generalne mehanizme u okviru stare Grayeve teorije Osjetljivosti na pokrepljenja, u ovom radu koristili smo novu revidiranu verziju Grayeve teorije. Stoga su hipoteze bile prilagođene novim teorijskim postavkama Grayeve teorije Osjetljivosti na potkrjepljenja.

Kako bi se provjerile osnovne postavke ovog modela, u ovom istraživanju promatra se spolni diformizam svih crta ličnosti uključenih u ovaj model. Osim toga, putem regresijske analize provjerena je i hipoteza o pretpostavljenom hijerarhijskom odnosu crta ličnosti. Dobili smo djelomičnu potvrdu spolnog diformizma, te smo dobili djelomičnu potvrdu hijerarhijske strukture crta ličnosti.

USPOREDBA METODE DNEVNIKA I AKTIGRAFSKE METODE ZA ISPITIVANJE KARAKTERISTIKA SPAVANJA ADOLESCENATA

Marija Bakotić, Biserka Radošević-Vidaček i Adrijana Košćec

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb, Hrvatska

Valjanost subjektivnih iskaza o karakteristikama spavanja najčešće se ispituje usporedbom s objektivno utvrđenim karakteristikama spavanja pomoću polisomnografije u laboratorijskim uvjetima. Alternativna metoda za objektivno mjerenje karakteristika spavanja izvan laboratorija jest aktigrafija. Ona uključuje nošenje aktigrafa, uređaja sličnog ručnom satu, koji kontinuirano registrira tjelesnu aktivnost. Na osnovi aktivnosti zabilježene u nekom vremenskom intervalu uz pomoć kompjuterskog algoritma procjenjuje se je li to bila budnost ili spavanje. Svrha ovog ispitivanja bila je utvrditi postoji li u skupini adolescenata, čiji raspored spavanja i budnosti varira kroz različite školske dane i dane vikenda, slaganje između karakteristika spavanja utvrđenih pomoću dnevnika i aktigrafije.

U ispitivanju su sudjelovali učenici zagrebačkih srednjih škola (11 djevojaka, 10 mladića) u dobi od 15 do 17 godina. Oni su 14 uzastopnih dana nosili aktigrafe (Actiwatch®; Score, Mini Mitter) i vodili dnevnike spavanja i budnosti. Usporedba karakteristika spavanja provedena je odvojeno za dane kad su učenici imali nastavu ujutro i poslijepodne te pripadajuće dane vikenda.

Nađene su visoke korelacije između parametara spavanja procijenjenih pomoću dnevnika i aktigrafije za vrijeme početka spavanja, vrijeme buđenja i trajanje spavanja u svim situacijama, dok latencije uspavlivanja procijenjene dvjema metodama nisu bile povezane. Usporedba prosječnih vrijednosti parametara spavanja pokazala je da aktigraf u odnosu na dnevnik upućuje na nešto ranije buđenje učenika u danima jutarnje i poslijepodnevne smjene te kraću latenciju uspavlivanja u jutarnjoj smjeni i vikendom nakon poslijepodnevne smjene. Aktigrafska metoda u odnosu na dnevnike u svim situacijama precjenjuje broj i trajanje noćnih buđenja.

Usporedba dnevničkih i aktigrafskih parametara spavanja adolescenata tijekom dva tjedna pokazala je da se metode dobro slažu u procjenama rasporeda i trajanja spavanja. Slabo slaganje između metoda nađeno je za pokazatelj noćnih buđenja te latenciju uspavlivanja.

INTERNET USERS EMOTIONAL PROFILE AND SOCIO-DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS

Aleksandar Blagotić

Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

Aim of this research was to define a specific emotional profile and the socio-demographic characteristics of Internet users in Serbia. During the 90-day period, 709 valid responses were gathered in an online Survey. Basic emotions were assessed using the Yugoslav Revision and Standardization of Emotions Index Profile PIE-JRS (Kostić, 1997), which is conformant with Plutchik's psycho-evolutional theory.

Results have shown significant differences in expressiveness of basic emotions, between respondents of different gender, employment status, partnership status, education and domicile. Gender differences were significant in all basic emotions except research and reproduction. Respondents of different employment status significantly differ in protection, orientation, deprivation, aggression, research and reproduction. The differences considering the partnership status are significant in all emotional dimensions except rejection and aggression. Educational level has also been related to significant differences among respondents in the sense of orientation, rejection and reproduction.

Significant differences were also obtained regarding the use of instant messaging, web-surfing, on line games, download, e-mail, blogs and social utilities, adult-content sites. Male respondents are more frequent users of surfing, web-games, adult-content sites and forums, while chats and messaging and social utilities (Facebook, My Space) are favoured by female respondents. In terms of educational level, the data analysis has shown significant differences in web-games, e-mail, forums and adult sites usage. Respondents of different partnership status differ in using chat, e-mail and social applications.

ZADOVOLJSTVO ŽIVOTOM I GENETIKA: REZULTATI ISTRAŽIVANJA BLIZANACA

Denis Bratko i Ana Butković

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Subjektivna dobrobit nekog pojedinca očituje se u njegovim razmišljanjima i osjećajima u vezi s vlastitim životom. Na kognitivnoj razini riječ je o nečijoj procjeni zadovoljstva različitim aspektima života, dok je na afektivnoj razini riječ o učestalosti doživljavanja (ili ne-doživljavanja) pozitivnih odnosno negativnih emocija. Brojna istraživanja pokazuju kako stupanj zadovoljenja određenih psiholoških potreba, primjerice potreba za autonomijom, kompetencijom i povezanošću, dobro predviđa subjektivne procjene zadovoljstva životom. Isto tako, pokazalo se da temeljne dimenzije ličnosti, posebice ekstraverzija i neuroticizam, također dobro predviđaju zadovoljstvo životom. No, vrlo se malo zna o genetskom i okolinskom doprinosu individualnim razlikama u navedenim subjektivnim procjenama. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati u kojoj mjeri genetski faktori doprinose individualnim razlikama u subjektivnim procjenama zadovoljstva životom mjerenim Skalom zadovoljstva životom (Pavot i Diener, 1993. Uzorak je obuhvaćao parove blizanaca koji su rođeni između 1985 i 1992, te žive na području grada Zagreba. Podaci su prikupljeni na uzorku od 339 parova blizanaca (108 jednojajnih, 120 dvojajnih istospolnih, te 114 dvojajnih raznospolnih parova). Rezultati su analizirani korelacijskom analizom, te metodom slaganja modela. Rezultati upućuju na zaključak o snažnom genetskom doprinosu individualnim razlikama u subjektivnim procjenama zadovoljstva. Daljnje analize trebale bi se usmjeriti na istraživanje mehanizma putem kojeg genetski faktori ostvaruju svoj efekt, pri čemu osobine ličnosti i psihološke potrebe predstavljaju takve potencijalne mehanizme.

A PHENOMENOLOGICAL EXPLORATION OF MEANING OF ETHNIC IDENTITY IN CROAT ADOLESCENTS

Larisa Buhin

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

Members of ethnic majority groups are, by definition, constantly surrounded by their ethnicity and often have a difficult time communicating about and describing their own ethnic identity. This results in a seeming lack of a meaningful ethnic identity and identification through 'negative space' (for example, identity is defined by what one is not, rather than by what one is). The goal of this study was a phenomenological exploration of meaning of ethnic identity for members of Croatian ethnic majority.

Fifteen adolescents (ages 14 through 20) from Zagreb and Osijek participated in semi-structured interviews. We analyzed the content of participants' answers to derive common themes that explained the nature and meaning of ethnic identity for our participants.

Participants almost uniformly expressed a sense of uncertainty as to the meaning of the main research question, „What does being a Croat mean to you?“ At first, answers often included outward symbols of nationhood (flag, national anthem, geographical and political boundaries, and language), which were used to designate ethnicity as well. Affectively, participants expressed a sense of pride at seeing their countrymen do well internationally (i.e., in sport competitions). In responding to the statement that each nation should nurture its national ideals, most participants answered affirmatively. However, participants had a difficult time specifying what those ideals were. Overall, we noticed a trend of affective and cognitive deepening of answers as the interview progressed, corroborating earlier findings that talking about ethnic identity for majority members is difficult initially, but can be facilitated with adequate prompts.

SPOLNE RAZLIKE U TAKTIKAMA MANIPULACIJE

Ana Butković i Denis Bratko

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Taktike manipulacije predstavljaju sve one postupke kojima se ljudi koriste kako bi drugi ljudi nešto za njih napravili, popustili njihovim zahtjevima, pristali na nešto. Dosadašnja istraživanja taktika manipulacije koja su se bavila spolnim razlikama uglavnom su pokazala da žene češće od muškaraca koriste indirektno taktike manipulacije. U našem istraživanju smo željeli provjeriti koriste li muškarci i žene u različitoj mjeri određene taktike manipulacije kad žele manipulirati osobe istog nasuprot različitog spola. Podaci su prikupljeni na 678 pojedinaca odnosno 339 parova blizanaca koji su ispunili mjerni instrument za ispitivanje taktika manipulacije. Od toga je 170 njih ispunjavalo mjerni instrument o tome kako koriste taktike manipulacije prema osobi istog muškog spola, 280 prema osobi istog ženskog spola, a 228 prema osobi suprotnog spola. Za svakog sudionika izračunata su četiri rezultata: za indirektno taktike za prisiljavanje, direktne taktike, indirektno taktike za podilaženje, te ukupni rezultat za korištenje taktika manipulacije. Provedena je analiza varijanci s kontrastima. Korištena su četiri kontrasta: usporedba korištenja taktika manipulacije muškaraca nasuprot žena bez obzira na spol mete, muškaraca prema muškarcima nasuprot muškaraca prema ženama, žena prema ženama nasuprot žena prema muškarcima, te prema istom nasuprot suprotnog spola. Kontrasti su pokazali da žene više koriste indirektno taktike za prisiljavanje, direktne taktike i taktike manipulacije ukupno, da žene više koriste direktne taktike sa suprotnim spolom, te da se direktne taktike više koriste prema suprotnom spolu. Značajni F-omjeri dobiveni su za indirektno taktike za prisiljavanje, direktne taktike, te taktike manipulacije ukupno. Schefféov test je pokazao da muškarci manje koriste indirektno taktike za prisiljavanje prema ženama nego žene prema oba spola, da muškarci manje koriste direktne taktike prema muškarcima nego žene prema oba spola, te da muškarci manje koriste taktike manipulacije općenito prema oba spola nego žene.

USPOREDBA ANALIZA ZADATAKA U TESTOVIMA ZNANJA PREMA KLASIČNOJ TEORIJI TESTOVA I TEORIJI ODGOVORA NA ZADATAK

Natalija Ćurković, Josip Šabić, Ines Elezović i Jasminka Buljan Culej

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Zagreb, Hrvatska

Pri psihometrijskoj analizi testova znanja, uobičajeno se kombiniraju dva pristupa: klasični i suvremeni. U Hrvatskoj je dosad nepravedno zanemarivana suvremena Teorija odgovora na zadatke (eng. Item response theory - IRT). Stoga je cilj ovoga istraživanja usporedba dvaju pristupa u psihometrijskoj analizi testova znanja u hrvatskom obrazovnom kontekstu.

U istraživanju je sudjelovalo 1186 učenika koji su rješavali ispit iz Hrvatskoga jezika i 1229 učenika koji su rješavali ispit iz Matematike. Ispitni zadaci su analizirani prema Klasičnoj teoriji testova (KTT) i IRT. U kontekstu KTT, računati su indeksi težine zadataka, standardne devijacije aritmetičkih sredina zadataka, koeficijenti diskriminativnosti zadataka (nespuriozne korelacije između uratka na zadatku i ukupnog uratka na testu) i doprinosi pojedinih zadataka ukupnoj pouzdanosti testa. U kontekstu IRT-a, generirane su karakteristične krivulje zadataka i različiti indeksi pristajanja zadataka uz odabrane modele. U većini slučajeva rezultati ovih dvaju analiza bili su konzistentni. IRT se pokazao osobito korisnim u slučajevima kada su analize u kontekstu KTT davale vrlo slične pokazatelje za dva zadatka. S druge strane, KTT analize su se pokazale korisnima u objašnjavanju mogućih uzroka nepristajanja nekih zadataka uz odabrani model u kontekstu IRT-a.

Zaključujemo da bi ubuduće pri analizi zadataka u testovima znanja trebalo kombinirati Klasičnu teoriju testova i suvremene pristupe analiza testova kako bi dobili potpuniju sliku o funkcioniranju zadataka.

PREDIKCIJA KOGNITIVNIH MOTIVACIJA NA OSNOVU OSOBINA LIČNOSTI

Bojana Dinić

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija

Osnovni cilj istraživanja je bio ispitivanje prediktivnosti kognitivnih motivacija – potrebe za strukturom i potrebe za spoznajom, na osnovu osobina ličnosti Reformulirane teorije osjetljivosti na potkrjepljenje. Uzorak je činilo 288 ispitanika, oba spola i prosječne starosti 21.4 godine. Potreba za strukturom je mjerena revidiranom verzijom Upitnika za procjenu osobne potrebe za strukturom (Personal Need for Structure; Neuberger i Newsom, 1993), potreba za spoznajom – kraćom formom Upitnika za procjenu potrebe za spoznajom (Need for Cognition; Cacciopo, Petty i Kao, 1984) kojom su obuhvaćene dvije dimenzije – pozitivna i negativna potreba za spoznajom, a osobine ličnosti su mjerene revidiranom verzijom Upitnika za procjenu osjetljivosti na potkrjepljenje (UOP; Smederevac, Mitrović i Čolović, 2008). Regresijskom analizom su se kao značajni prediktori potrebe za strukturom izdvojili sistemi bihevioralne inhibicije (BIS) i bihevioralne aktivacije (BAS), od kojih BAS ostvaruje negativne povezanosti s ovom kognitivnom motivacijom. U slučaju potrebe za spoznajom, pozitivan pol ove potrebe značajno predviđa BAS dimenzija, a negativan pol – Blokiranje iz Borba/Bježanje/Blokiranje sistema (BBB). Nalazi ukazuju da je potreba za strukturom u direktnoj vezi s detektorom konflikta – BIS-om, a da je potreba za spoznajom na drugačijoj razini hijerarhije povezana s ovim sistemom. Nalazi su prodiskutirani s gledišta evolucijskih teorija.

INTELEKTUALNO FUNKCIONIRANJE DJECE S AUTIZMOM - 8 GODINA PRAĆENJA

Branka Divčić

KB "Sestre milosrdnice", Klinika za dječje bolesti, Zagreb, Hrvatska

Zorana Bujas Petković

Psijatrijska bolnica za djecu i mladež, Zagreb, Hrvatska

Maja Crnković

KB "Sestre milosrdnice", Klinika za dječje bolesti, Zagreb, Hrvatska

Iako je već niz desetljeća poznata procjena da se većina djece s poremećajima iz autističnog spektra pokazuje istovremeno i mentalno retardiranima, novije analize nanovo propituju vjerodostojnost ranijih mjerenja, imajući u vidu da su se prve procjene intelektualnog statusa izvodile većim dijelom na osnovu procjena razvojnim ljestvicama i adaptivnim skalama prije nego primjerenim testovima intelektualnog funkcioniranja.

S druge strane, koliko god je rasvijetljena dilema oko „intestabilnosti“ djece s autizmom, još se prečesto javljaju izvještaji u kojima se navodi da testiranje „nije bilo moguće provesti“.

Ispitivanje uzorka djece s dijagnosticiranim pervazivnim razvojnim poremećajem koja su u periodu od 2000. – 2008. godine ispitivana u psihologijskoj ambulanti Klinike za dječje bolesti KB „Sestre milosrdnice“ pokazuje sljedeće:

Od ukupno 94 djece, 77 je bilo dječaka (81.9%), a 17 djevojčica (18.1%) – ovo odgovara poznatom omjeru, u našem slučaju 4.5 puta više dječaka. Od toga ih je 20.2% dijagnosticirano kao autistični poremećaj, 8.5% kao Aspergerov sindrom, a 71.3% kao pervazivni razvojni poremećaj.

Nažalost, prosječna prva dob uspješnog psihologijskog ispitivanja je 5.1 godina – uzeti su svi raspoloživi podaci, ne samo dob prvog dolaska u našu ambulantu. Do 3. godine je ispitano samo 10.6% djece, do 4. godine ispitano je 35.1% djece, a do 5. godine – 61.7% djece. Do dobi od 7.5 godina ispitano je 91.5% djece.

Dob prve dijagnoze ipak je bila nešto ranija – u prosjeku 4.6 godine, što je daleko od zadovoljavajućeg. Do 3. godine prepoznato je, ili je barem postavljena sumnja na autistični poremećaj u 21.3% djece, te je započet neki od raspoloživih tretmana, do 4. godine neku od radnih dijagnoza dobilo je već 54.3%, a do dobi od 5 godina – njih 75.5%. Do dobi od 7 godina dijagnosticirano je 94.7% djece.

Razmatraju se neki bio/psihološki parametri, te uočeni trendovi opadanja/stabilnosti nivoa intelektualnog funkcioniranja.

PSIHOMETRIJSKA VALIDACIJA I IZRADA NORMI ZA DVIJE PARALELNE FORME PROBLEMNOG TESTA

Tomislav Dolenc, Marina Mesarić i Nikolina Šeparović

Privredna banka Zagreb d.d., Hrvatska

Zoran Bujas, Silvija Szabo i Vladimir Kolesarić su autori originalne verzije Problemnog testa nastale 1966. Alija Kulenović izrađuje dvije nove forme Problemnog testa za potrebe razradbenog postupka 1994. i 1995. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Prvi cilj ovog istraživanja je bila provjera psihometrijskih karakteristika testa i analiza čestica dviju novih formi Problemnog testa, ali na znatno većem i heterogenijem uzorku u odnosu na prijašnja istraživanja (Kulenović i Žebec, 1998; Bosanac, 2006). Drugi cilj je bila izrada normi kako bi se test mogao koristiti u psihološkoj praksi.

Rezultati ovog istraživanja su pokazali da forme Pb-94 i Pb-95 ne možemo smatrati paralelnima. Iako im se ostale metrijske karakteristike bitno ne razlikuju, Pb-94 forma ($p=0.582$) je statistički značajno lakša od forme Pb-95 ($p=0.544$). Analiza varijance i post-hoc testovi su kod obje forme pokazali da sudionici s visokom stručnom spremom u prosjeku postižu značajno viši rezultat od onih srednje i više stručne spreme koji se međusobno ne razlikuju. Sukladno tim rezultatima izrađene su i norme. Analiza zadataka je pokazala da iako zamišljeni kao ekvivalentni, velik broj zadataka ne funkcionira na jednak način u obje forme (s obzirom na koeficijent diskriminativne valjanosti i indeks lakoće). Faktorskom analizom je kod obje forme dobiven jedan glavni faktor. Općenito gledano, za obje forme su dobivene dobre metrijske karakteristike: visoka pouzdanost, dobra osjetljivost, znatne korelacije s drugim kognitivnim testovima.

Skraćanjem testa sa 70 na 40 zadataka forme su ujednačene po težini te s obzirom da su drugi parametri podjednaki, te skraćene forme možemo smatrati paralelnima. Metrijske karakteristike skraćenih verzija slične su onima kod originalnih verzija te bi s obzirom na uštedu vremena, skraćene verzije trebale biti predmet budućih istraživanja odnosno standardizacija.

NEURONSKI MODEL TEMPORALNOG VIDNOG GRUPIRANJA

Dražen Domijan

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska

Prema hipotezi o temporalnoj korelaciji, neuralna osnova vidne percepcije je sinkronizirana aktivacija grupe neurona koji kodiraju obilježja istog objekta. Neuralna sinkronizacija omogućuje razlikovanje lika od pozadine na način da se akcijski potencijali iz neurona koji kodiraju lik vremenski usklade odnosno počinju okidati istovremeno (Engel i Singer, 2001; Singer i Gray, 1995). Implikacija ove hipoteze je da bi vidni sustav trebao biti osjetljiv za temporalne varijacije podražaja. Psihofizička istraživanja bazirana na determinističkom i stohastičkom variranju temporalne strukture podražaja pokazuju da vidni sustav doista posjeduje sposobnost razdvajanja lika od pozadine na osnovu malih razlika u vremenu njihove prezentacije (Blake i Lee, 2005; Guttman, Gilroy i Blake, 2005, 2007).

Cilj ovog rada je pokazati da osjetljivost vidnog sustava za temporalnu dimenziju podraživanja ne znači nužno i potvrdu za hipotezu o temporalnoj korelaciji. U radu je predložen neuronski model vidnog radnog pamćenja zasnovan na amplitudi neuralne aktivnosti. Model je dinamički sustav s lateralnom inhibicijom i samoekscitacijom koji razdvaja neuralne signale nastale u različito vrijeme i dodjeljuje im različitu amplitudu. Neuralni signali nastali u isto vrijeme grupiraju se u cjelinu jer im mreža dodjeljuje istu razinu aktivnosti. Osjetljivost za stohastičku temporalnu strukturu ostvarena je neuralnom integracijom koja sumira ulazne signale unutar određenog vremenskog okvira i transformira temporalni kod u amplitudu okidanja.

Računalne simulacije su pokazale da predloženi model uspješno grupira ulazne signale na osnovu njihove determinističke ili stohastičke temporalne strukture. Pored toga, parametrijskim simulacijama pokazano je da model ne zahtijeva preciznu sinkronizaciju ulaznih signala kako bi razdvojio lik od pozadine. Predloženi model omogućuje razumijevanje fenomena temporalnog grupiranja u okviru standardnog modela neuronskog kodiranja zasnovanog na razlikama u frekvenciji okidanja akcijskih potencijala, a ne na njihovoj sinkronizaciji (Roelfsema i sur., 2004).

SPECIFIČNOSTI ISPITIVANJA RELIGIOZNIH UTJECAJA IZMEĐU RODITELJA I DJECE

Srđan Dušanić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Banja Luka, BiH

U dosadašnjim istraživanjima odnosa porodice i religioznosti uglavnom je ispitivan utjecaj roditelja na djecu, te uloga nekih posredujućih varijabli. Osnovni problem ovog rada je provjera da li pored religioznog utjecaja roditelja na djecu, postoji i doživljaj religioznog utjecaja djece na roditelje te kako se utjecaji izražavaju u zavisnosti od različitih načina mjerenja? Preispitujemo i u kojoj mjeri doživljaj religioznog utjecaja može biti određen varijablama kao što su kvaliteta porodičnih odnosa, važnost nacionalne pripadnosti, konformizam te socio-demografske karakteristike porodice.

Kvantitativno ispitivanje je provedeno na uzorku od 352 porodične trijade (adolescent, majka, otac) srpske nacionalnosti. Korišteno je nekoliko skala koje su imale prilično visoku pouzdanost. Doživljaj religioznog utjecaja je mjereno preko općih pitanja, skale koja mjeri različite oblike religiozne interakcije u porodici, te skale religioznog utjecaja na konkretne manifestacije religioznosti. Kroz analizu sadržaja odgovora na otvorena pitanja detaljnije je analizirana struktura i oblik uzajamnih religioznih utjecaja. U okviru kvalitativnog ispitivanja, ukupno je provedeno 7 fokus grupa s djecom i roditeljima.

Rezultati pokazuju da roditelji i djeca u odgovorima na opća pitanja značajno potvrđuju postojanje uzajamnog religioznog utjecaja, ali je on malo izražen kroz neke konkretne religiozne manifestacije. Što su pitanja o religioznim utjecajima konkretnija, doživljaj utjecaja se manje izražava.

Religiozni utjecaji se najčešće sprovode kroz univerzalne savjete i razgovore. Djeca znatno utječu i posredstvom vjeronauka, a roditelji kroz neka tradicionalna izražavanja religioznosti. Rezultati ukazuju na tendenciju da uzajamni religiozni utjecaji u porodicama najčešće imaju cirkularno-recipročan karakter. Najvažniji prediktor doživljaja uzajamnih religioznih utjecaja je religioznost članova porodice, a značajne odrednice su i važnost nacionalne pripadnosti, kvaliteta porodičnih odnosa, uzrast djece. Postoji tendencija da majke imaju intenzivniju religioznu interakciju s djecom u odnosu na očeve.

POLOŽAJ UČENIKA S POSEBNIM POTREBAMA U SISTEMU INKLUZIVNE NASTAVE

Fadilj Eminović

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Nada Šakotić

Zavod za školstvo, Crna Gora

Radmila Nikić i Sanela Pacić

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Inkluzivno obrazovanje, kako je definirano od strane UNESCO-a je sistem obrazovanja u kome se svi učenici s posebnim obrazovnim potrebama upisuju u redovnu nastavu u obližnjim školama i osiguravaju im se usluge podrške i školovanje zasnovano na njihovim mogućnostima. Inozemna, a i naša iskustva pokazuju da je praktično nemoguće ostvariti pozitivne efekte inkluzivnog obrazovanja ako se ne osigura prihvaćanje i podrška djeteta s posebnim potrebama od strane njegovih vršnjaka.

U radu je ispitan položaj učenika s posebnim potrebama u inkluzivnoj nastavi primjenom metode sociometrije, kojom možemo ustanoviti sociometrijski položaj pojedinca u određenoj grupi, a što je jedan od indikatora njegove prihvaćenosti. Testovi kojima se ispituje sociometrijski položaj pojedinca u grupi (razredu) kao i sama struktura grupe, traže od pojedinca da izabere prema nekom kriteriju osobu s kojom želi ili ne želi surađivati u određenoj aktivnosti.

Istraživanje je izvršeno u Crnoj Gori tijekom 2007/08. Obuhvaćeni su učenici četvrtih razreda iz šest škola u različitim regijama Crne Gore.

Rezultati pokazuju da je za uspjeh procesa inkluzivnog obrazovanja potrebno postići prvo zavidan nivo na polju socijalizacije svih učenika u razredu pa tek onda planirati postizanje rezultata na obrazovnom nivou. Najjače utjecaje na socijalizaciju djeteta i razvoj njegove ličnosti, a time i različite faktore razvoja, imaju: međusobni odnosi između roditelja, odnosi između roditelja i djeteta, materijalni i društveni položaj u porodici, struktura porodice, socio-patološke pojave u porodici i ličnost samih roditelja. Također, vršnjacima bez smetnji treba na primjeren način dati do znanja da svako dijete ima ista prava i da svakom djetetu treba pomoći da ih ostvari. Djetetu s posebnim potrebama treba pomoći, ali veoma isplanirano i neupadljivo, radi prevencije negativnih stavova vršnjaka prema njemu.

SENSITIVITY TO SENSE PROBABILITIES IN NAMING POLYSEMOUS WORDS

Dušica Filipović Đurđević

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia

The number of related senses of a word has been shown to influence processing latencies in both visual lexical decision and in naming task. Recent research conducted in Serbian language demonstrated that in addition to number of senses, balance of sense probabilities also affected processing time. The more senses a word had and the more balanced their relative frequencies were the faster was the recognition in a visual lexical decision task. Balance of sense probabilities was described as redundancy of sense probability distribution and was successfully combined with number of senses in a unique Information theory measure of entropy. The aim of the current study was to bring additional evidence of the effect of balance of sense probabilities in processing of isolated words. One hundred-and-fifty Serbian polysemous nouns, for which estimates of number of senses and sense frequencies were collected in a previous norming study, were presented in a standard naming task. Linear mixed regression to naming latencies, with participants and words as random effects, revealed significant effects of several control variables and crucially, both number of senses and redundancy (balance of sense probabilities). Redundancy effect was present only on the subset of low frequency words. The observed interaction is in accordance with large body of evidence indicating that the effects of semantic variables are modulated by word frequency, spelling to sound regularity and so forth. On the one hand, this research confirms the newly introduced effect of balance of sense probabilities, and general sensitivity of cognitive system to probabilistic factors. On the other hand, it brings additional evidence of influence of semantic variables to naming latencies, even in a language with transparent orthography.

VALIDACIJSKA STUDIJA UPITNIKA ZA ISPITIVANJE SPONTANOSTI

Nina Hadžiahmetović i Jadranka Kolenović – Đapo

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sarajevo, BiH

Spontanost je višestruko i nejednoznačno operacionaliziran konstrukt. U ovom istraživanju su razmatrana dva aspekta spontanosti: spontanost kao energija i spontanost kao odgovor. Spontanost kao energija (posrednik odgovora) navodi pojedinca na adekvatan odgovor na novu situaciju ili na novi odgovor na staru situaciju (Moreno 1953, prema Kipper 2000). Spontanost kao odgovor podrazumijeva sam, adekvatan ili novi, odgovor na situaciju bez posrednika (Kipper i Hundal, 2005). Budući da ne postoji jednoznačna definicija konstrukta spontanosti, niti adekvatni psihološki instrumenti za ispitivanje ovog konstrukta, cilj istraživanja bio je ispitati latentnu strukturu rezultata dobivenih na Upitniku za ispitivanje spontanosti (Kipper, 2006). Podaci su prikupljeni na prigodnom uzorku od 235 učesnika, 215 studentica i 20 studenata ($M=20.56$, $SD=2.05$) Odsjeka za psihologiju i Odsjeka za pedagogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu. Latentna struktura rezultata na Upitniku za ispitivanje spontanosti utvrđena je faktorskom analizom s Varimax rotacijom. Dobiveni rezultati ukazuju na sljedeće faktore: Hedonizam/Zadovoljstvo, Energičnost/Kontrola, Živahnost, Kreativnost, Moć/Uspjeh. I pored određene sličnosti, utvrđene su razlike u odnosu na rezultate koje su dobili Kipper i sur. (2002), te je potrebno nastaviti istraživanja u ovom području na većem uzorku.

FACTOR STRUCTURE EQUIVALENCE OF THREE ADULT ATTACHMENT INVENTORIES

Vladimir Hedrih and Ivana Pedović

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Niš, Serbia

Emotional attachment is a term used to describe the specific emotional relationship formed between the person taking care of a child and the child. The existence of four types of emotional attachment has been hypothesized, each reflecting the quality of early experiences of a child in relation to the care provided by the parents or other caretakers. These types are obtained by combining values on two latent dimensions – avoidance and anxiety, and these attachment styles are hypothesized to influence attachment styles a person has in other close relationships later in life.

For exploring adult partner attachment styles Brennan, Clark and Shaver, 1998 constructed the Experiences in Close Relationship Inventory. Based on this inventory and by modifying items and instructions, Kamenov and Jelić constructed three inventories for measuring attachment styles a person has with partner, family and friends.

The goal of this study was to validate and compare factor structures of these three inventories on a sample of Serbian youth. The sample consisted of 264 young people, aged between 15 to 31, with the median age being 22. Factor analysis of each of the three inventories confirmed the existence of two underlying factors in each of the inventories. The structures of these factors corresponded completely with theoretical expectations. Comparison of factor structures of these three inventories showed that underlying factors of each of them can be considered completely equivalent. Tucker's congruence coefficients ranged from 0.96 to above 0.99. In spite of this, correlations between equivalent scores of these three inventories ranged from low to medium at best, showing that these inventories indeed measure largely different things.

FRONTALNE EEG ASIMETRIJE I RASPOLOŽENJE U FUNKCIJI MENSTRUALNOG CIKLUSA

Ivana Hromatko i Meri Tadinac

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Asimetrije u frontalnoj EEG aktivnosti u stanju mirovanja često se dovode u vezu s raznim afektivnim stanjima. U općoj populaciji aktivnost u alfa frekvencijskom pojasu u pravilu pokazuje veću amplitudu nad desnom hemisferom. Kod raznih afektivnih poremećaja ova je asimetrija obrnuta, no velika varijabilnost u smjeru asimetrija ne dopušta njihovu uporabu kao indikatora patoloških stanja: čini se da su pojedinci s nižom alfa amplitudom u lijevoj hemisferi općenito skloniji pozitivnom afektu i "pristupajućim" ponašanjima, dok su pojedinci s nižom amplitudom u desnoj hemisferi skloniji negativnim afektima i "udaljavajućim" ponašanjima. U literaturi postoje i mnogobrojni izvještaji o promjenama u emocionalnoj domeni tijekom menstrualnog ciklusa, pa je cilj ovog istraživanja bio provjeriti postoje li promjene u frontalnim EEG asimetrijama u funkciji menstrualnog ciklusa, te jesu li one praćene promjenama u raspoloženju. Skupini od 30 sudionica snimili smo EEG u dva navrata: sredinom lutealne i u menstrualnoj fazi ciklusa (koje se međusobno najviše razlikuju po razinama estrogena i progesterona) te smo izračunali indekse asimetrije na homolognim frontalnim lokacijama (Fp1-Fp2, F3-F4, F7-F8) za niži (8-10 Hz) i viši (11-13 Hz) alfa frekvencijski pojas. U oba navrata sudionice su ispunile upitnik koji mjeri 9 dimenzija raspoloženja (Taub i Berger, 1974): tjeskobu, depresiju, prijateljstvo, veselje, umor, neprijateljstvo, koncentraciju, aktivnost i stanje organizma. U skladu s očekivanjima, veća amplituda alfe lijeve u odnosu na desnu hemisferu bila je češća u menstrualnoj fazi ciklusa. U nižem alfa frekvencijskom pojasu asimetrije nisu predviđale raspoloženje u menstrualnoj fazi, ali su u lutealnoj fazi korelirale s prijateljstvom, veseljem te koncentracijom. U višem alfa frekvencijskom pojasu asimetrije su korelirale s tjeskobom i depresijom u lutealnoj fazi te s tjeskobom, umorom, neprijateljstvom i veseljem u menstrualnoj fazi ciklusa.

PRIVATNA SVIJEST O SEBI KAO VIŠEDIMENZIONALNI KONSTRUKT

Aleksandra Huić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Privatna svijest o sebi odnosi se na tendenciju pojedinca da svoju pažnju usmjerava na one „skrivenne“ aspekte sebe koji nisu dostupni vanjskom opažanju. Prema sadašnjem gledištu radi se o jednostavnom konstrukt koji je operacionaliziran jednodimenzionalnom skalom. Suvremene teorije o složenosti samopoimanja te kontradiktornosti u dosadašnjim istraživanjima privatne svijesti o sebi upućuju da se ipak radi o složenom konstrukt. Cilj ovog istraživanja bio je konstrukcija i validacija nove skale namijenjene ispitivanju privatne svijesti o sebi. Izrada skale pratila je novu teorijsku konceptualizaciju koja ima dvije glavne pretpostavke: (A) privatna svijest o sebi ima složenu, trodimenzionalnu strukturu – svijest o svojim emocijama, kognicijama i tjelesnim doživljajima; (B) pojedinci se međusobno razlikuju s obzirom na tendenciju usmjeravanja pažnje na pojedine aspekte sebe. S obzirom na osjetljivost predmeta istraživanja koja je onemogućavala istovremenu primjenu velikog broja čestica u prvom koraku su, na istim sudionicima (N=153) primijenjene četiri različite skale – svijest o kognicijama, svijest o emocijama, svijest o tjelesnim doživljajima te općenito svijest o sebi. Na temelju rezultata psihometrijske analize formirana je nova preliminarna verzija skale od 44 čestice koja mjeri sve pretpostavljene dimenzije. Nova verzija primjenjena je na uzorku od 142 sudionika. Na temelju psihometrijske analize ponovno se pristupilo skraćivanju skale. U krajnjem koraku finalna verzija skale primijenjena je zajedno s upitnicima namijenjenima utvrđivanju konvergentne i divergentne valjanosti (Skala potrebe za spoznajom, Skala potrebe za emocijama, Skala emocionalne kompetentnosti, IPIP 300, Upitnik svijesti o svojem tijelu). U radu su prikazani rezultati pojedinih koraka u konstrukciji skale, psihometrijske karakteristike finalne verzije te pokazatelji konstruktne valjanosti nove skale.

POVEZANOST EMOCIJA, MOTORIKE I KOMUNIKACIJE KOD OSOBA S INTELEKTUALNOM OMETENOŠĆU, UMJERENOG I TEŽEG STUPNJA U DOMSKOM SMJEŠTAJU

Nada Irić i Milka Milovanović-Minić

Dom za decu i omladinu ometenu u mentalnom razvoju-Sremčica, Beograd, Srbija

Fadilj Eminović

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Mirjana Bilbija

Dom za decu i omladinu ometenu u mentalnom razvoju-Sremčica, Beograd, Srbija

Radmila Nikić

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Poremećaj adaptivnog ponašanja kod osoba s intelektualnim teškoćama teško je odvojiti od psihomotornog razvoja. Emocionalna reakcija na podražaj visceralno, motorno, motivacijski i mentalno je priprema subjekta za adaptivnu aktivnost (Milivojević, 2004.).

U tretmanu se polazi od procjene razvojnih sposobnosti (linija razvoja) da bi se na osnovi dobivenog rezultata odredio stimulatивно-korektivni individualni plan.

Pokret je značajan u razvoju djeteta, kroz psihomotornu aktivnost obavještava nas o nivou usmjerenosti prema vanjskom svijetu i mogućnostima komunikacije s tim svijetom.

Osnovni cilj ovog rada je da utvrdimo uzajamnost emocija, motorike i komunikacije kod osoba s intelektualnom ometenošću, umjerenog i težeg stupnja ometenosti.

Uzorkom je obuhvaćen 51 ispitanik s UMR I TMR, na standardnom tretmanu u ustanovi socijalne zaštite domskog tipa, oba spola. Istraživanje je rađeno od septembra do decembra 2008. godine.

Rezultati istraživanja pokazuju da se fizički razvoj djece s intelektualnim smetnjama ne može promatrati odvojeno od motivacije i komunikacije. Dobiveni rezultati mogu poslužiti u planiranju i izradi korektivnih programa tretmana na najranijem uzrastu.

PERVAZIVNOST U DIJAGNOSTICI HIPERAKTIVNOSTI U RAZVOJNOJ DOBI

Ivan Jerković, Vesna Gavrilov-Jerković, Ivana Mihić i Jelica Petrović

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija

Pervazivnost indikatora poremećaja, među dijagnostičkim kriterijima hiperkinetičkog poremećaja, ima donekle nejasan status. Većina autora i najvažnije klasifikacije (ICD-10 i DSM-IV) smatraju da je pervazivnost nužna diferencijalno-dijagnostička odrednica prema poremećajima ponašanja, ali ima i autora koji dozvoljavaju tzv. situacijsku hiperaktivnost. Da bi se razdvojio efekt hiperaktivnosti od doprinosa drugih poremećaja rezultatu na skalama hiperaktivnosti one po pravilu uključuju i dodatne subskale, koje se odnose, na primjer, na poremećaj sa suprotstavljanjem i prkošenjem, poremećaj ophođenja itd. Drugi način ocjene pervazivnosti je klinička procjena. Mi smo konstruirali skalu koja osim indikatora hiperaktivnosti sadrži i čestice za ocjenu pervazivnosti (skala IVJER). Time smo postigli direktnu procjenu pervazivnosti hiperaktivnosti, a ne preko odsutnosti pridruženih poremećaja. Skala je namijenjena procjeni na preadolescentnom uzrastu. Sadrži 23 čestice, 18 indikatora hiperaktivnosti u skladu s dijagnostičkim uputama iz DSM-IV i ICD-10 (istraživački) i 5 indikatora pervazivnosti. Skala je primijenjena na prigodnom uzorku od 69 djece uzrasta od šest do jedanaest godina. Djeca su bila procijenjena od strane svojih odgajatelja u vrtićima ili učitelja u školama. Faktorskom analizom dobiveno je 4 faktora koji se jasno mogu interpretirati. Dobiveni faktori objašnjavaju preko 74% varijance. Dva su faktora hiperkinetičkog poremećaja: jedan koji se odnosi na poremećaj pažnje, a drugi na pretjeranu aktivnost. Druga dva faktora opisuju pervazivnost: jedan se odnosi na sposobnost samokontrole kada je dijete motivirano, a drugi kada je izloženo nekom autoritetu. S obzirom da su čestice pervazivnosti definirane pozitivno, kao sposobnost kontrole, dobivena je negativna korelacija pervazivnosti i hiperaktivnosti (-.624). To znači da je hiperaktivnost u značajnoj mjeri generalizirana, ali i da je na skali IVJER moguće izdvojiti djecu čije hiperaktivno ponašanje nije pervazivno i uputiti na dalje diferencijalno-dijagnostičke pretrage.

EVOLUTION AND CREATION IN CROATIAN ELEMENTARY EDUCATION: PUPILS' ATTITUDES AND PERSPECTIVES

Boris Jokić

Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja - Institut za društvena istraživanja, Zagreb, Hrvatska

This paper explores pupils' understanding, adherence to and attitudes towards the concurrent teaching of contrasting explanations for the origin of life. Science and Catholic catechetical religious education (RE) are taught extensively throughout Croatian elementary education as independent 'magisteria' offering conflicting knowledge claims on topics such as human origin or sexuality. Roth (2007) emphasises that a sound theory of knowing relating religious belief and scientific knowledge is yet to be provided. By profiling research participants according to gender, age and their religious and scientific interests, the aim is to contribute to this still developing field of research.

The research employed a sequential mixed model design using both quantitative and qualitative methodologies. A cross-sectional element surveyed the attitudes of over 200 pupils in each of two age cohorts (11-12 and 13-14 years), representing critical educational transitions, within a random stratified sample of elementary schools in Zagreb. Extensive qualitative data, emphasising pupil voice through interviews and diaries, were collected from 30 pupils in one school over eight months.

Younger participants, those more religious and from religious families were more likely to expose higher levels of biblical literalism, less likely to adopt a naturalistic stance and more reserved about evolutionary theory. Science/religion interest profiling suggested that the catechetical teaching of creation cannot 'convert' pupils with higher scientific/lower religious interest, as they remained firmly tied to an evolutionary explanation. In contrast, it seems that science teaching of evolutionary theory, with its emphasis on evidence (an idea central in the pupils' voice), was able to shift more literal religious understanding to a position of theistic evolution or even pure evolution. Furthermore, findings indicate pupils experienced cognitive conflict concerning contradictory scientific and religious knowledge claims and, in the absence of any interdisciplinary dialogue, were left alone to construct their understandings of man's origin.

ETIOLOGIJA ANKSIOZNE OSJETLJIVOSTI - ULOGA MAJČINIH, OČEVIH I DJETETOVIH OSOBINA

Nataša Jokić-Begić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Dragana Markanović

Katedra za psihologiju, Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska

Anita Lauri Korajlija i Tanja Jurin

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Anksiozna osjetljivost je strah od simptoma anksioznosti i uz njih vezanih tjelesnih promjena. Ova osobina se normalno distribuirala u populaciji, nešto je izraženija kod žena, a moguće ju je mjeriti od rane dječje dobi. Istraživanja su potvrdila da je anksiozna osjetljivost čimbenik rizika za pojavu različitih psihopatoloških stanja, prije svega anksioznih poremećaja.

Istraživanja podrijetla anksiozne osjetljivosti su u začetku, pri čemu su obiteljske studije relativno rijetke. Potvrđena je povezanost roditeljske i dječje anksiozne osjetljivosti, ali nalazi nisu jednoznačni. Još uvijek su ostala neodgovorena pitanja koliko u izraženosti anksiozne osjetljivosti sudjeluju osobine samog djeteta, koja je uloga majčinih, a koja očevih osobina i razlikuje li se struktura prediktora s obzirom na spol i dob djeteta.

Cilj istraživanja je bio provjeriti mogućnost predikcije dječje anksiozne osjetljivosti na osnovu depresivnosti i anksioznosti samog djeteta, te anksiozne osjetljivosti, anksioznosti i depresivnosti njihovih majki i očeva, kao i utvrditi eventualne spolne i dobne razlike u strukturi prediktora. U istraživanju je sudjelovalo 329 djece u dobi od 10-18 godina (56% djevojčica i 44% dječaka) i oba njihova roditelja. Formirane su 4 podskupine s obzirom na spol i dob djece (do 14 godina i od 14-18 godina). Za svaku podskupinu provedena je stupnjevita regresijska analiza.

U svim skupinama prediktorske varijable objašnjavaju oko 20% varijance anksiozne osjetljivosti.

Kod mlađih dječaka kao značajan prediktor izraženosti anksiozne osjetljivosti ističe se anksioznost kao osobina i anksiozna osjetljivost oca. Kod starije skupine dječaka gubi se prediktivna značajnost očeve anksiozne osjetljivosti, dok djetetova anksioznost i dalje ima značajnu ulogu.

Kod djevojčica je obrazac bitno drukčiji. U mlađoj su dobi značajni prediktori anksioznost i depresivnost samog djeteta. U starijoj se dobi gubi značaj dječjih osobina, a anksiozna osjetljivost i majke i oca preuzimaju glavnu ulogu u predikciji anksiozne osjetljivosti djevojčaka.

U radu će biti raspravljene teorijske i praktične implikacije dobivenih rezultata.

OSOBINE LIČNOSTI I KOGNITIVNE DISPOZICIJE KAO PREDIKTORI AFEKTIVNE I KOGNITIVNE KOMPONENTE SUBJEKTIVNOG BLAGOSTANJA

Veljko Jovanović

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija

Dosadašnja istraživanja su pokazala da je subjektivno blagostanje determinirano velikim brojem faktora ličnosti (Sheldon i Hoon, 2007). Cilj ovog istraživanja je bio da se utvrdi značaj osobina ličnosti i kognitivnih dispozicija (samopoštovanja i samo-efikasnosti) u predikciji afektivne i kognitivne komponente subjektivnog blagostanja.

Uzorak je činilo 226 studenata Univerziteta u Novom Sadu. Od instrumenata su primijenjeni Zuckerman-Kuhlman Personality Questionnaire Cross-Cultural 50-item version (Aluja et al., 2006), Srpski Inventar Afekata Baziran na PANAS-X (Novović i Mihić, 2008), Skala zadovoljstva životom (Diener et al., 1985), Rosenbergova skala samopoštovanja (Rosenberg, 1965) i Skala generalne samo-efikasnosti (Schwarzer i Jerusalem, 1995).

Podaci su obrađeni hijerarhijskom regresijskom analizom. Rezultati pokazuju da osobine ličnosti, uključene u prvom koraku, objašnjavaju 9% varijance u zadovoljstvu životom i da je jedini značajan prediktor dimenzija Aktiviteta. Samopoštovanje i samo-efikasnost, uključeni u drugom koraku, imaju značajan nezavisni doprinos u objašnjavanju varijance zadovoljstva životom. Nakon parcijalizacije dijeljene varijance, i samopoštovanje i samo-efikasnost ostvaruju značajan jedinstveni doprinos, dok od osobina ličnosti značajan jedinstveni doprinos ima samo Impulzivno traženje senzacija.

U odnosu na zadovoljstvo životom, osobine ličnosti su se pokazale kao iznimno snažan prediktor afektivnog blagostanja (objašnjavaju 35% varijance). Pri tom, najznačajniji prediktori su Neuroticizam-Anksioznost i Aktivitet. Ove dvije dimenzije ličnosti imaju značajan efekt na afektivno blagostanje i nakon uključivanja samopoštovanja i samo-efikasnosti u drugom koraku hijerarhijske regresijske analize. Ipak, nalazi pokazuju da samopoštovanje i samo-efikasnost imaju veći jedinstveni doprinos objašnjenju varijance afektivnog blagostanja, nego osobine ličnosti.

Rezultati ovog istraživanja su pokazali da kognitivne dispozicije imaju snažniji efekt od osobina ličnosti na obje komponente subjektivnog blagostanja. Također, rezultati sugeriraju da afektivno blagostanje i zadovoljstvo životom predstavljaju distinktivne aspekte subjektivnog blagostanja. Teorijske i praktične implikacije nalaza bit će diskutirane.

DIFFERENT CONCEPTS OF KNOWLEDGE OF PUPILS IN SCHOOL CONTEXT AND BROADER SOCIO-CULTURAL CONTEXT

Vitomir Jovanović and Aleksandar Baucal

Filozofski fakultet Beograd, Srbija

The main goal of the research was to study how children develop new competencies within social interaction with same competent peers in socio-cultural environment and adult in different situation of „discourse equality“ between partners. The pre-test-post test experimental design was used. In the pre-test phase 90 Grade 8 students were assessed by the PISA 2003 test of mathematics, and based on the results three equal groups for treatment phase were formed (20 students each). In the treatment phase students from the three groups solved 5 items from the zone of proximal development(ZPD) under three different conditions: collaboratively with a same competent peer in non-school environment, collaboratively with an adult, and individually. The qualitative analysis showed that the peer groups progressed the most, although students who collaborated with an adult also progressed but in few cases children regressed. The qualitative analysis suggested that new competences in peer interaction are developed because of more opportunity to create creative cognitive conflict. Children who progressed most reported on the interview that they had the most difficulties to get according about final solution. The successful adult-child interaction was marked by higher degree of symmetrical collaboration including higher level of joint critical thinking and by higher level of adult guidance as well as more elaborated task analysis, argumentation and justification. Based on the results, it is concluded that: a)children could develop new competences based on both construction and co-construction mechanisms but when the children are allowed to use help from socio-cultural environment freely they are more able to adapt help from adult to their zone of proximal development but when they are guided by adult who formally „possesses“ the knowledge.

USPOREDBA RAZLIČITIH OBLIKA VJEROVANJA O PRAVEDNOSTI SVIJETA

Marina Jurkin i Vera Čubela Adorić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Važan teorijski i mjerni problem u domeni socijalnih prosudbi i reakcija na nepravredna iskustva odnosi se na dimenzionalnost vjerovanja o pravednosti svijeta. Rezultati dosad provedenih istraživanja idu u prilog pretpostavci o postojanju različitih i odvojenih vjerovanja o pravednosti svijeta (vjerovanje u pravedan svijet, vjerovanje u nepravedan svijet, vjerovanje u imanentnu i ultimativnu pravdu). Tako, između ostalog, VUPS indicira spremnost da se na nepravdu reagira na način koji omogućuje održanje slike o pravednom svijetu dok VUNS odražava potrebu ili motiv pojedinca da nađe negativni interpretativni okvir za nepravredna iskustva. Uz osnovno uvjerenje o zaslužnosti ishoda (IP) vjerovanje u pravedan svijet ima i drugu dimenziju koja se odnosi na očekivanje pravednih kompenzacija u bližoj ili daljoj budućnosti (UP). Za razliku od vjerovanja u IP koje je osjetljivije na opaženu nepravdu, vjerovanje u UP omogućuje pojedincu da otrpi nepravde, a da ne odustaje od VUPS. U radu će biti prikazani rezultati istraživanja čiji je cilj, između ostalog, bio ispitati konstruktnu valjanost zasebnih mjera VUPS, VUNS, IP i UP. Istraživanje je provedeno u sklopu preliminarnih istraživanja na projektu „Iskustva nepravde i psihološka dobrobit tijekom nekih životnih tranzicija“. Sudjelovale su dvije nezavisne skupine ispitanika (NI=178 i NII=147). Kao mjere navedenih konstrukata korištene su Skala generalnog VUPS, Skala personalnog VUPS, Skala vjerovanja u nepravedan svijet te Skale imanentne i ultimativne pravde. Kao što se i očekivalo, u obje skupine ispitanika, mjere dvaju aspekata VUPS su u pozitivnoj i razmjerno visokoj međusobnoj korelaciji dok su negativno povezane s mjerom VUNS. Skale imanentne i ultimativne pravde uglavnom pozitivno koreliraju s mjerama dvaju aspekata VUPS (posebice sa Skalom generalnog VUPS) dok je u jednoj skupini ispitanika utvrđena pozitivna korelacija s vjerovanjem u nepravedan svijet. Potonje se prvenstveno odnosi na imanentnu pravdu. Rezultati provedenog istraživanja pridonose validaciji mjera vjerovanja o pravednosti svijeta te boljem razumijevanju strukture ovih vjerovanja.

CHANGE IN ORIENTATIONAL VALUES OF YOUTHS IN SERBIA

Hana Korać, Vitomir Jovanović and Predrag Teovanović

Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet Beograd, Srbija

The purpose of this research was to explore whether, and in which way, the social changes which took place in the period from 1994 to 2007 have influenced the orientational values of youth in Serbia. In reference to research carried out by Kuzmanović (1995), we have used scales of egalitarianism, religiousness, conformism, openness towards the world, gender equality and activism in general, whose values have been put in operation, for which we wanted to determine whether they have experienced certain transformations. These values represent conservative syndrome (Pantić, 1981) and it is believed that they mostly depend on the wider context of social changes. A sample, which consisted of 197 final year high school students from Belgrade, has been equalized by gender and type of high school. The derived results show that there have been no drastic changes in orientational values such as egalitarianism, religiousness, conformism and gender equality, compared to the ones dating from thirteen years ago. On the other hand, results gained by using t-tests, indicate much larger openness of youth towards the world ($t=15.14$, $df=395$, $p<0.001$), but also an increase of passivism ($t=8.77$, $df=393$, $p<0.001$). We have assumed that greater openness towards the world can be interpreted by the change of the political situation in Serbia, namely as a consequence of a decline in a degree of international isolation of the country, as compared to the earlier period. An increase of passivism can be explained by presence of usual civil activities, which is typical in democratic countries, after the significant activity of youth against autocratic government during the 1990s.

NEUROPSIHOLOŠKA PROCJENA KOGNITIVNIH FUNKCIJA KOD OSOBA SA SUBARAHNOIDALNOM HEMORAGIJOM

Maida Koso

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sarajevo, BiH

Cilj rada bio je procijeniti kognitivne funkcije, depresivne i anksiozne simptome kod osoba koje su bili podvrgnute operativnom zahvatu aneurizme čija je ruptura uzrokovala subarahnoidalnu hemoragiju (SAH). Osobe s dijagnozom SAH-e testirane su u dvije vremenske točke, 15 i 45 dana nakon operacije s baterijom testova i upitnika koja je sadržavala: Rivermead ponašajni test pamćenja, Test održavane pažnje da se odgovori na zadatak, Test ucrtavanja puta, Hayling test dopunjavanja rečenica, AC test pažnje, Upitnik o kognitivnim pogreškama, Beckovu skalu depresivnosti, Spielbergovu skalu anksioznosti kao stanja, Wechslerovu skalu inteligencije (verbalni dio), Test za identifikaciju zloupotrebe alkohola. Rezultati su uspoređivani s rezultatima osoba koje su bile podvrgnute operaciji na kralježnici i koje se nisu značajno razlikovale od eksperimentalne grupe s obzirom na spol, dob, godine školovanja i verbalne intelektualne sposobnosti. Rezultati ukazuju na poremećaj kognitivnih funkcija kod eksperimentalne grupe koji se s vremenom smanjuje, ali i u drugoj vremenskoj točki postoji značajna razlika između eksperimentalne i kontrolne grupe s obzirom na rezultate u testovima za procjenu kognitivnih sposobnosti, ali i u upitnicima o depresivnim i anksioznim simptomima. Ovakvi rezultati su u skladu s rezultatima do kojih su došli drugi istraživači na uzorku osoba sa SAH-om.

TKO SU BOLJI VOZAČI: ŽENE ILI MUŠKARCI? UVJERENJA POUČAVATELJA U AUTOŠKOLAMA O VOZAČKIM VJEŠTINAMA ŽENSKIH I MUŠKIH VOZAČA

Snježana Kovač

Škola za cestovni promet Zagreb, Hrvatska

Željka Kamenov

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Tomislav Ćurković

Škola za cestovni promet Zagreb, Hrvatska

U našoj kulturi još uvijek prevladava stav da su muškarci bolji vozači od žena, iako statistički pokazatelji to ne potvrđuju. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti imaju li takve stavove i osobe koje kandidate za vozače poučavaju prometnim propisima i vozačkim vještinama. U ispitivanju je sudjelovalo 172 voditelja, predavača i instruktora vožnje iz autoškola širom Hrvatske. Ukupno je bilo 149 muškaraca i 23 žene, u dobi od 20 do 70 godina, s 2 do 50 godina vozačkog iskustva. Na Skali vozačkih vještina (Laujen i Summala, 1995), koja mjeri perceptivno motoričku izvedbu vozača i brigu za sigurnost, sudionici su izražavali svoja uvjerenja o karakteristikama muških i ženskih vozača. Provjerene su razlike u uvjerenjima s obzirom na spol, dob, vozačko iskustvo i regiju iz koje je sudionik. Rezultati su uspoređeni s uvjerenjima 221 vozača ispitanima u prethodnom istraživanju (Žitko Pleić, 2007).

U skladu s očekivanjima, pokazalo se da su muškarci na skali vozačkih vještina procijenjeni boljim vozačima. Dobivena razlika proizlazi iz činjenice da su muškarci procijenjeni boljima u perceptivno motoričkim vještinama, dok su u pogledu sigurnosti vožnje muškarci i žene procijenjeni jednakima. Pokazala se i spolna razlika među procjenjivačima: žene smatraju ženske vozače boljima, dok muškarci smatraju muškarce boljim vozačima. Procjene vozačkih vještina muškaraca i žena nisu se razlikovale s obzirom na dob sudionika i njihovo vozačko iskustvo, no dobivene su određene razlike s obzirom na regiju iz koje su sudionici. U skladu s pretpostavkom, poučavatelji u autoškolama se po svojim uvjerenjima o vozačkim vještinama muškaraca i žena uglavnom ne razlikuju značajno od samih vozača. Polazeći od pretpostavke da naša uvjerenja oblikuju naše ponašanje, što po načelu samoispunjavajućeg proročanstva može dovesti do toga da se uvjerenja i potvrde, rezultati su razmatrani s njihovog praktičnog značaja za poboljšanje sigurnosti cestovnog prometa.

SEMANTIC REPRESENTATIONS OF ANIMATE AND INANIMATE OBJECTS

Vanja Ković

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia

Here we present two ERP experiments examining the underlying nature of semantic representation of animate and inanimate objects. Time-locking ERP signatures to the onset of visual stimuli in the first experiment and to the onset of auditory stimuli in the second experiment we found topological similarities in animate and inanimate object processing. Moreover, when mapping more general to more specific representation (auditory to visual stimuli in the first experiment) we found no difference between animates and inanimates in the N400 amplitude either. These studies provide further evidence for the theory of unitary semantic organization, but no support for the feature-based prediction of segregated conceptual organization.

Further comparisons of animate vs. inanimate matches and within- vs. between-category mismatches seem to suggest that one of the possible explanations for finding different and sometimes contradictory results in the literature regarding processing and representations of animates and inanimates in the brain could lie in the variability of selected items within each of the categories.

OSOBI NE LIČNOSTI I INTELIGENCIJA KAO PREDIKTORI ŠKOLSKOG USPJEHA KOD SREDNJOŠKOLACA

Mihael Kozina

5. gimnazija, Zagreb, Hrvatska

Blaž Rebernjak

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Problemni test i IPIP100 ispunjavalo je 240 učenika (125 mladića i 115 djevojaka) prvih i drugih razreda 5. gimnazije u Zagrebu. Provedena je regresijska analiza kojom su predviđane školske ocjene na polugodištu na temelju dimenzija ličnosti, inteligencije, broja izostanaka i spola. Rezultat na Problemnom testu se pokazao kao najbolji prediktor uspjeha, a objašnjenju varijance doprinose i savjesnost, broj izostanaka te spol. Rezultati se u velikoj mjeri slažu s ranijim nalazima, bolji uspjehu u školi postižu djevojke, sudionici koji imaju viši rezultat na Problemnom testu, skali savjesnosti IPIP-a 100 te oni s manjim brojem izostanaka. Pri generalizaciji dobivenih rezultata valja biti oprezan jer se radi o uzorku učenika koji su selekcionirani po sposobnostima i ranijim postignućima.

ODNOS PRIVRŽENOSTI KUĆNIM LJUBIMCIMA, NEKIH ASPEKATA MENTALNOG ZDRAVLJA TE GENERATIVNOSTI KOD VLASNIKA PASA

Jelena Levačić

Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Dosadašnja, uglavnom strana istraživanja, pokazala su kako ljudi sa svojim kućnim ljubimcima stvaraju jednu čvrstu emocionalnu vezu iz koje, čini se, za čovjeka proizlaze brojne prednosti, kako na fizičkom tako i na psihološkom planu. U Hrvatskoj je privrženost kućnim ljubimcima još relativno neistražena tema, a stoji i jasan zahtjev za razvojem instrumenata koji bi pružili valjanu mjeru ovog konstrukta.

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi relaciju privrženosti kućnim ljubimcima s nekim aspektima mentalnog zdravlja te generativnosti. Ujedno je provedena i preliminarna validacija Lexington Attachment to Pets Scale (Johnson, Garrity i Stallones, 1992.) koja je namijenjena procjeni privrženosti ljudi njihovim kućnim ljubimcima.

U ispitivanju su sudjelovala 144 vlasnika pasa (62.5% žena, 37.5% muškaraca; prosječne dobi 34.3 godine). Psihometrijska analiza karakteristika Adaptirane Lexington skale privrženosti ljubimcima ukazuje kako se radi o instrumentu čiste jednofaktorske strukture (izoliran je jedan faktor-“opća privrženost“) kao i visoke ukupne pouzdanosti ($\alpha=0.95$). Rezultati su pokazali da se intenzitet privrženosti kućnom ljubimcu mijenja s obzirom na iskazanu razinu generativnosti, odnosno da su privrženiji svojim životinjama oni vlasnici ljubimaca koji su ujedno i generativniji. Nadalje, neovisno o intenzitetu privrženosti, osobe primarno odgovorne za skrb nad životinjom značajno su manje anksiozne i depresivne, a što bi mogla biti naznaka pozitivnog efekta ljubimaca.

Neki metodološki nedostaci ovog istraživanja, prije svega vezani uz karakteristike uzorka, ipak dijelom ograničavaju mogućnost generalizacije izvedenih zaključaka.

ISPITIVANJE IZRAŽENOSTI PREDRASUDE PREMA ROMIMA U PERIODIMA RAZLIČITE ZASTUPLJENOSTI ROMA U HRVATSKIM MEDIJIMA

Ajana Low

Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Sandra Penić

University of Lausanne, Switzerland

Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati promjene u izraženosti predrasude i socijalne distance prema Romima u tri vremenske točke te utvrditi kako s navedenim promjenama koincidira reprezentacija Roma i zastupljenost problema diskriminacije manjinskih skupina u tiskanim medijima. Istraživanje je provedeno na nezavisnim skupinama sudionika (N1=206, N2=223, N3=201) u tri točke mjerenja: prije, neposredno nakon te 18 mjeseci poslije emitiranja reality show natjecanja čiji je pobjednik bio Rom. Uz anketni dio istraživanja, u kojem je ispitan sadržaj stereotipa i izraženost predrasude i socijalne distance prema Romima u sve tri točke mjerenja, provedena je analiza sadržaja tri utjecajna hrvatska tiskana medija. Analizirane su ukupno 232 publikacije izdane u tri dvomjesečna razdoblja koja su prethodila provedbi svake od anketa. Najveća zastupljenost članaka s temama o Romima, posebice onih koji problematiziraju položaj Roma u Hrvatskoj i pitanje njihove diskriminacije, utvrđena je u drugoj točki mjerenja - za vrijeme i neposredno nakon prikazivanja show-a. U istom je periodu utvrđeno značajno smanjenje izraženosti predrasude i socijalne distance prema Romima, dok je sadržaj stereotipa ostao nepromijenjen. Osamnaest mjeseci kasnije, na komparabilnom uzorku sudionika, utvrđena je veća izraženost socijalne distance i predrasude prema Romima, no još uvijek niža nego u periodu prije reality show-a.

Dobiveni rezultati raspravljani su u vidu suvremenih shvaćanja o smanjenju predrasuda i promjeni stereotipa.

A SIGNAL DETECTION ANALYSIS OF MEDICAL DECISION

Riccardo Luccio

Dipartimento di Psicologia „G. Kanizsa“, Università di Trieste, Italy

Angelo Chiappetta

UOC Chirurgia, Schio, Italy

Antonio Salvador

Dipartimento di Psicologia „G. Kanizsa“, Università di Trieste, Italy

In the medical practice, making a decision means using and combining different information, answering as soon as possible to emergencies and selecting the most effective decisional strategies in a state of uncertainty. The Signal Detection Theory enables us to estimate the decisor's attitude, and in particular, as proposed by Primi & Coll. (2002), the optimal β parameter allows to assess his position along a continuum gambler-conservative, where

$$\beta = \frac{p(N)(VCR + CFA)}{p(I)(VH + M)}$$

Here $p(N)$ is the probability to being not ill, $p(I)$ the probability to be ill, VCR and VH the benefits of a correct rejection or of a Hit, CFA and CM the costs of a false alarm or of an omission.

In our research, we created a questionnaire that has been administered to 82 physicians, in which they had to rate how serious were 10 diseases, and how frequent they were in their practice. They had also to assess costs and benefits of respectively hits, correct rejections, false alarms, and omissions for each disease. The results show a significant propension to act as gamblers (that is, to establish the presence of the disease even if it could create false alarms) in serious illnesses, and to act in a conservative way in slight illnesses.

FLATTERING

Riccardo Luccio, Giacomo Bonetti and Elisa Lombardi

Dipartimento di Psicologia „G. Kanizsa“, Università di Trieste, Italy

Flattering is „fawning up or over-praising somebody, enhancing his self-esteem“ (Oxford). All of us face it almost daily in real life either sincerely or on purpose. There is no secret that flattering is also a widely used social tool, an extraordinary powerful way for social control. In the history of mankind flattering was always present, and in some historical period (for example in the Middle Age courts) the role of the flatterer was institutionalized. In spite of this widespread diffusion of flattering, it is curious the lack of any empirical research on this subject. Flattering is a dimension of some Machiavellian scale; flattering (and blaming) is a component of the assertive training in behavior therapy; and almost nothing else. Here we present a pilot study that try to investigate empirically the effects of flattering on self-esteem of the flattered. The participants were divided in three groups: implicit flattering (IF), explicit flattering (EF) and control (C). The task consisted in solving Pepitone's (1968) pseudo-test of „inverse creativity“. The participants of the IF and EF groups were over-praised for their performance on the pseudo-test, but only the EFs were aware that there was a purposive flatterer. The self-esteem was measured explicitly with Rosenberg's scale, and with the IAT (Implicit Association Test), in Zogmeister's (2008) pencil-and-paper version. Of both tests we realized a parallel form. The two forms were given before and after the performance on the pseudo-test. The preliminary results show a clear effect of enhancement not only for the IF, but also for the EF group.

TEORIJA MIŠLJENJA, UZRASST I MATERINSKI JEZIK U OBJAŠNJENJU EFEKTA IMPLICITNE KAUZALNOSTI I TRADICIONALNIH UVJERENJA O PSIHI KOD PREDŠKOLSKE DJECE

Agota Major i Marija Zotović

Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija

Fabia Franco

Middlesex University, London, United Kingdom

Rad se bavi pitanjem značaja teorije mišljenja, uzrasta i materinskog jezika za javljanje efekta implicitne kauzalnosti i tradicionalnih uvjerenja o psihi kod predškolske djece.

U ispitivanju je sudjelovalo ukupno 128 ispitanika srpskog i mađarskog materinjeg jezika, uzrasta između 3 i 7 godina starosti, iz predškolskih ustanova na teritoriju Vojvodine.

Podražaji su bili glagoli koji se po značenju mogu podijeliti na tri vrste (emotivni, kognitivni, i glagoli koji se odnose na vizualno opažanje). U okviru svake od ovih kategorija se nalazilo po tri glagola koji se odnose na stanje i po tri glagola koji opisuju akciju. Glagoli su prikazani u vidu jednostavne interakcije: „osoba A glagol osobu B“. Zadatak ispitanika je bio da pripišu kauzalnu odgovornost jednom od dva članova interakcije, i da povežu glagol s jednim od tri ponuđena dijela tijela.

Rezultati pokazuju da je materinji jezik od primarnog značaja za javljanje efekta implicitne kauzalnosti, što ukazuje na eventualne razlike u socijalizaciji djece iz različitog kulturološkog miljea, a koje su bitne za pojavu efekta implicitne kauzalnosti. Teorija mišljenja također ostvaruje statistički značajnu vezu s efektom implicitne kauzalnosti, u skladu s očekivanjima.

Rezultati koji se odnose na tradicionalna uvjerenja o psihi pokazuju da je uzrast faktor koji je od prvenstvenog značaja za javljanje i razvoj tradicionalnih uvjerenja o psihi: ispitanici najstarije uzrasne kategorije povezuju glagole s odgovarajućim dijelom tijela, što je u skladu s očekivanjima. Teorija mišljenja i jezik su faktori koji su također povezani s načinom biranja dijela tijela i preferencijom određenih odgovora, međutim nisu od prvenstvenog značaja.

NEKE RAZLIKE IZMEĐU FIZIOLOŠKIH I PSIHOLOŠKIH INDIKATORA TEŽINE SMJENSKOG RADA

Ilija Manenica, Matilda Nikolić i Suzana Prenda

Sveučilište u Zadru, Hrvatska

U sklopu šireg istraživanja smjenskog rada na medicinskim sestrama provedeno je istraživanje s ciljem evaluacije nekih fizioloških i psiholoških indikatora težine rada u smjenama na trima od trinaest bolničkih odjela, čiju su težinu procjenjivale medicinske sestre. Među najtežima je procijenjen rad na Odjelu za kirurgiju (drugi rang) i Odjelu za pedijatriju (četvrti rang), dok je među najlakšima procijenjen Odjel za infektivne bolesti (dvanaesti rang).

U ispitivanju je sudjelovalo 18 ispitanica kojima su pomoću Data Logging Systema kontinuirano registrirani srčani R-R intervali prije, za vrijeme i poslije spavanja, odnosno u jutarnjoj i noćnoj smjeni. Prije i nakon smjena ispitanice su procjenjivale pet faktora umora pomoću SOFI-upitnika.

Analize R-R intervala pokazale su da nema razlika u razini ove varijable za vrijeme spavanja između medicinskih sestara triju odjela. Rezultati su pak pokazali značajne razlike između spavanja i dviju radnih smjena, kao i razlike između jutarnje i noćne smjene unutar triju odjela. Prema razini i promjenama R-R intervala, u sva tri odjela, jutarnja smjena čini se težom od noćne, dok se umor nakon noćne smjene procjenjuje skoro dvostruko većim u odnosu na jutarnju smjenu. Ovaj naizgledni paradoks vjerojatno je uvjetovan manjim kvantom rada u noćnoj smjeni, dok je veći umor u istoj smjeni najvjerojatnije posljedica kumulativnih efekata umora tijekom dana i desinkronizacije bioloških ritmova u smjenskom radu.

Spektralna analiza vremenskih serija R-R intervala pokazala je razlike u snazi spektra između spavanja, te jutarnje i noćne smjene, koje se mogu dijelom pripisati efektima različitih faza cirkadijurnog ciklusa i umora na prevalenciju parasimpatikusa u modulaciji srčane aktivnosti u noćnoj smjeni.

PETFAKTORSKI MODEL LIČNOSTI I DIMENZIJE POJMA O SEBI

Iris Marušić i Tea Pavin Ivanec

*Institut za društvena istraživanja - Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb,
Hrvatska*

Vlasta Vizek Vidović

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Tijekom posljednjih dvadesetak godina petfaktorski je model ličnosti postao standardni način definiranja temeljnih dimenzija ličnosti u istraživačkoj praksi. Istodobno, u području pojma o sebi višedimenzionalni pristup je s vremenom pokazao brojne prednosti nad jednodimenzionalnim, globalnim mjerama samopoimanja. Oba su modela predmet vrlo intenzivnog interesa istraživača, a njihova teorijska određenja kao i mjesto u ukupnoj taksonomiji ličnosti upućuju na jasna preklapanja. Usprkos tome, empirijski podaci o njihovoj međusobnoj povezanosti još uvijek su vrlo oskudni (Marsh i sur., 2006). Naše je istraživanje imalo za cilj dovesti u vezu pet temeljnih dimenzija ličnosti i pojedine elemente pojma o sebi na uzorku od 125 studentica i studenata prve godine Učiteljskog fakulteta u Zagrebu. U istraživanju su primijenjeni BFI (John i Srivastava, 1999) koji procjenjuje pet faktora ličnosti, te aspekti akademskog, verbalnog i općeg samopoimanja, te samopoimanja u području rješavanja problema iz upitnika za mjerenje višedimezionalnog pojma o sebi SDQ III (Marsh i O'Neill, 1984).

Korelacijska analiza upućuje na značajno preklapanje temeljne ličnosti i samopoimanja. Svih pet dimenzija ličnosti umjereno korelira s ispitivanim aspektima pojma o sebi, a neke od njih se pokazuju i značajnim prediktorima pojedinih aspekata samopoimanja u regresijskoj analizi. Ekstraverzija se pokazala značajnim prediktorom verbalnog samopoimanja i općeg samopoštovanja, ugodnost značajno predviđa akademsko samopoimanje, savjesnost je pozitivan prediktor akademskog samopoimanja, samopoimanja u području rješavanja problema te općeg samopoštovanja, a otvorenost verbalnog samopoimanja i samopoimanja u području rješavanja problema. Ovakvi rezultati upućuju na pretpostavku da su temeljne osobine ličnosti povezane s različitim akademskim varijablama. Moguće je da je ta povezanost posredovana upravo odnosom osobina ličnosti i samopoimanja, te bi obje domene ličnosti trebalo uključiti u daljnja istraživanja različitih akademskih ishoda.

STRATEGIJE SUOČAVANJA S GUBITKOM POSLA – ŠTO IH ODREĐUJE I DO KAKVIH ISHODA DOVODE?

Darja Maslić Seršić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Majda Šavor

Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, Hrvatska

Na prigodnom uzorku koji su činile 462 radno aktivne osobe koje su nedavno izgubile posao i prijavljuju se na Hrvatski zavod za zapošljavanje testirale smo integrativni transakcijski model suočavanja s gubitkom posla. Središnji predmet našeg interesa bili su odnosi između četiri skupine varijabli koje su se odnosile na (1) karakteristike posljednjeg zaposlenja i način gubitka posla; (2) individualne i situacijske resurse suočavanja; (3) strategije suočavanja; (4) budući radni status i doživljaj radne neizvjesnosti. Pretpostavile smo kako će osobe koje smatraju da je njihovo posljednje zaposlenje bilo više kvalitete u smislu zadovoljenja različitih potreba te one koje su pretrpjele manji stupanj neizvjesnosti vezan uz gubitak zaposlenja imati bolje razvijene resurse potrebne za aktivno suočavanje s nezaposlenošću, da će, posljedično, u većoj mjeri i koristiti strategije aktivnog suočavanja, te u konačnici biti uspješnije u traženju posla i manje zabrinute za svoj budući radni status. Rezultati su uglavnom potvrdili važnost pretpostavljenih faktora za uspješno suočavanje s gubitkom posla: Karakteristike posljednjeg zaposlenja povezane su s individualnim kapacitetima suočavanja s gubitkom posla. Aktivna, problemu usmjerena strategija traženja posla povezana je s uspješnošću nalaženja novog zaposlenja osam mjeseci kasnije, kao i sa smanjenim doživljajem zabrinutosti zbog radne neizvjesnosti. Druga aktivna strategija – rad na crno nije se u tom smislu pokazala adaptivnom strategijom. Strategije usmjerene na emocije (emocionalno distanciranje i umanjivanje značenja posla) nisu bile prediktor budućeg radnog statusa, ali je strategija umanjivanja značenja posla povezana sa smanjenom anksioznošću vezanom uz radnu budućnost. Aktivno traženje posla mjereno u prvoj točki mjerenja i radni status osam mjeseci kasnije interaktivno su povezani s doživljajem radne neizvjesnosti: osobe koje su se uspjele zaposliti nakon aktivnog traženja posla manje su zabrinute za svoju radnu budućnost od osoba koje su se uspjele zaposliti, ali su prethodno u manjoj mjeri aktivno tražile posao. Osobe koje se nisu uspjele zaposliti u većoj su mjeri zabrinute za svoju radnu budućnost, a ta anksioznost je to veća što aktivnije traže posao.

HRVATSKA STANDARDIZACIJA BECKOVIH INVENTARA ZA DJECU I ADOLESCENTE (BYI-II)

Krunoslav Matešić

Centar za obrazovanje nastavnika, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Valentina Ružić i Krunoslav Matešić, ml.

Centar za edukacije i istraživanja, Naklada Slap, Zagreb, Hrvatska

Beckovi inventari za djecu i adolescente, 2. izdanje (BYI-II; Beck, Beck, Jolly i Steer, 2005) primjenjuju se za ispitivanje doživljaja depresije, anksioznosti, ljutnje, ometajućeg ponašanja i samopoimanja kod djece i adolescenata u dobi od 7 do 18 godina. Svaki inventar sadrži 20 tvrdnji o mislima, osjećajima ili ponašanjima povezanim s emocionalnim i socijalnim oštećenjima djece i adolescenata. BYI-II omogućuju laku primjenu i brzu procjenu određenih problema djece i adolescenata, pa nalaze svoju primjenu u kliničkom, ambulantom, školskom i forenzičkom okruženju. Ovisno o svrsi primjene, inventari se mogu primjenjivati samostalno ili u kombinaciji.

BYI-II sastavljeni su od pet dijelova:

1. Beckov inventar depresije za mlade (BDI-Y)
2. Beckov inventar anksioznosti za mlade (BAI-Y)
3. Beckov inventar ljutnje za mlade (BANI-Y)
4. Beckov inventar ometajućeg ponašanja mladih (BDBI-Y)
5. Beckov inventar samopoimanja mladih (BSCI-Y).

Cilj je bio standardizirati svih 5 Beckovih inventara za djecu i adolescente za hrvatsku populaciju. U istraživanju je sudjelovalo 800 učenika osnovnih i srednjih škola koji su podijeljeni u 3 dobne skupine (7 do 10, 11 do 14 i 15 do 18 godina), po uzoru na originalnu BYI-II standardizaciju. Za sve su skupine izračunati deskriptivni statistički pokazatelji i norme izražene u T-vrijednostima. Usporedo s Beckovim inventarom anksioznosti primijenjena je i druga mjera anksioznosti – STAIC (Upitnik anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti za djecu) ili STAI (Upitnik anksioznosti kao stanja i osobine ličnosti), te su uspoređeni rezultati ispitivanja dobiveni na tim dvjema mjerama anksioznosti.

UTVRĐIVANJE POVEZANOSTI KOGNITIVNOG STILA I SPOLNIH ULOGA KOD ADOLESCENATA

Tatjana Mentus i Luka Mijatović

Filozofski fakultet Beograd, Srbija

Pojmovi spolne sheme i kognitivnih stilova predstavljaju konstrukte kognitivnog funkcioniranja. Kao što teorija spolne sheme Sandre Bem i Vitkinova teorija psihološke diferencijacije pretpostavljaju, spolna shema i kognitivni stil „zavisnost-nezavisnost od polja“ su kognitivni konstrukti koji vode i usmjeravaju percepciju individue. Pošto spolna shema, kao kognitivni konstrukt, osigurava klasterne za skladištenje znanja - dihotomne kategorije muškog i ženskog pola, dok kognitivni stil predstavlja način na koji individua organizira percipirane informacije, istraživana je povezanost ovih fenomena. Uzorku, koji je obuhvaćao 167 adolescenata (81 učenik i 86 učenica) beogradskih gimnazija, zadavan je Bemov inventar spolnih uloga (BSRI) i Test figura, koji predstavlja Bukvićevu reviziju Guilfordovog testa i modifikacija je, za adolescente, Vitkinovog Testa skrivenih figura (EFT). U pogledu spolne uloge ispitanici su svrstani u četiri kategorije: maskulini, feminini, androgini i nediferencirani, a kada je kognitivni stil u pitanju kategorizirani su u dvije grupe: zavisni od polja i nezavisni od polja. Rezultati dosadašnjih istraživanja su pokazali da je veća učestalost kognitivnog stila „nezavisnost od polja“ među muškarcima nego među ženama, a kad je o spolnim ulogama riječ, najveći postotak ispitanika ima usvojenu spolnu ulogu u skladu sa svojim spolom. Iako je u uzorku veći postotak ispitanika bio nezavisan od polja, među učenicima i učenicama u pogledu ove varijable nisu pronađene statistički značajne razlike. Također, u svim kategorijama spolnih uloga pronađen je približno jednak postotak ispitanika. Na poduzorku inverzno tipiziranih – usvojena spolna uloga nije u skladu s biološkim spolom ispitanika, koji se u kategorijama muškog i ženskog spola javljaju u podjednakom postotku (oko 15%), učestalije je zastupljen kognitivni stil nezavisnost od polja, za razliku od ispitanika koji imaju usvojenu spolnu ulogu u skladu sa svojim biološkim spolom.

16PF KAO PREDIKTOR RADNE USPJEŠNOSTI BANKARSKIH SLUŽBENIKA

Marina Mesarić, Nikolina Šeparović i Tomislav Dolenc

Privredna banka Zagreb d.d., Hrvatska

Primjena upitnika ličnosti u selekciji i organizacijskoj psihologiji općenito, tema je oko koje struka ima podijeljena stajališta. Mjerenje radne uspješnosti također je predmet diskusija i razilaženja. No u praksi velikih sustava psihologijski testovi i upitnici su dostupni, a radne probe i dodatne provjere kandidata nepraktične i skupe. Ocjene radne uspješnosti, koliko god bili svjesni njihovih nedostataka i dalje su najčešći kontinuirani pokazatelji učinka i bitan izvor podataka za razvojne i sukcesijske planove u organizacijama.

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti valjanost široko korištenog 16PF upitnika ličnosti kao prediktora ocjene radne uspješnosti.

Korišteni su podaci 580 zaposlenika jedne banke. Uključeni su ispitanici srednje i više stručne spreme na radnom mjestu bankarskog službenika. Isključeni su oni ispitanici kojima je, zbog rezultata na dimenziji upravljanja dojmom, profil neinterpretabilan. 16PF upitnik primijenjen je u sklopu opširnijeg psihologijskog testiranja svih zaposlenika. Na godišnjoj razini banka provodi ocjenjivanje radne uspješnosti svih zaposlenika od strane rukovoditelja. Ocjena je kompozitna mjera koja se sastoji od procjena 10 kompetencija i ocjena izvršenja ciljeva. Za istraživanja je korištena ocjena radne uspješnosti iz 2008. godine.

U obradu su kao nezavisne varijable, uz 16PF, uvrštene i demografske varijable dobi i spola. Stupnjevita višestruka regresijska analiza istaknula je dob i dimenzije B (konkretno/ apstraktno rezoniranje), F (ozbiljnost/ živahnost) i Q4 (strpljivost/ energičnost) kao značajne prediktore ocjene radne uspješnosti. Međutim, kako ti isti prediktori objašnjavaju svega 7% varijance ($R=.258$, $p<.01$), dobiveni rezultati, iako statistički značajni i možda zanimljivi za daljnja istraživanja, ne opravdavaju predviđanje radne učinkovitosti bankarskih službenika temeljem 16PF upitnika.

IZBOR ODJEĆE KAO REPRODUKTIVNA STRATEGIJA U RAZLIČITIM FAZAMA MENSTRUALNOG CIKLUSA

Una Mikac

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Istraživanja pokazuju da kod žena postoje varijacije u ponašanju vezanom uz reprodukciju tijekom menstrualnog ciklusa. Ovim istraživanjem željelo se ispitati hoće li žene birati izazovnije odjeću u plodnoj fazi menstrualnog ciklusa. Za produkciju odjeće korišten je kompjuterski program koji se sastojao od ženske figure i različitih komponenti odjeće. Sudionice studentice Sveučilišta u Zagrebu ($N = 19$) su u dvije vremenske točke birale odjeću koju bi obukle u situaciji nalaženja s privlačnom osobom, jednom u ovulacijskoj i jednom u menstrualnoj fazi ciklusa. Rezultati istraživanja pokazuju da tijekom ovulacijske faze sudionice otkrivaju veću površinu gole kože. Čini da taj utjecaj nije povezan s nekim stabilnijim osobinama, dok je upitna povezanost sa strategijom traženja kratkoročnog odnosno dugoročnog partnera. Ovo ponašanje vjerojatno je adaptacija kojom se povećava vjerojatnost privlačenja partnera u plodnoj fazi, a moguća hormonalna podloga je estradiol.

THERE IS MORE TO PRIME THAN MEETS THE EYE

Petar Milin and Dušica Filipović Đurđević

Department of Psychology, University of Novi Sad, Serbia & Laboratory for Experimental Psychology, University of Belgrade, Serbia

Harald Baayen

Department of Linguistics, University of Alberta, Edmonton, Canada

In this research we aim to demonstrate that briefly presented prime undergoes much deeper processing than traditionally claimed. We presented native speakers with self paced sentence reading task, modified to meet the needs of priming paradigm. Words of Serbian language appeared one by one on the screen, each being preceded with a briefly presented (50 ms) series of hush marks. Per every sentence, there was a single target noun which was preceded either by hush marks (reference point), the same noun presented in the same inflectional form (identity prime), the same noun presented in the different inflectional form, the different noun in the same inflectional form, or the different noun in the different inflectional form. Linear mixed regression to reading latencies of target nouns revealed significant effects of several control variables, and various distance measures between the target and its prime: normalized Levenstein distance (orthographic dissimilarity), Weighted relative entropy between the distributions of probabilities of inflected forms of prime and target (morphological dissimilarity), and contextual distance between prime and target (semantic dissimilarity). Our results suggest that shortly presented prime does not only prepare the processing of target, as previously considered, but imposes as stray reference point. We find the most convincing base for this hypothesis in the finding that processing time was not affected by distance between the distributions of inflected form probabilities of the target and its inflectional class, which was found when target was presented in isolation, but by distance between the distribution of inflected form probabilities of the prime and the target.

LOGISTIČKA REGRESIJA NEKIH DISPOZICIJSKIH VARIJABLI KAO PREDIKTORA ODLASKA IZ ORGANIZACIJE

Marino Miloš

Privredna banka Zagreb d.d., Hrvatska

Metodološki utemeljeni modeli za previđanje odlazaka iz organizacije mogu pružiti rukovoditeljima dovoljno vremena za intervenciju i prevenciju potencijalnih odlazaka. Na taj način, negativni učinci odlazaka (financijski trošak, gubitak socijalnog i/ili intelektualnog kapitala, smanjena motivacija, radni učinak i produktivnost) mogli bi se smanjiti na minimum. Namjera ovog istraživanja bila je utvrditi, primjenom Upitnika 16 faktora ličnosti (16PF) i testova kognitivnih sposobnosti (logičkog, numeričkog i verbalnog rezoniranja), u kojoj mjeri dispozicijske varijable mogu povećati točnost predviđanja dobrovoljnog odlaska iz organizacije. Korištenjem podataka o odlascima u jednoj hrvatskoj banci stvoren je uzorak od 70 ispitanika (kojeg su sačinjavali zaposlenici otišli iz banke nakon inicijalnog testiranja, a u vremenskom razdoblju od dvije godine). Kontrolni uzorak od 210 ispitanika činili su zaposlenici koji su još uvijek zaposleni u banci, pri čemu se nastojala zadržati reprezentativnost uzorka. U cilju dobivanja adekvatnog modela predikcije primijenjen je multivarijantni postupak logističke regresije, pri čemu je eksploratorna priroda studije nalagala primjenu stepwise strategije izbora zadržanih varijabli. Dobiveni model izlučio je sljedeće varijable: logičko rezoniranje, toplina, rezoniranje, osjetljivost, neovisnost i samokontrola. Model je postigao točnost klasifikacije od 82.7% što opravdava njegovu primjenu u identifikaciji mogućih odlazaka. Iako model pridonosi boljem razumijevanju dispozicijskih odrednica spremnosti pojedinca na odlazak iz organizacije i povećava korisnost postojećih procesa selekcije treba ga koristiti s oprezom zbog mogućih etičkih dilema (diskriminacija i/ili upravljanje dojmom).

KONTEKSTUALNI ČIMBENICI DOŽIVLJAJA BOLI – ULOGA ISKUSTVA I EMPATIJE U PROCJENI TUĐE BOLI

Koraljka Modić Stanke i Dragutin Ivanec

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Valentina Ružić

Centar za edukacije i istraživanja, Naklada Slap, Zagreb, Hrvatska

Kada se informacije o boli neke osobe stječu procjenama drugih, temeljno pitanje je koliko takve procjene mogu biti točne. Jedan od problema koji se javlja u takvim situacijama jest podcjenjivanje intenziteta boli od strane promatrača. Budući da se pokazalo da induciranje empatije kod osoba koje trenutno doživljavaju bol djeluje na procjenu vlastite boli, postavlja se pitanje je li empatija čimbenik točnosti procjene tuđe boli. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati jesu li i u kojoj mjeri procjene intenziteta i neugode boli drugih ljudi posredovane empatijom opažača, te doprinosi li tome i iskustvo sudionika s eksperimentalno izazvanom boli kakvu treba i procijeniti. Istraživanje je provedeno na N=126 sudionika (32 muška). Empatija sudionika mjerena je kao crta ličnosti, a prikupljene su i informacije o uživljavanju sudionika u konkretnu eksperimentalnu situaciju u kojoj su trebali procjenjivati bol drugih osoba. S iskustvom sudionika u doživljaju boli manipuliralo se sudjelovanjem u izazivanju boli u eksperimentalnim uvjetima. Sudionice su bile podijeljene u tri skupine s obzirom na doživljaj eksperimentalno izazvane boli: 1. bez iskustva, 2. s prošlogodišnjim iskustvom i 3. s neposrednim iskustvom doživljaja boli izazvanog toplinskim podražajima u eksperimentalnim uvjetima, dok je kod muških sudionika postojala samo jedna skupina - ona bez iskustva. Zadatak svakog sudionika bio je pogledati snimke tri osobe u situaciji izazivanja boli u eksperimentalnim uvjetima te nakon svake snimke procijeniti doživljaj boli promatranih osoba. Rezultati su pokazali da sudionici uglavnom podcjenjuju intenzitet i neugodu eksperimentalno izazvane boli promatranih osoba (razlika procjena i samoprocjena). Podcjenjivanje je bilo to izraženije što su samoprocjene osoba sa snimki ukazivale na jači intenzitet boli. Empatija kao crta ličnosti nije bila povezana s procjenama tuđe boli. Manipulacija iskustvom imala je određenog efekta u smjeru da su oni s iskustvom eksperimentalno izazvane boli bili točniji u procjeni boli osoba koje su promatrali.

UTJECAJ VJEŽBE NA USPJEŠNOST DETEKCIJE PROMJENA

Sandra Nakić

KB "Sestre milosrdnice", Zagreb, Hrvatska

Koraljka Modić Stanke, Maja Parmač i Dragutin Ivanec

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Sljepoća za promjene je fenomen u kojem osoba koja gleda vidnu scenu ne opaža relativno velike promjene u njoj. Da bi došlo do sljepoće za promjene, promjena u sceni se mora podudarati s nekim vidnim prekidom, kao što je pokret oka ili kratko zatamnjenje scene koji se opaža. Posljednjih desetljeća proveden je niz istraživanja kojima se pokušalo utvrditi koji sve faktori utječu na fenomen sljepoće za promjene. Pokazalo se da sljepoća za promjene, osim o karakteristikama promjena na sceni (npr. centralnost/marginalnost promjene), ovisi i o nekim karakteristikama samog opažača, poput njegove ekspertnosti u području koje opaža. Ekspertnost opažača povećava njegovu osjetljivost za promjene u promatranj sceni, čime se smanjuje vrijeme potrebno za njihovo zamjećivanje. S obzirom da se ekspertnost stječe dugotrajnom izloženošću različitim aspektima nekog područja te svojevrsnom vježbom u tom području, cilj ovog istraživanja bio je ispitati ima li kratkotrajno uvježbavanje utjecaja na detekciju promjena na slikama prirodnih scena.

U istraživanju su sudjelovala 104 sudionika, a provedeno je paradigmom titranja. Svi sudionici su prošli uvježbavanje, nakon čega su pristupili testnoj situaciji detektiranja promjene. Dvije skupine ispitanika uvježbavale su se u situacijama sukladnima testnoj situaciji (centralna/marginalna promjena i kod uvježbavanja i kod testne situacije), dok su se druge dvije skupine uvježbavale u situacijama koje nisu bile sukladne situaciji testnog detektiranja promjena (uvježbavanje u detektiranju centralnih promjena a testna situacija s marginalnom promjenom, i obratno). Rezultati istraživanja su pokazali da se uvježbavanjem značajno skraćuje vrijeme potrebno za uočavanje promjene, te da je uočavanje promjene i nakon uvježbavanja brže kada se radi o centralnoj promjeni.

STAVOVI STUDENATA FAKULTETA ZA SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU PREMA INKLUZIVNOM OBRAZOVANJU I NJIHOVA ULOGA

Radmila Nikić, Fadilj Eminović i Sanela Pacić

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Gordana Ačić

Muzička škola „V. Vučković“, Beograd, Srbija

Stav je relativno trajna dispozicija, stečena kroz proces socijalizacije, da se misli, osjeća i postupa na određen način (za ili protiv) u odnosu na neki objekt (osobu, ideju, pojavu, problem). Stavovi prema osobama s posebnim potrebama bili su različiti i posljednjih godina se u mnogim aspektima mijenjaju. To su stavovi koji nisu urođeni već naučeni, između ostalog i kroz predrasude i neznanje drugih, a mijenjanje stavova je složen i dugotrajan proces koji se velikim dijelom zasniva na iskustvu.

Cilj našeg istraživanja bio je ispitati stavove studenata Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju u odnosu na godinu studija i u odnosu na smjer studija ali i ispitati poslovne aktivnosti koje oni sebi pridaju u uvjetima inkluzivnog obrazovanja. Uzorak su činili studenti Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju u Beogradu i u Foči. Za potrebe istraživanja korišten je posebno konstruiran upitnik koji ima psihološku strukturu stavova i obuhvaća: kognitivnu (znanje o inkluziji), emotivnu (pozitivna ili negativna osjećanja prema inkluziji) i bihevioralnu (ponašanje tj. ulogu u inkluzivnom obrazovanju) komponentu. Istraživanje je rađeno tijekom 2008. godine.

Rezultati istraživanja pokazuju da ne postoji polarizacija stavova u pogledu prihvaćanja inkluzije od strane studenata svih odsjeka i svih godina. Razlike postoje u znanju, veće znanje o inkluziji imaju studenti odsjeka za motoričke poremećaje Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju u Beogradu, a u pomoći i podršci potrebama učenicima, nastavnicima i školi uopće postoje minimalne razlike između godina studija ali i odsjeka koji pohađaju studenti. Istraživanje je početni korak u analizi stanja kada se radi o studentima Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju i njihovom budućem uključivanju u inkluzivnu praksu pri čemu je neophodno nastaviti istraživanje na većem broju ispitanika, studenata navedenog fakulteta ali i proširiti ga na populaciju odgajatelja, nastavnika i drugih relevantnih stručnjaka u ovoj oblasti da bi inkluzivni proces što lakše i adekvatnije primijenili.

UTJECAJ PRIMARNIH FAKTORA SOCIJALIZACIJE NA KONZUMIRANJE PSIHOAKTIVNIH SUPSTANCI KOD ADOLESCENATA

Jelena Niškanović

Institut za zaštitu zdravlja Republike Srpske, Banja Luka, BiH

U ovom istraživanju ispitivani su utjecaji primarnih tj. posebnih faktora socijalizacije na upotrebu psihoaktivnih supstanci, kao što je duhan, alkohol i kanabis. Cilj istraživanja je ispitati da li, i u kojoj mjeri, ponašanje vršnjačke grupe, kao i kvaliteta obiteljskih odnosa, utječe na upotrebu psihoaktivnih supstanci među mladim srednjoškolicima.

Ispitivanje je izvršeno na uzorku od 1015 adolescenata (602 dječaka i 408 djevojčica), uzrasta 15 i 16 godina u šest gradova u Republici Srpskoj. Za ispitivanje upotrebe psihoaktivnih supstanci od strane vršnjaka, i za mjerenje zadovoljstva odnosom u obitelji i s bliskim prijateljima koristile su se skale konstruirane za potrebe navedenog istraživanja, a koje su pokazale zadovoljavajuću razinu pouzdanosti.

Rezultati istraživanja pokazuju da postoji statistički značajna razlika između adolescenata koji konzumiraju duhan, alkohol i kanabis i onih koji ih ne konzumiraju u stupnju konzumiranja psihoaktivnih supstanci od strane njihovih prijatelja, braće/sestara, kao i u (ne)zadovoljstvu obiteljskim odnosima. Grupa mladih koji konzumiraju duhan, kanabis i alkohol značajno više ističu da većina njihovih prijatelja konzumira psihoaktivne supstance, isto navode i u odnosu na braću/sestre. Navedena grupa adolescenata je u usporedbi s grupom njihovih vršnjaka, nekonzumenata navedenih psihoaktivnih supstanci, znatno nezadovoljnija odnosima u obitelji i s prijateljima. Navedene rezultate ćemo interpretirati u svjetlu socio-psiholoških teorija devijantnosti s fokusom na primarne agense socijalizacije.

KONSTRUKCIJA HRVATSKE VERZIJE UPITNIKA ZA PROCJENU RIZIKA I POTREBA U ZAJEDNICI

Miranda Novak, Josipa Mihić i Josipa Bašić

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska

Communities That Care je sustav za planiranje prevencije, nastao s ciljem promoviranja pozitivnog razvoja djece, mladih i zajednice te preveniranja problemnih ponašanja poput korištenja droga, alkohola, delinkvencije, maloljetničkih trudnoća i nasilja. Autori sustava su J. David Hawkins te Richard F. Catalano, Social Development Research Group, Washington. U sklopu cjelovitog sustava koji veliki naglasak stavlja na akcijsku komponentu i znanstvenu utemeljenost prevencije, razvijene su i metode procjene rizika i potreba u zajednici putem upitnika. Nakon primjene Communities That Care Youth Survey moguće je izraditi profil zajednice u kojoj je upitnik primijenjen. Profil uključuje zaštitne i rizične čimbenike, a njihove komponente pokriveno su kroz pet subskala čije se čestice odnose na područje zajednice, obitelji, škole, vršnjaka i samog pojedinca.

Cilj je prikazati adaptaciju i validaciju upitnika Zajednice koje brinu – upitnika za djecu i mlade, prevedene verzije Communities That Care Youth Survey tj. faze razvoja skale za procjenu rizika i potreba u zajednici. Prilagodba ove skale hrvatskoj populaciji učinjena je kroz logičku analizu čestica, analizu slaganja nezavisnih procjenjivača te kroz provjeru psihometrijskih karakteristika skale putem pilota. Upitnik je preliminarno primijenjen na uzorku od 400 učenika 6. i 8. razreda osnovne škole te 2. i 4. razreda srednje škole na području Grada Zagreba. Bit će prikazan konačan izbor čestica, faktorska struktura upitnika te pokazatelji pouzdanosti s preporukama za daljnje korištenje u praksi.

KLASIFIKACIJA ŽRTAVA TRGOVINE ŽENAMA SUBJEKTIVNOM PROCJENOM TE CLUSTER I LOGISTIČKOM REGRESIJSKOM ANALIZOM

Vladimir Obradović

Fakultet kriminalističkih nauka Sarajevo, BiH

Trgovina ženama u svrhu seksualne eksploatacije pojava je novijeg datuma koja je bila posebno izražena krajem 90 ih i početkom ovog vijeka u zemljama Jugoistočne Europe, a posebno u BiH. Pod pokroviteljstvom Ambasade SAD autor je izvršio empirijsko istraživanje na cenzusu 691 žrtve koje su privedene u policiju ili su potražile sklonište u tzv. sigurnim kućama organizacije IOM UN.

Cilj istraživanja bio je dvojak; 1 - izučiti i kriminalistički obraditi funkcioniranje kriminalne mreže trgovine ženama na području teritorija BiH i domicilnih zemalja žrtava, 2 - metodom "životnih priča" (P. Atkinson) i intenzivnim intervjuiranjem analizirati motivaciju, uvjete i situacije koje su utjecale na uključivanje u proces trgovine ljudima i izlaganja seksualnom zlostavljanju i eksploatiranju.

Jedan od društveno pragmatičnih ciljeva bio je utvrditi koliko je među žrtvama zastupljeno onih koje su se dobrovoljno upustile u prostituciju, a koliko ostalih koje su na različite načine bile prinuđene na pružanje seksualnih usluga.

Metodološka paradigma bila je sinteza kvantitativnog i kvalitativnog pristupa od standardiziranog intervjua sa žrtvama, psihološkog testiranja i psihijatrijskog vještačenja do korištenja policijske i sudske dokumentacije i tajnog snimanja naracije počinitelja tijekom fokus grupe kao i korištenja saznanja IOM, EUROPOL-a i Odjela za organizirani kriminal policije FBiH.

U ovom izlaganju bit će prikazani rezultati klasifikacijske analize koji su dobiveni metodološkom triangulacijom; subjektivnom procjenom statusa žrtve - cluster analizom utvrđenih homogenih skupina žrtava - logističkom regresijskom analizom verificiranih prediktora svrstavanja žrtava u određene kategorije.

MOGUĆNOST LAŽIRANJA REZULTATA NA TESTU PIE-JRS U SITUACIJI PROFESIONALNE SELEKCIJE

Predrag Okanović i Dragana Radovanović

Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija

Istraživanje je provedeno s ciljem da se odgovori na pitanje: je li moguće namjerno lažiranje rezultata, u smislu boljeg predstavljanja, na testu Profil indeks emocija – jugoslavenska revizija i standardizacija (PIE-JRS; Kostić, 2003)? Ovaj instrument pripada skupini testova prinudnog izbora, za koje je ustanovljeno da posjeduju djelomičnu sposobnost minimiziranja efekata namjernog lažiranja. Pored toga, PIE-JRS je trenutno najčešće korišten instrument u svrhu profesionalne selekcije u Srbiji, tako da podatak o njegovoj podložnosti lažiranju ima velike implikacije za praksu. Procedura istraživanja je podrazumijevala popunjavanje testa PIE-JRS na dva načina: (1) iskreno, sa standardnom instrukcijom, i (2) s instrukcijom da se predstave na što bolji način (fiktivna situacija profesionalne selekcije za željeni posao). Ukupan uzorak je činilo 288 ispitanika. Na osnovi provedene analize zabilježena je djelomična podložnost lažiranju ovog testa - četiri skale su demonstrirale otpornost na lažiranje, dok pet skala nije. Rezultati na devet skala u prosjeku su promijenjeni za trećinu standardne devijacije, što ukazuje da PIE-JRS posjeduje određeni stupanj moći da ublaži efekte lažiranja. Sve skale su prilikom instruiranog odgovaranja pomaknute u logičnom pravcu - poželjne dimenzije su povećane, nepoželjne snižene. Prilikom instruiranog lažiranja, ispitanici su se najviše trudili da se predstave kao poslušni i nekonfliktni kandidati (podizanjem rezultata na subskali Inkorporacije i snižavanjem Agresije i Odbacivanja). Ovakav obrazac u odgovaranju je naročito uočljiv kod žena i pripadnika humanističkih struka. Identificiranje skala koje su najpodložnije lažiranju može predstavljati značajnu pomoć praktičarima prilikom interpretacije profila.

O SVECIMA I SUPERHEROJIMA 2: MOŽE LI SE POBOLJŠATI MJERENJE PAULHUSOVIH KOMPONENTI SOCIJALNO POŽELJNOG ODGOVARANJA?

Maja Parmač, Zvonimir Galić i Željko Jerneić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Prema Paulhusu (2006) socijalno poželjno odgovaranje se javlja u dvije domene – egoističkoj i moralističkoj. Egoističko iskrivljavanje odnosi se na tendenciju preuveličavanja vlastitog socijalnog i intelektualnog statusa, a moralističko na negiranje socijalno devijantnih impulsa i isticanje atributa „svetosti“. Pritom, oba oblika socijalno poželjnog odgovaranja imaju svjesnu komponentu koju je potrebno kontrolirati prilikom procjene ličnosti i nesvjesnu komponentu koja pruža dodatnu informaciju o ličnosti ispitanika. Svoj model Paulhus (2006) je operacionalizirao Sveobuhvatnim inventarom socijalno poželjnog odgovaranja, koji mjeri četiri komponente socijalne poželjnosti. Dosadašnje provjere modela pružile su mu tek djelomičnu potporu ukazujući na mogućnost razdvajanja moralističkog od egoističkog iskrivljavanja, ali ne i razlikovanja svjesnog i nesvjesnog socijalno poželjnog odgovaranja. Takvi rezultati mogu biti uvjetovani manjkavom operacionalizacijom modela. Visoke interkorelacije skala namijenjenih mjerenju svjesnog i nesvjesnog socijalno poželjnog odgovaranja unutar sadržajnih domena ukazuju da ovako formirane skale ne mjere različite konstrukte. Ta činjenica dovodi u pitanje njihovu upotrebljivost u znanstvene i praktične svrhe.

Cilj ovog istraživanja je ispitati mogu li se na temelju nekih psihometrijskih pokazatelja unaprijediti skale namijenjene mjerenju komponenti socijalno poželjnog odgovaranja koje predviđa Paulhusov model. Sudionici istraživanja su Sveobuhvatni inventar socijalno poželjnog odgovaranja ispunjavali u tri situacije: situaciji iskrenog odgovaranja, situaciji uputom induciranoj egoističkog iskrivljavanja i situaciji uputom induciranoj moralističkog iskrivljavanja. Na jednom uzorku (N=338) proveli smo psihometrijsku evaluaciju čestica instrumenta namijenjenih mjerenju socijalno poželjnog odgovaranja te smo formirali skraćene skale za mjerenje komponenata Paulhusovog modela. Tako konstruirane skale provjerili smo na drugom uzorku sudionika (N=669). Psihometrijska analiza pokazala je da smo skraćivanjem skala dobili preciznije mjere komponenti socijalno poželjnog odgovaranja. Međutim, provedene analize i dalje ne podržavaju pretpostavke Paulhusovog modela ukazujući na potrebu za njegovim alternativnim operacionalizacijama kao i drugačijim metodološkim pristupima u istraživanju socijalno poželjnog odgovaranja.

THE INTERPERSONAL REACTIVITY INDEX: VALIDATION ON THE SERBIAN YOUTH

Ivana Pedović and Vladimir Hedrih

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Niš, Serbia

The Interpersonal Reactivity Index (IRI) is a measure of dispositional empathy proposed by Mark Davis in 1980 and 1983, that takes as its starting point the notion that empathy consists of a set of separate but related constructs. The instrument contains four seven-item subscales, each tapping a separate facet of empathy. These scales were named perspective taking (PT), empathic concern (EC), personal distress (PD) and fantasy (FS). The aim of our study was to validate a Serbian version of the Interpersonal Reactivity Index with a sample of 264 young people. The age of participants in the study ranged from 15 to 31, with the median age being 22. We examined the factor structure of IRI scales and their internal consistency. Confirmatory factor analysis showed a poor fit of the theoretical model to the data – GFI – 0.616, AGFI – 0.554, RMSR - 0.124, RMSEA – 0.144. Exploratory factor analysis that was conducted thereafter, on male and female subsamples separately, showed that structures of three IRI factors resemble factors obtained in the original study conducted by the authors of IRI. Taker's coefficients of congruence of factor loadings on our sample and on the american sample ranged from 0.85 to 0.9 for three of the factors (PT, PD and FS), and were substantially lower (0.5-0.6) for EC, on both male and female subsamples

The internal consistency measures for all of the scales were also poor.

We can conclude that the factor structure of IRI on the Serbian sample is not equivalent to the one obtained on the original US sample, although properties of three of the four IRI scales resemble those obtained on the US sample.

ZNAČENJE ULOGA BAKA I DJEDOVA – POKUŠAJ PROVJERE U OKVIRU MODELA H. KIVNICK

Zvezdan Penezić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Ines Roso Perić

Zdravstvena škola Split, Hrvatska

U novije vrijeme, bake i djedovi često preuzimaju glavnu ulogu u odgoju unučadi budući da su roditelji njihove unučadi zaposleni i ne mogu se cjelodnevno brinuti o djeci. Pri tome se područje istraživanja o bakama i djedovima u nekoliko zadnjih desetljeća pokazalo kao vrlo zanimljivo različitim istraživačima. Različite demografske promjene i promjene u strukturi obitelji dovele su do naglašavanja uloge bake i djeda kao takve. Različiti faktori povezani s odnosom baka i djedova s unučadi, različite podjele uloga baka i djedova čine ovo područje istraživanja istodobno i složenim i zanimljivim.

Budući da na našem području istraživanja na bakama i djedovima nisu provedena jedan od ciljeva ovog istraživanja bio je pokušaj provjere modela H. Kivnick o značenju uloga baka i djedova, a uz to se pokušala utvrditi povezanost pojedinih dimenzija uloge baka i djedova sa zadovoljstvom životom i generativnim djelovanjem.

Provedeno je terensko ispitivanje, a u ispitivanju je sudjelovalo 210 ispitanika, 106 muškaraca i 104 žene. Dob ispitanika kretala se u rasponu od 38 do 80 godina ($M=60.4$). Svi ispitanici su bili bake i djedovi. Broj unučadi koje su ispitanici imali kretao se od 1 do 20.

Pokazalo se da je moguće govoriti o postojanju šest dimenzija značenja uloge baka i djedova: Centralnost, Cijenjeni stariji, Besmrtnost kroz obitelj, Proživljavanje vlastite prošlosti, Popuštanje, Udovoljavanje i Tradicionalnost. Zadovoljstvo ulogom bake/djeda te zadovoljstvo životom i generativno djelovanje značajno su bili povezani s pojedinim dimenzijama značenja uloge baka i djedova. Jedino dimenzija Centralnost nije povezana sa zadovoljstvom životom.

VIKTIMIZACIJA I KOLEKTIVNA KRIVNJA: VIŠERAZINSKA ANALIZA INDIVIDUALNIH I KOLEKTIVNIH EFEKATA RATNE TRAUME U OBJAŠNENJU PRIHVAĆANJA I PRIPISIVANJA KOLEKTIVNE KRIVNJE

Sandra Penić

University of Lausanne, Switzerland

Guy Elcheroth

University of Lausanne, Switzerland

Tradicionalni pristupi kolektivnoj krivnji naglašavaju važnost prošle viktimizacije: pretpostavljeno je da će članovi viktimizirane skupine biti skloniji pripisivanju kolektivne krivnje članovima grupe-počinitelja, dok će u manjem stupnju prihvaćati kolektivnu krivnju (Branscombe i Doosje, 2004). Cilj ovoga rada jest ispitati utjecaj osobnog traumatskog ratnog iskustva te izloženosti zajednice ratnim stradanjima u objašnjenju pripisivanja i prihvaćanja kolektivne krivnje. U tu svrhu, provedena je višerazinska regresijska analiza na podacima prikupljenim na području bivše Jugoslavije, na reprezentativnom uzorku sudionika (N=2254) rođenih između 1968. i 1974. godine. Na individualnom nivou, rezultati su potvrdili očekivanja: direktne žrtve rata u većem stupnju pripisuju kolektivnu krivnju pripadnicima drugih etničkih grupa od sudionika bez iskustva ratne traume. Međutim, na regionalnom nivou, rezultati pokazuju drugačiji odnos: utvrđeno je najviše prihvaćanje kolektivne krivnje, no ne i pripisivanje kolektivne krivnje, u područjima koja su u najvećem stupnju bila izložena ratnim stradanjima. Ovaj je efekt potvrđen i kada se kontrolira korespondirajući efekt na individualnom nivou (tj. ratna trauma kao osobno iskustvo), indicirajući da kolektivno iskustvo generalizirane vulnerabilnosti u poslijeratnim zajednicama ima specifičan utjecaj na kolektivnu krivnju, što ne može biti reducirano na sumu psiholoških posljedica individualnog iskustva ratne traume članova zajednice.

SPOLNE RAZLIKE I PERCEPCIJA KONFLIKATA U ADOLESCENCIJI

Danijela Petrović

Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet Beograd, Srbija

Konflikti su u adolescenciji rasprostranjen fenomen jer u ovom životnom periodu dolazi do širenja socijalnog polja pa se samim tim povećava i broj situacija u kojima dolazi do suprotstavljanja interesa između adolescenta i njima značajnih osoba. U ovom radu proučavani su aktualni konflikti adolescenata, a cilj rada bio je ispitati spolne razlike u percepciji različitih elemenata konflikata koji se u ranoj i srednjoj adolescenciji dešavaju u odnosima s vršnjacima, u porodici i s nastavnicima.

Za ispitivanje percepcije konflikata korištena je metoda retrospekcije konfliktnih sadržaja s vremenskim intervalom prisjećanja od tjedan dana, a vjerodostojnost i ujednačenost percepcije je osigurana pomoću Inventara konfliktnih sadržaja. Percepcija pojedinih elemenata konflikata ispitivana je pomoću Upitnika o karakteristikama i efektima konflikata. U istraživanju je sudjelovalo 263 mladića (49.6%) i 267 djevojaka (50.4%). Istraživanjem su bila obuhvaćena dva uzrasna nivoa (12 i 16 godina).

Dobiveni rezultati pokazuju da se mladići i djevojke u podjednakoj mjeri sukobljavaju sa svojim vršnjacima, roditeljima, braćom/sestrama i nastavnicima. Adolescenti oba spola se sukobljavaju zbog istovjetnih razloga i oni na istovjetan način vide svoju ulogu u iniciranju sukoba. Također, efekti sukoba u kojima sudjeluju mladići i djevojke su gotovo identični - oni se ne razlikuju u pogledu ishoda, interakcije nakon konflikta i utjecaja konflikta na postojeći odnos. Tri ključne spolne razlike dobivene su u odnosu na percepciju značaja konflikta, strategiju rješavanja konflikta i afektivnog tona - djevojke pridaju veći značaj sukobu u cjelini, one u rješavanju sukoba koriste kooperativnije strategije i za njih je konflikt neugodnije afektivno iskustvo.

Rezultati dobiveni u ovom istraživanju impliciraju da bi programi za podučavanje konstruktivnog rješavanja sukoba u većoj mjeri trebali biti spolno izdiferencirani, kako rad s emocijama, tako i obuka u asertivnom reagiranju.

GLEĐANJE AGRESIVNE SCENE U CRTANOM FILMU I PREPOZNAVANJE EMOCIJA U IZRAZU LICA

Darko Pinter

Dječji vrtić „Sunce“, Zagreb, Hrvatska

Prema općem modelu agresije Andersona i Bushmana, već kratkotrajno izlaganje agresivnim scenama u medijima može utjecati na gledaoca u smislu povećanja pobuđenosti i promjena u afektivnom i kognitivnom funkcioniranju, djelujući na način opažanja i interpretiranja događaja, kao i na spremnost za određeno ponašanje.

Emocionalna stanja koja se odražavaju na licu važan su izvor socijalnih informacija. S obzirom da je njihovo uočavanje i prepoznavanje pod utjecajem i vlastitih emocionalnih stanja i kognitivne udešenosti, zanimalo nas je hoće li kod djece gledanje agresivne scene u crtanom filmu dovesti do promjena u njihovoj osjetljivosti i spremnosti za uočavanje diskretnih znakova emocija ljutnje, straha i veselja u izrazu lica.

Sudionici ispitivanja bila su djeca predškolske dobi oba spola (N=72). U eksperimentalnoj grupi, djeca su pojedinačno, nakon gledanja kratkog isječka crtanog filma agresivnog sadržaja, procjenjivala kada počinju uočavati određeno emocionalno stanje (ljuto, preplašeno i veselo) na računalno prikazanom liku koji je postupno mijenjao svoj izraz od neutralnog do izrazito emocionalnog (u 20 stupnjeva). Sudionici kontrolne grupe nisu bili izloženi agresivnom filmu.

Rezultati pokazuju da su djeca nakon gledanja agresivne scene ranije počela uočavati emociju ljutnje, a kasnije emociju veselja u odnosu na djecu iz kontrolne grupe, dok se kod emocije straha nisu pokazale razlike. Rezultati su interpretirani u okviru općeg modela agresije Andersona i Bushmana.

FAKTORSKA STRUKTURA KAZNENIH DJELA I TIPOLOGIJA POČINITELJA RATNIH ZLOČINA S OBILJEŽJEM TERORIZMA

Ivica Poljak

Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Hrvatska

Vladimir Obradović

Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Hrvatska (u mirovini)

Razdoblje od polovice 90-e godine do početka oslobodilačke akcije “Oluja” karakterizirala su brojna kaznena djela s obilježjem terorizma. Dosad nije iskazana niti jedna vjerodostojna statistika, niti su provedene kvantitativne analize na objektiviziranim znanstveno egzaktnim temeljima čiji bi rezultati bacili više svjetla na ovu i danas izuzetno osjetljivu kriminološku tematiku.

Naše izlaganje ima za cilj da, primjenjujući kvantitativni metodološki pristup, utvrdi kronologiju takvih kriminalnih događaja, analizira zajedničke latentne dimenzije počinjenih KD ovisno od mjesta i vremena izvršenja, vrste i težine, motivacije i namjere s jedne strane, te izvrši preko cluster analize tipologiju njihovih počinitelja, a preko diskriminativne analize sagleda koje karakteristike značajno razlikuju počinitelje ovisno o njihovoj nacionalnoj pripadnosti s druge strane.

Izvor podataka bila je policijska i sudska dokumentacija o 1333 kaznena djela koja su po svom načinu izvođenja, težini po žrtve i posljedicama po domicilno stanovništvo imala obilježje terorizma. Istodobno prikupljeni su i analizirani podaci o 787 poznatih počinitelja ovih kaznenih djela i utvrđene njihove homogene skupine unutar suprotstavljenih strana.

Analizom sadržaja ovih informacija o karakteristikama KD i počinitelja, utvrdili smo modalitete ordinarnih skala i dummy varijabli te na posebnom protokolu kodirali a potom izvršili rekodiranje i rearanžiranje, koje nam je omogućilo, pored klasičnih univarijantnih i bivarijantnih postupaka deskriptivne i inferencijalne statistike, primjenu multivarijantnih analiza čije rezultate ćemo prikazati u našem izlaganju.

MJERENJE STILOVA PONAŠANJA ADOLESCENATA U KONFLIKTIMA S VRŠNJACIMA – MOGUĆNOSTI PRIMJENE ROCI II SKALE

Dragan Popadić i Danijela Petrović

Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet Beograd, Srbija

Jedan od najčešće korištenih instrumenata za mjerenje stilova ponašanja u konfliktima je skala ROCI II autora A. Rahima (Rahim, 1983) koja mjeri stilove rješavanja konflikata na način koji je usklađen sa široko prihvaćenim modelom dvostruke brige i razlikuje pet tipičnih stilova ponašanja u konfliktu – integriranje (visok interes za sebe i druge), obavezivanje (nizak interes za sebe i visok za druge), dominiranje (visok interes za sebe i nizak za druge), izbjegavanje (nizak interes za sebe i druge) i kompromis (polovičan interes i za sebe i druge). Rahimova skala je adaptirana i validirana u Hrvatskoj na odraslim ispitanicima (Pokrajac i dr., 1992), ali do sada nije bilo pokušaja da se ova skala validira na adolescentskoj populaciji. Cilj istraživanja je bio da utvrdimo mogućnosti primjene ROCI II skale za mjerenje stilova rješavanja konflikata u vršnjačkim odnosima.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 1017 učenika osnovnih (VI. i VIII. razred) i srednjih škola (II. i IV. razred) iz 12 gradova u Srbiji. Skala je primijenjena grupno na satovima redovne nastave. Ispitivanje je bilo anonimno.

Faktorska analiza Rahimove skale, kao i u hrvatskoj studiji (Pokrajac i dr., 1992), ukazala je na postojanje 4 interpretabilna faktora – integriranje, dominacija, obavezivanje i izbjegavanje. Pored rezultata na subskalama, analizirani su i indeksi asertivnosti i kooperativnosti (Volkema i Bergmann, 1995). Djevojčice su u usporedbi s dječacima imale više rezultate na integriranju i kooperativnosti, a manje na dominaciji. Osnovnoškolci su imali više rezultate od srednjoškolaca na izbjegavanju i obavezivanju a manje na asertivnosti. Generalno, među učenicima je najrašireniji stil postupanja u konfliktu bio integriranje pa izbjegavanje, a najmanje zastupljen obavezivanje. Školski uspjeh je jedinu značajnu pozitivnu korelaciju pokazivao s kompromisom.

Dobiveni rezultati pokazuju da se ROCI II skala može koristiti za ispitivanje konfliktnog ponašanja u adolescenciji jer pruža uvid u specifičnosti stilova rješavanja konflikata s vršnjacima.

RELATIONSHIP BETWEEN CYBER BEHAVIOUR ON SOCIAL NETWORKING SITES AND BIG FIVE MODEL

Boris Popov, Bojana Bodroža and Jelena Matanović

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija

Social Networking Sites (SNS) represent Internet services for communication and development of social relations, which attract more and more users every day. The Social Compensation Theory predicts that communication through the SNS will be quite appealing to socially anxious, introverted and diffident persons, for it can enable them to compensate their lack of face-to-face communication skills. On the other hand, the „Rich Gets Richer“ theory underlines that extraverts would benefit most from these services in building their social networks.

The aim of this study was to test foregoing theories through the examination of the relationship between cyber behaviour on SNS and the Big Five model of personality. Former was operationalized by Social Networking Behaviour scale (SNB; Bodroža, Popov and Jovanović, 2008) which measures five dimensions of cyber behaviour: Socializing through SNS, SNS addiction, Compensatory use of SNS, Virtual self and Negative attitude towards SNS, and latter by the Big Five Inventory (BFI; John, Donahue, Kentle, 1991).

The study included 235 participants, users of SNS.

In order to verify the predictive ability of Big Five dimensions relative to cyber behaviour on SNS, regression analysis was conducted. SNS addiction was predicted by Neuroticism and low Conscientiousness, and Compensatory use of SNS by low Agreeableness and Openness to experience. Neuroticism was also significantly related to Virtual self and Negative attitude towards SNS. Socializing through SNS was not related to any of Big Five dimensions.

Results of our research provided limited support for the Social Compensation Theory, whereas no empirical evidence was found for the „Rich Gets Richer“ theory.

RELATIONS OF COGNITIVE EMOTION REGULATION, PERSONALITY AND AFFECTIVITY

Stanislava Popov

Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija

In this study we tried to define the influence that the cognitive strategies of emotion regulation have on the general affectivity. Since the affectivity depends primarily on the temperament, that is, on the biologically determined aspects of personality, the personality dimensions are necessarily included in the research of this relationship. We presupposed that the personality dimensions will operate as the relation mediators between the cognitive emotion regulation and affectivity.

In the examination of these relationships the hierarchical regression analysis was used. The influence of personality was much greater in the determination of both affective dimensions; however it was greater in the determination of the negative rather than the positive dimension. Considering the different dimensions of a personality, openness to experience was distinguished as a significant predictor in both affectivity dimensions. Nevertheless, considering the positive affectivity it has a greater influence than extraversion.

In both cases some strategies of the cognitive emotion regulation were shown to be significantly influential in the determination of both dimensions of the affectivity, that is, their influence can not be neglected. Self-blame is the most significant predictor of the negative affectivity, while the positive refocusing is the most significant predictor of the positive affectivity within the cognitive coping strategies. These findings are important, because since the cognitive emotion regulation strategies are acquired, they can be psychotherapeutically treated, while biologically determined personality aspects can not.

A general rule that can be noticed in our results is that the cognitive and behavioral activity, on the contrary to passivity and surrender, is associated with the positive affectivity, that is, it is negatively associated with the negative affectivity.

OSOBINE LIČNOSTI KAO PREDIKTORI ŽELJENE ORGANIZACIJSKE KULTURE

Dragana Radovanović i Predrag Okanović

Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija

Osnovni cilj ovog istraživanja je utvrđivanje osobina ličnosti kao prediktora željene organizacijske kulture. Istraživanje je provedeno u periodu listopad-prosinac 2008. godine na uzorku od 294 ispitanika (94 muškog i 200 ženskog spola). Uzorak čine studenti završnih godina i absolventi novosadskih fakulteta. U ovom istraživanju su korištena dva instrumenta: Big Five Inventory (The Big Five Inventory – BFI, John, 1999) i prvi put je u Srbiji primijenjen revidirani upitnik za procjenu organizacijske kulture - Organizational Culture Profile (OCP, Saross, Gray, Denten i Coopee, 2005). Ovaj upitnik čine sedam faktora organizacijske kulture: Kompetitivnost, Društvena odgovornost, Podrška (Timski rad), Inovativnost, Nagrađivanje, Orijehtacija na učinak i Stabilnost. Obrada podataka je izvršena primjenom dvosmjerne multivarijatne analize kovarijance, gdje su kao kontinuirani prediktori promatrane dimenzije ličnosti mjerene BFI upitnikom, kao kategorijalni prediktori korišteni su spol i područje obrazovanja, dok su kriteriji sedam faktora organizacijske kulture, mjereni OCP upitnikom. Testiranjem modela kao značajni prediktori željene organizacijske kulture su se izdvojile dimenzije Ugodnost i Otvorenost, dok se od kategorijalnih prediktora niti jedan nije pokazao značajnim. Dobiveni nalazi ukazuju na to da se osobine ličnosti mogu smatrati prediktorima željene organizacijske kulture, prvenstveno Otvorenost i Ugodnost, i da ovakav nalaz može imati i praktičnu primjenu. Ograničenja ovog istraživanja se na prvom mjestu odnose na uzorak, koji je u ovom istraživanju prigodan i formiraju ga studenti. Buduća istraživanja bi svakako trebalo provesti na većem i više ujednačenom uzorku. Dodatno, značajno bi bilo provesti faktorizaciju i provjeru metrijskih karakteristika ovog upitnika na uzorku zaposlenih, jer bi se na taj način utvrdili faktori realne organizacijske kulture.

RAZLIKE U KOGNITIVNIM SPOSOBNOSTIMA TEŠKIH PSIHOPATSKIH PRESTUPNIKA I NORMALNE NEKRIMINALNE POPULACIJE

Danka Radulović i Dobrivoje Radovanović

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija

Problem istraživanja bio je da se utvrdi postoje li razlike u kognitivnim sposobnostima teških prestupnika psihopatskog sklopa ličnosti i normalne nekriminalne populacije. Istraživanje je obavljeno na velikom uzorku punoljetnih psihopatskih kriminalaca muškog spola, počinitelja teških krivičnih djela, među kojima su najbrojniji bili ubojice, razbojnici, provalnici i silovatelji, ali su u malom postotku bili zastupljeni i oni koji su učinili teška djela ugrožavanja prometa. Uzorak psihopatskih kriminalaca deriviran je uz pomoć taksonomske analize iz jednog šireg uzorka teških prestupnika na temelju baterije pouzdanih i valjanih testova kojima su obuhvaćeni simptomi koji definiraju antisocijalni poremećaj ličnosti u DSM-IV i psihopatiju po Hareu. Kognitivne sposobnosti su mjerene baterijom Kog-3 (Wolfa i dr.), a razlike u pogledu kognitivnih sposobnosti kriminalaca psihopata i normalne nekriminalne populacije su utvrđene t-testom u kome su aritmetičke sredine dobivene na ogromnom uzorku ispitanika i tretirane kao populacijske vrijednosti. Intenzitet razlika ustanovljen je aproksimacijom Fisherovog intergrupnog koeficijenta korelacije. Utvrđeno je da su psihopatski prestupnici značajno nižih kognitivnih sposobnosti u odnosu na normalne nekriminalne osobe. Razlike su naročito izražene u području perceptivnih sposobnosti, efikasnosti sinteze i analize, kao i u pogledu sposobnosti istodobne obrade većeg broja informacija, na štetu psihopatskih prestupnika.

UTJECAJ VELIČINE KONTRASTA NA PROSTORNO KODIRANJE PSIHOMOTORNOG ODGOVORA

Veseljka Rebić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Mia Šetić i Dražen Domijan

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska

Dragutin Ivanec

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Istraživanja pokazuju da u zadacima procjene numeričke veličine ili pariteta ljudi brže reagiraju lijevom rukom kada im je prezentiran mali broj (1-4), a desnom rukom kada im je prezentiran veliki broj (6-9). Ova pojava poznata je kao efekt prostorno-numeričke veze između kodova za odgovore (Spatial-Numeric Association Between Response Codes) i replicirana je u velikom broju istraživanja. Efekt ukazuje na postojanje internalne mentalne numeričke linije koja reprezentira brojeve i veličine. Na numeričkoj liniji, manji brojevi su reprezentirani na lijevoj strani, a s povećanjem broja, reprezentacija se pomiče u desno.

Prema teoriji o veličinama (Walsh, 2003) sve se informacije o veličini, bez obzira iz kojeg modaliteta dolaze, obrađuju u parijetalnom korteksu. Parijetalni korteks nam omogućuje odgovor na pitanje koliko je neki podražaj velik, koliko je neki objekt udaljen ili koliko neki događaj traje. Na osnovu ove teorije postavili smo hipotezu da će se i kod percepcije svjetlina pojaviti efekt prostornog kodiranja veličina, odnosno da će se na manje kontraste odgovarati brže lijevom rukom, dok će odgovor na veće kontraste biti brži desnom rukom. U eksperimentu su korištene četiri razine kontrasta, a kao eksperimentalni zadatak korištena je diskriminacija oblika podražaja. Sukladno očekivanju dobiven je značajan glavni efekt jačine kontrasta; što je kontrast jači vrijeme reakcije je kraće. Također, dobivena je naznaka ciljne interakcije jačine kontrasta i prostornog koda odgovora, koja je na granici statističke značajnosti.

DOES ILLUMINATION PERCEPTION AFFECT THE SIMULTANEOUS LIGHTNESS CONTRAST PHENOMENON?

Alessandro Soranzo

University of Teesside, United Kingdom

Alessandra Galmonte

University of Verona, Italy

Tiziano Agostini

Dipartimento di Psicologia „G. Kanizsa“, Università di Trieste, Italy

The Simultaneous Lightness Contrast (SLC) is the condition whereby a grey patch on a dark background appears lighter than an equal patch on a light background. Interestingly, the perceptual lightness difference between these patches undergoes to a substantial augment when the two backgrounds - although maintaining the same luminance average - are patterned shaping what can be named the articulated-SLC. Two are the main interpretations of these phenomena. The layer approach claims that the visual system splits the luminance into separate overlapping layers, corresponding to separate physical contributions; whilst the framework approach maintains that the visual system groups the luminance within a set of contiguous frameworks. To contrast these two viewpoints in a psychophysics experiment the articulated-SLC phenomenon has been measured by systematically manipulating the number of pairs of luminance ratios sharing the same polarity. This is a crucial test because the two approaches make different predictions: According to the framework approach, the SLC should disappear when the two frameworks of the articulated-SLC share the same anchor (Gilchrist et al., 1999, *Psychological Review*, 106, 795-834). On the contrary, according to the layer approach the SLC strength should persist even when the two backgrounds share the same anchor but its strength would be inversely proportional to number of pairs of luminance ratios sharing the same polarity (Soranzo and Agostini, 2006, *Perception & Psychophysics* 68 (1), p. 102-113). Results show that the SLC persists even when the two backgrounds share the same anchor and its strength is indeed inversely proportional to the pairs of luminance ratios sharing the same polarity, supporting - therefore - the layer approach to lightness perception.

BASIC PSYCHOLOGICAL NEEDS AND LIFE GOALS AS ANTECEDENTS OF THE SUBJECTIVE WELL-BEING: A CASE IN MACEDONIA

Ognen Spasovski

Institut za psihologiju, Univerzitet Sv. Kiril i Metodij, Filozofski fakultet Skopje, Makedonija

The ideas of pursuit for optimal experience and functioning are lately unified around the construct of subjective well-being (SWB). The aim of this study is to explore the relation of SWB with focused antecedents in the literature, basic psychological needs for autonomy, competence and relatedness, and intrinsic and extrinsic life goals. It is done in a specific cultural context, in Republic of Macedonia as an ex-communist country, still in transition. 242 undergraduates in the second year of study from 3 different scientific fields (natural, social and technical sciences) composed the final sample.

SWB correlates significantly with all basic psychological needs, intrinsic goals, but also with extrinsic goals. Important result is that SWB would be higher if satisfaction of basic needs is in balance, and it wouldn't be if some need is significantly less satisfied than others. What is intriguing and non-concordant with the findings in the developed countries, SWB does not co-vary with the occurrence of intrinsic goals being higher than extrinsic.

Multiple regression analysis was used. Significant predictors of SWB include all three psychological needs, but from all life goals, only the extrinsic goal for status/fame was included (because of high covariation of basic psychological needs and intrinsic goals).

Further evaluation of the results was processed by triangulation with qualitative method, through semi-structured interviews with subjects who had very extreme scores on SWB. Significant finding from socio-economic point of view is relatively strong aspiring for extrinsic goals. Importance of possession of minimum of material goods as the condition for satisfaction of basic psychological needs is confirmed by the results from the qualitative research.

ATTACHMENT IN THE STUDENTS FROM THE TOWNS OF THE FORMER SFRY

Tatjana Stefanović Stanojević

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Niš, Serbia

Jasmina Nedeljković

Faculty of Legal and Business Studies, Business Psychology, Novi Sad, Serbia

Jelena Opsenica Kostić

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Niš, Serbia

The motive for research is the assumption about the existence of cross-cultural differences between young people in towns of present day different countries (Republic of Srpska, FYR of Macedonia and Serbia), which were once a collective: SFRY. Having assumed that transitional occurrences during the nineties had different effects on generations that grew up during that time, we decided to check for the existence of possible differences between the available samples in three towns of the former SFRY in one of the relevant aspects: the quality of attachment.

The sample was comprised of male and female students (N=247) from Banja Luka, Skopje and Niš. UPIPAV-R (Hanak, 2004) was the instrument used to assess attachment quality, along with the List of basic socio-demographic data.

The results corroborate the expectation that there are differences between domestic and foreign samples, warning of the increasing percentage of subjects with fearful attachment. Furthermore, the results confirm the expectation that there are also differences between the samples in tested towns. We have tried to interpret the results in relation to the diversity of contexts in which these young people grew up.

SENSATION SEEKING IN PARAGLIDER PILOTS

Marina Stošić, Vladimir Nešić, Snežana Vidanović and Joviša Obrenović

Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia

It has been shown that different forms of risk-taking behavior (alcohol, drug, even cigarette abuse, fast car driving, gambling, risky sexual behavior) are accompanied by a heightened tendency towards sensation seeking. However, the literature does not contain much data on the sensation seeking tendency in people who engage in extreme sports. The aim of this research was to determine whether engaging in an extreme sport (paragliding) was linked to the sensation seeking tendency and some of its aspects.

The sample consisted of 51 paraglider pilots (42 males, 9 females, M age=33.9 yr., SD =11.3) and 51 persons who do not train this or any other sports activity (42 males, 9 females, M age=35.5 yr., SD =8.5). The following instruments were used in the research: 1) A general questionnaire about socio-demographic data and 2) The Sensation seeking scale, form V (Zuckerman et al., 1978), which measures thrill and adventure seeking, experience seeking, disinhibition and boredom susceptibility.

The average score of paraglider pilots on the sensation seeking scale was significantly higher compared to the control group. Paraglider pilots had a much higher score on the thrill and adventure seeking and experience seeking subscales, while the disinhibition and boredom susceptibility subscales did not show significant differences between the groups.

The findings may imply that paraglider pilots feel the stronger need for sensation seeking, which is satisfied by taking interest in various types of high-risk sports (thrill and adventure seeking) and new experiences (experience seeking), but not in risky, disinhibited social behaviour (disinhibition). Additionally, increased susceptibility to recurring activities and boring, predictable people are not characteristic of paraglider pilots.

FIRE USAGE - MEETING POINT OF PALEOANTHROPOLOGY AND COGNITIVE PSYCHOLOGY

Gottfried Suessenbacher

Alps-Adria-University Klagenfurt, Austria

Whether cultural universals have emerged without „having been generated by evolved psychological mechanisms“ (D.J. Buller) or, the other way around, culture is generated by psychological adaptations (L. Cosmides and J. Tooby) - this question is certainly an interesting topic of current research on consciousness. Recently, it is accentuated by ongoing reflections on the evolutionary transition from competitive to cooperative behavior within prehuman and human species as well as on the influence of this transition on our predecessors brain. The relevant period (2.6 - 1.5 Mya) is characterized (1) by oscillating ecological conditions, (2) by the existence of distinct primate and early human species, (3) by hints at quite complex tool usage patterns of some species (for instance the *Homo erectus*). However, in this respect not much interest is given to the topic of the adaption to different environmental conditions in regard of the evolution of the usage of fire - in spite of the fact that paleoanthropological indications point exactly at the mentioned period. Therefore, this talk outlines how, based on the causal elements of the combustion and run of fire, a sequential technical behavior may have been learned. Fitting to advantages and dangers of fire this behavior would build up semantic patterns of cognitive structures by observation, acquisition and representation. By experimenting on given sequential cues and on communicative as well as non-communicative interactions in the context of fire serial-patterns of individual and collective fire processing may have evolved. And this complex behavior might have served as a „transition-loop“, i.e. an automaton which mediated, firstly, in the gradual evolution of meta-representations, secondly, between different domains of life and thirdly, in the reorganization of the hominine brain.

ŠTO SE PROCJENJUJE CENTRIMA PROCJENE?

Nikolina Šeparović, Marina Mesarić i Tomislav Dolenc

Privredna banka Zagreb d.d., Hrvatska

Kao dio selekcijskog postupka, metoda identifikacije menadžerskog potencijala ili postupak dodatne evaluacije u razvojnom procesu zaposlenika, u organizacijama je sve korištenija metoda 'centar procjene' (tzv. 'assessment centar'). Centar procjene obuhvaća grupne i individualne vježbe, simulacije stvarnih poslovnih situacija preko kojih procjenjivači evaluiraju stupanj izraženosti pojedinih kompetencija koje sudionici izražavaju aktivno participirajući u vježbama.

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi može li se na temelju rezultata ostvarenih na upitniku ličnosti (16 PF) predvidjeti rezultat na centru procjene.

Na centru procjene sudjelovali su zaposlenici (N=567) jedne banke u sklopu odabira polaznika internog razvojnog programa. Nepriistrani procjenjivači vrednovali su uspjeh zaposlenika na centru procjene kroz procjenu izraženosti četiri kompetencije: usmjerenost na rezultat, djelotvoran timski rad, usmjerenost na klijenta te utjecaj na druge. Procesu kandidiranja zaposlenika za pohađanje programa tj. sudjelovanju u centru procjene prethodila je procjena kognitivnih sposobnosti svih zaposlenika te utvrđivanje njihovog profila ličnosti na 16 dimenzija obuhvaćenih upitnikom.

Faktorskom analizom rezultata zaposlenika na četiri procjenjivane kompetencije utvrdilo se postojanje samo jednog latentnog faktora koji objašnjava 85% varijance skupa procjenjivanih kompetencija što ukazuje da se zaposlenici na centru procjene diferenciraju prema samo jednom faktoru. Višestrukom regresijskom analizom pokušalo se utvrditi može li se s 16 bipolarnih dimenzija ličnosti objasniti varijanca dobivenog faktora. Rezultati su pokazali da dimenzije dominantnost, apstraktno rasuđivanje, socijalna odvažnost, praktičnost, fleksibilnost te individualizam/samodovoljnost objašnjavaju 15% varijance procjene uspjeha na centru procjene.

Dobiveni rezultati pomažu objašnjenju koje dimenzije ličnosti doprinose višim evaluacijama uspjeha na centru procjene te kakva se ponašanja na centrima procjene procjenjuju uspješnijima i poželjnijima.

UTJECAJ EMOCIJA, SPOLA I POKRETA NA PERCEPCIJU LICA

Mia Šetić, Domagoj Švegar i Dražen Domijan

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska

Istraživanja utjecaja facijalne ekspresije na brzinu prepoznavanja emocije su pokazala da se ljuta i vesela lica prepoznaju brže od tužnih i uplašanih lica. Međutim, ovi nalazi su dobiveni u eksplicitnom zadatku kada se od ispitanika traži da prepozna emociju koju neko lice izražava. U ovom istraživanju željeli smo ispitati hoće li emocije imati sličan utjecaj i u implicitnom zadatku koji ne zahtijeva direktno prepoznavanje emocije lica. Umjesto toga, zadatak ispitanika je bio prepoznati spol lica. Pored toga, prije prezentacije slike lica, fiksacijskim križićima induciran je pokret prema ili od opažača. U istraživanju je sudjelovalo 40 ispitanika 1. i 2. godine studija psihologije na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Indukciju pokreta, prezentaciju lica i bilježenje brzine i točnosti odgovora kontroliralo je računalo spojeno s uređajem za mjerenje vremena reakcije.

Na podacima za vrijeme reakcije i proporcija broja grešaka provedena je trosmjerna (5x2x2) ANOVA s ponavljanim mjerenjima na sva tri faktora (emocije: ljuto, veselo, tužno, uplašeno, neutralno; spol lica: muški, ženski te pokret: prema opažaču, od opažača) koja je pokazala glavni efekt emocija, pri čemu su ljuta lica dovela do duljeg vremena reakcije i većeg broja pogrešaka u odnosu na ostale emocije i na neutralne slike. Pored toga, pojavila se dvosmjerna interakcija između spola i emocija pri čemu su ženska ljuta lica dovela do duljeg vremena reakcije nego muška ljuta lica. Muška ljuta lica nisu se razlikovala od ostalih muških lica. Također, pojavila se i trosmjerna interakcija između emocija, spola i pokreta pri čemu su ljuta ženska lica prije kojih je induciran pokret prema ispitaniku dovela do najduljeg vremena reakcije i najvećeg broja pogrešaka. Rezultati se mogu objasniti u okviru evolucijske teorije jer nam ljuto lice sugerira prijatnu na koju automatski usmjeravamo pažnju što nam otežava izvođenje tekućeg zadatka i to posebno u situaciji kada se prijatna približava.

NEKE RADNE I OBITELJSKE KARAKTERISTIKE KAO PREDIKTORI KONFLIKTA RADNE I OBITELJSKE ULOGE

Ana Šimunić i Ljiljana Gregov

Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Malo je istraživanja kojima se ispituje konflikt radne i obiteljske uloge provedeno u tranzicijskim zemljama kao što je Hrvatska, gdje bi struktura konflikta radne i obiteljske uloge mogla biti ponešto različita. Može se očekivati i da će razina tog konflikta biti veća kod smjenskih radnika i žena. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati prediktivnu vrijednost nekih karakteristika rada i obitelji za konflikt radne i obiteljske uloge na uzorku žena u Hrvatskoj.

Istraživanje je provedeno na skupini udatih medicinskih sestara Opće bolnice u Zadru, Splitu i Šibeniku. U ispitivanju su korištene skale za procjenu konflikta radne i obiteljske uloge, psiholoških zahtjeva posla, negativnih efekata organizacije radnog vremena, socijalne podrške od nadređenog i obitelji, kvaliteta funkcioniranja u obitelji (zajedništvo, skladnost, tolerancija i sukobi), te pitanja o rasporedu vremena rada i raspodjeli kućanskih poslova i brige o djeci između partnera. Kontrolirane su neke sociodemografske varijable (dob, stručna sprema, ukupni i sadašnji radni staž, broj djece).

Konflikt zbog ometajućeg utjecaja rada na obitelj (konflikt rad-obiljež) i konflikt zbog ometajućeg utjecaja obitelji na rad (konflikt obitelj-rad) su se pokazali kao dva potpuno odvojena konstrukta koja su determinirana različitim faktorima. Konflikt rad-obiljež determiniraju neke karakteristike posla, od kojih se kao najznačajniji prediktor pokazala percepcija negativnih efekata organizacije vremena rada (veći konflikt rad-obiljež imaju smjenske radnice od radnica s permanentnom jutarnjom smjenom), te psihološki zahtjevi posla, a konflikt obitelj-rad determiniraju karakteristike obitelji od kojih se najznačajnijim prediktorom pokazala razina sukoba u obitelji. Međutim, ne može se jasno odrediti da li je sukob u obitelji antecedent ili posljedica konflikta obitelj-rad. Ipak, daljnjim analizama utvrđeno je da je pravi prediktor konflikta obitelj-rad socijalna podrška od obitelji, a da je sukob u obitelji zapravo medijatorska varijabla u tom odnosu.

NASTAVNIČKA SAMO-EFIKASNOST U KONTEKSTU POUČAVANJA MATEMATIKE

Marina Štibrić i Branislava Baranović

*Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Institut za društvena istraživanja, Zagreb,
Hrvatska*

Nastavnička samo-efikasnost odnosi se na uvjerenja nastavnika da mogu utjecati na ponašanje učenika i ishode poučavanja. Uvjerenje nastavnika u vlastitu efikasnost do sada se povezivalo s mnogim obrazovnim ishodima, poput uspjeha i stavova učenika, ali i sa zadovoljstvom poslom nastavnika, posvećenošću poslu i korištenjem novih metoda poučavanja. U ovom istraživanju TSES skala samo-efikasnosti nastavnika (Teacher self-efficacy scale; Tschannen-Moran i Woolfolk Hoy, 2001) adaptirana je za područje nastave matematike. Skala samo-efikasnosti nastavnika matematike (TSES-M) sadrži 13 tvrdnji koje mjere samo-efikasnost nastavnika matematike kroz njihovu procjenu u kojoj mjeri se mogu nositi s različitim situacijama koje susreću u svome radu u školi. Cilj istraživanja bio je ispitati osnovne psihometrijske karakteristike skale TSES-M, utvrditi razlikuju li se nastavnici iz različitih vrsta škola prema rezultatu na skali TSES-M, te provjeriti postoji li povezanost između nastavničke samo-efikasnosti i čestine korištenja različitih metoda poučavanja. U istraživanju je sudjelovalo 292 nastavnika matematike oba spola koji poučavaju u osnovnim školama, gimnazijama i strukovnim srednjim školama u svim krajevima Hrvatske. Faktorskom analizom dobivena su dva faktora (angažman učenika i ishodi poučavanja) koji su objasnili 47% varijance. Daljnja analiza potvrdila je postojanje općeg faktora samo-efikasnosti drugog reda. Analiza unutarnje konzistencije skale pokazala je da pouzdanost subskele angažman učenika iznosi 0.80, a subskele ishodi poučavanja 0.77. Nastavnici su procijenili kako, u prosjeku, u umjerenoj mjeri mogu utjecati na angažman učenika i na ishode poučavanja. Pokazalo se da TSES-M dobro razlikuje nastavnike matematike koji poučavaju u različitim vrstama škola. Potvrđena je značajna pozitivna povezanost između oba faktora nastavničke samo-efikasnosti i čestine korištenja metode otkrivanja i problemske nastave. Implikacije za primjenu skale TSES-M raspravljene su u vidu značaja samo-efikasnosti za nastavu matematike, te obrazovanje i stručno usavršavanje nastavnika.

SMJERNICE PRI IZBORU ZANIMANJA: O KOJIM ASPEKTIMA POSLO NAJVIŠE VODIMO RAČUNA KADA DONOSIMO PROFESIONALNU ODLUKU?

Iva Šverko i Toni Babarović

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Što nam je važno pri odabiru posla? Jesu li to plaća i napredovanje koje ćemo moći ostvariti, jesu li to uvjeti rada ili pak sam sadržaj posla? O kojim aspektima posla vodimo računa kada biramo zanimanje? Koje smjernice upravljaju našom odlukom?

Smjernice pri izboru zanimanja nisu vrijednosti, niti interesi; one su važne karakteristike poslova na osnovu kojih biramo zanimanje. Za pojedinca smjernice mogu biti pozitivne, kada primjerice u poslu želi ostvariti visoku plaću, ali i negativne, kada nipošto ne želi prihvatiti posao koji uključuje visoku razinu odgovornosti. U oba slučaja one upravljaju njegovom odlukom pri izboru zanimanja.

Svaki posao može se opisati određenim brojem ključnih aspekata. Iako u različitim pristupima postoje određene razlike, najčešće se navodi 30-ak važnih aspekata, koji su uglavnom vrlo slični. Naša lista važnih aspekata posla broji 31 karakteristiku, poput napredovanja, primjene matematike, odgovornosti u poslu, kliznog radnog vremena, potrebnog obrazovanja i slično, na osnovu kojih se svi poslovi mogu opisati. Na temelju preferencija tih karakteristika, kao i na temelju njihove važnosti prilikom izbora zanimanja, naš novi sustav za profesionalno savjetovanje www.karijera.hr 'traži' za pojedinca najprikladnija zanimanja, uparujući njegove odgovore s bazom procijenjenih zanimanja.

U ovom izlaganju osvrnut ćemo se na važnost pojedinih aspekata posla za donošenje odluke o budućem zanimanju. Ispitanici koji su u proteklih godinu dana bili upućeni na ispunjavanje sustava www.karijera.hr s ciljem njegove evaluacije, njih ukupno 984, ocijenili su koliko su im različiti aspekti posla važni prilikom izbora zanimanja. Na osnovi njihovih odgovora prikazat ćemo kojim se aspektima posla oni najviše vode u svojoj odluci o budućem zanimanju, te jesu li te smjernice zajedničke srednjoškolicima, studentima i zaposlenima, te ženama i muškarcima.

ODNOS PAVLOVLJEVIH DIMENZIJA TEMPERAMENTA I EYSENCKOVIH DIMENZIJA LIČNOSTI S EVOCIRANIM POTENCIJALIMA

Sanja Tatalović Vorkapić

Učiteljski fakultet u Rijeci, Hrvatska

Ivana Lučev

Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, Hrvatska

Meri Tadinac

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Cilj ovog istraživanja bio je proučiti odnos između Pavlovljeve teorije osobina SŽS-a i Eysenckove dimenzionalne tipologije ličnosti s amplitudama i latencijama osjetnih i kognitivnih evociranih potencijala: N1, P2, N2, te P3 i SV, izazvanih zadatkom jednostavne diskriminacije vidnog podražaja u dvije serije snimanja. Na uzorku od 54 studentice psihologije ličnost je ispitana Pavlovijanskim upitnikom temperamenta (PTS) koji mjeri snagu ekscitacije, snagu inhibicije i mobilnost, te Eysenckovim upitnikom ličnosti koji mjeri ekstraverziju, neuroticizam i psihoticizam.

Potvrđeni su očekivani značajni pozitivni odnosi između PTS-dimenzija s ekstraverzijom, te negativni s neuroticizmom i depresivnošću. Nadalje, utvrđena je značajna povezanost između povišenih amplituda N1-P2-N2-P3 komponenata snimljenih u prvoj i drugoj seriji na parijetalnim elektrodama i veće snage ekscitacije i mobilnosti te niže snage inhibicije (.27-.40), što se i očekivalo s obzirom na efekt habituacije. Za razliku od toga, iako se povišena razina kortikalne pobuđenosti povezivala s introvertima, uslijed efekta habituacije utvrđena je značajna povezanost kraćih latencija P3-sporovalne aktivnosti i ekstraverzije, što se interpretira u smislu bržeg procesiranja informacija kod ekstravertiranih sudionika ($r = -.31$, $p < .05$). Nalazi upućuju na različiti smjer povezanosti ovih dvaju modela ličnosti s elektrokortikalnim korelatima. Na kraju, utvrđena je i značajna povezanost nižih amplituda i produljenih latencija s višim neuroticizmom i depresivnošću.

Provedene hijerarhijske regresijske analize pokazale su da su najsnažniji prediktori za Eysenckove dimenzije ličnosti druge dimenzije ličnosti ili neki ponašajni pokazatelji poput pijenja alkoholnih pića, pušenja, pijenja kave, tako da uključivanje evociranih potencijala u analizu ne povećava značajno postotak objašnjene varijance. Sličan je nalaz vezan i uz Strelauove dimenzije SŽS-a, uz razliku da je doprinos evociranih potencijala u predikciji ovih dimenzija ličnosti nešto veći i značajniji.

THE VALIDATION OF TEST OF COMBINED SOLUTIONS

Predrag Teovanović

Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet Beograd, Srbija

Although Zoran Bujas had developed Test of combined solutions (TCS) back in 1969, with an intention to measure sensitivity to problems, considering it to be the basis of intelligent behavior, the test is not to this day widely applied on population of Serbia. There are no available data on its metric characteristics as well as test manual. Therefore, the main goal of this explorative paper is to validate TCS and give some practical advices for its further use. For this purpose, 268 students from three different Belgrade High Schools have been tested with various intelligence tests. It has been noticed that TCS has good metric characteristics no matter what was the period of time students took to solve it. The correlation between TCS and g factor, extracted by analysis of primary components from the data received from three intelligence tests (RM-A, G-SN, S-1), is at its high point ($r=0.75$) when time for solving the test is limited to 20 minutes. With this time limitation, the contribution of fluid intelligence as well as visual-spatial ability in explanation of variance of TCS (60%) has also been the highest, and likewise, there is the best balance of items regarding difficultness. Though, we should change the sequence of tasks in TCS in order to receive aligning by degree of difficulty.

ODNOS POZITIVNOG I NEGATIVNOG RASPOLOŽENJA S AUTONOMNOM KONTROLOM SRČANE AKTIVNOSTI

Marko Tončić, Igor Kardum i Asmir Gračanin

Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska

Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati dinamičan odnos raspoloženja i mjera autonomne kontrole srčane aktivnosti te ispitati postoje li razlike u tim povezanostima između pozitivnoga i negativnoga raspoloženja.

U istraživanju je sudjelovalo 56 ispitanika, dobi od 19 do 24 godine ($M=20.30$; $SD=1.14$). Ispitanici su tijekom pet dana tri puta dnevno procjenjivali vlastita trenutna raspoloženja, a tijekom cijelog tog perioda kontinuirano im je praćena srčana aktivnost pomoću prijenosnog kardiometra.

Iz kontinuiranog praćenja rada srca izdvojeni su pet-minutni isječci srčane aktivnosti vremenski usklađeni s procjenom raspoloženja. Iz tih isječaka izračunato je nekoliko pokazatelja srčane aktivnosti: prosječni interval između otkucaja (IBI), te dva pokazatelja autonomne kontrole srčane aktivnosti - indeks visokofrekventnoga varijabiliteta pulsa (HFp) i indeks simpato-vagusnog balansa (LF/HF).

Za svakog ispitanika izračunate su kroskorelacije vremenskih nizova raspoloženja i mjera autonomne kontrole srčane aktivnosti. Na interindividualnoj razini analize rezultati su pokazali da pozitivno raspoloženje ima značajno više kroskorelacije sa svim pokazateljima autonomne kontrole srčane aktivnosti nego negativno raspoloženje.

Za provjeru vremenske konzistencije povezanosti mjera raspoloženja i pokazatelja autonomne kontrole srčane aktivnosti izračunate su kroskorelacije vremenskih nizova raspoloženja i pokazatelja autonomne kontrole srčane aktivnosti s vremenskim pomakom od pet sati. Pozitivno raspoloženje značajno je više povezano s prosječnim intervalom između otkucaja (IBI) i indeksom simpato-vagusnog balansa (LF/HF) u situaciji bez vremenskog pomaka u odnosu na situaciju s vremenskim pomakom. Kod negativnog raspoloženja nisu dobivene značajne razlike u visini njegove povezanosti s pokazateljima autonomne kontrole srčane aktivnosti s obzirom na vremenski pomak. Općenito, dobiveni rezultati govore u prilog većoj povezanosti pozitivnoga raspoloženja s pokazateljima autonomne kontrole srčane aktivnosti.

MOŽEMO LI TEHNIKOM PRETJERANIH TVRDNJI MJERITI SOCIJALNO POŽELJNO ODGOVARANJE?

Maša Tonković, Zvonimir Galić i Željko Jerneiće

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Socijalno poželjno odgovaranje najčešće se mjeri upitnicima u kojima se od ispitanika traži da procijene svoje slaganje s tvrdnjama koje opisuju različita uvjerenja i ponašanja. Najnoviji razvoj predstavlja Sveobuhvatni inventar socijalno poželjnog odgovaranja (Paulhus, 2006), koji operacionalizira Paulhusov dvorazinski model socijalne poželjnosti. Model na procesnoj razini razlikuje svjesno i nesvjesno, a na sadržajnoj egoističko i moralističko socijalno poželjno odgovaranje. Kombinacijom dviju nezavisnih razina dobivaju se četiri različite komponente, kojima odgovaraju skale Sveobuhvatnog inventara socijalno poželjnog odgovaranja. Međutim, konstruktna valjanost tog upitnika je problematična (Galić, Jerneiće i Belavić, u tisku). Neovisno o tome koju od skala koristimo, ne možemo pouzdano tvrditi mjerimo li njome prikazivanje u socijalno poželjnom svjetlu ili neku trajnu osobinu ličnosti. Kao alternativnu mjeru socijalno poželjnog odgovaranja Paulhus predlaže tehniku pretjeranih tvrdnji (engl. overclaiming technique). Pretjerivanje u znanju, koje se tom tehnikom mjeri, tendencija je osobe da precjenjuje upoznatost s pojmovima i činjenicama, od kojih neki/neke u stvarnosti ne postoje.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati konvergentnu i divergentnu valjanost pretjerivanja u znanju u sklopu Paulhusovog modela socijalne poželjnosti. Istraživanje je provedeno individualno na uzorku od 384 studenata. Primijenjena je tehnika pretjeranih tvrdnji te upitnici ličnosti i socijalno poželjnog odgovaranja, koji su ispunjavani u različitim motivacijskim kontekstima. Provedene analize ukazale su da povezanost indeksa pretjerivanja u znanju s rezultatima na skalama socijalne poželjnosti i osobina ličnosti ne slijede u potpunosti obrazac predviđen Paulhusovim modelom.

REPREZENTACIJSKI MOMENT I EFEKT PROSTORNO NUMERIČKE VEZE

Mirjana Tonković i Veseljka Rebić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Istraživanja pokazuju da postoji utjecaj konceptualnih znanja o kretanju objekata na reprezentaciju tih objekata u kratkoročnom pamćenju. To znači da pri reprezentiranju smjera kretanja nekog objekta uzimamo u obzir znanja koja imamo o njegovom tipičnom kretanju. Jedna od paradigmi za ispitivanje reprezentacije kretanja naziva se reprezentacijski moment. Reprezentacijski moment je tendencija promatrača da predvidi nastavak kretanja nekog predmeta i kada to kretanje završi.

S druge strane, u području istraživanja mentalne reprezentacije brojeva, često se naglašava povezanost brojeva i prostora. Tako efekt prostorno-numeričke veze između kodova za odgovore (Spatial-Numeric Association Between Response Codes) pokazuje da su mali brojevi reprezentirani u prostoru lijevo i dolje, a veliki desno i gore.

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti može li se povezanost reprezentacije brojeva i prostora manifestirati i facilitacijom kretanja u smjeru u kojem ih smještamo. Pretpostavili smo da će reprezentacijski moment biti različit za male i velike brojeve i da će ovisiti o impliciranom smjeru kretanja tih brojeva.

U istraživanju je korišten zavisni eksperimentalni nacrt s dvije nezavisne varijable: brojčana vrijednost (mali i veliki broj), te smjer kretanja broja, (dolje-i-gore, lijevo-i-desno). Rezultati su pokazali značajan efekt smjera kretanja, pri čemu je reprezentacijski moment bio najveći za smjer kretanja u desno, zatim nešto manji za kretanje prema dolje, još manji za kretanje prema gore, te vrlo mali za kretanje u lijevo. Rezultati su razmatrani pod vidom nekoliko mogućih objašnjenja kao što je navika čitanja ili hemisferna lateralizacija.

IS THERE A HORIZON WITHOUT GRAVITY?

Oliver Tošković

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Kosovska Mitrovica; Laboratory for experimental psychology, Faculty of Philosophy, Belgrade, Serbia

In previous research we showed that in darkness physically shorter distances towards the zenith are seen as equal to physically longer distances towards the horizon. We also showed that this anisotropic tendency is a consequence of an interaction of non-visual (vestibular and proprioceptive) with visual information. The aim of the present research was to investigate whether the same regularity can be found even when there is no change in non-visual information. One experiment was done, in which 13 participants had the task to equalize perceived distances of three stimuli in three directions (separation between directions was 45 degrees). Participants performed estimates while lying on a rotating chair, on a left side of their body, which made the gravity direction constant. Experimenter rotated participants towards different directions. We used customized equipment to present stimuli and special glasses (with 1mm wide horizontal aperture) in order to prevent subjects' eye movements. Results have showed that on 1m distance perceived distance is the same on all directions. But, on 3m and 5m distance there is a significant difference between two most extreme directions (with 90 degrees separation angle), but no significant difference between nearby directions (with 45 degrees separation angle). The direction that was perceived as the shortest was the one that was the last while subject was rotated upwards, and as the longest, the one that was the last while subject was rotated backwards. These results suggest that anisotropy of perceived distance exists even when vestibular and proprioceptive information is constant. They also suggest that visual system always determines some directions as referent, meaning that some subjective horizontal or vertical will always exist regardless of vestibular information availability.

STAVOVI PREMA ETNIČKIM, RELIGIJSKIM I MARGINALNIM DRUŠTVENIM GRUPAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Vladimir Turjačanin i Siniša Lakić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Banja Luka, BiH

Istraživanje, na osnovi kojeg su nastali rezultati, rađeno je tijekom 2008. godine na teritoriju bosanskohercegovačkog entiteta Republike Srpske (RS). Glavni problem istraživanja je analiza izraženosti i utvrđivanje socijalnih stavova, kao i socijalnih distanci koristeći skalu Bogardusovog tipa i prediktivne analize s drugim psihološkim i socijalnim pokazateljima. Jedan od ciljeva istraživanja bio je eksploracija sociopsiholoških stavova mladih prema pripadnicima različitih društvenih skupina. Socijalne distance su mjerene putem ponuđenih pet odnosa prema pripadnicima različitih etničkih, religijskih i društveno marginaliziranih grupa, a mjereni su i stavovi prema rodnoj ravnopravnosti i prema starijoj populaciji. Uzorak je činilo 1057 mladih ispitanika iz RS, a podaci su prikupljeni pomoću upitnika koje su ispitanici samostalno popunjavali. Rezultati pokazuju da, generalno, ispitanici najveće socijalne distance iskazuju prema religijskoj grupi Jehovini svjedoci, zatim prema narkomanima, te homoseksualnim osobama. Najmanje distance se iskazuju prema etničkim grupama Hrvatima i Bošnjacima, te religijskim grupama katolicima i muslimanima. Kad su u pitanju stavovi prema rodnoj egalitarnosti, ispitanici u većini jesu za ravnopravnost, ali, očekivano, stariju populaciju doživljavaju negativno. Analiza socijalnih distanci pokazuje karakteristične obrasce odgovora naših ispitanika, koji nam sugeriraju da od ponuđenih pet socijalnih odnosa u stvari imamo dvije granice socijalne bliskosti. Također, za naše ispitanike postoji jedan tip odnosa prema pripadnicima dominantnih etničkih grupa u BiH, a drugi prema ostalim pripadnicima društvenih manjina. Kao prediktori društvenih distanci se javljaju neke psihološke osobine poput autoritarnosti, samoživog arhiva neprijateljstva (skupa neprijateljskih stavova prema pripadnicima nekih naroda), ali i varijable poput životnog iskustva, odnosno kontakta s pripadnicima drugih socijalnih grupa.

KONSTRUKCIJA INSTRUMENTA ZA MJERENJE UKLJUČENOSTI U KATEGORIJU PROIZVODA

Josip Tvrtković

GfK BH, Sarajevo, BiH

Uključenost u kategoriju proizvoda predstavlja vrlo važan koncept u psihologiji potrošačkog ponašanja. Ona utječe na različite oblike potrošačkog ponašanja, a posebice na pretraživanje i procesiranje informacija. Postoje tri osnovna pristupa mjerenju uključenosti, ovisno o tome da li su te mjere usmjerene na antecedente, na konzekvence ili na samu reakciju involviranosti. Većina se autora u konstruiranju instrumenata koji mjere uključenost u kategoriju proizvoda fokusirala na samo jedan od ovih aspekata. Kako bi prevladali ova ograničenja oblikovan je novi instrument kojim se nastoje zahvatiti svi navedeni elementi. Teorijski okvir na kojem se temelji ovaj instrument jednim se dijelom oslanja na model percepcije važnosti proizvoda Bloch i Richins, kao i na teorijski okvir Andrews, Durvasule i Akhtera. Istraživanje je provedeno na reprezentativnom uzorku građana BiH (N=1000) u dobi od 15 i više godina. U radu se prikazuju rezultati primjene ovako oblikovanog instrumenta na mjerenje involviranosti za četiri kategorije proizvoda – mobitele, šampone, mirise i cipele, kao i konzekvence za daljnju primjenu modela.

TIPOVI POGREŠAKA PRI UČENJU SLOŽENE MOTORIČKE VJEŠTINE UZ RAZLIČITU UPUTU ZA UČENJE

Tihana Ujević i Renata Barić

Kineziološki fakultet Zagreb, Hrvatska

U okviru eksperimenta provjeravan je utjecaj izvora i količine informacija na pojavljivanje različitih dominantnih pogrešaka pri učenju složenog motoričkog zadatka. 32 studentice prve godine Kineziološkog fakulteta učile su složeni motorički zadatak iz ritmičke gimnastike (vježba s vijačom) kroz 48 pokušaja organiziranih u 8 serija. Sudionice su učile u različitim eksperimentalnim uvjetima, tj. na temelju različite početne upute (verbalna, vizualna, kombinacija verbalne i vizualne) te uz povratne informacije za vrijeme učenja. Rezultati dobiveni hi-kvadrat testom pokazuju statistički značajne razlike u količini i vrsti pogrešaka između sudionica koje su učile uz različitu početnu uputu, ukupno i po fazama učenja, upućujući na zaključak o važnosti količine informacija koje početnik ima na raspolaganju. Učenje je uspješnije ako je početna uputa vizualna ili kombinirana, u oba su slučaja sudionice činile značajno manje pogrešaka u odnosu na one koje su učile na temelju verbalne početne upute. Upute različite složenosti također pružaju različite informacije početniku. Uz verbalnu uputu pogreške pri učenju češće su bazičnog tipa, dok ostale vrste uputa daju početniku dovoljno informacija za usvajanje osnovnog kretnog obrasca, a pogreške koje se čine više su pogreške nadogradnje, vezane uz finije koordinacijske zahtjeve složene motoričke vještine koja se uči.

UTJECAJ UVJERLJIVOSTI SADRŽAJA I TIPA KONDICIONALNA NA PROCJENE MOGUĆIH STANJA SLUČAJEVA

Pavle Valerjev i Tanja Gulan

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Teorija mentalnih modela je vjerojatno vodeća teorija koja objašnjava ljudsko deduktivno rasuđivanje. Prema teoriji, premise utječu na karakterističnu konstrukciju odgovarajućih mentalnih reprezentacija nazvanih mentalni modeli. U prethodnim istraživanjima (Valerjev, 2005; 2006) se obrtanje paradigme Wasonova izbornog zadatka pokazalo kao koristan alat za otkrivanje konstruiranih mentalnih modela prilikom čitanja premisa. Obzirom da je mentalni model reprezentacija konstruirana na temelju kognitivnih shema koje su građene iskustvom, očekivalo se da će kondicionali različitog stupnja uvjerljivosti utjecati na različitu konstrukciju modela i time utjecati na različite procjene mogućnosti stanja slučajeva. Konstruirani su zadaci sa šest razina uvjerljivosti kondicionala (vrlo neuvjerljiv, umjereno neuvjerljiv, neutralan, umjereno uvjerljiv, vrlo uvjerljiv, te socijalni ugovor) i to za dva tipa kondicionala (klasični kondicional i bikondicional). Skupina ispitanika, studenata psihologije je u faktorskom 6 x 2 eksperimentu imala zadatak da za svaki zadani kondicional procjeni mogućnost događanja svakog od četiri stanja slučaja prema tablici istinitosti. Kondicional je rečenica koja ima općenitu formu Ako P, onda Q, a stanja slučajeva za procjenjivanje su P i Q; P i ne; neP i Q; te neP i neQ. Rezultati su očekivano pokazali značajne promjene u procjeni stanja P i neQ, neP i Q, te neP i neQ kao utjecaj oba ispitivana faktora. Strogo logički gledano, uvjerljivost sadržaja ne bi trebala utjecati na doživljaj pojedinog stanja slučaja kao ni na samo zaključivanje. No, to nije tako, ljudsko zaključivanje je pod utjecajem uvjerljivosti sadržaja što je još jedna evidencija u prilog teoriji mentalnih modela i tumačenju ljudske umjerene racionalnosti.

SOCIJALNA DISTANCA GRAĐANA HRVATSKE PREMA NARODIMA S PODRUČJA BIVŠE JUGOSLAVIJE 2002., 2005. I 2008. GODINE

Gordana Vujević Hećimović i Senka Brajović

GfK Centar za istraživanje tržišta, Zagreb, Hrvatska

Na reprezentativnom uzorku odraslog stanovništva Republike Hrvatske provedeno je istraživanje s ciljem mjerenja socijalne distance prema Crnogorcima, Bošnjacima, Slovencima i Srbima u 2002., 2005. i 2008. godini. Rezultati istraživanja su pokazali da je socijalna distanca prema svim narodima relativno velika i da se statistički značajno razlikuje od naroda do naroda. Građani Hrvatske najveću socijalnu distancu izražavaju prema Srbima, a najmanju prema Slovencima. Te su razlike ponajviše uzrokovane ratnim sukobima prilikom raspada Jugoslavije. Sa Srbima Hrvati su bili u najvećem sukobu, dok sa Slovencima nisu bili u ratnom sukobu. Pored toga, rezultati pokazuju da se socijalna distanca s vremenom smanjuje. U 2008. godini uočava se smanjenje socijalne distance prema pripadnicima crnogorskog i bošnjačkog naroda. Utvrđen je i statistički značajan pad u socijalnoj distanci prema pripadnicima srpskog naroda u 2008. godini u odnosu na 2002. godinu. Međutim, suprotni trend uočava se u izraženosti socijalne distance prema Slovencima koja je 2008. godine značajno veća nego 2005. godine. Razlog tome su neriješena granična pitanja koja Slovenija želi riješiti u svoju korist otežavanjem ulaska Hrvatske u EU.

OBITELJSKA STUDIJA: RAZINA MJERENJA LIČNOSTI I PROCJENA GORNJE GRANICE HERITABILNOSTI

Tena Vukasović, Denis Bratko i Ana Butković

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

U istraživanju se željelo ispitati utječe li razina mjerenja ličnosti na korelacije roditelja i potomaka te samim time na procjenu gornje granice heritabilnosti ličnosti. U ovom istraživanju ličnost je konceptualizirana na tri razine: razina specifičnih reakcija, razina domena i razina faktora višeg reda. FFPI (Hendriks i sur., 1999) je primijenjen na uzorku od 115 adolescenata i njihovih roditelja. Korelacije otac-dijete, majka-dijete i regresije rezultata djeteta na prosječni rezultat roditelja izračunate su za 100 specifičnih reakcija, 5 domena (Ekstraverzija, Ugodnost, Savjesnost, Emocionalna stabilnost i Autonomija) i 2 faktora višeg reda (α i β). Na razini specifičnih reakcija možemo govoriti samo o trendovima koji ukazuju na umjerenu heritabilnost ($Mdn = .133$). Taj se trend nastavlja i na višoj razini hijerarhije, tj. na razini domena pet-faktorskog modela ličnosti. Procjene gornje granice heritabilnosti ukazuju da je između 26 i 34% varijance fenotipa domena ličnosti određeno djelovanjem gena. Na razini faktora višeg reda, procjene gornje granice heritabilnosti ukazuju na jednak udio genetskog utjecaj na fenotip (28-35%). Dakle, heritabilnost ličnosti je umjerena (26-35%) te približno jednaka na razini domena i faktora višeg reda, a nešto niža na razini specifičnih reakcija.

EKSPERIMENTALNA PROVJERA JEDNAKOSTI PRILIKA U TRAŽENJU POSLA

Anton Vukelić i Darja Maslić Seršić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Diskriminaciju na tržištu radne snage kao svojevrsni oblik socijalnog isključivanja pojedinih skupina određuje vjerojatnost kojom će osobe određenih socio-demografskih karakteristika pronalaziti odgovarajuće zaposlenje te njihova pozicija u odnosu na druge radno aktivne ljude istih kvalifikacija i sposobnosti. Nastojali utvrditi postoji li diskriminacija pri zapošljavanju po nacionalnoj i dobnoj osnovi u nekim segmentima hrvatskog tržišta radne snage. Polazeći od pretpostavke da rezultati prethodnih anketnih istraživanja kojima su propitivani hrvatski poslodavci o njihovom ponašanju i stavovima pri zapošljavanju kandidata ne odgovaraju nužno realnom ponašanju u kontekstu svakodnevnih životnih situacija te da poslodavci na pitanja o diskriminaciji odgovaraju u skladu s društveno poželjnim vrijednostima, proveli smo eksperimentalnu provjeru jednakosti prilika u traženju posla koje imaju osobe hrvatske ili srpske nacionalnosti, mlađe ili srednje životne dobi. U našem smo istraživanju na uzorku od preko 600 natječaja na području grada Zagreba kroz više mjeseci mjerili postojanje diskriminacije po nacionalnoj i dobnoj osnovi prilikom poziva kandidata da pristupe selekciji za traženi posao. Na sve natječaje koji su objavljeni u razdoblju od tri mjeseca, a nisu zahtijevali predaju popratne dokumentacije, slali smo elektroničku verziju ponude za posao dviju zamišljenih osoba. Njihovi su životopisi u potpunosti odgovarali zahtjevima raspisanog natječaja za posao, ali su u prvom dijelu istraživanja slane paralelne aplikacije osobe tipičnog hrvatskog, odnosno srpskog imena i prezimena, a u drugom je jedan kandidat bio u dvadesetim, a drugi u četrdesetim godinama života. Bilježili smo prve odgovore potencijalnih poslodavaca na ostavljene kontakt podatke, pa se naši rezultati odnose samo na prvi krug selekcije i ne zahvaćaju konačan izbor. Rezultati opisuju područja djelatnosti, poslove s obzirom na indeks zapošljavanja i karakteristike tvrtki s obzirom na njihov tretman kandidata u prvom selekcijskom krugu.

VICARIAN TRAUMATIZATION AND PERSONAL VALUES ON A SAMPLE OF PSYCHOTHERAPISTS

Jelena Želeskov-Đorić

Faculty of Medicine, Belgrade, Serbia

Vladimir Hedrih

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Niš, Serbia

Vicarian traumatization of a psychotherapist can be defined as a transformation of the inner experience of a psychotherapist resulting from an empathic encounter with the traumatic material of the client. It is an unavoidable consequence of working with trauma, because therapeutic work necessarily includes empathic engagement in an effort to help client. The goal of this study was to examine the relations between personal values and vicarian traumatization of psychotherapists. The sample consisted of 70 psychotherapists, each holding the European certificate for psychotherapy, but belonging to various therapeutic schools. The participants completed the Trauma and Attachment Belief Scale (TABS, Pearlman and Saakvitne, 2003) and the Personal Meaning Profile (PMP, Wong, 1998). TABS is an 84 item inventory, providing a measure of cognitive scheme disruption which is a component of vicarian traumatization, as well as measures on 10 subscales. The PMP consists of 57 items and provides measures on 7 subscales representing different areas of values, and 1 general scale (total score). Results showed a moderate, negative correlation (-0.47) between the PMP total score and vicarian traumatization as represented by TABS total score. As for the PMP subscales, all subscales except religiousness showed statistically significant negative correlations with vicarian traumatization. Correlations ranged from -0.29 (Intimacy) to -0.45. Relationship with others. These results support the theoretical expectation that therapists with pronounced personal values will be less susceptible to vicarian traumatization.

UTJECAJ FORMULACIJE ARGUMENATA NA PRISTRANU OBRADU PORUKE U ZDRAVSTVENOJ PROPAGANDI

Iris Žeželj

Filozofski fakultet Beograd, Srbija

Rezultati niza ogleda u okviru psihologije uvjeravanja i testiranja konkretnih kampanja u domeni zdravstvene propagande ukazuju na fenomen obrambenog procesiranja persuazivnih poruka. Ovaj fenomen u vezi je s involviranošću primaoca poruke: veća involviranost primaoca povećava vjerojatnost da se njen sadržaj pristrano obradi, i kao posljedica, umanjuje vjerojatnost da poruka postigne željeni efekt. Efekt poruke određen je i načinom na koji su argumenti u njoj izloženi: ako su u pitanju preventivne zdravstvene kampanje, više efekta imaju pozitivni apeli, u kojima se ističe korist od nekog ponašanja nego negativni apeli, u kojima se ističu loše posljedice ponašanja ili koristi zastrašivanje. U našem istraživanju prezentirali smo naučno popularni članak o štetnosti pušenja grupi pušača i nepušača i mjerili njihov stav prema pušenju prije i poslije izlaganja poruci. Uzorak je činilo 120 studenata završne godine Filozofskog fakulteta u Beogradu. Analizom sadržaja 20 veoma posjećenih web stranica posvećenih borbi protiv pušenja izdvojili smo najčešće korištene argumente i iskoristili ih u članku. Poruka je kreirana u dvije varijante: pozitivno formulirana (u tzv. "pozitivnom frejmu") ukazivala je na koristi od prestanka pušenja, dok je negativno formulirana (u "negativnom frejmu") ukazivala na štetnost pušenja (isti argumenti sastavljeni su na komplementarni način). Pošli smo od sljedećih hipoteza: a. pušači će manje promijeniti stav prema pušenju od nepušača, s obzirom da predstavljaju visoko involviranu grupu (Eagly, 2007), b. negativno formulirana poruka izazvat će više negativnih misli i bit će slabije zapamćena od pozitivne poruke i c. kako je u pitanju preventivna propaganda, negativno formulirana poruka manje će promijeniti stav prema pušenju od pozitivne poruke (Rothman et al., 1999). Rezultati nisu potvrdili nijedno od predviđanja - stav prema pušenju se značajno promijenio poslije izlaganja poruci ali u neplaniranom smjeru - postao je pozitivniji. Ovakva promjena registrirana je nezavisno od involviranosti i formulacije poruke. Nalaze smo diskutirali u svjetlu teorije reaktivnosti.

KORELATI STUPNJA OPĆEG OBRAZOVANJA

17. psihologijska ljetna škola

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Na temelju stupnja nečijeg općeg obrazovanja donose se različite odluke važne za dobrobit pojedinca. Na temelju rezultata na testovima općeg obrazovanja nekoga ćemo primiti na fakultet, odlučiti mu dati neku stipendiju, posao, napredovanje i slično. Istraživanja ovog područja karakterizirana su testovima različitog tipa koji mjere povezane, ali ipak ponešto različite konstrukte (opća kultura, opća informiranost, opće znanje, opće obrazovanje i slično). Ovo istraživanje je obuhvatilo tri cilja. Prvi se odnosi na pokušaj definiranja konstrukta općeg obrazovanja. Drugi na konstrukciju valjanog i pouzdanog testa namijenjenog ispitivanju općeg obrazovanja. Naposljetku, željeli smo ispitati potencijalne korelate općeg obrazovanja. U našem istraživanju krenuli smo od pretpostavke da je poznavanje stranih riječi koje se koriste u svakodnevnom govoru važan aspekt konstrukta općeg obrazovanja. Naš prvi korak uključivao je konstrukciju dvije paralelne forme testa rječnika. U radu su prikazane metrijske karakteristike testa, te neki pokazatelji njegove valjanosti. Na heterogenom, kvotnom, uzorku od 600 sudionika ispitali smo korelate i prediktore uspješnosti na testu rječnika: (a) sociodemografske varijable (spol, dob, stupanj i područje obrazovanja ispitanika i njihovih roditelja, radni status i prosječna primanja, veličina mjesta boravka i poznavanje klasičnih i stranih svjetskih jezika); (b) potreba za spoznajom; (c) bihevioralne varijable – navika traženja informacija kroz medije, te posjećivanje kulturno-obrazovnih institucija. Rezultati pokazuju kako se radi o valjanim i pouzdanim paralelnim formama Testa rječnika. Razlike između pojedinih socio-demografskih skupina u očekivanom su smjeru (npr. sudionici višeg završenog stupnja obrazovanja imaju i veći stupanj općeg obrazovanja). Potreba za spoznajom i poznavanje engleskog jezika pokazali su se kao najbolji individualni prediktori rezultata na Testu rječnika.

LIČNOST I RADNO PONAŠANJE

18. psihologijska ljetna škola

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Jedan od najčešćih prigovora korištenju upitnika ličnosti u praktične svrhe je problem socijalno poželjnog odgovaranja odnosno namjernog iskrivljavanja odgovora. Dosadašnja istraživanja pokazuju da je iskrivljavanje odgovora na upitnicima ličnosti nesumnjivo moguće te da se događa u situacijama visoke motivacije za pozitivnom samoprezentacijom (npr. kod odabira zaposlenika). S obzirom da takvo odgovaranje predstavlja prijetnju konstruktnoj i kriterijskoj valjanosti upitnika ličnosti, razvijen je velik broj skala socijalne poželjnosti namijenjenih mjerenju namjernog iskrivljavanja odgovora. Najnoviji model socijalno poželjnog odgovaranja koji je razvio Paulhus (2002), pretpostavlja da je socijalno poželjno odgovaranje moguće razdvojiti na svjesno iskrivljavanje odgovora koje treba kontrolirati i nesvjesno iskrivljavanje koje odražava neke aspekte ličnosti ispitanika. Pritom se oba oblika socijalno poželjnog odgovaranja javljaju u dvije domene - egoističkoj i moralističkoj.

Cilj 18. psihologijske ljetne škole bio je usporediti sukladnost različitih indikatora socijalno poželjnog odgovaranja u okviru Paulhusovog modela. Indikatori koje smo koristili su upitnik socijalne poželjnosti (CIDR), tehnika pretjeranih tvrdnji (OCQ) te direktne mjere iskrivljavanja odgovora na upitniku ličnosti (IPIP 300). U istraživanju je sudjelovalo 345 studenata koji su upitnike ispunjavali u dvije situacije. U jednoj su na upitnike odgovarali iskreno, a u drugoj su uputom poticani na uljepšavanje odgovora. Pri tome je polovica sudionika poticana na egoističko, a polovica na moralističko iskrivljavanje. Provedene analize upućuju na nisku sukladnost različitih indikatora socijalno poželjnog odgovaranja te daju samo djelomičnu potporu Paulhusovom modelu ukazujući na potrebu za njegovim drugačijim operacionalizacijama.

19. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

**POSTERI /
POSTER PRESENTATIONS**

19TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

B

PRIHVACENOST I PROBLEMI U PONAŠANJU DJECE U VRTIČU

Lara Cakić

Učiteljski fakultet u Osijeku, Hrvatska

Silvija Mihaljević

OŠ A. Mihanovića, Osijek, Hrvatska

Složeni odnosi s vršnjacima prisutni su u svakoj vrtičkoj skupini. Sposobnost slaganja s vršnjacima, igranja, dijeljenja ili suradnje od velike su važnosti za društveno prilagođavanje u skupini. Izostanak uspješnog uspostavljanja i održavanja odnosa s vršnjacima može ukazivati i na prisutnost psiholoških teškoća. Stoga je važno radi uključivanja u odgovarajući tretman teškoće prepoznati u ranoj dobi. Utvrđivanje povezanosti teškoća u odnosima s vršnjacima i problema u ponašanju, procijenjenih od strane vršnjaka i odgajatelja, omogućava psiholozima u predškolskim ustanovama trijažu djece s potencijalnim psihološkim teškoćama.

Cilj istraživanja je bio utvrditi povezanost prihvaćenosti i problema u ponašanju djece te ispitati razlikuju li se djeca slabije, prosječne i visoke razine prihvaćenosti s obzirom na probleme u ponašanju.

Za utvrđivanje prihvaćenosti u vrtičkoj skupini korištena je Skala za utvrđivanje sociometrijskog statusa na temelju procjena vršnjaka (Sociometric Peer-rating Scale - Asher i sur., 1979). Za procjenu problema u ponašanju korištena je Skala za procjenu ponašanja djece predškolske dobi od strane odgajatelja (TRF - Achenbach, 1991).

U ispitivanju su sudjelovala djeca (125 dječaka i 115 djevojčica) u dobi 5 do 7 godina koja pohađaju vrtiće u Osijeku i njihove odgajateljice.

Postoji negativna povezanost prihvaćenost i problema u ponašanju (internaliziranih i eksternaliziranih) na ukupnom uzorku. Kod djevojčica se nije pokazala povezanost prihvaćenosti i internaliziranih problema u ponašanju. S obzirom na razinu prihvaćenosti, slabije prihvaćena djeca imaju više eksternaliziranih i ukupnih problema u ponašanju u odnosu na visoko prihvaćenu djecu te više eksternaliziranih problema u ponašanju u odnosu na prosječno prihvaćenu djecu.

POTICANJE I RAZVIJANJE VJEŠTINA MIŠLJENJA KROZ EKSPERIMENTE I IGROU KOD UČENIKA IV. RAZREDA OSNOVNIH ŠKOLA U OKVIRU EUREKAJUNIOR PROGRAMA

Salminka Fazlić, Maja Misira, Nermin Đapo i Ines Vidović

„Eureka“ Organizacija za pomoć i podršku nadarenoj djeci i mladima, Sarajevo, BiH

EUREKA je nevladina organizacija čiji je osnovni cilj poticanje razvoja nadarenosti kod djece i mladih. U Centrima za razvijanje nadarenosti realizira se EUREKAJunior program za razvijanje nadarenosti kod učenika IV. razreda osnovnih škola. Aktivnosti programa usmjerene su prema stvaranju preduvjeta za kasnije razvijanje ekspertnosti u području za koje učenik ima posebno izražene sposobnosti i interese. Kao teorijski okvir programa koristi se Sternbergov Model razvijanja ekspertnosti, koji se sastoji od nekoliko ključnih elemenata: metakognitivne vještine, vještine učenja, vještine mišljenja, znanje, motivacija i ekspertiza. Vještine mišljenja mogu se manifestirati kao analitičke, kreativne i praktične. U okviru Programa EUREKAJunior spomenute vještine mišljenja razvijaju se kroz aktivnosti iz prirodnih nauka i aktivnosti u tzv. Klubu igara. Aktivnost Tvari oko nas iz oblasti prirodnih nauka ima za cilj da se kroz niz eksperimenata učenici upoznaju s osnovnim svojstvima tvari. U okviru ove aktivnosti analitičko mišljenje potiče se, na primjer, zaključivanjem o tome zašto se ulje i voda ne miješaju, kreativno mišljenje otkrivanjem na osnovu čula što se nalazi u različitim posudama (limunov sok, rastvor vode i šećera ili dr.), a praktično, primjerice, tako što učenici opisuju koje bi mjere opreza poduzeli kada bi radili u laboratoriju. U Klubu igara vještine mišljenja razvijaju se kroz različite strateške i logičke igrice i zagonetke. Analitičke sposobnosti razvijaju se prosuđivanjem ispravnosti započetog načina rješavanja problema i procjenjivanjem vlastitog napretka (igrice Rush Hour), kreativne sposobnosti, na primjer, kroz zamišljanje rješenja problema (Tangrami), a praktične primjerice kroz planiranje strategije pronalaženja vlasnika izgubljenog predmeta (Slučaj nestalog ruksaka). Na ovaj način, školski sat iz svakog nastavnog predmeta, ali i dječja igra, mogu doprinosti razvoju intelektualnih vještina.

RANO PREPOZNAVANJE POTENCIJALNIH PSIHOSOCIJALNIH PROBLEMA KOD DJECE

Špela Golubović

Medicinski Fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Tatjana Tubić

Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Istraživanjem u okviru projekta „Integralni razvoj, fizička aktivnost i aberantno ponašanje predškolske dece“, koji realizira Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerziteta u Novom Sadu, a financira Ministarstvo za nauku i zaštitu životne sredine Republike Srbije obuhvaćeno je 139 djece predškolskog uzrasta ($M=6.38$; $SD=1.00$ decimalnih godina) koja su uključena u organizirano bavljenje fizičkom aktivnošću u okviru Sportske škole.

U cilju ranog prepoznavanja mogućih psihosocijalnih disfunkcija izraženih u brojnim područjima svakodnevnog života djeteta primijenjena je Pediatric Symptom Checklist, koja se sastoji od 35 čestica. Listu su popunjavali roditelji djece.

Aritmetička sredina na Pediatric Symptom Checklist dobivena na našim ispitanicima je $M=12.57$; $SD=7.49$. Prema podacima dobivenim od roditelja, poštujući preporučeni cut off score od 24+, izdvojeno je 7.2% djece čiji je rezultat na skali iznad date vrijednosti i koja su na osnovi toga prepoznata kao djeca „pod rizikom“ za izražavanje problema u njihovom psihosocijalnom funkcioniranju. U radu će biti prikazani i rezultati dobiveni na subskalama koje pokazuju internalizirane probleme, eksternalizirane probleme i probleme pažnje.

Pozitivan rezultat na skali ukazuje na neophodnost daljeg praćenja i promatranja funkcioniranja djeteta od strane stručnjaka, a radi prevencije problema u psihosocijalnom funkcioniranju djeteta.

UTJECAJ SPOLNIH STEREOTIPA NA PREPOZNAVANJE DAROVITIH UČENIKA

Dženana Hrlović, Alma Šadić i Nermin Đapo

„Eureka“ Organizacija za pomoć i podršku nadarenoj djeci i mladima, Sarajevo, BiH

Istraživanja stereotipnih uvjerenja o kognitivnim sposobnostima učenika s obzirom na spol pokazuju da nastavnici dječake smatraju uspješnijima u matematici i prirodnim naukama, a djevojčice u umjetnosti i društvenim naukama, posebno jeziku. Prethodno istraživanje je pokazalo da se slični stereotipi javljaju i u procesu prepoznavanja darovitih učenika. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati da li se nastavnici u procesu prepoznavanja darovitih učenika za pojedine oblasti vode spolnim stereotipima, te da li postoje razlike u opisivanju darovitosti s obzirom na spol. Primjenom Upitnika za nastavnike, kreiranog s ciljem odabira učenika za pohađanje programa darovitosti, ispitani su nastavnici razredne nastave četvrtih razreda osnovnih škola (N=59). Osim prijedloga darovitih učenika/ca i oblasti za koju ih smatraju darovitim, nastavnici su trebali obrazložiti zbog čega navedenog učenika/cu smatraju darovitim. Nastavnici su predložili ukupno 164 učenika/ce koje smatraju darovitim (Nž=80. Nm=84). Rezultati statističke analize podataka slični su rezultatima prethodnog istraživanja te pokazuju da se nastavnici pri odabiru darovitih učenika vode spolnim stereotipima. Dječaci su češće predlagani kao daroviti za oblasti “matematika”, a djevojčice za oblasti “jezik” i “umjetnost”. Također se uočava sklonost nastavnika da djevojčice češće navode kao darovite za sve oblasti. Opisi darovitosti također se razlikuju s obzirom na spol učenika. Potvrđivanje spolnih stereotipa ukazuje na neophodnost edukacije nastavnika, posebno zbog činjenice da njihova očekivanja djeluju kao samoispunjavajuće proročanstvo, čime ostaje otvorena mogućnost zanemarivanja darovitih učenika koji se ne uklapaju u spolne stereotipe.

CANCER PAIN FROM THE NURSES', PHYSICIANS' AND PATIENTS' PERSPECTIVE – A COMPARISON

Herbert Janig

Department of Psychology, University of Klagenfurt, Austria

Olivia Kada

Carinthia University of Applied Sciences, Feldkirchen, Austria

The aim of the presentation is to compare nurses', physicians' and patients' evaluations of different pain-related aspects. Three independent Austrian samples of 332 nurses (Kada et al., 2008), 440 general practitioners (Janig et al., 2005) and 429 cancer patients (Pipam et al., 2002) were surveyed using a standardised questionnaire covering different aspects of pain suffering in cancer patients: patients' burdens of pain, maximal bearable pain, quality of life and general health status, peaks in pain experience, contentment with treatment of pain, causes, multipliers and triggers of pain. The results show that physicians and nurses are aware of the patients' burdens of pain. They believe the pain experienced by cancer patients exceeds the degree of pain a person can bear – in contradiction to the patients' opinion. In many aspects the results of these three studies indicate substantial differences in evaluating pain-related aspects between nurses, physicians and patients. Not only the knowledge about burdens of pain but also a congruence of patients' and professionals' evaluations are important for successful pain management. Hence, interventions to further improve this congruence seem necessary.

NEKE ZNAČAJKE SOCIJALNIH INTERAKCIJA KOD ADOLESCENATA U HRVATSKOJ, BOSNI I HERCEGOVINI I MAKEDONIJI

Mira Klarin i Ana Proroković

Sveučilište u Zadru, Hrvatska

U kontekstu Bioekološkog modela govorimo o temeljnim socijalnim potrebama koje osoba zadovoljava u socijalnim interakcijama. U individualističkim kulturama naglašena je potreba za nezavisnošću, a cilj je samorealizacija i osobno postignuće. U kolektivističkim kulturama potiče se zajedništvo koje prevladava nad individualnošću.

Na psihološkoj razini razlike u kulturi rezultiraju razlikama na individualnoj razini koje nazivamo alocentrizam - idiocentrizmu. Alocentrizam podrazumijeva više socijalne podrške te čvrstu socijalnu mrežu koja rezultira većim zadovoljstvom, ali i kvantitetom socijalnih interakcija. S druge strane, idiocentrizam je određen kao „orijentacija prema sebi samome“ i pozitivno je povezan sa subjektivnim doživljajem uspjeha i usamljenosti. Temeljna pretpostavka je da je kriterij za razlikovanje alocentrizma od idiocentrizma snaga socijalne podrške koja se očituje u kvantiteti i zadovoljstvu socijalnom mrežom i percepcijom usamljenosti (Triandis i sur., 1988).

Cilj ovog istraživanja je utvrditi potencijalne razlike kod adolescenata iz tri kulturne sredine (Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Makedonije) s obzirom na različite aspekte socijalne interakcije koje pojedinci ostvaruju s roditeljima i s prijateljima, te s obzirom na bihevioralne karakteristike. Provedeno je ispitivanje na adolescentima (N=1033) u tri države. Korištene su tri skupine mjernih instrumenta: mjerni instrumenti koje mjere obitljesku interakciju (kvaliteta obiteljske interakcije, usamljenost u obitelji i utjecaj obitelji), vršnjačku interakciju (kvaliteta prijateljstva, socijalna usamljenost, utjecaj prijateljstva), te bihevioralne varijable (samopoimanje, agresivnost i prosocijalnost).

Diskriminacijska analiza je pokazala dvije značajne diskriminativne funkcije po kojima se ispitanici iz triju različitih kulturalnih sredina mogu dobro diferencirati. Prva diskriminacijska funkcija koja dobro razlikuje ispitanike u sve tri kulturalne sredine vezana je za socijalnu i obitljesku usamljenost te utjecaj prijatelja. Druga funkcija sugerira razlikovanje adolescenata iz Hrvatske u odnosu na druge dvije kulturalne sredine, a primarno se veže uz kvalitetu obitljske interakcije, agresivnost, utjecaj roditelja i samopoimanje.

ADAPTACIJA PANAS-X UZ PRIMJENU TEORIJE ODGOVORA NA ZADATKE

Valerija Križanić

Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska

Zvonimir Knezović

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Široka upotreba skala PANAS-X (Watson, Tellegen i Clark, 1994) u području istraživanja afekta dovela je do prijevoda i adaptacije ovog instrumenta za primjenu na hrvatskom govornom području (Knezović i sur., 2004). Instrument je konstruiran u svrhu mjerenja dva faktora višeg reda (pozitivni i negativni afekt) te 11 faktora niže razine (skale negativnih afektivnih stanja: strah, neprijateljsko raspoloženje, krivnja, tuga; skale pozitivnih afektivnih stanja: veselost, samouvjerenost, pažljivost; te skale ostalih afektivnih stanja: sramežljivost, umor, mirnoća, iznenađenost).

U dosadašnjem postupku adaptacije hrvatske verzije PANAS-X rezultati su pokazali da je na razini generalnih faktora pozitivnog i negativnog afekta faktorska struktura sukladna očekivanoj. Međutim, analiza rezultata na skalama specifičnih afektivnih stanja (faktorska struktura i razumijevanje čestica) ukazala je na potrebu za daljnjom prilagodbom instrumenta (Knezović i sur., 2007).

Stoga je cilj ovog istraživanja: 1) povećati razumljivost čestica skala specifičnih afektivnih stanja PANAS-X, 2) provjeriti postoji li pristranost čestica s obzirom na dob i razinu obrazovanja, 3) provjeriti faktorsku strukturu ove verzije PANAS-X.

Nakon korekcije prijevoda onih čestica koje su sudionici u prethodnim istraživanjima označili kao nejasne, prikupljeni su podaci o samoprocjeni trenutnog raspoloženja te razumijevanju čestica na uzorku sudionika (N=620) u rasponu dobi 18-60 godina.

Na temelju proporcija točnih odgovora o značenju pojedine čestice provedena je analiza pristranosti čestica u kontekstu teorije odgovora na zadatke (eng. item response theory).

Rezultati faktorske analize samoprocjena raspoloženja ukazuju na postojanje dva faktora višeg reda koji se mogu interpretirati kao pozitivni i negativni afekt.

Na razini skala specifičnih afektivnih stanja, raspravlja se o korisnosti i poteškoćama primjene teorije odgovora na zadatke u odabiru čestica prilikom adaptacije instrumenta za samoprocjenu afektivnih doživljaja. Naznačene su teorijske implikacije i mogućnosti primjene ovog instrumenta.

SPOLNE I DOBNE RAZLIKE U PROCJENAMA STABILNOSTI, KONTROLABILNOSTI, INTERNALNOSTI I GLOBALNOSTI UZROKA POZITIVNIH I NEGATIVNIH DOGAĐAJA KOD ADOLESCENATA

Ana Kurtović i Ivana Marčinko

Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska

Atribucijska teorija odnosi se na proučavanje veze atribucija i njihovih posljedica na kognitivnom, afektivnom i ponašajnom planu, mada je bitno napomenuti da ne postoji jedna jedinstvena atribucijska teorija, nego je prikladnije govoriti o atribucijskim teorijama koje se bave različitim aspektima atribucijskog rezoniranja. Objašnjavanje uzroka različitih događaja odvija se na 4 osnovne dimenzije; stabilnost, kontrolabilnost, globalnost i internalnost. Internalnost se odnosi na stupanj u kojem osoba misli da su uzroci određenog ishoda u njoj samoj. Dimenzija stabilnost odnosi se na to da li se uzroci događaja mijenjaju kroz vrijeme. Kontrolabilnost se odnosi na mjeru u kojoj su čimbenici kojima se objašnjavaju događaji podložni kontroli. Globalnost se odnosi na generaliziranje uzroka na različite situacije, za razliku od stabilnosti koja prvenstveno podrazumijeva vremensku stabilnost.

Spol se već dugo vremena smatra moderatorom atribucija, te se smatra da će žene vjerojatnije pokazivati pesimistični atribucijski stil, dok će muškarci uglavnom imati optimistični atribucijski stil. Feather (1969) je u svom istraživanju ustanovio da su žene sklonije i uspjeh i neuspjeh atribuirati eksternalnim faktorima, dok je Rosenthal (1995) također ustanovio da žene imaju tendenciju objašnjavanja uspjeha eksternalnim, a neuspjeha internalnim faktorima.

Cilj ovog rada bio je provjeriti efekte spola i dobi na stabilnost, kontrolabilnost, globalnost i internalnost uzroka pozitivnih i negativnih događaja. Rezultati su pokazali da loše ocjene mladići više objašnjavaju stabilnim uzrocima nego djevojke. Također, izgleda da djevojke više objašnjavaju neuspjeh kontrolabilnim uzrocima nego mladići, ali što su starije ta se tendencija smanjuje, dok se kod mladića povećava. Slični rezultati pokazali su se i za internalnost uzroka loše ocjene, dobre ocjene i sukoba s prijateljem.

POVEZANOST PSIHOLOŠKE ČVRSTOĆE I PERCIPIRANE RAZINE STRESA S USPJEŠNOM PRILAGODBOM ADOLESCENATA

Ivana Marčinko i Ana Kurtović

Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska

Psihološka čvrstoća opisana je kao “sklop crta ličnosti koje su u funkciji otpora na stresne životne okolnosti” (Kobasa, 1979) za koju je potvrđeno da djeluje neovisno od drugih posredujućih varijabli na odnos stresa i zdravlja. Budući da je najveći broj istraživanja napravljen na uzorcima odraslih ljudi ovim se ispitivanjem nastojalo utvrditi koja je uloga psihološke čvrstoće na uzorku osoba mlađe dobi. Cilj istraživanja bio je ispitati povezanost psihološke čvrstoće i percipiranog stresa s uspješnom prilagodbom kod adolescenata u razdoblju povećane izloženosti stresu. Uzorak je obuhvaćao učenike gimnazija trećih razreda. Podaci su prikupljeni u dvije vremenske točke kako bi utvrdili da je drugo mjerenje napravljeno u razdoblju većeg stresa. Dvosmjernom analizom varijance ispitali smo efekte interakcije čvrstoće i percipirane razine stresa na prilagodbu adolescenata. Unatoč tome što postoje indicije da čvrstoća doprinosi adaptivnim ishodima adolescenata u razdoblju većeg stresa ovo istraživanje nije potvrdilo takve utjecaje. Interakcija visoke čvrstoće i nisko percipiranog stresa nije doprinijela boljoj prilagodbi adolescenata. Rezultati su interpretirani u svjetlu pitanja je li psihološka čvrstoća međukulturalni konstrukt te javlja li se kao ishod utjecaja kontekstualnih i razvojnih čimbenika.

PRIKAZ TESTA DOMINO 2000

Krunoslav Matešić, ml.

Centar za edukacije i istraživanja, Naklada Slap, Zagreb, Hrvatska

Krunoslav Matešić

Centar za obrazovanje nastavnika, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Valentina Ružić

Centar za edukacije i istraživanja, Naklada Slap, Zagreb, Hrvatska

Test Domino 2000 je neverbalni test koji mjeri opću inteligenciju (fluidnu inteligenciju). Test D-2000 je treći u seriji domino testova, čije rješavanje se zasniva na induktivnom mišljenju. Sadrži 40 zadataka u obliku domina, karakterističnih za sve domino testove. Princip rješavanja sličan je onome u starijim verzijama testa (D-48 i D-70). Cilj istraživanja bio je izračunavanje hrvatskih normi za Test D-2000. Istraživanje je provedeno na N=758 sudionika (44% muškaraca i 56% žena), u dobi od 18 do 62 godine. Dobivene norme su prikazane u centilima i 11 normaliziranih klasa. Provedena je i faktorska analiza metodom glavnih komponenti, a broj faktora koji su zadržani nakon ekstrakcije određen je Plumb-Brandy kriterijem. Dobivena su tri faktora: faktor edukacije, faktor simboličkog rezoniranja i faktor perceptivnog rezoniranja. Dobivena faktorska struktura objašnjava 30.2% varijance. Ranije učinjena analiza na testovima D-48 i D-70 dala je slične rezultate.

PSYCHOMETRIC EVALUATION OF THE NEW AUTHORITARIANISM SCALE

Vladimir Mihić, Bojana Bodroža and Petar Čolović

Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia

Two studies, aimed at the assessment of internal psychometric properties and construct validity of the new authoritarianism scale, UPA-S, are presented in the paper. The UPA-S scale contains 47 items originating from two earlier authoritarianism scales- ADO (regarding authoritarianism as a personality trait) and AUT-NS (considering authoritarianism as an attitude syndrome). The main aim of the Study 1 was the assessment of internal psychometric properties of the UPA-S scale. Applying the principal component analysis with Promax rotation, three latent dimensions were extracted and interpreted as authoritarian submissiveness, authoritarian aggressiveness and stoicism. The reliability, homogeneity and representativeness indices of the three resulting scales of the UPA-S were satisfactory. Convergent validity of the UPA-S was examined in Study 2. By means of confirmatory factor analysis, three models (involving UPA-S scales, Altemeyer's RWA, Revised F scale, Social Dominance Scale and Modern Racism Scale) were tested. The best-fitting model consisted of two correlated latent dimensions, the first one including authoritarianism scales, and the second one including the measures of related constructs. The results suggest that the psychometric properties of the UPA-S are satisfactory, and at the same time support the views which regard authoritarianism as a multi-dimensional construct which consists of both specific attitudes and personality characteristics.

SENSE OF COHERENCE IN CONDITIONS OF SOCIAL CRISIS

Jelena Minić i Dušan Randelović

Filozofski fakultet Kosovska Mitrovica, Kosovo

Kristina Kašić

Filozofski fakultet Niš, Srbija

Salutogenesis health model or model of the sense of coherence by Arron Antonovsky is the starting theoretical basis for the conducted research. The sense of coherence is the basis for explanation of the position of an individual in health-illness continuum (Antonovsky, 1979). The sense of coherence is a very significant factor in stress prevalence and in health protection for every individual. The influence that living in the social crisis had on the sense of coherence was the problem of the research. The principal objective was to find out if there is a correlation between the sense of coherence and the endangerment level in the conditions of social crisis, and also, if there is a correlation between the basic variables of the research and family material situations, parents' educational level, birth order and place of living of the examined. The sample consisted of 162 students of Faculty of Philosophy in Kosovska Mitrovica. We used The Sense of Coherence Scale, the Questionnaire about the endangerment level in environments where the examined live and a questionnaire about socio-demographic data. Statistical data processing included calculating descriptive statistics, Pearson Correlation, ANOVA. The results showed that there is a statistically significant negative correlation between the sense of coherence and the endangerment level in the conditions of social crisis. There is a statistically significant negative correlation between birth order and the sense of coherence. A statistically significant difference in the endangerment level regarding students' place of living was affirmed. The students who live in Serbian enclaves in Kosovo and Metohija have the highest endangerment level. These results are partially congenial to the starting theoretical basis by Arron Antonovsky.

KOMPONENTE SAMOREGULIRANOG UČENJA KAO MEDIJATORI VEZE IZMEĐU SAVJESNOSTI I POSTIGNUĆA

Amela Mujagić

Pedagoški fakultet, Univerzitet u Bijaću, BiH

Socio-kognitivni modeli samoreguliranog učenja su djelomično proizašli iz nastojanja da se objasni osobna inicijativa, upornost i odgovornost studenata u samostalnom učenju. Studenti koji samoreguliraju učenje se opisuju kao oni koji su metakognitivno, bihevioralno i motivacijski aktivno uključeni u učenje. Samoregulirano učenje smatra se situacijski uvjetovanim procesom, koji se selektivno koristi kako bi se uspjelo u školi. Istovremeno, jedna od osnovnih pretpostavki ovih modela je medijacijska uloga samoreguliranog učenja u vezi osobnih karakteristika i postignuća. Kada je u pitanju uloga dimnezija ličnosti u predviđanju akademskog postignuća, savjesnost se pokazala najkonzistentnijim prediktorom. Kako se savjesnost opisuje u terminima kompetentnosti, samodiscipline, težnje postignuću i odlučnosti, smatra se da su studenti s visoko izraženom savjesnošću ustrajni u aktivnostima potrebnim za dostizanje cilja, te postižu bolji akademski uspjeh. Na tragu ovih pretpostavki, osnovni cilj ovog rada je bio ispitati medijacijske efekte odabranih varijabli samoreguliranog učenja na vezu između savjesnosti i akademskog postignuća.

Mjere odabranih varijabli samoreguliranog učenja: samoregulacija ponašanja (kontrola zalaganja, organizacija vremena, okolina učenja), strategije učenja (kritičko dokazivanje, organizacija prepoznavanjem najvažnijeg gradiva, organizacija sažimanjem, ponavljanje, povezivanje), te motivacija za učenje (intrinzična ciljna orijentacija, vrijednost zadatka, samoeфикаsnost za učenje i izvedbu), svedene na razinu učenja kolegija, i savjesnosti su primijenjene na prigodnom uzorku sudionika – studenata (N=224), za koje su prikupljeni i podaci o uspjehu na kolegiju psihologija. Za provjeru pretpostavljenih medijacijskih efekata provedene su tri zasebne hijerarhijske regresijske analize u skladu s koracima za ispitivanje ovih efekata koje su preporučili Baron i Kenny (1986). Rezultati su ukazali na postojanje medijacijskih efekata strategija samoregulacije ponašanja, strategija učenja i motivacije, kao komponenata samoreguliranog učenja, na vezu između savjesnosti i postignuća, što je u skladu s početnim pretpostavkama.

COLLEGE ADJUSTMENT IN BOLOGNA PROCESS: MIXED METHOD APPROACH

Jelena Ogresta i Lea Zorec

Department of Social Work, Faculty of Law, Zagreb, Croatia

A mixed method approach is one in which the researcher collects, analyzes, and integrates both quantitative (quan) and qualitative (qual) data in a single study or in multiple studies in a sustained program of inquiry (Creswell, 2003). The purpose of this paper is to present possibility of its application in exploring college adjustment. College adjustment implicates academic, social and emotional adjustment and students' satisfaction with their education. The implementation of the Bologna process in higher education in Croatia suggest the importance of investigating the quality of student adjustment considering changes in learning process and increase of student workload.

The aim of this research was to explore student adaptation in college in the context of Bologna process. Sequential Mixed Model Design was used to collect and analyze data with qualitative methods using results to design a subsequent quantitative phase of the study. In the first phase data were collected with 12 semi-structured interviews and two focus groups, and were analyzed using open coding procedure of data analysis. In the second phase quantitative data were collected using questionnaire (N=153) and were analyzed using statistical techniques. The study provided empirical support for identification of strengths and weaknesses of applied mixed method design.

LATERALIZACIJA JEZIČKIH FUNKCIJA - TEST DIHOTIČKOG SLUŠANJA

Bojan Pavlović, Alma Šadić i Maida Koso

Filozofski fakultet Sarajevo, BiH

Cilj istraživanja bio je ispitati koliko će učesnici producirati brojeva prezentiranih u lijevo uho, a koliko onih prezentiranih u desno uho, uzimajući u obzir spol i dominantnost ruke ispitanika. U istraživanju je korišten test dihlotičkog slušanja pomoću kojeg se brojevi prezentiraju istovremeno u oba uha. Istraživanje je planirano po uzoru na neinvazivne tehnike ispitivanja lateralizacije jezičkih funkcija (Kimura, 1961). Pretpostavili smo da postoji statistički značajna razlika u broju reproduciranih brojeva koji su prezentirani učesnicima u lijevo uho u odnosu na brojeve koji su prezentirani u desno uho i pretpostavili smo da nema razlike u broju reproduciranih stimulusa između muškaraca i žena. Testiranje je sprovedeno u mjesecu veljači 2009. godine u prostoriji Odsjeka za Psihologiju (Filozofski fakultet u Sarajevu), gdje se redovno održavaju vježbe iz predmeta Neuropsihologija. Uzorak je činilo 30 studenata druge godine Odsjeka za Psihologiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu (N=30) od čega 15 muškog spola i 15 ženskog spola. U uzorku su bili samo dešnjaci. Rezultati su obrađeni u programu SPSS i značajna razlika koju smo dobili između broja reproduciranih brojeva koji su prezentirani učesnicima u lijevo uho u odnosu na brojeve koji su prezentirani u desno uho posredno ukazuje na dominantnost lijeve hemisfere u jezičkim funkcijama. Razlika između muških i ženskih učesnika u eksperimentu, a s obzirom na količinu reproduciranih brojeva ukupno nije statistički značajna. Postoji značajna povezanost između količine reproduciranih brojeva koji su učesnicima prezentirani u lijevo, odnosno u desno uho.

UVJERENJA O RODITELJSKIM POSTUPCIMA PREMA MALOM DJETETU

Ninoslava Pećnik i Ana Tokić

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

Uvjerenja o prirodi djetetovog razvoja i ulozi roditelja u tom procesu predmet su znanstvenog interesa, jer o njima dijelom ovisi i roditeljsko ponašanje (Goodnow i Collins, 1990). Roditeljska uvjerenja odražavaju njihova osobna obilježja, ali i uvjerenja njihove uže i šire okoline, širi društveni kontekst i kulturu (Čudina-Obradović i Obradović, 2006.). Očekuje se da brojne društvene promjene utječu na suvremeno viđenje djeteta i roditeljstva, te da je, umjesto tradicionalnog, sve prisutnije relacijsko shvaćanje socijalizacije (Sommer, 1998; Kuczynski i Parkin, 2006). Ovo istraživanje odgovara na potrebu da se upoznaju uvjerenja građana Hrvatske o odnosu roditelja prema djetetu u dobi do tri godine života. Cilj istraživanja bio je ispitati stavove i uvjerenja ljudi o reagiranju na plač djeteta, tjelesnom kažnjavanju, komunikaciji s djetetom i drugim aspektima odnosa prema malom djetetu te utvrditi mogu li se ona predviđati na temelju niza sociodemografskih varijabli. Za potrebe istraživanja konstruiran je Upitnik uvjerenja o roditeljskim postupcima prema malom djetetu. Podaci su prikupljeni tijekom studenog 2006. godine na nacionalno reprezentativnom uzorku građana Republike Hrvatske starijih od 18 godina (N=600). Rezultati pokazuju da se uvjerenja građana u određenoj mjeri mogu predviđati na temelju njihovih sociodemografskih obilježja kao što su spol, dob (kohorta), stupanj obrazovanja, prihodi kućanstva i regionalna pripadnost.

TIPOVI RELATIVNE DEPRIVACIJE, ATRIBUCIJSKE SKLONOSTI I REAKCIJE NA STANJE U DRUŠTVU

Stanko Rihtar, Vesna Lamza Posavec i Ivana Ferić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Brojne empirijske provjere teorije relativne deprivacije pokazuju da deprivacija koja je rezultat socijalnih i/ili temporalnih usporedbi često izaziva individualno i socijalno ozbiljnije posljedice od apsolutne. U okviru teorije, grupna i dvostruka deprivacija smatraju se politički relevantnijim od individualne, uglavnom zbog različitih atribucijskih sklonosti koje se uz njih vežu. Individualna deprivacija, bez percipirane depriviranosti grupe ili socijalne okoline, zbog veće sklonosti pripisivanja uzroka vlastitog statusa ili stanja sebi samome, u većoj će mjeri polučiti istovrsne, individualne simptome, bilo psihološke (stres, depresiju, anomiju), bilo ponašajne (pokušaje promjene individualnog statusa), dok će grupna ili dvostruka, kao posljedice međugrupnih usporedbi i veće sklonosti eksternalnim atribucijama, vjerojatnije izazvati reakcije koje imaju veću političku važnost. Istraživanjem, provedenim usmenom anketom na reprezentativnom uzorku punoljetnog stanovništva Hrvatske, provjeren je utjecaj različitih tipova deprivacije i atribucijskih sklonosti na dvije vrste reakcija, pasivne (politička anomija) i aktivne (sklonost sudjelovanju u kolektivnim akcijama). Rezultati su pokazali da 1) u skladu s teorijskim očekivanjima, grupna i dvostruka deprivacija izazivaju politički relevantnije reakcije u odnosu na individualnu, pri čemu grupno deprivirani sudionici iskazuju veću sklonost aktivnijim reakcijama u odnosu na individualno i dvostruko deprivirane, dok su dvostruko deprivirani skloniji političkoj anomiji u odnosu na individualno i grupno deprivirane sudionike; 2) glavni medijacijski učinak između deprivacije i politički relevantnih reakcija pokazuju eksternalne proksimalne atribucije odgovornosti za stanje u društvu. Stoga je predloženo da se, u okviru novijih pokušaja integracije teorije relativne deprivacije i atribucijske teorije, Wienerovim dimenzijama lokusa, stabilnosti i kontrolabilnosti uzroka pridoda i onu koja obuhvaća proksimalna ili jednostavna objašnjenja (barem kad je riječ o ovakvoj vrsti problematike), bez obzira na njihovu objektivnu relevantnost i/ili istinitost.

MULTIPLO ZLOSTAVLJANJE U DJETINJSTVU I PSIHOLOŠKA PRILAGODBA U ODRASLOJ DOBI

Kristina Sesar

Centar za mentalno zdravlje, Dom zdravlja, Široki Brijeg, BiH

Nataša Šimić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Ana Šuto i Marijana Barišić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Mostar, BiH

U dosadašnjim istraživanja ispitivali su se pojedini oblici zlostavljanja i njihova povezanost s psihološkim poteškoćama u odrasloj dobi. Rijetka su istraživanja koja su uključivala ispitivanja multiplog zlostavljanja u djetinjstvu i njegovih učinaka na psihološke poteškoće u odrasloj dobi. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati da li izloženost multiplom, kao i pojedinim oblicima zlostavljanja u djetinjstvu predviđa razvoj poteškoća u psihološkoj prilagodbi u periodu mlađe odrasle dobi.

U istraživanju su sudjelovala 233 ispitanika (196 studentica i 37 studenata) Sveučilišta u Mostaru, dobi od 18 do 35 godina (prosječna dob 20 godina, SD=2.21).

Izloženost zlostavljanju ispitana je pomoću Upitnika o zlostavljanju (Karlović, 2001) kojim se ispituje emocionalno, fizičko i spolno zlostavljanje, zanemarivanje, te svjedočenje o zlostavljanju. Za ispitivanje psihološke prilagodbe ispitanika korištena je ček lista traumatskih simptoma (TSC-40) kojom je procjenjivana prisutnost anksioznosti, depresivnosti, seksualnih problema, poteškoća sa spavanjem te disocijativnih simptoma.

Dobiveni rezultati pokazali su najveću zastupljenost emocionalnog zlostavljanja, samostalno i u kombinaciji s ostalim oblicima zlostavljanja. Utvrđena je značajna povezanost između zlostavljanja od strane majke, oca i drugih osoba za sve ispitivane oblike zlostavljanja, osim za spolno zlostavljanje. Izloženost zlostavljanju u djetinjstvu pokazalo se značajnim prediktorom psiholoških poteškoća u mlađoj odrasloj dobi.

Dobiveni rezultati upućuju na važnost ispitivanja svih oblika zlostavljanja u istraživanjima ovakve vrste, te na povezanosti između zlostavljanja u djetinjstvu i poteškoća psihološke prilagodbe u mlađoj odrasloj dobi.

LIFE MANAGEMENT STRATEGIES: THE DEVELOPMENTAL TRAJECTORIES

Matija Svetina, Maja Zupančič and Melita Puklek Levpušček

Oddelek za psihologijo, Univerza u Ljubljani, Slovenia

Individuals employ different kinds of strategies when coping with their everyday problems and attaining their aspirations. Although the use of these strategies relies on a wide variety of both internal and external factors, Baltes et al. identified three types of approaches individuals most often use to meet their goals: selection, optimisation, and compensation. The selection refers to specification of goals (elective selection) or search for new goals when previous ones cannot be attained (loss-based selection). The optimisation refers to allocating one's time and efforts in attaining (selected) goals. The compensation refers to acquiring both new skills and resources to achieve the (selected) goals when goals were found hard to attain. Most of the findings regarding the use of these approaches address the adaptation to the old age; the main aim of the present study was to gain more insight into the developmental trajectories of life management strategies across the whole period of adulthood. An instrument proposed by Freund and Baltes was applied to 651 individuals aged 18 to 86 years. The data suggested that all strategies but elective selection decreased with age, mostly with more significant spurts in late adulthood. The results also revealed males to exhibit the highest level of strategy use in middle adulthood, and females to show consistent decline of strategy use throughout the adult years. The developmental implications of these findings are further discussed.

DOPRINOS PROVJERI KONSTRUKTNE VALJANOSTI UPITNIKA SAMOISKAZA RIZIČNOG I DELINKVENTNOG PONAŠANJA MLADIH

Daniela Šincek

Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska

Marina Ajduković

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

Silvija Ručević

Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska

Kao doprinos provjeri konstruktne valjanost Upitnika samoiskaza rizičnog i delinkventnog ponašanja mladih (SRDP-2007) ispitana je povezanost rezultata na njegovih pet subskala (*Prekršajna i lakša delikventna ponašanja; Nepoželjna normativna ponašanja; Korištenje ili zlouporaba psihoaktivnih tvari; Nasilničko ponašanje u bliskim odnosima, Teške krađe, provale i razbojništvo*) s rezultatima koji su postignuti na dvije subskale poznatog upitnika Achenbacha Samoiskaz ponašanja mladih (SPM) – Delinkventno ponašanje i Agresivnost.

Ispitivanje je provedeno u Osijeku i Zagrebu na uzorku od 726 mladića starih od 16 do 20 godina, prosječne dobi 17,76 godina ($SD = .678$).

U skladu s nalazima dobivenim pri konstrukciji upitnika SRDP-2007 međusobne korelacije subskala se kreću od .28 do .57, a korelacije subskala s ukupnim rezultatom su u rasponu od .62 do .89. Korelacije subskala i ukupnog rezultata SRDP-2007 sa skalama SPM-a se kreću od .33 do .54 za Delinkventno ponašanje, te od .24 do .49. za Agresivno ponašanje. Rezultati subskala Samoprocjene ponašanja mladih Delinkventno ponašanje i Agresivnost međusobno koreliraju .68.

U skladu s kriterijima T.M. Achenbacha sudionici su se s obzirom na rezultate na dvije subskale SPM naknadno podijelili u tri skupine : 1. sudionici do 83. percentila (skupina iz normalne populacija) 2. sudionici od 84. do 90. percentila (tzv. granična skupina) i 3. sudionici čiji je rezultata od 90 percentila na više (skupina iz kliničke populacije) (Achenbach, 1991a). Analizama varijance utvrđeno je da se ove tri skupine značajno razlikuju na skalama SRDP-2007. Očekivano, skupine s normalnim rezultatima na skalama SPM-a su imale najniže rezultate na svim subskalama SRDP-2007, dok su skupine s kliničkim rezultatima na subskalama SPM-a imale najviše rezultate na SRDP-2007.

Navedeni nalazi idu u prilog konstruktnoj valjanosti upitnika SRDP-2007.

ODNOS SEKSUALNOG PERFEKCIONIZMA I NEKIH DIMENZIJA SEKSUALNOSTI

Marijana Šunjić i Ivana Škegro

Sveučilište u Mostaru, BiH

Seksualni perfekcionizam definira se kao postavljanje ekstremno visokih standarda i očekivanja od sebe u domeni seksualnih odnosa. Snell i Rigdon (1995) pretpostavili su postojanje različitih faceta seksualnog perfekcionizma: sebi usmjeren perfekcionizam, percipirana društveno uvjetovana očekivanja, partneru usmjeren perfekcionizam, partnerov sebi usmjeren perfekcionizam i percipirani partnerov perfekcionizam.

Dosadašnja istraživanja pokazuju povezanost seksualnog perfekcionizma s nekim konstruktima iz područja psihologije ljudske seksualnosti, kao što su seksualna svjesnost i stilovi privrženosti (Snell i Rigdon, 2001), no nema podataka o istraživanjima povezanosti seksualnog perfekcionizma s nekim drugim komponentama ljudske seksualnosti kao što su seksualna depresivnost, seksualno samopoštovanje ili seksualna preokupacija.

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi odnose seksualnog perfekcionizma s nekim dimenzijama seksualnosti, te općim zadovoljstvom životom i zadovoljstvom seksualnim životom.

U ispitivanju je sudjelovalo 180 studenata (82 žene i 98 muškaraca), prosječne dobi od 22 godine. U ispitivanju su korišteni: The Multidimensional Sexual Perfectionism Questionnaire (MSPQ) (Snell, 1996), Skala općeg zadovoljstva životom (Penezić, 1996), Rosenbergova skala samopoštovanja (Rosenberg, 1965), te upitnik s pitanjima o sociodemografskim značajkama.

Rezultati pokazuju kako je seksualni perfekcionizam unitarni konstrukt, odnosno da se radi o jednofaktorskoj strukturi. Nadalje, utvrđeno je kako muškarci imaju izraženiji seksualni perfekcionizam od žena, a dobivena je značajna povezanost seksualnog perfekcionizma sa seksualnom depresivnošću, seksualnim samopoštovanjem, općim zadovoljstvom životom i zadovoljstvom seksualnim životom.

Analogno rezultatima dosadašnjih istraživanja (Frost, Marten, Lahart i Rosenblate, 1990) koja jasno pokazuju povezanost perfekcionizma s nizom poteškoća u osobnom i socijalnom području ljudskog funkcioniranja, ovo istraživanje ukazuje na važnu ulogu seksualnog perfekcionizma u domeni seksualnih veza.

DINAMIKA IZVOĐENJA ZADATAKA FITTISOVOG TAPPING-A SLOBODNIM I NAMETNUTIM RITMOM

Ana Šuto i Ana Brečić

Filozofski fakultet Mostar, BiH

U osnovi dinamike izvođenja psihomotornih zadataka nalaze se procesi vezani za kognitivne i motorne strukture, čije aktivnosti osciliraju u funkciji vremena. Kognitivnu komponentu odražava $1/f$ odnos na području niskih frekvencija spektra (od 0 do 0.1 Hz), dok motornu komponentu aktivnosti odražava $1/f^2$ odnos na području visokih frekvencija (od 0.1 do 0.4 Hz) (Gilden, 2001). Dinamiku izvođenja zadataka Fittsovog tappinga karakterizira $1/f$ odnos, dok diferencijacija udjela kognitivne i motorne komponente u funkciji promjene težine ovih zadataka nije zadovoljavajuća (Manenica i Brečić, 2008).

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati kakva je dinamika izvođenja zadataka Fittsovog tappinga slobodnim i nametnutim ritmom, u funkciji promjena težine zadataka.

U istraživanju je sudjelovalo 12 ispitanica, koje su obavljale po 6 zadataka Fittsovog tapping-a, težine od jedan do šest bita u trajanju od pet minuta. U prvom dijelu ispitivanja ispitanice su izvodile zadatak slobodnim ritmom, dok je u drugom dijelu ispitivanja ritam bio nametnut i odgovarao je tempu obavljanja zadatka od šest bita. Kontinuirano se registriralo vrijeme između sukcesivnih kucaja u ciljeve (intertap intervali). Nakon svakog zadatka ispitanice su procjenjivale njegovu težinu na Borgovoj skali (Borg, 1973).

Spektralnom analizom intertap intervala se utvrdilo da dinamiku izvođenja zadataka Fittsovog tapping-a slobodnim ritmom karakterizira $1/f$ odnos, s tim da nema značajnih promjena u nagibima pravaca u funkciji promjena težine zadataka. Kod izvođenja zadataka nametnutim ritmom $1/f$ odnos je izostao. Odnos $1/f$ oznaka je kompleksnosti dinamičkog sustava koji ima visoku sposobnost adaptacije na vanjske utjecaje. Čini se da je u situaciji nametnutog ritma, kao ekstrinzičnog faktora, utjecaj istog dominantan, zbog čega izostaje pojava $1/f$ odnosa. Rezultati pokazuju: kada je ritam rada reguliran izvana, dinamika psihomotorne aktivnosti se mijenja iako se radi o jednakim psihomotornim zadacima.

STAVOVI UČENIKA OSNOVNE ŠKOLE MJERENI TESTOM IMPLICITNIH ASOCIJACIJA

Jasmina Tomašić

Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska

Razvojem dualnih modela stavova pojavile su se nove tzv. implicitne mjere stavova. Ovim mjerama stavova namjerava se zahvatiti evaluacije koje se automatski aktiviraju u prisutnosti objekta stava (pravoj ili simboličkoj), a obično se pojavljuju bez potpune svjesnosti ili kontrole subjekta (Greenwald i Banaji, 1994).

Jedna od najčešće korištenih implicitnih mjera stavova jest „Test implicitnih asocijacija“ (IAT, Greenwald, McGhee i Schwartz, 1998). Temelji se na razlici u vremenu reakcije pri kategoriziranja različitih pojmova te pozitivnih ili negativnih atributa. Pretpostavka je da se pridjevi i pojmovi kategoriziraju brže ukoliko su sukladni (cvijeće + pozitivni) no ukoliko nisu (cvijeće + negativno).

Postojanje implicitnih stavova korištenjem „Test implicitnih asocijacija“ dobro je dokumentirano na odrasloj populaciji dok su istraživanja na djeci znatno rjeđa. Cilj ovog rada bio je provjeriti postojanje implicitnih stavova za kategorije „stariji-mlađi“ na uzorku djece viših razreda osnovne škole. Željelo se utvrditi postoji li razlika u izraženosti implicitnih mjera s obzirom na dob (dvanaest, trinaest i četrnaest godina) i spol (muški/ženski). Ispitivanje je provedeno na uzorku N=96 učenika šestih (N=23), sedmih (N=39) i osmih razreda (N=34) osnovne škole (46 djevojčica i 50 dječaka). U sve tri dobne skupine pronađena je preferencija mladih u odnosu na stare osobe, tj. bilo je potrebno kraće vrijeme za kategorizaciju fotografije mladih osoba uz pozitivne pridjeve te fotografija starih osoba uz negativne pridjeve no obrnuto. Nije utvrđen utjecaj dobi, kao ni utjecaj spola na veličinu implicitnih stavova. Dobiveni rezultati u skladu su hipotezom koju su postavili Fazio i Olson (2003) o stabilnosti implicitnih stavova tijekom života.

RAZLIKE U PROCJENJIVANJU DJEČJE HIPERAKTIVNOSTI IZMEĐU RODITELJA I TRENERA

Tatjana Tubić

Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Špela Golubović

Medicinski Fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Imperativ rane identifikacije hiperaktivnosti je uvažavanje što većeg broja različitih izvora informacija o ispitivanom svojstvu. Osnovni cilj ovog rada se odnosi na utvrđivanje razlika u procjenjivanju hiperaktivnosti djece između roditelja i četiri trenera u ulozima nezavisnih procjenjivača. Uzorkom je obuhvaćeno 133 djece od 5 do 9 godina oba spola koja se institucionalizirano bave fizičkim aktivnostima kod navedenih trenera najmanje šest mjeseci, a hiperaktivnost je ispitivana primjenom Konersove skale. Podaci su prikupljeni u okviru šireg naučno-istraživačkog projekta „Integralni razvoj, fizička aktivnost i aberantno ponašanje predškolske dece“ koji realizira Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja Univerziteta u Novom Sadu, a financira Ministarstvo za nauku i zaštitu životne sredine Srbije. Dobiveni rezultati ukazuju da se roditelji i treneri statistički značajno razlikuju u procjenama indikatora hiperaktivnog ponašanja. Dok su procjene trenera pomaknute prema višim vrijednostima ($AS1=19.75$; $AS2=20.04$; $AS3=21.55$; $AS4=14.32$), procjene roditelja su znatno niže ($AS=8.46$). Rasipanje rezultata je kod svih trenera manje nego kod roditelja ($SD1=4.26$; $SD2=3.54$; $SD3=2.67$; $SD4=3.84$, odnosno $SD=4.43$). S obzirom da su sva četiri trenera i roditelji procjenjivali istu djecu, primjetan je visok stupanj nesuglasnosti, ne samo kada se promatra cjelokupna statistika, već i pri procjeni pojedine djece. Po procjeni trenera, od 57% do 95.5% djece bi bilo svrstano u hiperaktivne, a po procjeni roditelja samo 2.25% djece! Sve korelacije odgovarajućih procjena među trenerima su srednje, do visoke, i statistički su značajne na nivou 0.01, dok između trenera i roditelja nije utvrđena nijedna statistički značajna korelacija.

DIJETE S ADHD/ADD-OM

Tena Velki i Mirna Velki

*Udruga za poremećaj pozornosti (ADD) i poremećaj pozornosti s hiperaktivnošću (ADHD)
„Živo srebro“, Osijek, Hrvatska*

Istraživanja su pokazala kako prevalencija ADHD/ADD-a kod djece školske dobi iznosi od 3-5%. Takva djeca često bivaju karakterizirana kao zločesta, a njihov poremećaj ostaje neprepoznat što dovodi do brojnih kratkoročnih i dugoročnih posljedica. Radeći s takvom djecom naišli smo na niz situacija koje su izrazito neugodne i za hiperaktivnu djecu, kao i za njihove roditelje, a koje su njihova svakodnevnica. Svrha ovog poster prikaza je upoznati stručnjake, ali i širu javnost s poteškoćama i simptomima s kojima se susreće hiperaktivno dijete te nekim od mogućih načina pomoći toj djeci. S tim ciljem prikazali smo tri najčešće situacije u kojima dolaze do izražaja problemi u ponašanju hiperaktivne djece. To su situacije kada se dijete nalazi u školi, gdje najčešće za vrijeme sata gubi pažnju, opada mu koncentracija, zabavlja se i ujedno ometa druge učenike, kada je dijete kod kuće, gdje ne sluša roditelje, gubi koncentraciju pri obavljanju uobičajenih kućanskih aktivnosti ili impulzivno reagira u igri s bratom/sestrom, i kada se dijete nalazi na igralištu, gdje zbog svoje impulzivnosti i slabijih socijalnih vještina ne biva uključeno u igru s vršnjacima. Ujedno smo na ovom prikazu i dali neke preporuke koje bi trebale hiperaktivnom djetetu olakšati navedene situacije.

STRATEGIJE PREVLAĐAVANJA STRESA U KONTEKSTU REFORMULIRANE TEORIJE OSJETLJIVOSTI NA POTKRJEPLJENJE

Dragan Žuljević

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija

U istraživanjima relacija modela ličnosti i strategija prevladavanja, Teorija osjetljivosti na potkrjepljenje Jeffreya Graya je relativno zapostavljena. U nama dostupnim rezultatima istraživanja, njome se bavi Eamon Ferguson i to posredno, istražujući relacije Eysenckovog PEN modela i prevladavanja, te rezultate interpretira u okvirima Grayove teorije (Ferguson 2001). Autor primjenjuje objedinjenu faktorsku analizu slijedeći stav Sommerfelda i McCraea da strategije prevladavanja i ličnost treba smatrati dijelovima kontinuuma kome je u osnovi adaptacija. Bazične osobine, koje su posljedica adaptacije, sudjeluju u oblikovanju strategija prevladavanja koje su forma adaptacije na aktualne zahtjeve sredine. To ne znači da inventari ličnosti i upitnici strategija prevladavanja imaju isti predmet mjerenja, već da ih umjesto linearne determiniranosti prevladavanja ličnošću treba promatrati kao konceptualno i strukturalno povezane (Costa, Sommerfeld, McCrae, 1996). Slijedeći smjernice ovog istraživanja, nama je cilj bio istom metodologijom direktno ispitati strukturalnu povezanost navedenih modela.

Uzorak je obuhvatio 297 ispitanika, prosječne starosti 21.5 godinu. Primijenjeni su Upitnik za procjenu osjetljivosti na potkrjepljenje (UOP; Mitrović, Smederevac i Čolović, 2008) te Indikator strategija prevladavanja (CSI; Amirkhan, 1990). Na rezultatima subskala oba upitnika provedena je objedinjena analiza glavnih komponenti (SPSS 15). Ekstrahirane komponente dovedene su u Promax poziciju s Kaiserovom normalizacijom. Izdvojene su tri nulto korelirane komponente koje ukupno objašnjavaju 68.81% varijance. Prva komponenta okuplja Izbjegavajuće strategije, te Anksioznost, Blokiranje i Bježanje. Druga komponenta okuplja isključivo dimenzije ličnosti odnosno Impulzivnost i Borbu, dok treća okuplja strategije prevladavanja odnosno Usmjerenost na problem, te Traženje socijalne potpore. Nalaz upućuje na zaključak da jedino izbjegavajuće strategije prevladavanja imaju korespondenta u varijablama ličnosti i to u sistemu bihevioralne aktivacije, te Borbi i Bježanju kao dijelovima sistema Borba-Bježanje-Blokiranje. Bit će diskutirane teorijske i praktične implikacije ovih nalaza.

3

19. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

**OKRUGLI STOLOVI /
ROUND TABLES**

19TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

B

PRIMJENA SUVREMENIH TEHNOLOGIJA U PSIHOLOGIJSKOM TESTIRANJU

Damir Ljubotina

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Jedan od važnih smjerova razvoja psihologijskog testiranja predstavlja kompjuterska primjena psihologijskih testova uz dodatnu mogućnost korištenja Interneta kao medija primjene. Primjena suvremenih tehnologija u ovom slučaju unosi znatno više novih novih elemenata u psihologijsko testiranje od samo još jednog dodatog načina prezentacije testovnih zadataka.

Neke od predloženih tema za raspravu na okruglom stolu:

Kakve formalno-pravne promjene donosi kompjuterska primjena testova u skladu sa smjericama Međunarodne komisije za testove?

Koje nove informacije u psihometrijskom smislu nudi kompjuterska primjena testova?

Koje nove oblike zadataka omogućuju kompjuterski sustavi za testiranje?

Što u teorijskom i praktičnom smislu nude novi koncepti poput adaptivnog testiranja?

Koje prednosti i moguće nedostatke ove promjene donose korisnicima?

Na okruglom stolu bit će prezentirane mogućnosti novog kompjuterskog sustava za testiranje koji razvija Centar za psihodijagnostičke instrumente u okviru tehnologijskog projekta Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH.

UPRAVLJANJE TALENTIMA U VRIJEME RECESIJE: NAJBOLJI ODLAZE ILI OSTAJU?

Marino Miloš

Privredna banka Zagreb d.d., Hrvatska

Ključno pitanje okruglog stola jest stvarna ili umjetno stvorena dvojba: Nalaze li najbolji talenti u vrijeme recesije još lakše nove pozicije i odlaze iz postojećih tvrtki ili su sretni što imaju bilo kakav posao i manje pomišljaju na odlazak?

Sudionici Okruglog stola pokušat će odgovoriti na sljedeća pitanja:

Kakvi su alati na raspolaganju stručnjacima u području upravljanja ljudskim potencijalima pri upravljanju i kontroli tih procesa?

Mogu li i kako spriječiti odlazak najboljih?

Razlikuju li se i u čemu mogući pristupi upravljanju talentima u vrijeme konjunktura od onoga u vrijeme recesije?

O konkretnim iskustvima nekih od vodećih hrvatskih tvrtki na ovom okruglom stolu razgovarat će psiholozi angažirani u njihovim službama za upravljanje ljudskim potencijalima.

STUDIJI PSIHLOGIJE U HRVATSKOJ: STANJE I PERSPEKTIVE

Vlasta Vizek Vidović

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Ove godine obilježavamo 80 godina od početka studija psihologije u Hrvatskoj započetog 1929. godine, osnivanjem samostalne katedre za psihologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Studij psihologije od tada doživljavao je različite izmjene, a posljednja se odnosi na prilagodbu studija načelima Bolonjskog procesa. Cilj Okruglog stola jest rasprava o iskustvima vezanim uz posljednje izmjene studija u okviru Bolonjskog procesa nakon što je prva generacija studenata završila preddiplomske studije. Poziv za sudjelovanje na okruglom stolu upućen je voditeljima svih studija psihologije u Hrvatskoj, te Hrvatskoj psihološkoj komori.

Predložene su sljedeće teme za raspravu na Okruglom stolu:

1. U kojoj je mjeri bolonjski model preddiplomskih i diplomskih studija prikladan za studij psihologije?
2. Koje su uočene prednosti i nedostaci u dosadašnjoj provedbi novog sustava?
3. Koje su mogućnosti za poboljšanje sadašnjeg modela studija?
4. Koliko je sadašnji studij psihologije usklađen s potrebama prakse?
5. Jesu li kurikulumi studija psihologije doista usmjereni na razvoj profesionalnih kompetencija kao ishoda studiranja?

19. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

19TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

**POSLIJEKONFERENCIJSKA
RADIONICA /
POST-CONFERENCE
WORKSHOP**

B

R - PROGRAM ZA STATISTIČKU OBRADU PODATAKA - UVODNA RADIONICA

Blaž Rebernjak

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

Dražen Urch

Centar za psihodijagnostičke instrumente, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska

R je programski paket slobodnog koda za manipulaciju, obradu te grafičko prikazivanje podataka. Program je vrlo raznovrstan i omogućuje primjenu široke lepeze najsuvremenijih statističkih postupaka. Cilj radionice jest upoznavanje polaznika s osnovnim principima funkcioniranja programskog paketa te provođenje nekih statističkih analiza. Tijekom radionice polaznici će steći bazične kompetencije potrebne za rad u R-u, što uključuje upoznavanje s logikom R jezika, rad s "paketima" te izvođenje jednostavnih naredbi na računalu. Naučit će kako učitati datoteke iz SPSSa i Excela te kako izvoditi jednostavne manipulacije podacima. U sklopu radionice obradit će se sljedeći statistički postupci: deskripcija i grafičko prikazivanje podataka te računanje mjera povezanosti i nekih metoda inferencijalne statistike. Radionica će se sastojati od kratkog uvoda (15 minuta) te dva bloka praktičnog rada na računalima (svaki blok po 90 minuta). Od polaznika se očekuje znanje iz osnova rada na računalu i poznavanje navedenih statističkih postupaka.

19. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

**ADRESE AUTORA /
AUTHORS' ADDRESSES**

19TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

B

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Ačić Gordana	Muzička škola „V. Vučković“, Beograd, Srbija	-
Agostini Tiziano	Dipartimento di Psicologia „G. Kanizsa“, Università di Trieste, Italy	agostini@units.it
Ajduković Dean	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	dajdukov@ffzg.hr
Ajduković Marina	Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska	marina@dpp.hr
Arambašić Lidija	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	lidija.arambasic@ffzg.hr
Arnaudova Sofija	Filozofski fakultet Skopje, Makedonija	sofija.arnaudova@fzf.ukim.edu.mk
Arnaudova Violeta	Filozofski fakultet Skopje, Makedonija	viki@fzf.ukim.edu.mk
Baayen Harald	Department of Linguistics, University of Alberta, Edmonton, Canada	baayen@ualberta.ca
Babarović Toni	Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska	toni.babarovic@pilar.hr
Baćanac Ljubica	Republički zavod za sport, Beograd, Srbija	ljbacanac@yahoo.com
Bajs Marina	Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska	marina_bajs@yahoo.com
Bajšanski Igor	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska	sibajsan@ffri.hr
Bakotić Marija	Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb, Hrvatska	mbakotic@imi.hr
Banai Benjamin	Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska	benjamin.banai@gmail.com
Baranović Branislava	Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Institut za društvena istraživanja, Zagreb, Hrvatska	-
Barić Renata	Kineziološki fakultet Zagreb, Hrvatska	rjurinic@kif.hr
Barišić Marijana	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Mostar, BiH	marijana.barisicc@gmail.com
Bašić Josipa	Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska	basic@erf.hr

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Baucal Aleksandar	Filozofski fakultet Beograd, Srbija	-
Beara Vladan	Centre for War Trauma Novi Sad, Serbia	bearze@neobee.net
Bilbija Mirjana	Dom za decu i omladinu ometenu u mentalnom razvoju-Sremčica, Beograd, Srbija	-
Blagotić Aleksandar	Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia	aca.blagotic@gmail.com
Blažinčić Silvija	Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska	sblazincic@gmail.com
Bodroža Bojana	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	bojana.bodroza@gmail.com
Bonetti Giacomo	Dipartimento di Psicologia „G. Kanizsa“, Università di Trieste, Italy	-
Børretzen Suzanne	University of Oslo, Norway	suzannb@student.uio.no
Brajović Senka	GfK Centar za istraživanje tržišta, Zagreb, Hrvatska	senka.brajovic@gfk.hr
Bratko Denis	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	dbratko@ffzg.hr
Brečić Ana	Filozofski fakultet Mostar, BiH	brecic@gmail.com
Brkić Jelena	Fakultet politickih nauka, Sarajevo, BiH	brkicj@fpn.unsa.ba; brkic.jelena@ gmail.com
Bucik Valentin	Department of Psychology, University of Ljubljana, Slovenia	tine.bucik@ff.uni-lj.si
Buhin Larisa	Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia	larisabuhin@gmail.com
Bujas Petković Zorana	Psihijatrijska bolnica za djecu i mladež, Zagreb, Hrvatska	-
Buljan Culej Jasminka	Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Zagreb, Hrvatska	-
Buško Vesna	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	vbusko@ffzg.hr
Butković Ana	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	abutkovi@ffzg.hr

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Cakić Lara	Učiteljski fakultet u Osijeku, Hrvatska	laracak@yahoo.com
Chiappetta Angelo	UOC Chirurgia, Schio, Italy	-
Crnković Maja	KB"Sestre milosrdnice", Klinika za dječje bolesti, Zagreb, Hrvatska	crnkovic_majal@yahoo.com
Čehajić-Clancy Sabina	Sarajevo School of Science and Technology (Political Science department), BiH	sabina.cehajic@ssst.edu.ba
Čolović Petar	Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia	-
Čorkalo Biruški Dinka	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	dcorkalo@ffzg.hr
Ćubela Adorić Vera	Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska	vcubela@unizd.hr
Ćurković Natalija	Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Zagreb, Hrvatska	natalija.curkovic@ncvvo.hr
Ćurković Tomislav	Škola za cestovni promet Zagreb, Hrvatska	-
Delač Horvatinčić Ivana	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	vanchidel@gmail.com
Denkova Frosina	Filozofski fakultet Skopje, Makedonija	frosinadenkova@gmail.com
Dinić Bojana	Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	bojana.dinic@eunet.yu
Divčić Branka	KB"Sestre milosrdnice", Klinika za dječje bolesti, Zagreb, Hrvatska	brankad2000@yahoo.com
Dolenec Tomislav	Privredna banka Zagreb d.d., Hrvatska	tomislav.dolenec@pbz.hr
Domijan Dražen	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska	ddomijan@ffri.hr
Dušanić Srđan	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Banja Luka, BiH	dusanic@teol.net
Đapo Nermin	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sarajevo, BiH	nermin.djapo@ff.unsa.ba

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Elcheroth Guy	University of Lausanne, Switzerland	guy.elcheroth@unil.ch
Elezović Ines	Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Zagreb, Hrvatska	-
Eminović Fadilj	Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija	emin73@eunet.yu
Fazlić Salminka	“Eureka” Organizacija za pomoć i podršku nadarenoj djeci i mladima, Sarajevo, BiH	salminka@gmail.com
Ferić Ivana	Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska	Ivana.Feric@pilar.hr
Filipović Đurđević Dušica	Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia	dmfilipo@f.bg.ac.rs
Franco Fabia	Middlesex University, London, United Kingdom	f.franco@mdx.ac.uk
Funke Joachim	Department of Psychology, University of Heidelberg, Germany	joachim.funke@psychologie.uni-heidelberg.de
Galić Zvonimir	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	zvonimir.galic@ffzg.hr
Galmonte Alessandra	University of Verona, Italy	alessandra.galmonte@univr.it
Gavrilov-Jerković Vesna	Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	jerkovso@eunet.yu
Golubović Špela	Medicinski Fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija	gale@neobee.net
Gračanin Asmir	Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska	asmirg@gmail.com
Gregov Ljiljana	Sveučilište u Zadru, Hrvatska	ljgregov@unizd.hr
Greiff Samuel	Department of Psychology, University of Heidelberg, Germany	samuel.greiff@psychologie.uni-heidelberg.de
Gulan Tanja	Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska	tanja.gulan@gmail.com
Hadžiahmetović Nina	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sarajevo, BiH	n.hadziahmetovic@gmail.com
Hagtvet Knut A.	University of Oslo, Norway	k.a.hagtvet@psykologi.uio.no

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Hedrih Vladimir	Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Niš, Serbia	vhedrih@filfak.ni.ac.rs
Herzmann Grit	Department of Psychology, Humboldt University, Berlin, Germany	grit.herzmann@cms.hu-berlin.de
Hildebrandt Andrea	Department of Education, Humboldt University, Berlin, Germany	Andrea.Hildebrandt@IQB.hu-berlin.de
Hrlović Dženana	“Eureka” Organizacija za pomoć i podršku nadarenoj djeci i mladima, Sarajevo, BiH	dzenanahrlovic@gmail.com
Hromatko Ivana	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	ihromatk@ffzg.hr
Huić Aleksandra	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	ahuic@ffzg.hr
Irić Nada	Dom za decu i omladinu ometenu u mentalnom razvoju-Sremčica, Beograd, Srbija	emin73@eunet.yu
Ivanec Dragutin	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	divanec@ffzg.hr
Ivanković Palmira	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	syrian_oasis@yahoo.com
Ivanov Lozena	Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska	livanov@unizd.hr
Janig Herbert	Department of Psychology, University of Klagenfurt, Austria	herbert.janig@uni-klu.ac.at
Jelić Margareta	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	mjelic@ffzg.hr
Jerković Ivan	Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	psiholog@unsff.ns.ac.yu
Jerneić Željko	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	zjerneic@ffzg.hr
Jokić Boris	Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Institut za društvena istraživanja, Zagreb, Hrvatska	boris@idi.hr
Jokić-Begić Nataša	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	njbegic@ffzg.hr

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Jovanović Veljko	Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	j.veljko@yahoo.com
Jovanović Vitimir	Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet Beograd, Srbija	-
Jurin Tanja	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	tanja.jurin@gmail.com
Jurkin Marina	Sveučilište u Zadru, Hrvatska	mjurkin@unizd.hr
Kada Olivia	Carinthia University of Applied Sciences, Feldkirchen, Austria	o.kada@fh-kaernten.at
Kamenov Željka	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	zkamenov@ffzg.hr
Kardum Igor	Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska	kardum@ffri.hr
Kašić Kristina	Filozofski fakultet Niš, Srbija	kristina.kasic@yahoo.com;
Keye Doris	Department of Education, Humboldt University, Berlin, Germany	doris.keye@IQB.hu-berlin.de
Klarin Mira	Sveučilište u Zadru, Hrvatska	mklarin@unizd.hr
Knezović Zvonimir	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	zknezovi@ffzg.hr
Kolenović-Đapo Jadranka	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sarajevo, BiH	jadranka.kolenovic-djapo@ff.unsa.ba
Kolesarić Vladimir	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska	vkolesar@ffzg.hr
Kolić-Vehovec Svjetlana	Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska	skolic@ffri.hr
Korać Hana	Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet Beograd, Srbija	vkhana@gmail.com
Koso Maida	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sarajevo, BiH	maida.koso@ff.unsa.ba
Košćec Adrijana	Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb, Hrvatska	akoscec@imi.hr
Kovač Snježana	Škola za cestovni promet Zagreb, Hrvatska	snjezana.kovac@zg.t-com.hr

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Ković Vanja	Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia	vanja2200@yahoo.com
Kozina Mihael	5. gimnazija, Zagreb, Hrvatska	mihael.kozina@gmail.com
Križanić Valerija	Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska	valerija.krizanic@gmail.com
Krupić Dino	Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska	dino.krupich@gmail.com
Kurtović Ana	Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska	anakurtovic@yahoo.com
Lakić Siniša	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Banja Luka, BiH	sinisalacic@googlemail.com
Lamza Posavec Vesna	Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska	Vesna.Lamza@pilar.hr
Lauri Korajlija Anita	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	alauri@ffzg.hr
Levačić Jelena	Sveučilište u Zadru, Hrvatska	jlevac@unizd.hr
Littvay Levente	Department of Political Science, Central European University, Budapest, Hungary	littvayl@ceu.hu
Lombardi Elisa	Dipartimento di Psicologia „G. Kanizsa“, Università di Trieste, Italy	-
Low Ajana	Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	alow2@ffzg.hr
Luccio Riccardo	Dipartimento di Psicologia „G. Kanizsa“, Università di Trieste, Italy	luccio@psico.units.it
Lučev Ivana	Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, Hrvatska	ivana.lucev@imin.hr
Ljubotina Damir	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	dljuboti@ffzg.hr
Magoč Andreja	Elementary school Antun Bauer Vukovar, Croatia	andreja.magoc@yahoo.com
Major Agota	Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	majoragota@hotmail.com
Manenica Ilija	Sveučilište u Zadru, Hrvatska	manenica@unizd.hr
Marčinko Ivana	Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska	marcinko.iv@gmail.com
Marinović Mladen	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	marin@kset.org

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Markanović Dragana	Katedra za psihologiju, Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska	dragana.markanovic@vk.t-com.hr
Marušić Iris	Institut za društvena istraživanja - Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb, Hrvatska	iris@idi.hr
Maslić Seršić Darja	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	dmaslic@ffzg.hr
Matanović Jelena	Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	matanovic.j@gmail.com
Matešić Krunoslav	Centar za obrazovanje nastavnika, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	kmatesic@ffzg.hr
Matešić, ml. Krunoslav	Centar za edukacije i istraživanja, Naklada Slap, Zagreb, Hrvatska	krunoslavm@nakladaslap.com
Mentus Tatjana	Filozofski fakultet Beograd, Srbija	mentust@gmail.com
Mesarić Marina	Privredna banka Zagreb d.d., Hrvatska	marina.mesaric@pbz.hr
Mihaljević Silvija	OŠ A. Mihanovića, Osijek, Hrvatska	silvija.mihaljevic@os.htnet.hr
Mihić Ivana	Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	imihic@ff.ns.ac.yu
Mihić Josipa	Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska	jmihic@erf.hr
Mihić Vladimir	Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	mihic@ff.ns.ac.yu
Mijatović Luka	Filozofski fakultet Beograd, Srbija	luka.mijatovic@gmail.com
Mikac Una	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	una10@yahoo.com
Mikloušić Igor	Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska	igor.miklousic@pilar.hr
Milas Goran	Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska	Goran.Milas@pilar.hr
Milin Petar	Department of Psychology, University of Novi Sad & Laboratory for Experimental Psychology, University of Belgrade, Serbia	pmilin@ff.ns.ac.yu
Miloš Marino	Privredna banka Zagreb d.d., Hrvatska	marino.milos@pbz.hr

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Milovanović- Minić Milka	Dom za decu i omladinu ometenu u mentalnom razvoju-Sremčica, Beograd, Srbija	-
Minić Jelena	Filozofski fakultet Kosovska Mitrovica, Kosovo	jminic@yahoo.com
Misira Maja	“Eureka” Organizacija za pomoć i podršku nadarenoj djeci i mladima, Sarajevo, BiH	maja_ira@hotmail.com
Mlačić Boris	Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska	Boris.Mlacic@pilar.hr
Modić Stanke Koraljka	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	kmstanke@ffzg.hr
Mossige Svein	Norwegian Social Research, Oslo, Norway	svein.mossige@nova.no
Mujagić Amela	Pedagoški fakultet, Univerzitet u Bihaću, BiH	amela_m@bih.net.ba
Nadler Arie	Tel Aviv University, Israel	arie@post.tau.ac.il
Nakić Sandra	KB”Sestre milosrdnice”, Klinika za dječje bolesti, Zagreb, Hrvatska	sandra.nakic14@gmail.com
Nedeljković Jasmina	Faculty of Legal and Business Studies, Business Psychology, Novi Sad., Serbia	jasmina.nedeljkovic@gmail.com
Nekić Marina	Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska	marina@unizd.hr
Nešić Vladimir	Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia	vanja@junis.ni.ac.yu
Nikić Radmila	Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija	emin73@eunet.yu
Nikolić Matilda	Sveučilište u Zadru, Hrvatska	mnikolc@unizd.hr
Niškanović Jelena	Institut za zaštitu zdravlja Republike Srpske, Banja Luka, BiH	jelena_niska@yahoo.com
Novak Miranda	Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Hrvatska	mnovak@erf.hr
Oberauer Klaus	University of Zurich, Switzerland	k.oberauer@psychologie.uzh.ch
Obradović Vladimir	Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Hrvatska (u mirovini)	vladimir.obradovic@zg.t-com.hr

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Obrenović Joviša	Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia	meverest@eunet.yu
Ogresta Jelena	Department of Social Work, Faculty of Law, Zagreb, Croatia	jogresta@pravo.hr
Okanović Predrag	Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	okanovici@neobee.net
Opsenica Kostić Jelena	Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Niš, Serbia	jela.ops@gmail.com
Pacić Sanela	Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija	-
Pahljina-Reinić Rosanda	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska	rosanda@ffri.hr
Parmač Maja	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	mparmac@ffzg.hr
Pavin Ivanec Tea	Institut za društvena istraživanja - Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Zagreb, Hrvatska	tea@idi.hr
Pavlin-Bernardić Nina	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	nbernardi@ffzg.hr
Pavlović Bojan	Filozofski fakultet Sarajevo, BiH	bokepavl@hotmail.com
Pećnik Ninoslava	Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska	ninapecnik@net.hr
Pedović Ivana	Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Niš, Serbia	ivana.pedovic@gmail.com
Penezić Zvezdan	Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska	zvjezdan@unizd.hr
Penić Sandra	University of Lausanne, Switzerland	sandra.penic@unil.ch
Perčević Robert	Forschungsstelle für Psychotherapie, Universitätsklinikum Heidelberg, Germany	r.percevic@gmail.com
Petrović Danijela	Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet Beograd, Srbija	dspetrov@f.bg.ac.rs
Petrović Jelica	Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	petrovicns@ptt.yu

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Petrović Nebojša	Filozofski fakultet Beograd, Srbija	npetrovi@f.bg.ac.rs
Pinter Darko	Dječji vrtić "Sunce", Zagreb, Hrvatska	darko.pinter@zg.htnet.hr
Poljak Ivica	Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Hrvatska	-
Popadić Dragan	Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet Beograd, Srbija	dpopadic@f.bg.ac.rs
Popov Boris	Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	boris.popov@unsff.ns.ac.yu
Popov Stanislava	Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	stanislava.popov@gmail.com
Prenda Suzana	Sveučilište u Zadru, Hrvatska	suzana.prendja@gmail.com
Proroković Ana	Sveučilište u Zadru, Hrvatska	aprorokovic@unizd.hr
Prot Franjo	Faculty of Kinesiology, University of Zagreb, Hrvatska	pipo@kif.hr
Puklek Levpušček Melita	Oddelek za psihologijo, Univerza u Ljubljani, Slovenia	melita.puklek@ff.uni-lj.si
Radošević- Vidaček Biserka	Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb, Hrvatska	bvidacek@imi.hr
Radovanović Dobrivoje	Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija	dekan@fasper.bg.ac.yu
Radovanović Dragana	Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	okanovici@neobee.net
Radulović Danka	Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija	dankamr@gmail.com
Rajić Stojanović Ivana	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	ivanacrtica@gmail.com
Randelović Dušan	Filozofski fakultet Kosovska Mitrovica, Kosovo	-
Rebernjak Blaž	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	brebernj@ffzg.hr
Rebić Veseljka	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	verebic@ffzg.hr

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Rihtar Stanko	Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska	Stanko.Rihtar@pilar.hr
Rončević Zubković Barbara	Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska	roncevic@ffri.hr
Roso Perić Ines	Zdravstvena škola Split, Hrvatska	-
Rovan Daria	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	drovan@ffzg.hr
Ručević Silvija	Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska	s.rucevic.03@cantab.net
Ružić Valentina	Centar za edukacije i istraživanja, Naklada Slap, Zagreb, Hrvatska	valentina@nakladaslap.com
Salvador Antonio	Dipartimento di Psicologia „G. Kanizsa“, Università di Trieste, Italy	-
Sesar Kristina	Centar za mentalno zdravlje, Dom zdravlja, Široki Brijeg, BiH	ksesar@gmail.com
Simić Ivana	Filozofski fakultet Niš, Srbija	ivanasimic@filfak.ni.ac.rs
Sommer Werner	Department of Psychology, Humboldt University, Berlin, Germany	werner.sommer@rz.hu-berlin.de
Soranzo Alessandro	University of Teesside, United Kingdom	a.soranzo@tees.ac.uk
Sorić Izabela	Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska	isoric@unizd.hr
Spasovski Ognen	Institut za psihologiju, Univerzitet Sv. Kiril i Metodij, Filozofski fakultet Skopje, Makedonija	psi@fzf.ukim.edu.mk
Stefanović Stanojević Tatjana	Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Niš, Serbia	ststanja63@gmail.com
Stefansen Kari	Norwegian Social Research, Oslo, Norway	kari.stefansen@nova.no
Stojiljković Snežana	Filozofski fakultet Niš, Srbija	snezasa@filfak.ni.ac.yu
Stošić Marina	Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia	marina_stosic@yahoo.com

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Suessenbacher Gottfried	Alps-Adria-University Klagenfurt, Austria	gottfried.suessenbacher@uni-klu. ac.at
Svetina Matija	Oddelek za psihologijo, Univerza u Ljubljani, Slovenia	m.svetina@ff.uni-lj.si
Šabić Josip	Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Zagreb, Hrvatska	-
Šadić Alma	Filozofski fakultet Sarajevo, BiH	alma.sadic@gmail.com
Šakotić Nada	Zavod za školstvo, Crna Gora	-
Šavor Majda	Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, Hrvatska	majda.savor@hzz.hr
Šeparović Nikolina	Privredna banka Zagreb d.d., Hrvatska	nikolina.separovic@pbz.hr
Šetić Mia	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska	mia-setic@ffri.hr
Šimić Nataša	Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska	nsimic@unizd.hr
Šimunić Ana	Sveučilište u Zadru, Hrvatska	asimunic@unizd.hr
Šincek Daniela	Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska	daniela.sincek@gmail.com
Škegro Ivana	Sveučilište u Mostaru, BiH	ivanask@gmail.com
Štibrić Marina	Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja, Institut za društvena istraživanja, Zagreb, Hrvatska	marina@idi.hr
Šunjić Marijana	Sveučilište u Mostaru, BiH	marijana.sunjic@gmail.com
Šuto Ana	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Mostar, BiH	anasuto@gmail.com
Švegar Domagoj	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska	dsvegar@ffri.hr
Šverko Branimir	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	bsverko@ffzg.hr
Šverko Dina	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	dsverko@ffzg.hr

PREZIME IME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Šverko Iva	Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska	iva.sverko@pilar.hr
Tadinac Meri	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	mtadinac@ffzg.hr
Tatalović Vorkapić Sanja	Učiteljski fakultet u Rijeci, Hrvatska	sanjatv@ufri.hr
Teovanović Predrag	Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet Beograd, Srbija	teovanovic@gmail.com
Todorović Jelisaveta	Filozofski fakultet Niš, Srbija	jelisaveta@filfak.ni.ac.yu
Tokić Ana	Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska	atokic@pravo.hr
Tomašić Jasmina	Filozofski fakultet Osijek, Hrvatska	jtomasic@ffos.hr
Tončić Marko	Filozofski fakultet Rijeka, Hrvatska	mtoncic@ffri.hr
Tonković Maša	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	masa.tonkovic@ffzg.hr
Tonković Mirjana	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	mtonkovi@ffzg.hr
Tošković Oliver	Department of Psychology, Faculty of Philosophy, Kosovska Mitrovica; Laboratory for experimental psychology, Faculty of Philosophy, Belgrade, Serbia	otoskovi@f.bg.ac.rs
Trajkov Ivan	Filozofski fakultet Skopje, Makedonija	ivantrajkov@hotmail.com
Tubić Tatjana	Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija	tntubic@nadlanu.com
Tucak Junaković Ivana	Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska	itucak@unizd.hr
Turjačanin Vladimir	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Banja Luka, BiH	vturjaca@gmail.com
Tvrtković Josip	GfK BH, Sarajevo, BiH	josip.tvrtkovic@gfk.com
Ujević Tihana	Kineziološki fakultet Zagreb, Hrvatska	-
Urch Dražen	Centar za psihodijagnostičke instrumente, Filozofski Fakultet Zagreb, Hrvatska	durch@ffzg.hr

PREZIME IIME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Valerjev Pavle	Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska	valerjev@unizd.hr
Velki Mirna	Udruga za poremećaj pozornosti (ADD) i poremećaj pozornosti s hiperaktivnošću (ADHD) „Živo srebro“, Osijek, Hrvatska	mirna.velki@gmail.com
Velki Tena	Udruga za poremećaj pozornosti (ADD) i poremećaj pozornosti s hiperaktivnošću (ADHD) „Živo srebro“, Osijek, Hrvatska	tena.velki@gmail.com
Vidanović Snežana	Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia	neza54@gmail.com
Vidović Ines	“Eureka” Organizacija za pomoć i podršku nadarenoj djeci i mladima, Sarajevo, BiH	ines.v@bih.net.ba
Vizek Vidović Vlasta	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	vvizek@ffzg.hr
Vlahović-Štetić Vesna	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	vvlahovi@ffzg.hr
von Soest Tillman	Norwegian Social Research, Oslo, Norway	tilmann.von.soest@nova.no
Vujević Hećimović Gordana	GfK Centar za istraživanje tržišta, Zagreb, Hrvatska	gordana.vujevic-hecimovic@gfk.hr
Vukasović Tena	Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Zagreb, Hrvatska	tvukasov@ffzg.hr
Vukelić Anton	Filozofski Fakultet Zagreb, Hrvatska	avukelic@ffzg.hr
Vulić Prtorić Anita	Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska	avulic@unizd.hr
Wilhelm Oliver	Department of Education, Humboldt University, Berlin, Germany	oliver.wilhelm@IQB.hu-berlin.de
Zorec Lea	Department of Social Work, Faculty of Law, Zagreb, Croatia	lea.zorec@gmail.com
Zotović Marija	Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	mzotovic@yahoo.com
Zupančič Maja	Oddelek za psihologijo, Univerza u Ljubljani, Slovenia	maja.zupancic@ff.uni-lj.si

---

PREZIME IIME / SURNAME AND NAME	USTANOVA / INSTITUTION	E-MAIL
Želeskov-Đorić Jelena	Faculty of Medicine, Belgrade, Serbia	jelenaeskov@yahoo.com
Žeželj Iris	Filozofski fakultet Beograd, Srbija	lavi@sezampro.rs
Žuljević Dragan	Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet Novi Sad, Srbija	drzuljevic@yahoo.com

---

3

19. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

**KAZALO AUTORA /
AUTHORS' INDEX**

19TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS' DAYS

B

- Ačić, Gordana 145
 Agostini, Tiziano 163
 Ajduković, Dean 85, 88, 89
 Ajduković, Marina 212
 Arambašić, Lidija 82
 Arnaudova, Sofija 95
 Arnaudova, Violeta 96
 Baayen, Harald 141
 Babarović, Toni 97, 172
 Bačanac, Ljubica 98
 Bajs, Marina 99
 Bajšanski, Igor 79
 Bakotić, Marija 100
 Banai, Benjamin 99
 Baranović, Branislava 171
 Barić, Renata 181
 Barišić, Marijana 210
 Bašić, Josipa 147
 Baucal, Aleksandar 122
 Beara, Vladan 86
 Bilbija, Mirjana 117
 Blagotić, Aleksandar 101
 Blažinčić, Silvija 99
 Bodroža, Bojana 158, 203
 Bonetti, Giacomo 132
 Børretzen, Suzanne 61
 Brajović, Senka 183
 Bratko, Denis 102, 104, 184
 Brečić, Ana 214
 Brkić, Jelena 72
 Bucik, Valentin 58
 Buhin, Larisa 103
 Bujas Petković, Zorana 107
 Buljan Culej, Jasminka 105
 Buško, Vesna 57, 59
 Butković, Ana 102, 104, 184
 Cakić, Lara 193
 Chiappetta, Angelo 131
 Crnković, Maja 107
 Čehajić-Clancy, Sabina 87
 Čolović, Petar 203
 Čorkalo Biruški, Dinka 84, 85, 88, 89
 Ćubela Adorić, Vera 77, 123
 Ćurković, Natalija 105
 Ćurković, Tomislav 126
 Delač Horvatinčić, Ivana 73
 Denkova, Frosina 95
 Dinić, Bojana 106
 Divčić, Branka 107
 Dolenc, Tomislav 108, 139, 168
 Domijan, Dražen 109, 162, 169
 Dušanić, Srđan 110
 Đapo, Nermin 72, 194, 196
 Elcheroth, Guy 153
 Elezović, Ines 105
 Eminović, Fadilj 111, 117, 145
 Fazlić, Salminka 194
 Ferić, Ivana 209

- Filipović Đurđević, Dušica 112, 141
 Franco, Fabia 133
 Funke, Joachim 60
 Galić, Zvonimir 150, 176
 Galmonte, Alessandra 163
 Gavrilov-Jerković, Vesna 118
 Golubović, Špela 195, 216
 Gračanin, Asmir 175
 Gregov, Ljiljana 170
 Greiff, Samuel 60
 Gulan, Tanja 182
 Hadžiahmetović, Nina 113
 Hagtvet Knut, A. 61
 Hedrih, Vladimir 114, 151, 186
 Herzmann, Grit 62
 Hildebrandt, Andrea 62
 Hrlović, Dženana 196
 Hromatko, Ivana 115
 Huić, Aleksandra 116
 Irić, Nada 117
 Ivanec, Dragutin 143, 144, 162
 Ivanković, Palmira 73
 Ivanov, Lozena 83
 Janig, Herbert 197
 Jelić, Margareta 73, 89
 Jerković, Ivan 74, 118
 Jerneić, Željko 150, 176
 Jokić, Boris 119
 Jokić-Begić, Nataša 120
 Jovanović, Veljko 121
 Jovanović, Vitomir 122, 124
 Jurin, Tanja 120
 Jurkin, Marina 123
 Kada, Olivia 197
 Kamenov, Željka 71, 73, 126
 Kardum, Igor 175
 Kašić, Kristina 204
 Keye, Doris 63
 Klarin, Mira 198
 Knezović, Zvonimir 199
 Kolenović-Đapo, Jadranka 72, 113
 Kolesarić, Vladimir 49
 Kolić-Vehovec, Svjetlana 80
 Korać, Hana 124
 Koso, Maida 125, 207
 Košćec, Adrijana 100
 Kovač, Snježana 126
 Ković, Vanja 127
 Kozina, Mihael 128
 Križanić, Valerija 199
 Krupić, Dino 99
 Kurtović, Ana 200, 201
 Lakić, Siniša 179
 Lamza Posavec, Vesna 209
 Lauri Korajlija, Anita 120
 Levačić, Jelena 129
 Littvay, Levente 64
 Lombardi, Elisa 132

- Low, Ajana 130
 Luccio, Riccardo 131, 132
 Lučev, Ivana 173
 Ljubotina, Damir 65, 223
 Magoč, Andreja 90
 Major, Agota 133
 Manenica, Ilija 134
 Marčinko, Ivana 200, 201
 Marinović, Mladen 65
 Markanović, Dragana 120
 Marušić, Iris 135
 Maslić Seršić, Darja 136, 185
 Matanović, Jelena 158
 Matešić, Krunoslav 137, 202
 Matešić, ml., Krunoslav 137, 202
 Mentus, Tatjana 138
 Mesarić, Marina 108, 139, 168
 Mihaljević, Silvija 193
 Mihić, Ivana 74, 118
 Mihić, Josipa 147
 Mihić, Vladimir 203
 Mijatović, Luka 138
 Mikac, Una 140
 Mikloušić, Igor 66
 Milas, Goran 66
 Milin, Petar 141
 Miloš, Marino 142, 224
 Milovanović-Minić, Milka 117
 Minić, Jelena 204
 Misira, Maja 194
 Mlačić, Boris 66
 Modić Stanke, Koraljka 143, 144
 Mossige, Svein 61
 Mujagić, Amela 205
 Nadler, Arie 52
 Nakić, Sandra 144
 Nedeljković, Jasmina 75, 165
 Nekić, Marina 77
 Nešić, Vladimir 166
 Nikić, Radmila 111, 117, 145
 Nikolić, Matilda 134
 Niškanović, Jelena 146
 Novak, Miranda 147
 Oberauer, Klaus 63
 Obradović, Vladimir 148, 156
 Obrenović, Joviša 166
 Ogresta, Jelena 206
 Okanović, Predrag 149, 160
 Opsenica Kostić, Jelena 75, 165
 Pacić, Sanela 111, 145
 Pahljina-Reinić, Rosanda 81
 Parmač, Maja 144, 150
 Pavin Ivanec, Tea 135
 Pavlin-Bernardić, Nina 82
 Pavlović, Bojan 207
 Pećnik, Ninoslava 208
 Pedović, Ivana 114, 151
 Penezić, Zvezdan 152

- Penić, Sandra 89, 130, 153
 Perčević, Robert 67
 Petrović, Danijela 154, 157
 Petrović, Jelica 74, 118
 Petrović, Nebojša 91, 98
 Pinter, Darko 155
 Poljak, Ivica 156
 Popadić, Dragan 157
 Popov, Boris 158
 Popov, Stanislava 159
 Prenda, Suzana 134
 Proroković, Ana 198
 Prot, Franjo 68
 Puklek Levpušček, Melita 211
 Radošević-Vidaček, Biserka 100
 Radovanović, Dobrivoje 161
 Radovanović, Dragana 149, 160
 Radulović, Danka 161
 Rajić Stojanović, Ivana 73
 Randelović, Dušan 204
 Rebernjak, Blaž 69, 128, 229
 Rebić, Veseljka 162, 177
 Rihtar, Stanko 209
 Rončević Zubković, Barbara 80
 Roso Perić, Ines 152
 Rovani, Daria 82
 Ručević, Silvija 212
 Ružić, Valentina 137, 143, 202
 Salvador, Antonio 131
 Sesar, Kristina 210
 Simić, Ivana 76
 Sommer, Werner 62
 Soranzo, Alessandro 163
 Sorić, Izabela 83
 Spasovski, Ognjen 164
 Stefanović Stanojević, Tatjana 75, 165
 Stefansen, Kari 61
 Stojiljković, Snežana 76
 Stošić, Marina 166
 Suessenbacher, Gottfried 167
 Svetina, Matija 211
 Šabić, Josip 105
 Šadić, Alma 196, 207
 Šakotić, Nada 111
 Šavor, Majda 136
 Šeparović, Nikolina 108, 139, 168
 Šetić, Mía 162, 169
 Šimić, Nataša 210
 Šimunić, Ana 170
 Šincek, Daniela 212
 Škegro, Ivana 213
 Štibrić, Marina 171
 Šunjić, Marijana 213
 Šuto, Ana 210, 214
 Švegar, Domagoj 169
 Šverko, Branimir 53
 Šverko, Dina 70
 Šverko, Iva 97, 172

- Tadinac, Meri 115, 173
Tatalović Vorkapić, Sanja 173
Teovanović, Predrag 124, 174
Todorović, Jelisaveta 76
Tokić, Ana 208
Tomašić, Jasmina 215
Tončić, Marko 175
Tonković, Maša 176
Tonković, Mirjana 177
Tošković, Oliver 178
Trajkov, Ivan 95
Tubić, Tatjana 195, 216
Tucak Junaković, Ivana 77
Turjačanin, Vladimir 179
Tvrtković, Josip 180
Ujević, Tihana 181
Urch, Dražen 229
Valerjev, Pavle 182
Velki, Mirna 217
Velki, Tena 217
Vidanović, Snežana 166
Vidović, Ines 194
Vizek Vidović, Vlasta 135, 225
Vlahović-Štetić, Vesna 78, 82
von Soest, Tillman 61
Vujević Hećimović, Gordana 183
Vukasović, Tena 184
Vukelić, Anton 185
Vulić Prtorić, Anita 83
Wilhelm, Oliver 62, 63
Zorec, Lea 206
Zotović, Marija 74, 133
Zupančič, Maja 211
Želeskov-Đorić, Jelena 186
Žeželj, Iris 187
Žuljević, Dragan 218

Grafičko oblikovanje naslovnice

Bojan Kanižaj

Grafički urednik

Zoran Žitnik

Izdavač

Filozofski fakultet, Zagreb

Tisak

Grafički zavod Hrvatske, d.o.o., Zagreb

Naklada

400